

การศึกษาความสามารถในการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออกทิสติก

บทคัดย่อ
ของ
บุรินทร์ ลือวราพงษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2549

บุรินทร์ ลือราชพงษ์. (2549). การศึกษาความสามารถในการปั้นสื่อความหมายของนักเรียน
ออทิสติก. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ,
ศาสตราจารย์ศรียา นิยมธรรม.

การวิจัยครั้งนี้มุ่งหมาย เพื่อศึกษาความสามารถในการปั้นสื่อความหมายของนักเรียน
ออทิสติก โดยมุ่งประเด็นศึกษาถึงการถ่ายทอดการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทาง
ศิลปะ โดยเสนอผลวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

การปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออทิสติกประเด็นคือการศึกษาวิจัยกระบวนการที่นักเรียน
เรียนรู้ในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนโดย กิจกรรมการปั้น 10 กิจกรรม โดยที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึง
กระบวนการเรียนรู้ ถึงการถ่ายทอดการรับรู้ การแสดงออกทางศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ โดยที่
นักเรียนสามารถปฏิบัติงานตามกิจกรรมกำหนดแล้วนำมาเสนอผ่านกระบวนการทางศิลปะ ที่พัฒนา
ทักษะวิธี และศักยภาพของผู้เรียนให้สัมพันธ์สอดคล้องกับพัฒนาการของนักเรียนที่เป็นออทิสติก

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนออทิสติก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4 โรงเรียน
สาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา2548 จำนวน 5 คนโดยการเลือก
แบบเจาะจง จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดกิจกรรมการปั้น10 กิจกรรม เป็นระยะเวลา 2
สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 กิจกรรม

ผลการศึกษาพบว่า เกณฑ์คุณภาพทางการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนการสอนกิจกรรม
การปั้น 10 กิจกรรม กระบวนการทำงานของนักเรียนออทิสติก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผล
ทางการปั้นตามคุณภาพของนักเรียนที่ปฏิบัติงานการปั้นสื่อความหมายอยู่ในระดับคุณภาพที่ดีคิด
เป็นร้อยละ 74 รองลงมาในระดับคุณภาพพอใช้คิดเป็นร้อยละ 26 และในส่วนของปรับปรุงไม่ปรากฏ
ว่ามีนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างอยู่ในเกณฑ์นี้

ดังนั้นผู้วิจัยศึกษาถึงรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนออทิสติกที่แสดงถึงกระบวนการ
การสร้างสรรค์ผลงานปั้น การถ่ายทอดการรับรู้ การแสดงออกทางศิลปะ ผ่านกิจกรรมศิลปะแล้วมี
การนำเสนอโดย การสื่อความหมายได้อย่างชัดเจนและเหมาะสม ตามศักยภาพโดยที่นักเรียนสามารถ
เรียนรู้กระบวนการทางทักษะศิลปะได้หลากหลาย แล้วนำการเรียนรู้ในรูปแบบกิจกรรมศิลปะมา
แสดงออกได้อย่างอิสระ แล้วเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของตนเองสามารถเรียนรู้ และ
อยู่ร่วมกันกับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

A STUDY OF THE ABILITY TO COMMUNICATE BY MOULDING
OF AUTISTIC STUDENTS

AN ABSTRACT
BY
BURIN LUEWARAPONG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education degree in Art Education
at Srinakarinwirot University

May 2006

BURIN LEUWARAPONG. (2006). *A Study of the Ability to Communicate by Moulding of Autistic Students*. Master's Thesis, M. Ed. (Art Education).

Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University.

Adviser Committee : Prof. Dr. Wiroon Tungchareun, Prof. Sriya Niyomtum.

The purpose of the research is to study the ability to communicate by moulding of autistic students. The main study point is to research the learning process of the students by the 10 moulding activities. The researcher emphasized on the process of learning and expressing the comprehension, creativeness and arts. The students could do their tasks according to the activity's assign and present them by means of arts which developing the skill and potential of autistic students.

The sample autistic student group is in grade 4, Satit Kasetsart Demonstration School. There are 5 chosen students which studying in semeste2/ 2005. They attended in 10 moulding activities for 2 weeks, 5activities per week.

The result of the research is submitted in descriptive analysis. The study found that the quality of mouldig works of autistic students are in good quality for 74%, in fair quality for 26%, and there is no work appeared to be improved.

Therefore, the research study about form of learning process which expressing comprehension, creativeness and arts by the activity. The students presented their works with clear and appropriate communication according to their potential. At last, the students can well learn and freely show what they get from art activities. This is an important part in developing the potential in learning to live in the society efficiently.

การศึกษาความสามารถในการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออกทิสติก

ปริญญาานิพนธ์
ของ
บุรินทร์ ลือวราพงษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

พฤษภาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญาานิพนธ์
เรื่อง

การศึกษาความสามารถในการป็นสื่อความหมายของนักเรียนนอกทิสติก

ของ
บุรินทร์ ลือวารพงษ์

ได้รับการอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)
วันที่ เดือนเมษายน พ.ศ.2549

..... ประธานควบคุมปริญญาานิพนธ์
(ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ)

..... กรรมการควบคุมปริญญาานิพนธ์
(ศาสตราจารย์ศรียา นิยมธรรม)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พฤกษ์ สุภเศรษฐสิริ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยการได้รับความอนุเคราะห์จากหลายๆ ฝ่าย โดยเฉพาะ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรศิลปศึกษาที่ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ และได้รับความกรุณาอย่างสูง ในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดและการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นอย่างดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

ขอบพระคุณศาสตราจารย์ศรียา นิยมธรรม ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

ขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริใจไล ทรงเที่ยง ที่ให้ความกรุณาเป็นผู้ให้คำแนะนำและตรวจเครื่องมือในการทำวิจัย

ขอขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และนักเรียนออกทัศนศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้ให้ความกรุณาช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการศึกษาทดลองและเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณบิดา - มารดาและสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งเพื่อนๆ ที่ร่วมงานที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบให้แก่ผู้ที่มีแนวคิดในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนศิลปศึกษา เพื่อนำไปพัฒนาเยาวชนของชาติให้มีคุณค่าแก่สังคมต่อไป

บุรินทร์ ลือวารพงษ์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
	ความสำคัญของการวิจัย	4
	ขอบเขตของการวิจัย	4
	ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	4
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กออทิสติก	5
	ประวัติของออทิสติกและความหมายของเด็กออทิสติก	5
	สาเหตุของการเกิดภาวะออทิสซึม	8
	ระบาดวิทยา	10
	การวินิจฉัย	10
	ลักษณะอาการของเด็กออทิสติก	14
	ความบกพร่องทางทักษะการสื่อสารของเด็กออทิสติก	16
	ข้อบ่งชี้ในการวินิจฉัยเด็กออทิสติก	19
	หลักสูตรและการเรียนการสอนเด็กออทิสติก	23
	ความหมายและลักษณะของพฤติกรรมเด็กออทิสติก	24
	แนวทางการปรับพฤติกรรมเด็กออทิสติก	27
	หลักการเสริมแรงในการปรับพฤติกรรม	29
	กลยุทธ์การปรับพฤติกรรม	30
	เทคนิคการวิเคราะห์พฤติกรรมเด็ก	31
	ชนิดของพฤติกรรมและแนวทางแก้ไข	38
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กออทิสติก	39
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับศิลปะบำบัดเด็กออทิสติก	40
	ศิลปะบำบัดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะบำบัด	40
	แนวทางการใช้ศิลปะบำบัด	42
	เป้าหมายในการทำศิลปะบำบัด	43
	ความหมายและองค์ประกอบของกิจกรรมศิลปะ	46

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	กระบวนการศิลปะบำบัดกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	50
	ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะบำบัด	52
	จุดหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะ	54
	ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมศิลปะบำบัด	56
	การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ศิลปะบำบัด	58
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาและการศึกษาศิลปะเด็กพิเศษ ..	60
	ศิลปศึกษาและการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก	61
	กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ	63
	แนวโน้มของศิลปศึกษาในบริบทต่างๆ	65
	ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและกิจกรรมศิลปะ	72
	ศิลปศึกษาและการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก	84
	จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา	90
	กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และงานปั้น	91
	การปั้นของเด็ก	96
	จุดมุ่งหมายของกิจกรรมการปั้น	99
	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการปั้น	100
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ	106
3	วิธีดำเนินการวิจัย	
	การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	110
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	110
	การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	110
	แบบประเมินผลทางการปั้นและขั้นตอนการตรวจคุณภาพ	111
	วิธีดำเนินการวิจัย	116
	การวิเคราะห์ข้อมูล	116

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	117
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	132
ความมุ่งหมายของการวิจัย	132
วิธีดำเนินวิจัย	133
สรุปผลการวิจัย	134
อภิปรายผล	135
ข้อเสนอแนะในการวิจัย	136
บรรณานุกรม	137
ภาคผนวก	146
ประวัติย่อผู้วิจัย	166

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ตารางแบบประเมินผลงานนักเรียนนอกทิสติกโดยใช้กิจกรรมการปั้น.....	112
2 ตารางแสดงเกณฑ์การประเมินการให้คะแนนในกิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์.....	114
3 ตารางผลการศึกษาเกณฑ์คุณภาพการประเมินผลงานนักเรียนนอกทิสติก โดยใช้กิจกรรมการปั้น 10 กิจกรรม.....	118
4 ตารางผลการประเมินกระบวนการทำงาน10กิจกรรมของนักเรียนนอกทิสติก ถึงกระบวนการถ่ายทอดการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทางศิลปะ.....	119

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ผลกิจกรรมงานปั้นสื่อความหมายของนักเรียนคนที่1.....	120
2 ผลกิจกรรมงานปั้นสื่อความหมายของนักเรียนคนที่2.....	122
3 ผลกิจกรรมงานปั้นสื่อความหมายของนักเรียนคนที่3.....	124
4 ผลกิจกรรมงานปั้นสื่อความหมายของนักเรียนคนที่4.....	126
5 ผลกิจกรรมงานปั้นสื่อความหมายของนักเรียนคนที่5.....	129
6 กิจกรรมการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออกทิสติก.....	135

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษา นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่บุคคลเป็นประชากรที่มีคุณภาพต่อสังคม สร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศชาติ เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ตลอดจนวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ คือ องค์ประกอบที่เกิดจากการศึกษาของประชากรในประเทศชาติเป็นรากฐานสำคัญ การที่จะพัฒนาประชากรให้เกิดคุณภาพพร้อมที่จะดำรงชีวิต ร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และวัฒนธรรม ของประเทศชาติได้อย่างมีความสุข จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งกับการให้ความสำคัญต่อกระบวนการ ศึกษาที่ส่งเสริมให้เยาวชนของชาติได้พัฒนาตนเอง ดังนั้น การศึกษาการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดคั้ง

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวดที่ 1 ที่กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาใน มาตราที่ 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและการจัดการศึกษา สำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการ เรียนรู้หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีใครดูแลหรือ ด้อยโอกาสและต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาส ได้รับการศึกษาเป็นกรณีพิเศษ (สำนักงาน การศึกษาแห่งชาติ. 2544)

ในทิศทางการจัดการศึกษาที่ต้องการมุ่งเน้นพัฒนาประชากรหรือผู้เรียนเป็น ปัญหาในการศึกษาวิจัยกับผู้ที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม อารมณ์ สังคม ตลอดจนการเรียนรู้ใน กระบวนการศึกษาที่เป็นปกติจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญและมีความเท่าเทียมดังเช่นบุคคล อื่นๆ ทั่วๆ ไป ที่ควรจะรวมกันสนับสนุนให้พวกเขาสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดำรงชีวิต และอยู่รวมกันกับบุคคลในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความพร้อมทางปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

จากปัญหาสู่แนวทางการศึกษาวิจัยที่มุ่งเน้นพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านพฤติกรรม ออทิสซึม Autism หรือเด็กออทิสติก (Autistic Child) ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ.2537) ออก ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 โดยการศึกษาวิจัยถึงเด็กออทิสติก แต่ละคนจะมีพฤติกรรมต่างจากเด็กปกติ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับแต่ละคน จะมีความรุนแรงไม่ เท่ากัน บางคนอาจต้องใช้ความช่วยเหลือในการปรับพฤติกรรมและต้องมีการกระตุ้นพฤติกรรมหรือปรับ พฤติกรรมเป็นรายๆ ไปไม่สามารถทำให้หายขาดได้แต่ใช้วิธีการปรับพฤติกรรมพัฒนาศักยภาพให้ ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (เพ็ญแข ลีมศิลา. 2540 : 1)

การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาบุคลากรหรือผู้เรียน แต่ปัญหาทางด้านพฤติกรรมตั้งแต่ น้อยไปถึงขั้นรุนแรง มักก่อปัญหาให้ครู ผู้ปกครอง และเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง (ผดุง อารยะวิญญู. 2542 : 1)

ในการปฏิบัติต่อเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ครูมีบทบาทอย่างมากในการแก้ไขปัญห พฤติกรรมของเด็ก การส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมในทางบวก มีการสื่อสารเชื่อมโยง มีบุคลิกภาพ ที่ดี สามารถดำรงตนเองอยู่ในสังคม ชุมชน และวัฒนธรรมที่เหมาะสม ในกรณีศึกษาปัญหาทาง พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในบุคคลมีลักษณะเป็นนามธรรม การรับรู้ ความรู้สึก แรงจูงใจ ความคิด การตัดสินใจ จินตนาการ ทักษะคิด ค่านิยม ซึ่งไม่อาจ รับรู้ได้โดยตรง ทำได้เพียง สันนิษฐานจากพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น แล้วในการปฏิบัติต่อเด็กที่มี ปัญหาทางด้านพฤติกรรม ครูมี บทบาทอย่างมากในการแก้ไขพฤติกรรมส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรม ในทางบวก ดังนั้น การจัดกิจกรรมและการเรียนรู้สามารถพัฒนาศักยภาพของเด็กออกทีสติค แล้ว ควรส่งเสริมเด็กกลุ่มนี้เป็นพิเศษ ศิลปะศึกษา หรือ กิจกรรมศิลปะบำบัด มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริม ให้เด็กทุกเพศทุกวัยได้แสดงออกตามระดับความสามารถของแต่ละคน เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพพัฒนา สุขภาพจิตและสุขภาพกาย

ผดุง อารยะวิญญู (2533 : 29) ได้กล่าวว่า การบำบัดรักษาเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ สังคม พฤติกรรมในการใช้กิจกรรมศิลปะเป็นวิชาหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้อย่างมาก

เลิศ อานันทนะ (2535 : 17) ได้กล่าวว่า กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้และการปรับพฤติกรรมของผู้ที่มีปัญหา ให้พัฒนาไปในทางบวก กิจกรรมศิลปะศึกษาเป็นส่วนของการใช้กิจกรรมเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ พัฒนาเช่นกิจกรรมในการปั้น หรือการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ในความหลากหลายด้วยกลวิธีและมิติของ ผลงานการปั้น หรือกิจกรรมเพลง รวมทั้งการใช้กระบวนการวิเคราะห์แยกส่วนของสี, กลิ่น, และการสัมผัส สิ่ง เหล่านี้สามารถปรับพฤติกรรมในการเรียนรู้และสร้างพฤติกรรมใหม่ให้กับผู้เรียนได้และ เป็นการมีส่วนร่วม ในการควบคุม การสร้างสรรค์ผลงาน สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวบรวมข้อมูลในการปฏิบัติงาน ประหยัดเวลาและรู้สึกประทับใจต่อบทเรียน สนับสนุนให้การเรียนสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตเด็กอย่างแนบแน่น (เลิศ อานันทนะ 2539 : 17)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2545 : 25) ได้กล่าวว่า ปรากฏการณ์รูปธรรมและนามธรรม ไม่ว่าจะป็นธรรมชาติสิ่งแวดลอม วัตถุ และเหตุการณ์ต่าง ๆ ย่อมเป็นแรงกระตุ้นหรือเป็นสื่อจิตใจ ผ่านอวัยวะรับความรู้สึก ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส ก่อให้เกิดการรับรู้ สร้างภาพ สร้างความคิด และจินตนาการในสมอง การรับรู้โลกภายนอก (Outer World) ส่งผลต่อความรู้สึก นึกคิดภายในสมองซึ่งเป็นโลกภายใน (Inner World) ได้ก่อให้เกิดความคิด และจินตนาการ (Imagination) จินตนาการส่งผลไปสู่การสร้างสรรค์ศิลปะไม่ว่าจะเป็นดนตรี ศิลปะการแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านทัศนศิลป์ ใช้สื่อที่เป็น สี ดิน หรือวัตถุอื่นๆ เป็นสื่อแสดงออก แสดงเป็นรูปหรือ ภาพ รูปที่เป็น 3 มิติและภาพที่เป็น 2 มิติ เชื่อมโยงไปสู่สื่อ ดลใจบนพื้นฐานประสบการณ์เฉพาะบุคคล (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2545 : 25)

จากการศึกษาพฤติกรรมรวมกับกิจกรรมทางศิลปะเด็กเป็นเรื่องของการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการที่เกิดขึ้นจากความสนใจ การรับรู้ประสบการณ์และความพร้อมของเด็กแต่ละคน โดยเด็กจะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ออกมาสะท้อนธรรมชาติที่เด็กได้รับรู้ ด้วยการสนองตอบความต้องการทางอารมณ์ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน พฤติกรรมจะแสดงออกตามวัยและพัฒนาการของเด็ก อันมีผลต่อบุคลิกภาพ และนิสัยของเด็กในเวลาต่อมา จะต้องอาศัยกิจกรรมทางศิลปะศึกษาหรือศิลปะเด็ก เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและสร้างสรรค์ร่วมกับจินตนาการรวมถึงสื่อที่มีความหลากหลายที่ให้ผู้เรียนรู้จากสื่อที่ใกล้ตัวออกไปสู่ชีวิตจริงมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ มีส่วนรวมในการสร้างสรรค์พัฒนาศักยภาพตนเอง อารมณ์พฤติกรรมไปพร้อมๆ กัน และเด็กออทิสติกก็เป็นเด็กที่มีปัญหาในหลายด้าน เช่น ด้านภาษา ความคิดความทรงจำ สังคม พฤติกรรม รวมไปถึงความล่าช้าของพฤติกรรม

แนวคิดสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลออทิสติก คือ ต้องจัดการศึกษาให้แก่บุคคลออทิสติกอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับศักยภาพของเด็กแต่ละคน และโดยตระหนักว่าบุคคลออทิสติกมีสิทธิในการได้รับบริการด้านการศึกษาจากรัฐอย่างเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป ตามนโยบาย “การจัดการศึกษาเพื่อปวงชน” ของสหประชาชาติ และการกำหนดสิทธิด้านการศึกษาของพลเมืองไทยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 43 ได้ระบุอย่างชัดเจนว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เพราะเด็กที่เป็นออทิสติกก็เป็นเยาวชนของชาติที่สามารถพัฒนาส่งเสริมให้สามารถอยู่ร่วมในสังคมกับผู้อื่นได้ การจัดการศึกษาให้กับเด็กออทิสติกควรมีการยืดหยุ่นมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน และสื่อการสอนที่มีความหลากหลาย โดยจัดให้เหมาะสมกับความสามารถความถนัดของเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถอยู่รอดได้สังคมต้องให้การยอมรับในศักยภาพมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ (เลิศ อานันทนนะ. 2535 : 19) จากการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา สามารถพัฒนาศักยภาพของเด็กออทิสติกและควรส่งเสริมเป็นพิเศษเพราะศิลปะเป็นวิชาหนึ่งที่ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาพฤติกรรมของตนเองได้

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการเรียนรู้และความสามารถในการสื่อความหมายในเชิงศิลปะโดยจัดกิจกรรมศิลปะการปั้นสร้างสรรค์กับการเรียนของนักเรียนออทิสติก เพื่อศึกษาความสามารถและการแสดงออกผ่านกิจกรรมการศิลปะ ถึงการถ่ายทอดการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทางศิลปะ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากวิชาศิลปะศึกษาตามศักยภาพและระดับการพัฒนาการของนักเรียนออทิสติกโดยงานศิลปะที่ผลิตออกมานั้นย่อมมีความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จะเสนอเอาการถ่ายทอดการรับรู้ความประทับใจการจัดภาพและความคิดสร้างสรรค์ที่แสดงออกได้จากประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ในอดีตมาใช้การประเมินผ่านความคิดลงผลงานศิลปะจึงควรเป็นเรื่องของการช่วยเหลือให้เด็กพัฒนา ต่อไปแล้วสามารถให้ครูนำมาจัดกิจกรรมร่วมกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักเรียนออทิสติก ส่งประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา พ่อแม่ผู้ปกครอง และตัวเด็กนักเรียนออทิสติก เองสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ชุมชน วัฒนธรรมของประเทศชาติในปัจจุบันได้อย่างเต็มศักยภาพ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะเพื่อสื่อความหมายของนักเรียนออทิสติกถึงการถ่ายทอดการรับรู้ การแสดงออกทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้รูปแบบกิจกรรมการปั้น

ความสำคัญของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะเพื่อสื่อความหมายของนักเรียนออทิสติก โดยใช้กิจกรรมการปั้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร เป็นนักเรียนออทิสติก ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนออทิสติก ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **เด็กออทิสติก** หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่อง หรือ มีความล่าช้าทางพัฒนาการด้านสังคม ด้านการสื่อความหมายทางท่าทาง ภาษา และจินตนาการมีพฤติกรรมที่ เนื่องจากหน้าที่ของสมองบางส่วนทำงานผิดปกติ ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้
2. **High Functioning Autism** หมายถึง นักเรียนออทิสติกที่สามารถในการอ่าน เขียน การพูดโต้ตอบ และมีทักษะทางศิลปะที่แสดงออกโดยการสร้างผลงานศิลปะที่สื่อความหมายได้
3. **การปั้นสร้างสรรค์** หมายถึง กิจกรรมที่ประกอบ ด้วยสื่อศิลปะที่มีรูปร่าง รูปทรง มิติ 2 กิ่ง 3 มิติ ขึ้นไป มีความหลากหลายเชื่อมโยงการรับรู้เรียนรู้ผ่านการสัมผัสผืนทาง ตา หู จมูก ลิ้น ผิวน้ำ รวมทั้งประสบการณ์และความคิดสร้างสรรค์
4. **การถ่ายทอดการรับรู้** หมายถึง การรับรู้ที่สัมพันธ์กับอวัยวะสัมผัสความรู้สึก คือ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวน้ำ แล้วสามารถแสดงออกโดยการสร้างสรรค์ทางศิลปะผ่านทางกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ทางด้านศิลปะศึกษา
5. **การแสดงออกทางศิลปะ** หมายถึง การออกแบบหรือการแสดงออกทางผลงานที่เกิดจากภาพทางความคิดสร้างสรรค์และประสบการณ์กับการเรียนรู้

6. ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถที่จะรวบรวมสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันเข้าเป็นสิ่งใหม่ รูปแบบใหม่ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดต่อเนื่องสัมพันธ์กันไปจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ

7. การสื่อความหมาย หมายถึง การถ่ายทอดโดยผ่านการกระทำหรือการแสดงออกทางผลงานศิลปะแล้วสามารถให้ผู้รับสารหรือผู้ที่ชมผลงานเกิดความเข้าใจ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเด็กออทิสติก

1.1 ประวัติของออทิสติก และความหมายของเด็กออทิสติก

ปี ค.ศ.1943 (พ.ศ.2546) หรือเมื่อ 50 ปีมาแล้วลักษณะอาการเฉพาะของโรคและจัดกลุ่มโรคนี้โดยใช้ชื่อว่า ออทิสซึม (Autism) ซึ่งมาจากรากศัพท์ของภาษากรีกว่า Auto (แปลว่า Self) และแยกโรคนี้ออกจากกลุ่มโรคของเด็กที่มีความพิการอย่างรุนแรง (Severe mentally handdi, apped children) และรายละเอียดของอาการที่พบในเด็กแต่ละคนไม่จำเป็นต้องมีครบทุกอาการ

เด็กต้องมีความผิดปกติมาตั้งแต่แรกเกิด ท่านจึงใช้คำว่า Infantile autism แต่ในระยะหลังเมื่อมีความรู้ความเข้าใจโรคนี้ขึ้นพบว่า อาการที่แสดงออกถึงความผิดปกติต่างๆ ในเด็กบางคนอาจแสดงออกเมื่อเด็กโตขึ้นได้ จึงใช้คำว่า children autism

ในปี ค.ศ.1962 (พ.ศ.2505) ได้มีการจัดตั้งสมาคมของพ่อแม่ นักวิชาการ และผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กออทิสติกในประเทศอังกฤษและประเทศต่างๆ ในทวีปอเมริกาและยุโรป โดยคนกลุ่มเหล่านี้ทำงานอย่างกว้างขวางในการรวบรวมปัญหา รวบรวมข้อมูลทางการแพทย์และการศึกษาค้นคว้าต่างๆ ให้บริการแก่ครอบครัวที่เพิ่งค้นพบว่าลูกเป็นโรคและหาทุนสำหรับการค้นคว้าและเทคนิควิธีการที่ก้าวหน้าในการให้ความช่วยเหลือและให้การศึกษแก่เด็กเหล่านี้ นอกจากนี้ยังพยายามให้ความรู้กระจายออกสู่บุคคลทั่วไป

ถึงแม้ว่าจะมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กเหล่านี้ในสังคมได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในสังคมทางตะวันตก ซึ่งมีกฎหมายออกมาควบคุมให้โรงเรียนและรัฐจะต้องมีสถานที่เพื่อให้บริการแก่เด็กทุกคนที่มีความด้อยในความสามารถด้านต่างๆ รวมทั้งเด็กออทิสติกด้วย แต่พัฒนาการทางการแพทย์ยังมีขีดจำกัดอีกมากในการเรียนรู้จักโรคและหาสาเหตุ รวมทั้งการให้การรักษาหรือป้องกัน

บางครั้งเราก็ทราบถึงสาเหตุของโรคจิต วัยเด็ก สาเหตุอาจเป็นจากเนื้องอกในสมอง นิยามของคำว่า “เด็กออทิสติก (Autistic Children) อาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับจุดเน้นของผู้ให้นิยาม สมาคมเด็กออทิสติกของสหรัฐอเมริกา (Autism Society of America) ได้ให้นิยามของเด็กออทิสติกว่า

“เด็กออทิสติก” มีลักษณะเด่น 5 ประการ คือ

1. มีการพัฒนาการล่าช้าหรือมีการพัฒนาการไปในทางถดถอย
 2. แสดงปฏิกิริยาตอบโต้ต่อเสียงที่ได้ยิน การแตะสัมผัส หรือไม่แสดงปฏิกิริยาตอบโต้ต่อเสียงที่ได้ยิน การแตะสัมผัส หรือไม่แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบใดๆ ต่อสิ่งเร้าที่กล่าวแล้ว
 3. แสดงอาการสนใจต่อตนเองหรือกระตุ้นตนเอง โดยไม่ให้ความสนใจต่อสิ่งที่อยู่รอบตัว
 4. มีปัญหาทางการพูดและภาษาท่าทาง
 5. ไม่สามารถแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบต่อผู้คน สิ่งของหรือเหตุการณ์ต่างๆ
- (ผดุง อารยะวิญญู, 2542 : 152; อ้างอิงจาก Pitvo and Freeman, 1978)

รจนา ทรรทรานนท์ (2527 : 16) ให้ความหมาย เด็กออทิสติก หมายถึง เป็นพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกหรือพฤติกรรมที่เด็กแสดงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แปลกประหลาดอย่างชัดเจน และไม่สามารถจะคาดได้ว่า เด็กจะแสดงพฤติกรรมแปลกๆ นั้นออกมา เด็กจะแสดงพฤติกรรมนั้นหรือไม่ เด็กบางพวกแสดงท่าทางแปลกๆ ไม่สมอายุ แต่เด็กบางพวกจะมีพฤติกรรมซึ่งไม่ปกติ ไม่ว่าจะอายุของสมองจะพัฒนาไปเพียงใด พฤติกรรมที่แปลกประหลาดนั้นก็สมองได้รับบาดเจ็บหรือการติดเชื้อมั้งแต่เด็ก

ผดุง อารยะวิญญู (2533 : 143) ให้ความหมาย เด็กออทิสติก หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องอย่างรุนแรงในการสื่อความหมาย พฤติกรรม สังคม และการเรียน ความบกพร่องมักเกิด ขึ้นในวัยเด็ก เด็กเหล่านี้จะมีปัญหาในการใช้ความคิด สติปัญญา การรับรู้ ซึ่งเป็นผลให้เด็กไม่สามารถเรียนรู้ได้ดี ขาดความเข้าใจในวิชาที่เรียน มีปัญหาในการสื่อสารและการคบเพื่อน

เพ็ญแข ลีมีศิลา (2540 : 1) ให้ความหมาย เด็กออทิสติก หมายถึง เด็กที่มีความผิดปกติและความล่าช้าทางพัฒนาการด้านสังคม ด้านการสื่อความหมาย ภาษาและการจินตนาการ ซึ่งมีสาเหตุเกี่ยวข้องกับความผิดปกติทางกายภาพ เนื่องจากมีหน้าที่ของสมองบางส่วนทำงานผิดปกติไป

วินัดดา ปิยะศิลป์ (2537 : 10) ให้ความหมาย ของออทิสติก หมายถึง เด็กที่มีพัฒนาการช้ากว่าเด็กทั่วไป โดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านภาษา การพูด การแสดงท่าทางที่บอกถึงความหมายต่างๆ ซึ่งถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า Pandevelopmental disability เพราะเนื่องจากการชะงักงันของพัฒนาการด้านภาษาและสังคม ที่เริ่มมีอาการตั้งแต่วัยเด็กเล็ก ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ ด้วย

ชาติรี วิฑูรชาติ (2540 : 117) ให้ความหมายเด็กออทิสติกว่า คือเด็กที่เป็นโรคทางจิตเวช เด็กที่มีความรุนแรงมาก มีความผิดปกติของพัฒนาการทางด้านต่างๆ หลายด้าน คือ ด้านภาษา ด้านการสื่อสาร สังคม และพฤติกรรม

กรมวิชาการ (2544 : 1) ให้ความหมายของเด็กออทิสติกว่า เป็นเด็กที่มีความผิดปกติเกี่ยวกับพัฒนาการทางการสื่อสาร ภาษา สังคม และอารมณ์เป็นอย่างมาก จะมีพฤติกรรมแปลกๆ สื่อสารไม่เข้าใจ พูดซ้ำ หรือไม่พูด

ฮวง (Huang. 2545 : 4) ให้ความหมายของคำว่า เด็กออทิสติก หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องสามด้านคือ การมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม ความบกพร่องทางการสื่อสาร และพฤติกรรมโดยจะแสดงออกให้เห็นก่อนอายุ 3 ปี

อัมพร เบญจพลพิทักษ์ (2546 : online) ให้ความหมายของคำว่าออทิสติก หมายถึง กลุ่มอาการที่แสดงความผิดปกติของพัฒนาการของเด็กๆ ลักษณะอาการของคนที่เป็นออทิสติกคือ ชอบแยกตัว อยู่กับตัวเอง ไม่พูดหรือติดต่อสื่อสารทางภาษากายกับคนอื่น และมีปัญหาด้านพฤติกรรม

สรุป เด็กออทิสติก หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการอย่างรุนแรง มีความล่าช้าทางพัฒนาการด้านสังคม ด้านการสื่อความหมาย ภาษาและจินตนาการ มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ แสดงอย่างชัดเจน เนื่องจากหน้าที่ของสมองบางส่วนทำงานผิดปกติ

1.2 สาเหตุของการเกิดภาวะออทิสซึม

เพ็ญแข ลีมีศิลา (2545 : 20) กล่าวถึงสาเหตุของออทิสซึมไว้ว่า

มีสาเหตุมาจากภาวะต่างๆ มากมายที่ทำให้พัฒนาการทางสมองผิดปกติ อาจเกิดได้ตั้งแต่ระหว่างที่เด็กอยู่ในครรภ์มารดา ระหว่างการคลอดหรือภายหลังการคลอด มารดาที่เป็นหัดเยอรมันระหว่างการตั้งครรภ์ เด็กที่เป็นโรคทิวเบอร์ริสคอรโรสิส ตั้งแต่กำเนิด เด็กขาดอวัยวะระหว่างคลอด การเจ็บป่วยของเด็กภายหลังคลอด เช่น โรคสมองอักเสบ การเป็นหัด ไอกรนที่มีภาวะแทรกซ้อนก็อาจเป็นสาเหตุทำให้พัฒนาการทางสมองผิดปกติมีหลักฐานหลายอย่างที่แสดงว่า เด็กออทิสติกมีความผิดปกติทางหน้าที่ของสมองจากการตรวจคลื่นสมองด้วยไฟฟ้าในเด็กออทิสติกพบว่ามีความผิดปกติแบบไม่เฉพาะเจาะจง (non-specific) มากกว่าเด็กทั่วไป ขนาดของสมองโตกว่าเด็กปกติเล็กน้อย และมีเซลล์สมองผิดปกติอยู่ 2 แห่ง คือ บริเวณที่ควบคุมด้านความทรงจำ อารมณ์ และแรงจูงใจ ส่วนอีกบริเวณหนึ่งจะควบคุมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของร่างกาย ลักษณะของเซลล์ทั้งสองแห่งเป็นเซลล์ที่ไม่พัฒนาตามวิยสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับกรรมพันธุ์เนื่องจากพบเด็กออทิสติกในคู่แฝดจากไข่ใบเดียวกันมากกว่าคู่แฝดที่เกิดจากไข่คนละใบ และอัตราส่วนของออทิสซึมในพี่น้องท้องเดียว พบถึง 1 : 50 ส่วนในเด็กทั่วไปพบ 1 : 2,000 เคยมีรายงานถึงสารบางอย่างที่เป็นตัวนำทางระบบประสาท เช่น ระดับของสารซีโรโตนิน และสารโดปามีนสูง แต่ยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างแน่นอน และเด็กออทิสติกมีความผิดปกติในระบบภูมิคุ้มกันต้านทาน คือมีระบบภูมิคุ้มกันต้านทานไปทำลายระบบประสาทของตนเอง เพ็ญแข ลีมีศิลา (2545 : 20)

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2543 : 211) กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดภาวะออทิสซึม ไว้ว่าเกิดจากสาเหตุใหญ่ๆ 2 สาเหตุ คือ

1. สาเหตุทาง Psychodynamic ซึ่งเชื่อว่า เกิดจากความสัมพันธ์ทางลบในครอบครัว เด็กใช้กลไกป้องกันตัวแบบหลบไปอยู่ในโลกของตนเอง แนวคิดนี้ไม่ได้รับการยอมรับมากนักในปัจจุบัน แต่ยังคงได้รับความสนใจอยู่บ้าง
2. สาเหตุทางชีววิทยามีการค้นพบว่า fragile X syndrome เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะออทิสซึมและมักจะเกิดขึ้นกับเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง แต่อย่างไรก็ตาม fragile X syndrome มีสาเหตุหลักของการเกิดภาวะออทิสซึม
3. ความบกพร่องของ central nervous system ซึ่งเกิดจากเซลล์สมองที่ผิดปกติและความไม่สมดุลของสารเคมีของระบบประสาท และยังพบความผิดปกติของบางตำแหน่งในสมองในส่วนที่เรียกว่า Vermis ซึ่งอยู่ใน Cerebellum ทำให้เด็กกลุ่มนี้มีปัญหาทางการเรียนรู้

ดุสิต ลิขนะพิชิตกุล (2545 : 15) กล่าวถึงสาเหตุของโรคออทิสซึมไว้ว่าสามารถแยกแยะแนวทางในการวิจัย 3 แนวทาง ดังนี้

1. ปัจจัยภายนอกตัวเด็ก เช่น การติดเชื้อ เชื้อโรคที่ถูกสงสัยบ่อยที่สุดคือเชื้อไวรัส
2. ปัจจัยภายในตัวเด็กเอง เช่น การทำงานของสมอง กระบวนการทางชีวเคมีสารต่างๆ ในร่างกาย
3. ปัจจัยทางพันธุกรรมแต่ยังไม่สามารถอธิบายได้ว่า ความผิดปกติที่พบนั้นทำให้เกิดโรคได้อย่างไร

สรุปสาเหตุของการเกิดภาวะออทิสซึมไว้ดังนี้

1. สาเหตุทางพันธุกรรม ซึ่งอยู่ในระหว่างการศึกษา ค้นคว้า ยังไม่พบคำตอบที่ชัดเจน แต่พบว่าฝาแฝดจากไข่ใบเดียวกัน ถ้าคนหนึ่งเป็นออทิสติก อีกคนหนึ่งก็เป็นด้วย
2. เป็นโรคติดเชื้อแต่ ปัจจุบันยังไม่พบว่า เป็นเชื้อชนิดใด
3. เกิดจากระบบประสาทวิทยา จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ามี ความผิดปกติในสมอง 3 แห่งคือ limbic system, cerebellum และ cerebellar circuits ซึ่งบริเวณพื้นที่ทั้ง 3 แห่งมีความผิดปกติ ดังนี้คือ

3.1 มี Purkinje cell เหลือน้อยมาก

3.2 มีวงจรเซลล์ประสาทซึ่งพบได้ในตัวอ่อนเท่านั้นและวงจรนี้จะเชื่อมต่อกับระบบประสาทส่วนกลางทั้งหมด

3.3 มีเซลล์ประสาทเพิ่มขึ้นจำนวนมากในบริเวณ Limbic system, hippocampus, amygdale ความผิดปกติด้านพัฒนาการของสมองตั้งแต่ยังเป็นตัวอ่อน ในระยะ 30 สัปดาห์ของการตั้งครรภ์ ซึ่งส่งผลให้ Limbic system ไม่มีพัฒนาการ Limbic system เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมารู้ ความจำเมื่อบริเวณนี้ผิดปกติจึงมีผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคม ภาษา และการเรียนผิดปกติไป

4. Neurochemical Causes (สารประกอบทางเคมีในระบบประสาท) พบว่ามี Neurotransmitters บางตัว สูงผิดปกติ ได้แก่ serotonin, dopaminergic และ endogenous opioid system

5. การบาดเจ็บก่อนคลอด ระหว่างคลอด และหลังคลอดสรุปว่าสาเหตุของการเกิดภาวะออทิสซึมยังไม่สามารถสรุปได้แน่ชัด แต่มีความเชื่อว่าเป็นที่เกิดจากความผิดปกติของระบบประสาทระบบชีววิทยา และระบบสมองทำงานผิดปกติ และการติดเชื้อต่างๆ ของมารดาก่อนและขณะคลอด ส่งผลทำให้เด็กเกิดความบกพร่องในพัฒนาการด้านต่างๆ และมีพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากพัฒนาการของคนทั่วไป

1.3 ระบาดวิทยา

เพ็ญแข ลีมีศิลา (2545 : 20) กล่าวว่า พบสัดส่วนของการเกิดโรคออทิสซึม 1 : 2,000 ซึ่งหมายถึงในจำนวนเด็ก 2,000 คน จะพบออทิสติก 1 คน พบในเพศชายมากกว่าหญิงในอัตราส่วนเด็กชาย : เด็กหญิง = 4 - 5 : 1

วินัดดา ปิยะศิลป์ (2537:11) กล่าวว่าพบสัดส่วนของการเกิดโรคออทิสซึมในสังคมมีจำนวน 4 - 5 คนต่อ 10,000 คน สันติภาพ ไชยวงศ์เกียรติ (2546 : online) กล่าวว่า พบสัดส่วนของการเกิดออทิสซึม มีจำนวน 4 - 5 ใน 10,000 คน และพบในเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง 4 เท่า รวมทั้งยังพบในเด็กทุกระการทุกระดับทางสังคม

สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี (2546 : 10) กล่าวว่า สัดส่วนของการเกิด โรคออทิสซึม พบได้ประมาณ 4 : 1,000 ของเด็กทั่วไป พบในเด็กชายมากกว่าเด็กหญิงในอัตราส่วนเด็กชาย : เด็กหญิง = 4 - 5 : 1

1.4 การวินิจฉัย

เพ็ญแข ลีมีศิลา (2545 :15 - 20) กล่าวว่า การวินิจฉัยโรคออทิสซึมมีวิธีการปฏิบัติดังต่อไปนี้

1.4.1 การซักประวัติอย่างละเอียดจากพ่อแม่หรือผู้ที่ใกล้ชิดเด็ก โดยบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการตั้งครรภ์ของมารดา การคลอด การเลี้ยงดู พัฒนาการด้านร่างกาย สังคม และการสื่อความหมาย การแสดงพฤติกรรมของเด็กขณะอยู่ที่บ้าน มีบุคคลในครอบครัวมีปัญหา เหมือนเด็กหรือไม่ ประวัติการเจ็บป่วยของเด็ก การกระทบกระเทือนต่อสมอง

1.4.2 การตรวจและประเมินเพื่อวินิจฉัย แพทย์ควรให้เด็กเดิน วิ่งและเล่นได้อย่างอิสระ

1.4.3 การสังเกตพฤติกรรมเพื่อการวินิจฉัย โดยสังเกตว่าพบพฤติกรรมต่างๆ ต่อไปนี้ในลักษณะที่มากหรือน้อยเกินไป

1.4.4 ด้านร่างกายถ้ามีขนาดเล็กหรือใหญ่เกินไป มักเกี่ยวข้องกับปัญหาของสุขภาพและปัญหาการรับประทานอาหาร เช่น การเคี้ยวอาหารไม่เป็น กลืนลำบาก คายอาหารไม่เป็น บางคนรับประทานอาหารไม่รู้จักอิ่ม

1.4.5 การเคลื่อนไหวของร่างกายมีความผิดปกติ เช่น วิ่งหรือเดินอย่างไม่มีจุดหมาย โยกตัว กระดิกนิ้ว โบกมือไปมา บางคนนั่งเฉย บางคนงุ่มง่ามหกล้มบ่อย

1.4.6 การแสดงออกทางสังคมและความสัมพันธ์กับบุคคลเด็กอาจแสดงพฤติกรรม 3 แบบ คือ อาจแยกตัวโดดเดี่ยว หรือสมยอมจนเหมือนตุ๊กตาที่ไม่มีชีวิตจิตใจ หรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนมากเกินไปโดยแสดงให้เห็นพฤติกรรมที่ผิดปกติ

1.4.7 การตอบสนองต่อการใช้ตา เช่น หลีกเลียงการสบตา จ้องมองแบบผิดปกติ มองเลื่อนลอย ชอบมองแสงสว่างหรือสิ่งที่น่าสนใจ มองสิ่งของใกล้ตามากเกินไป

1.4.8 การตอบสนองต่อการฟัง ไม่ตอบสนองต่อเสียงบุคคลหรือตอบสนองต่อเสียงบางเสียงมากเกินไป

1.4.9 ตอบสนองต่อรส กลิ่น สัมผัส เช่น ดมหรือเลียสิ่งที่ไม่ใช่อาหาร ชอบหมกมุ่นต่อการสัมผัสบางอย่างแต่ไม่รับรู้การสัมผัสจากบุคคล บางคนทนต่อความเจ็บปวดและบางคนแสดงความเจ็บปวดมากเกินไป

1.4.10 การสื่อความหมาย ไม่สามารถสื่อความหมาย ไม่เข้าใจสีหน้าท่าทางของผู้อื่น พูดไม่ได้ ไม่พูดเลียนแบบ บางคนพูดซ้ำซาก

1.4.11 พฤติกรรมซ้ำๆ จะแสดงไม่เหมือนกัน เช่น ชอบดูโฆษณาทางทีวีซ้ำๆ ต้องนั่งที่เดิมทุกครั้ง

1.4.12 การจินตนาการ ไม่สามารถสมมติในการเล่น เล่นของเล่นไม่เป็น การปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม และการแสดงออกทางอารมณ์ เด็กจะปรับตัวยากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม แสดงอารมณ์ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงโดยไม่ทราบสาเหตุ

1.4.13 ด้านสติปัญญา มีความสามารถด้านต่างๆ ล่าช้า แต่มีความสามารถพิเศษบางด้านโดดเด่น

1.4.14 การตรวจวินิจฉัยทางการแพทย์ การตรวจพิเศษทางห้องปฏิบัติการหรือเครื่องมือพิเศษไม่ใช่เพื่อการวินิจฉัย แต่ทำเพื่อประกอบการรักษา

1.4.15 การตรวจสอบทางจิตวิทยาเพื่อดูความสามารถของระดับสติปัญญา ทำเมื่อเด็กสามารถพูดและเรียนรู้ได้แล้ว

1.4.16 การตรวจสอบการได้ยิน

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2543 : 213 - 214) ได้กล่าวถึงข้อบ่งชี้การวินิจฉัยอาการของเด็กออทิสติก จิตแพทย์จะใช้บ่งชี้ตามคู่มือวินิจฉัย (DSM - IV Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder. 4th ed.) ไว้ดังนี้

เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้ เป็นเด็กที่ต้องได้รับการรักษาจากแพทย์ควบคู่ไปกับการเรียนการสอนโดยครู การจำแนกเด็กออกจากเด็กปกติหรือเด็กพิเศษกลุ่มอื่นจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเด็กออทิสติก อาจมีอาการบางอย่างร่วมกับเด็กพิเศษกลุ่มอื่น เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กสมาธิสั้นเด็กที่มีความผิดปกติทางภาษา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการวินิจฉัยโดยแพทย์ลงความเห็นอย่างน้อย 2 คน (2 ใน 3)

พฤติกรรมบ่งชี้ภาวะออทิสติก

1. จำนวนข้อบ่งชี้

1.1 ต้องมีลักษณะอย่างน้อย 6 ข้อ จากลักษณะข้อบ่งชี้ 12 ข้อ ใน 2.1, 2.2 และ

2.3 รวมกัน

1.2 ต้องมีลักษณะอย่างน้อย 2 ข้อในหัวข้อ 2.1

1.3 ต้องมีลักษณะอย่างน้อย 1 ข้อในหัวข้อ 2.2 และ 2.3

2. ข้อบ่งชี้ 2.1, 2.2, 2.3

2.1 ความบกพร่องในพฤติกรรมสังคมด้านต่างๆ

2.1.1 มีความบกพร่องในพฤติกรรมสื่อสารที่ไม่ใช่ภาษาพูดหลายๆ อย่าง รวมกัน เช่น การแสดงออกทางสีหน้า ภาษากาย การสบตา การสื่อสารด้วยภาษา (Gesture)

2.1.2 ไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมวัยได้อย่างเหมาะสม

2.1.3 ไม่รู้จักความสนุก ความสนใจ และความสำเร็จ (Accomplishment)

ร่วมกับคนอื่นได้

2.1.4 ไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบ แลกเปลี่ยนเชิงสังคมและอารมณ์กับบุคคลอื่น ทั้งร่วมวัยและต่างวัย (ไม่รู้จักให้ ไม่รู้จักรับ)

2.2 ความบกพร่องในพฤติกรรมด้านภาษา

2.2.1 มีพัฒนาการทางการพูดช้าหรือไม่มีพัฒนาการใดๆ เลย (ทั้งนี้ไม่นับความพยายามในการชดเชยด้วยวิธีอื่นๆ เช่น การใช้ท่าทาง)

2.2.2 ในกรณีที่มีการพัฒนาทางภาษาพูดบ้างก็ไม่มีความสามารถที่จะเริ่มต้นสนทนา หรือดำเนินการสนทนา

2.2.3 ใช้คำพูดซ้ำๆ ภาษาซ้ำๆ ใช้ภาษาแปลกๆ

2.2.4 ขาดความสามารถในการเล่นหลายอย่าง เช่น เล่นสมมติ เล่นเลียนแบบเชิงสังคมที่เหมาะสมกับวัยของตน

2.3 มีพฤติกรรมซ้ำซาก จำเจ ไม่กืออย่างทั้งในด้านความสนใจ และกิจกรรม

2.3.1 หมกมุ่นกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งซ้ำๆ อย่างผิดวินัย

2.3.2 ขาดความยืดหยุ่นในชีวิตประจำวัน

2.3.3 มีกริยาอาการทางการเคลื่อนไหวซ้ำๆ เป็นแบบเดียวกัน เช่น ลูบหน้า
ตัดนิ้ว กัดนิ้ว ดึงผม

2.3.4 หมกมุ่นไม่หยุดหย่อนกับชิ้นส่วนของวัตถุสิ่งของ เครื่องเล่น เช่น

ล้อรถ เกม เป็นต้น

3. มีความผิดปกติหรือความล่าช้าในพัฒนาการด้านต่างๆ อย่างน้อย 1 ด้าน
 - 3.1 ด้านสังคม
 - 3.2 ด้านภาษา
 - 3.3 ด้านการเล่นสมมติ
 - 3.4 ต้องแสดงออกตั้งแต่ก่อนอายุ 3 ขวบ
4. ความผิดปกติดังกล่าวต้องไม่ใช่ความผิดปกติตามคำนิยามของ Rett's Disorder

Childhood Disintegrated Disorder

ชาตรี วิฑูรชาติ (2540 : 117 - 119) ได้กล่าวว่า การวินิจฉัยใช้อาการและการตรวจของแพทย์และการซักประวัติจากพ่อแม่เป็นหลักสำคัญ ซึ่งใช้เกณฑ์ในการวินิจฉัยตามคู่มือการวินิจฉัยและสถิติความผิดปกติทางจิตของสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน (DSM IV : Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) (CAPA) แนวทางในการวินิจฉัยมีดังนี้

1. ซักประวัติจากพ่อแม่อย่างละเอียดโดยเฉพาะพัฒนาการด้านต่างๆ
2. ตรวจสอบสภาพจิตและสังเกตพฤติกรรมเด็ก
3. ตรวจร่างกายทั่วไปและระบบประสาท
4. ตรวจการได้ยิน
5. ตรวจทางห้องปฏิบัติการต่างๆ เช่น การตรวจคลื่นสมอง

คล้ายคิโล (Klykylo. 2000 : 590 - 591; อ้างอิงจาก รุ่งนภา ทรัพย์สุวรรณ. 2546 : 14) กล่าวว่า การวินิจฉัยภาวะออทิซึมต้องมีการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ซึ่งมีแนวทางดังนี้

1. ซักประวัติอย่างละเอียดเกี่ยวกับพัฒนาการด้านภาษา สังคมและการเล่น ประวัติของโรคทางจิตเวชและระบบประสาทของคนในครอบครัว
2. ตรวจร่างกายเพื่อค้นหาโรคทางระบบประสาท โรคหัวใจ ฯลฯ
3. ประเมินทางจิตเวช เช่น ใช้แบบประเมินเพื่อวินิจฉัยภาวะออทิซึม การทดสอบ

ทางสติปัญญา

4. ประเมินด้านภาษา
5. ตรวจการได้ยิน
6. ตรวจการเห็น

สรุปข้อบ่งชี้ในการวินิจฉัยเด็กออทิสติกเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเด็กออทิสติกอาจมีอาการบางอย่างร่วมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทอื่นๆ จึงต้องมีข้อบ่งชี้ทางการแพทย์และมีแพทย์เป็นผู้ลงความเห็นอย่างน้อย 2 ใน 3 คน ในการตัดสินวินิจฉัย

1.5 ลักษณะอาการของเด็กออทิสติก

ลักษณะอาการของเด็กออทิสติกมีดังนี้

1. สูญเสียปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

1.1 ไม่สามารถแสดงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นได้ เช่น ไม่มีการสบตากับผู้อื่น ไม่มีการแสดงออกทางสีหน้า หรือการทำท่าทาง

1.2 ไม่มีความสามารถที่จะผูกมิตรกับผู้อื่นได้ ไม่มีเพื่อน เล่นกับเพื่อนไม่เป็น

1.3 ขาดความสามารถในการแสวงหาความสนุกสนานกับผู้อื่น ไม่แสดงความสนใจที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น ไม่สามารถทำประโยชน์ต่อส่วนร่วมกับผู้อื่นได้

1.4 ไม่สามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมเมื่ออยู่ในสังคม

2. สูญเสียความสามารถทางการสื่อสาร

2.1 มีความล่าช้า หรือไม่มีพัฒนาการทางด้านภาษาพูดเลย หรือไม่สามารถใช้กิริยาท่าทางในการสื่อถึงผู้อื่นได้

2.2 ในรายที่พูดได้แล้ว ไม่สามารถที่จะสนทนาโต้ตอบกับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจและเหมาะสม

2.3 มักจะพูดซ้ำๆ ในสิ่งที่ตนเองอยากพูดโดยไม่สนใจว่าจะมีผู้อื่นฟังหรือเข้าใจหรือไม่

2.4 ไม่สามารถเล่นบทบาทสมมติได้ด้วยตนเอง หรือไม่สามารถเล่นเลียนแบบที่เคยพบเห็นได้อย่างเหมาะสมกับวัย

3. มีพฤติกรรมและความสนใจซ้ำๆ

3.1 มีพฤติกรรมซ้ำๆ อย่างเดียวหรือมากกว่า มีความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งที่ผิดปกติอย่างชัดเจน สนใจมองใบพัดของพัดลมที่กำลังหมุนอยู่ได้ทั้งวัน

3.2 ไม่สามารถยืดหยุ่นในการปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันที่เคยทำซ้ำๆ เป็นประจำได้ โดยจะต้องทำตามขั้นตอนเหมือนเดิมทุกครั้ง

3.3 มีการเคลื่อนไหวซ้ำๆ เช่น กระดิกนิ้วมือ สะบัดปลายนิ้วมือ โบกมือไปมา การเขย่งปลายเท้าแล้วหมุนตัวไปรอบๆ เป็นต้น

3.4 มีความสนใจเกี่ยวกับส่วนใดส่วนหนึ่งของวัตถุหรือของเล่น เช่น หมุนล้อไดล้อหนึ่งเล่นโดยไม่สนใจส่วนอื่นๆ

ลักษณะอาการของเด็กออทิสติกแต่ละช่วงอายุ มีดังนี้

วัยทารก อายุ 2 - 3 เดือน

1. เด็กจะแสดงอาการขาดความสนใจต่อบุคคล ครอบครั้ว ไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบใดๆ ทั้งสิ้น

2. เมื่อพ่อแม่มพยายามพูดหรือเล่นด้วย เด็กจะไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบใดๆ ไม่ยิ้ม ไม่ส่งเสียงอ้อแอ้เหมือนเด็กปกติทั่วไป แต่อาจส่งเสียงอยู่คนเดียวได้นานๆ

อายุ 1 ปี

1. พูดอกเสียงเป็นคำไม่ได้
2. บางคนชอบจ้องแสงสว่างจ้าได้นานๆ
3. ไม่สามารถทำตามหรือเลียนแบบสิ่งที่พ่อแม่สอนง่ายๆ ได้ เช่น ตบมือ โบกมือ
4. เด็กบางคนสามารถเลียนเสียงคำศัพท์ต่างๆ ที่ได้ยินได้ แต่ไม่สามารถสื่อ

ความหมายได้

5. เด็กบางคนแสดงอาการกลัวสิ่งของที่ไม่เป็นอันตราย เช่น กลัวสีใดสีหนึ่งมากเกินไป กลัวหลอดไฟฟ้า

6. เด็กบางคนมีปฏิกิริยาตอบสนองอย่างรวดเร็วกับเสียงบางเสียง เช่น เสียงเคาะพื้น เสียงชุดแกรกๆ ช้ำๆ

7. เด็กบางคนไม่มีปฏิกิริยาตอบสนองใดๆ ทั้งสิ้น นิ่งนิ่งเฉยไม่หันตามเสียงเรียก ไม่ยิ้มหรือหัวเราะต่อการหยอกเย้า

อายุ 2 - 3 ปี

1. ช่วงนี้สามารถสังเกตเห็นพฤติกรรมที่ผิดปกติได้เด่นชัดขึ้น
2. เมื่อเริ่มเดินได้ จะชอบเขย่งเดินด้วย ปลายเท้า หรือหมุนรอบๆ ตัว
3. วิ่งเขย่งขาแบบม้าย่อง ชอบปีนป่าย แต่จะกลัวการขึ้น ลง บันได
4. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น จะทักทายคนอย่างผิดปกติ เช่น เข้าไปจับรองเท้าหรือดมรองเท้า เลียนาฬิกา ดึงผมผู้อื่น
5. ปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตเป็นเสมือนวัตถุ ถ้าปล่อยให้เล่นกับสัตว์เลี้ยงจะเกิดอันตรายกับเด็กได้ เนื่องจากเด็กไม่รู้ว่สิ่งใดเป็นอันตราย
6. เด็กจะพูดได้ช้า หรือไม่พูดเฉย หรือพูดโดยใช้ภาษาของตนเอง
7. ถ้าเด็กพูดได้มักจะพูดเลียนแบบ หรือถามคำถามเดิมซ้ำๆ โดยไม่ฟังคำตอบโต้ตอบไม่เป็น ไม่สบตาใคร หรือจ้องมองดูจนเหมือนทะลุไปจากตัวบุคคล
8. ไม่มีการแสดงอารมณ์ผ่านสีหน้า ท่าทาง ยิ้ม หรือหัวเราะไม่เป็น หน้าตาเฉยเมย
9. เด็กจะมีความลำบากในการเปลี่ยนอาหาร จะรับประทานอาหารซ้ำๆ หรือแม้แต่วรรณของอาหารเปลี่ยนไปก็จะปฏิเสธทันที ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการนอน การขับถ่าย

อายุ 4 - 5 ปี

1. เด็กไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนได้
2. ไม่สามารถเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกันได้นาน
3. เด็กจะแยกตัวอยู่ในโลกของตนเองตามลำพังเด่นชัดขึ้น มีท่าทางแปลกๆ มากขึ้น
4. เด็กไม่รู้จั๊กหนึ่ หรือป้องกันตัวเองจากภัยต่างๆ

อายุ 6 - 9 ปี

1. อารมณ์ของเด็กจะดีขึ้น เข้าใจได้มากขึ้น ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงต่างๆ น้อยลง
2. มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารและสื่อความหมายได้ดีขึ้น
3. ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมหรือพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ก็จะสามารถมีพัฒนาการทางด้านต่างๆ ดีขึ้น

เด็กในกลุ่มนี้จะมีพัฒนาการช้ามาก โดยเฉพาะด้านภา การพูด และการสื่อสารกับบุคคลอื่น พัฒนาการทางด้านสังคม กล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก และการเรียนรู้ เพราะผลการชะงักของพัฒนาการทางด้านภาษาและสังคมตั้งแต่ยังเล็ก จะส่งผลต่อพัฒนาการด้านอื่นๆ

1.6 ความบกพร่องทางทักษะการสื่อสารของเด็กออทิสติก

ลักษณะภาษาและการสื่อสารของเด็กออทิสติก เด็กออทิสติกมีความสามารถในการสื่อสารแตกต่างกันไปแต่ละบุคคล แต่ความผิดปกติทางด้านภาษาและการพูดจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นปัญหาด้านความเข้าใจและด้านการพูดสื่อภาษาด้านความเข้าใจภาษา เป็นปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจคำพูดของผู้อื่น และปัญหาการเข้าใจท่าทางที่ผู้อื่นแสดงประกอบคำพูด เด็กออทิสติกจะมีความล่าช้าของพัฒนาการด้านความเข้าใจภาษาอยู่นานกว่าจะเริ่มเข้าใจคำพูดของผู้อื่น ส่วนมากจะเริ่มเข้าใจคำพูดของผู้อื่นเมื่ออายุประมาณ 5 ขวบ ด้านการพูดสื่อภาษา เด็กออทิสติกเริ่มพูดล่าช้ากว่าเด็กปกติ ลักษณะการพูดของเด็กออทิสติกส่วนใหญ่เป็นการพูดเลียนแบบคำพูดของผู้อื่นเป็นลักษณะการพูดที่พบมากที่สุดในกลุ่มเด็กออทิสติก เด็กเลียนแบบคำพูด ตลอดจนวรรคตอนตลอดจนน้ำเสียงสูงต่ำ หนักเบาได้เหมือนทุกอย่าง เด็กออทิสติกบางคนพูดเลียนแบบได้ตรงกับสถานการณ์ที่ต้องใช้คำพูดนั้นๆ ทำให้เกิดความเข้าใจผิดคิดว่าเด็กสามารถพูดได้

เพ็ญแข ลิ้มศิลา (2540 : 17 - 29) ได้กล่าวถึงความบกพร่องทางการสื่อสารของเด็กออทิสติก ไว้ดังนี้

1. ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมสื่อความหมายได้เลย เช่น การส่งเสียง อือ ออ ไม่มีการแสดงออกทางใบหน้า เช่น แสดงอาการโกรธ หรืออาการพอใจด้วยการยิ้ม หรือหัวเราะ
2. การสื่อความหมายที่ไม่ใช้คำพูดนั้น มีความผิดปกติอย่างชัดเจน เช่น ไม่มีการสบตากับบุคคลทั่วไป เด็กจะมองผ่านไปจนดูเหมือนตาแกว่งไปมา หรือเด็กบางคนจะจ้องตาตอบแต่เป็นแบบทะลุทะลวง
3. มีความผิดปกติอย่างชัดเจนในการเปล่งเสียงพูดเกี่ยวกับความดังของเสียง ระดับ เสียง เสียงเน้น ความเร็ว ช้า จังหวะ และเสียงสูงต่ำ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจน เด็กออทิสติกหลายคนมีเสียงในระดับเดียวกัน บางคนจะทำเสียงสูงต่ำคล้ายเสียงดนตรี บางคนพูดเสียงระดับสูงมากอย่างเดียว หรือระดับต่ำมากอย่างเดียว

4. เด็กออทิสติกจะขาดจินตนาการในการเล่น เด็กปกติวัย 3 ขวบขึ้นไป สามารถเล่นเลียนแบบผู้ใหญ่ได้ เช่น การทำกับข้าว การขายของ การเล่นเป็นครอบครัวมีพ่อ แม่ ลูก เป็นต้น แต่เด็กออทิสติกจะเล่นโดยการสมมติไม่เป็น การสร้างมโนภาพในการฟังนิทาน หรือการเล่นิทานเกี่ยวกับการสร้างจินตนาการ

5. มีความผิดปกติอย่างชัดเจนในรูปแบบ เนื้อหาของการพูด มีการพูดซ้ำซาก การพูดที่วกวนไปมาอย่างเดิม พูดเลียนแบบทันที พูดเลียนแบบโทรทัศน์โดยการจดจำ

6. ไม่มีความสามารถในการสนทนากับใครได้นาน มักจะพูดแต่เรื่องที่ตนเองสนใจ เช่น ท่องหนังสือที่เรียนมาทั้งเล่มโดยไม่สนใจเลยว่าใครจะฟังหรือไม่ บางรายจะพรวดพราดแต่เรื่องใดโนเสาร์ชนิดต่างๆ เรื่องจรวด หรือเรื่องที่น่าสนใจและจดจำมาจากหนังสือ

ชาญวิทย์ พรนภดล (2545 : 1 - 7) กล่าวถึงความผิดปกติทางการใช้ภาษาในการสื่อสารของเด็กออทิสติกกับบุคคลอื่นไว้ว่า

แต่ละรายมีความแตกต่างกันอย่างมากตั้งแต่ไม่สามารถ พูดได้เลย จนถึงพูดได้ชัดเจนเหมือนคนปกติ ประมาณร้อยละ 50 ไม่สามารถพูดได้ตั้งแต่เล็กจนโตมักจะมีประวัติว่าเด็กไม่เคยส่งเสียงอ้อแอ้ในวัยขวบปีแรก ในรายที่พูดได้ก็มักจะแสดงออกถึงความผิดปกติของการใช้ภาษาโดยมักจะพูดคนเดียว หรือใช้ถ้อยคำที่ตัวเองเข้าใจเพียงคนเดียว

รจนา ทรรทนานนท์ (2527 : 30 - 34) กล่าวถึงความผิดปกติทางภาษาและการพูดของเด็กออทิสติกไว้ว่า

เด็กออทิสติกจะเริ่มพูดช้ากว่าอายุเด็กปกติจะเริ่มพูดเป็นคำเมื่ออายุประมาณ 1 ปี แต่เด็กออทิสติกยังไม่พูดแม้อายุ 2 ปีแล้วอาจยังไม่พูด เด็กออทิสติกอาจสร้างคำพูดของตนเองขึ้นมา แต่ก็ไม่ได้สื่อความหมายกับผู้อื่น ความผิดปกติของการพูดในเด็กแต่ละรายมีความ แตกต่างกันมาก ตั้งแต่เด็กที่ไม่สามารถพูดได้เลย จนถึงพูดได้ชัดเจนเหมือนคนปกติ ในรายที่พูดไม่ได้ มักจะแสดงถึงความผิดปกติของการใช้ภาษาและด้านการพูดสื่อสาร ใช้ถ้อยคำที่มีแต่ตัวเด็ก เท่านั้นที่เข้าใจ

สันติภาพ ไชยวงศ์เกียรติ (2546 : online) กล่าวว่า เด็กออทิสติกเป็นเด็กที่มีความล่าช้าในภาษาพูดในการแสดงกริยาอาการโต้ตอบกับผู้อื่น เด็กที่พูดได้แล้ว ไม่สามารถสนทนาโต้ตอบได้อย่างเหมาะสมและมักจะพูดซ้ำๆ ในสิ่งที่ตนเองสนใจ ไม่สนใจคนฟัง ไม่สามารถพูดเล่น หรือเลียนแบบถ้อยคำที่พบในสังคมได้อย่างเหมาะสม

ลักษณะภาษาของเด็กออทิสติกไว้ดังนี้

1. พูดซ้ำ (Echolalia)
2. มีคำศัพท์เฉพาะตัว
3. มีการสลับที่
4. มีโครงสร้างประโยคที่ผิด

5. ไม่สามารถนำภาษาไปใช้ให้ถูกต้องตามกาลเทศะได้

6. อาจมีความผิดปกติทางด้านการออกเสียง (Articulation) เสียง (Voice) หรือ การติดอ่าง (Fluency) ได้

ความบกพร่องทาง การสื่อสารของเด็กออทิสติกไว้ดังนี้

1. ขาดการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น
2. มีข้อจำกัดในการสื่อสาร จะสื่อสารเมื่ออยากได้สิ่งที่ต้องการเท่านั้น
3. พูดสิ่งที่เป็นความจริง ไม่มีจินตนาการ พูดสิ่งที่สนใจโดยไม่โต้ตอบและรับฟังบุคคลอื่น พูดไม่ตรงประเด็นกับสถานการณ์
4. พูดเก่ง แต่ไม่สนใจที่จะพูดกับผู้อื่นมีความลำบากในการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ในการสนทนากับผู้อื่น

สถาบันผู้บกพร่องทางการสื่อสารและอาการหูหนวกกล่าวถึงความผิดปกติทางการสื่อสารของเด็กออทิสติกไว้ว่า ปัญหาของเด็กออทิสติกแต่ละคนมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญา และพัฒนาการทางสังคม บางคนไม่สามารถพูดได้ บางคนพูดไม่หยุด หรือพูดเฉพาะเรื่องที่ตนเองสนใจเท่านั้น เด็กออทิสติกจะไม่มีปัญหาหรือมีปัญหาเล็กน้อยในเรื่องวิธีการออกเสียง ปัญหาส่วนใหญ่ของเด็กออทิสติกคือการใช้ถ้อยคำ การเข้าใจความหมายของประโยค การใช้โทนสีและจังหวะของเสียง

สรุปการพัฒนาภาษาของเด็กออทิสติกมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล และส่วนมากมักจะมีปัญหาในการสื่อสารซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในแง่ของการวินิจฉัยและการพยากรณ์ของโรค ความล่าช้าในการเริ่มพูดและลักษณะการพูดของเด็กเป็นตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งถึงความรุนแรงของโรค การฟื้นตัวจากอาการออทิสซึม และการปรับตัวทางสังคมของเด็ก

เด็กออทิสติกเป็นเด็กที่แสดงพฤติกรรมต่างไปจากเด็กปกติ

1. แสดงท่าทางคล้ายเด็กหูหนวก นั่นคือ ไม่แสดงปฏิกิริยาต่อเสียงที่ได้ยิน
2. มีปัญหาในการเล่น หรือการแสดงปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น
3. ต่อต้านการเรียนหนังสือ
4. ไม่กลัวสิ่งที่เป็นอันตราย
5. แสดงพฤติกรรมในลักษณะเดิมซ้ำ ๆ

เด็กออทิสติกมีพฤติกรรมบางอย่างที่แตกต่างไปจากเด็กปกติอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่

1. ใช้มือห้องหูเพื่อฟังเสียง
2. จ้องมองวัตถุหรือสิ่งของเป็นเวลานาน
3. ไม่มองหน้าครู หรือผู้ที่พูดด้วย
4. มีปัญหาในการเคลื่อนไหว เช่น เดินไม่ตรง
5. มีปัญหาในการใช้นิ้วมือ เช่น จับดินสอไม่ได้
6. นั่งโยกตัวติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ
7. แกว่งแขนหรือเคลื่อนไหวอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ
8. มีความสนใจสั้น ไม่มีสมาธิในการเรียน

9. เข้ากับเพื่อนไม่ได้ ไม่มีเพื่อน
10. มีท่าทางซึม หงอยเหงา
11. ต้องการความรัก การประคบประหงมจากครู ผู้ปกครอง
12. เกณฑ์เหล่านี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

1.7 ข้อบ่งชี้ในการวินิจฉัยเด็กออทิสติก

เนื่องจากเด็กออทิสติกเป็นเด็กที่มีปัญหาในหลายๆ ด้าน ซึ่งรวมไปถึงปัญหาด้าน ภาษา ความคิดความทรงจำ สังคม พฤติกรรม และความล่าช้าของพัฒนาการ การคัดเลือกเด็ก จึงควรกระทำในหลายๆ ด้านในแนวกว้าง

การสูญเสียทางการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

เด็กออทิสติกมีปัญหาด้านการพูด และการสื่อความหมาย การทดสอบด้านภาษาจึง จำเป็นในการคัดเลือก เด็กออทิสติก การทดสอบที่ไม่เป็นทางการ อาจได้แก่การพูดคุยกับเด็กเพื่อ สังเกตการแสดงออกทางภาษา เราอาจสังเกตพฤติกรรมของเด็กควบคู่กันไป

เด็กออทิสติก มักไม่มองหน้าผู้อื่น ส่วนการทดสอบที่เป็นทางการนั้น อาจใช้ แบบทดสอบมาตรฐาน เช่น แบบทดสอบการเปล่งเสียงพูด ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างย่อ ๆ ดังต่อไปนี้

1. ไม่สามารถแสดงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น เช่น ไม่มีการสบตากับผู้ใด ไม่มีการแสดงออกทางสีหน้า กิริยาหรือท่าทางแต่อย่างใด
2. ไม่มีความสามารถที่จะผูกสัมพันธ์กับใครเพื่อให้เป็นเพื่อนกันได้
3. ขาดการแสวงหาเพื่อที่จะเล่นสนุกกับใคร ไม่แสดงความสนใจที่จะทำงานร่วมกับใคร ไม่สามารถร่วมกันทำประโยชน์ต่อส่วนรวมกับผู้อื่นได้
4. ไม่สามารถมีการติดต่อทางสังคมและการแสดงออกทางอารมณ์ให้เหมาะสมเมื่ออยู่ในสังคม

การสูญเสียทางการสื่อความหมาย

แบบทดสอบในลักษณะนี้ส่วนมากเป็นแบบทดสอบสติปัญญาเหมาะที่จะนำมาใช้กับ เด็กออทิสติก ที่มีความบกพร่องไม่มากนัก สำหรับเด็กออทิสติกที่มีปัญหาในขั้นรุนแรง

จุดมุ่งหมายสำคัญอีกประการหนึ่งในการใช้แบบทดสอบวัดระดับสติปัญญา กับเด็ก ออทิสติกคือ เพื่อคัดแยกความแตกต่างระหว่างเด็กปัญญาอ่อนกับเด็กออทิสติก เด็กออทิสติกกับ เด็กปัญญาอ่อนอาจมีพฤติกรรมบางอย่างร่วมกันอยู่

เด็กออทิสติกมักไม่แสดงอาการของความบกพร่องหรือความผิดปกติทางร่างกาย หน้าตาให้เห็นเด่นชัด หน้าตาของเด็กออทิสติกมักแสดงออกถึงความ “ไร้เดียงสา” แต่ในเด็กปัญญา อ่อนแสดงออกทางใบหน้าหรือท่าทางให้เห็นเด่นชัดว่าเป็นเด็กปัญญาอ่อน

เด็กออทิสติกมักมีปัญหาในการปฏิบัติตามคำสั่ง มีปัญหาในการใช้สายตาให้ประสาน กับการใช้มือ เช่น การต่อแท่งไม้ การต่อชิ้นส่วนของภาพให้เป็นภาพที่สมบูรณ์

ลักษณะการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายของเด็กสองประเภทนี้อาจแตกต่างกัน เด็กออทิสติกอาจใช้มือหรือแขนเคลื่อนไหวด้านหน้าของตนให้ผ่านสายตา ส่วนเด็กปัญญาอ่อนอาจใช้ กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กในการกระตุ้น การเคลื่อนไหวของตน เช่น การโยกตัวไปมา

ความสามารถในการจำ เด็กออทิสติกบางคนมีความจำดี มีความสามารถในการจดจำสิ่งต่าง ๆ เกินวัย เช่น บางคนอาจจดจำการโฆษณาทางโทรทัศน์ได้ดี พฤติกรรมดังกล่าวมาแล้วนี้ไม่มี ปรากฏในเด็กปัญญาอ่อน

เด็กออทิสติกบางคนมีความสามารถในการอ่านหนังสือได้เองรวดเร็วเกินวัย (Hyperlexia) บางคนอาจอ่านออกเป็นคำแต่ไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์ที่อ่าน แต่พฤติกรรมเหล่านี้มักไม่ปรากฏในเด็กปัญญาอ่อน

เด็กออทิสติกบางคนอาจแสดงความสามารถในทางดนตรี เช่น มีความเข้าใจเกี่ยวกับระดับเสียง พฤติกรรมเช่นนี้ มักไม่ปรากฏในเด็กปัญญาอ่อน ซึ่งจะต้องพบข้อย่อยดังนี้

1. มีความล่าช้า หรือไม่มีพัฒนาการในด้านภาษาและการพูดเลย หรือไม่สามารถใช้กิริยาท่าทางในการสื่อความหมายกับผู้อื่นได้
2. ในรายที่สามารถพูดได้แล้ว ก็ไม่สามารถสนทนาโต้ตอบกับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจเหมาะสม
3. มักจะพูดซ้ำ ๆ ในสิ่งที่ตนเองต้องการจะพูดและตนเองสนใจ โดยไม่สนใจว่าจะมีผู้อื่นฟังหรือไม่
4. ไม่สามารถเล่นสมมติได้ด้วยตนเอง หรือไม่สามารถเล่นลูกเลียนแบบที่เคยพบเห็นในสังคมได้อย่างเหมาะสมตามวัย

พฤติกรรมความสนใจและการกระทำซ้ำ

เด็กออทิสติกเป็นเด็กที่มีปัญหาด้านอารมณ์และพฤติกรรม การทดสอบทั้งสองด้านนี้จึงจำเป็น การทดสอบด้วยการสังเกตอาจมีความเที่ยงตรงรับการทดลองโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน การทดสอบอย่างไม่เป็นทางการและการสังเกตพฤติกรรมของเด็กที่ใช้ได้ผลดีอีกวิธีหนึ่ง ในการคัดเลือกเด็ก การฝึกปฏิบัติตามคำสั่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็กบางคนที่ไม่ใช่แบบทดสอบมาตรฐานได้ ซึ่งจะพบข้อย่อย ๆ ดังนี้

1. มีพฤติกรรมซ้ำ ๆ อย่างเดียวหรือมากกว่าหนึ่งอย่างก็ได้ มีความสนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะที่ผิดปกติอย่างเด่นชัด เช่น สนใจมองใบพัดของพัดลมที่กำลังหมุนได้ทั้งวัน
2. ไม่สามารถยืดหยุ่นในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่เคยทำกิจซ้ำ ๆ เป็นประจำได้ โดยต้องกระทำตามขั้นตอนเหมือนเดิมทุกครั้ง
3. มีการเคลื่อนไหวซ้ำ ๆ เช่น การกระดิกนิ้วมือไปมา การโบกมือไปมา การหมุนมือ หรือการหมุนตัวไปรอบ ๆ เป็นต้น
4. มีความความสนใจเกี่ยวกับส่วนใดส่วนหนึ่งของวัตถุหรือของเล่นเท่านั้น เช่น การยื่นรถสำหรับสำหรับเด็กเล่นให้ เด็กจะสนใจหมุนแต่ล้อใดล้อหนึ่ง โดยไม่สนใจเล่นส่วนอื่น ๆ ของรถเลยจะต้องพบว่ามีความล่าช้าหรือความผิดปกติอย่างน้อย 1 ข้อ ก่อนอายุ 3 ปี คือ

4.1 ทางปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

4.2 ภาษาที่ใช้ในการสื่อความหมายในสังคม

4.3 การเล่นเกมสมมติ หรือการเล่นจากการสร้างจินตนาการ

ความผิดปกตินี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกลุ่มอาการผิดปกติอื่น ๆ เช่น กลุ่มอาการเรทท์ (Rett's syndrome) หรือความผิดปกติทางสมองอื่น ๆ ในวัยเด็ก (เพ็ญแข ลิมศิลา. 2540 : 33 - 35)

การรวบรวมข้อมูลจากผู้ปกครอง

ข้อมูลที่ได้จากผู้ปกครองเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้ครูการศึกษาพิเศษสามารถคัดแยกเด็กได้ วิธีหนึ่งที่จะได้ข้อมูลจากผู้ปกครอง คือ การให้ผู้ปกครองกรอกข้อมูลลงในแบบฟอร์มที่ทางโรงเรียนเตรียมไว้ อีกวิธีหนึ่ง คือ การสัมภาษณ์

ข้อมูลที่ได้จากผู้ปกครอง นอกจากช่วยให้ครูสามารถคัดเลือกเด็กออทิสติกง่ายขึ้นแล้ว ยังช่วยให้ครูเข้าใจผู้ปกครอง ทราบถึงทัศนคติของผู้ปกครองต่อบุตรของตน

การรวบรวมข้อมูลด้านการแพทย์

พฤติกรรมของเด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นเด็กปกติหรือเด็กออทิสติกก็ตามมีความสัมพันธ์กับสุขภาพของเด็ก การรับรู้ การสัมผัส และองค์ประกอบทางกายภาพอื่นๆ ข้อมูลเหล่านี้ นอกจากจะใช้ในการคัดเลือกเด็ก เพื่อการวางแผนการเรียนการสอนแล้ว ยังช่วยให้ครูเข้าใจสาเหตุของเด็กออทิสติก (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ)

สาเหตุของออทิสติก

1. สาเหตุความบกพร่องทางระบบชีววิทยาของร่างกายในสมัยแรก ๆ ซึ่งรวมไปถึงความผิดปกติบางอย่างในสมอง ความผิดปกติบางอย่างของระบบประสาท ซึ่งก่อให้เกิดความบกพร่องในการรับรู้

2. สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมไปถึงการอบรมเลี้ยงดูพ่อแม่ ไม่สร้างความสัมพันธ์อันดีกับเด็กบางคนอาจก้าวร้าว และแสดงออกในทางก้าวร้าวกับเด็ก บางคนอาจปล่อยเด็กไว้กับพี่เลี้ยงในขณะที่พ่อและแม่ต้องออกจากบ้านไปทำงานในเวลากลางวัน อาจทำให้เด็กปกติกลายเป็นเด็กออทิสติกได้เพราะว่าเด็กจะปรับตัวไปในทางถดถอย และสร้างโลกใหม่ของเขาขึ้นมาเองเป็นโลกที่ปราศจากความโหดร้ายทารุณ

การวินิจฉัยแยกโรค (Differential Diagnosis)

การวินิจฉัยภาวะออทิสติกจากโรคอื่น ๆ ควรพิจารณาตามวัยของเด็กและพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความผิดปกติและล่าช้าทางด้านสังคมและการสื่อความหมายดังตารางต่อไปนี้

วัยก่อนเรียน	การได้ยิน ภาวะความบกพร่องทาง สติปัญญา	การได้ยินปกติ แต่ต้องตรวจด้วยวิธี พิเศษพัฒนาการล่าช้าในบางด้าน
วัยเรียน Low Functioning High Functioning	ภาวะความบกพร่อง Developmental language disorder Emotion disturbance Attention deficit hyperactivity disorder	พัฒนาการล่าช้าในบางด้าน พัฒนาการล่าช้าเฉพาะในด้านการ เรียนรู้ภาษา การรับฟัง การพูด บอกถึงความต้องการ อารมณ์ แปรปรวน ปรับตัวยาก จะเห็น ความผิดปกติแน่ชัดเมื่อเด็กเริ่ม เข้าเรียน อายุ 5 - 6 ปี มี พฤติกรรมอยู่ไม่สุข สมาธิสั้น ควบคุมอารมณ์ไม่ได้
วัยรุ่นและผู้ใหญ่ระยะต้น Low Functioning High Functioning	ภาวะความบกพร่องทาง สติปัญญา Schizotypal personality disorders	พัฒนาการล่าช้าในบางด้าน มีความผิดปกติด้านบุคลิกภาพ แยกตัวมีความคิดผิดปกติ คิด ว้าวุ่น
	Schizophrenia	โรคจิตเภท เด็กจะมีพฤติกรรม ปกติมาตลอด จนอายุ 6 ปี จึงเริ่ม แยกตัวและมีพฤติกรรมผิดปกติ ทั้งท่าทาง การพูดหลงผิด ประสาทหลอน ความผิดปกติ ทั้งความคิดและอารมณ์

(สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ)

การดำเนินการของโรค

ออทิสซึมเป็นโรคที่มีการดำเนินของโรคเป็นระยะยาวนาน ถ้าเด็กออทิสติกได้รับการรักษาและช่วยเหลือตั้งแต่อ่อนอายุ 5 ปี เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านสังคมดีขึ้น พูดได้และสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น แต่ยังคงต่ำกว่าเด็กปกติในวัยเดียวกัน จะเริ่มมีปัญหาในด้านการเรียนรู้อีกในระดับประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3 เนื่องจากบทเรียนต้องใช้ความเข้าใจและจินตนาการมากขึ้น ซึ่งจะทำให้เด็กออทิสติกเริ่มมีปัญหาทางด้านพฤติกรรมและอารมณ์เพิ่มขึ้น

- **Low function autistic** จะสามารถเรียนได้จนจบประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถฝึกทางอาชีพที่ง่าย ๆ ได้ ช่วยงานในอาชีพทางครอบครัว เช่น เลี้ยงปลา ขายของหน้าร้าน ทำงานบ้าน งานที่เกี่ยวกับหัตถกรรม งานเพาะชำต้นไม้ เป็นต้น แต่ต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง

- **High function autistic** เป็นเด็กที่มีความสามารถสูงทางด้านการเรียนรู้และสติปัญญาดี จะสามารถเรียนได้จนจบระดับปริญญา สามารถดำเนินชีวิตได้ในสังคม ช่วยเหลือตัวเองได้สามารถมีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้

ผลการรักษา

1. High functioning autism จะได้รับการสนับสนุนให้เรียนต่อในระดับสูงของโรงเรียนปกติทั่วไปได้ เด็กจะสามารถอยู่ในสังคมได้ดี สามารถเรียนจบในระดับมหาวิทยาลัย ประกอบอาชีพได้ด้วยตนเอง แต่งานและรับผิดชอบในครอบครัวได้เหมือนคนปกติทั่วไป

2. Low functioning autism จะได้รับการสนับสนุนให้เรียนพ้อ่านออกเขียนได้เท่านั้น และเน้นในด้านฝึกอาชีพที่ง่าย ๆ ให้ โดยต้องมีผู้คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือบ้าง (เพ็ญแข ลิ้มศิลา. 2530 : 12 - 13)

1.8 หลักสูตรและการเรียนการสอนเด็กออทิสติก

บริการทางการศึกษาสำหรับเด็กออทิสติกในประเทศไทยมีค่อนข้างจำกัด เด็กจำนวนหนึ่งอยู่กับบ้าน ไม่ไปโรงเรียนเนื่องจากพ่อแม่อาจมีความเชื่อว่า เด็กเรียนหนังสือไม่ได้ อีกจำนวนหนึ่งส่งเข้ารับบริการโรงพยาบาล เนื่องจากบุคลากรยังมีความเชื่อว่าเด็กออทิสติกต้องการบำบัดทางการแพทย์อย่างใกล้ชิด ขณะที่ผู้ปกครองของเด็กเป็นจำนวนมากแสดงความจำนงที่จะส่งบุตรเข้ารับบริการทางการศึกษา รัฐจึงควรพิจารณาจัดบริการการศึกษาพิเศษแก่เด็กประเภทนี้ให้กว้างขวางขึ้น

ในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่เจริญแล้ว เด็กออทิสติกจะไม่ถูกส่งไปโรงเรียนพิเศษเหมือนในอดีต หากเด็กมีความบกพร่องมากขึ้นเด็กจะถูกจัดให้เรียนในชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติ เด็กที่มีความบกพร่องขั้นรุนแรงมากเท่านั้นจะถูกส่งเข้าเรียนในโรงเรียนเฉพาะ (ผดุง อารยะวิญญู. 2542 : 161)

แนวทางในการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรสำหรับเด็ก ออทิสติก

1. การปรับหลักสูตร หลักสูตรควรได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของเด็ก โดยทฤษฎีแล้วการจัดการเรียนการสอนควรเน้นขบวนการเพื่อแก้ปัญหา ดังนั้นหลักสูตรของเด็กออทิสติกจึงควรเน้นแก้ไขสิ่งต่อไปนี้

1.1 ทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

1.2 ทักษะในการพูด และการใช้ภาษา

1.3 ทักษะในการพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่ อารมณ์และสังคมของเด็ก

1.4 ทักษะในการปรับตัวเพื่อให้เด็กแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมได้

อย่างเหมาะสม

2. การดำรงชีพในสังคม หลักสูตรสำหรับเด็กออทิสติกไม่ควรเน้นเฉพาะด้านวิชาการ ควรเน้นทักษะที่จะช่วยให้เด็กสามารถดำรงตนในสังคมได้ เราจึงควรฝึกเขาให้สามารถดำรงชีพกับคนปกติได้

3. การตอบสนองความต้องการของเด็ก เด็กออทิสติกมีปัญหาหลายด้าน ทั้งด้านการแพทย์ ด้านสังคม ด้านความคิดความจำ ด้านการพูดและภาษา ด้านการปรับตัว และด้านพฤติกรรม การจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งขจัด หรือบรรเทาปัญหาเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนโดยอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย การจัดบริการเด็กออทิสติก จึงจะบรรลุเป้าหมาย

4. การช่วยเหลือเบื้องต้น ความเชื่อที่สำคัญประการหนึ่งในการให้บริการทางการศึกษาแก่เด็กออทิสติก นอกจากการอยู่ร่วมกันกับคนปกติแล้ว การช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นสิ่งจำเป็น เมื่อเด็กมีอายุน้อยเพียงใด โอกาสที่ปัญหาของเด็กจะบรรเทาลง ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

5. การทำงานเป็นทีม เนื่องจากเด็กออทิสติก มีความต้องการมากและหลากหลาย ประกอบด้วยบุคลากรหลายฝ่าย เช่น ครูการศึกษาพิเศษ ครูที่สอนเด็กปกติ นักแก้ไขการพูด นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาจิตแพทย์ นักกิจกรรมบำบัด นักกายภาพบำบัด และบุคลากรทางการแพทย์ที่จำเป็น (ผดุง อารยะวิญญู. 2542 : 161 - 163)

1.9 ความหมายและลักษณะของพฤติกรรมเด็กออทิสติก

เด็กออทิสติกจะชนผิดปกติธรรมดาของเด็กทั่วไป อันเนื่องมาจากการไม่รู้จักควบคุมตนเอง การมีสมาธิสั้น ปัญหาการแสดงออกของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีความบกพร่องทางพัฒนาการด้านภาษา สังคม และการเรียนรู้ ดังนั้น ครูจำเป็นต้องพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กออทิสติก และต้องพัฒนาทักษะทางสังคมควบคู่ไปกับการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ และอาศัยความร่วมมือกันระหว่างครูและพ่อแม่ ผู้ปกครอง เพราะพ่อแม่มีเวลาอยู่ใกล้ชิดเด็กมาก หากเด็กปฏิบัติตัวในขณะที่อยู่บ้านได้เช่นเดียวกับอยู่ที่โรงเรียน จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้เข้าใจกฎเกณฑ์และสามารถพัฒนาพฤติกรรมได้ง่ายขึ้น (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2541 : 29)

ลักษณะของเด็กออทิสติกอาจจำแนกย่อย ๆ ได้หลายประการ

1. ปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์กับคนหรือสิ่งที่อยู่รอบตัวหรือปัญหาสังคม

1.1 มีปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งอาจมีสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนที่โรงเรียน

1.2 ขาดความสนใจต่อสิ่งรอบกาย หรือไม่มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว

1.3 ไม่มองหน้าคน

1.4 ปลีกตัวจากสังคม ชอบอยู่คนเดียวเงียบ ๆ

1.5 หลีกเลี่ยงการสังคม เช่น งานเลี้ยง

2. ปัญหาในด้านการพูดและภาษา

เด็กออทิสติกมีปัญหาในทางการพูด และภาษาเป็นอย่างมาก สาเหตุสำคัญประการหนึ่งทำให้เด็กไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้พฤติกรรมในทางการพูดและภาษาที่เป็นปัญหา

1. ปัญหาในด้านพัฒนาการ

เด็กออทิสติกอาจมีพัฒนาการล่าช้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน 3 ด้าน

1.1 ด้านสติปัญญา

1.2 ด้านอารมณ์และสังคม

1.3 ด้านการเคลื่อนไหว

3. ปัญหาในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อสิ่งที่อยู่รอบตัวเด็กออทิสติก

แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

3.1 การกระตุ้นตนเอง (Self - Stimulation) และการเคลื่อนไหวที่เหมือนเดิม

3.2 การแสดงความสนใจจดจ่อต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นพิเศษ เด็กปกติสนใจของเล่นหรือสิ่งของต่าง ๆ หากสิ่งของเหล่านั้นนั้นแปลกหรือแตกต่างจากของทั่วไป

3.3 การแสดงปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อมปกติอาจแสดงปฏิกิริยา ในลักษณะที่คล้าย ๆ กัน แต่เด็กออทิสติกอาจแสดงอาการแปลก ๆ

เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม หมายถึง เด็กที่แสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเด็กทั่วไปพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนนี้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กและผู้อื่นเป็นผลมาจากความขัดแย้งของเด็กกับสภาพแวดล้อม ซึ่งบางคนมีความบกพร่องซ้ำซ้อนอย่างเด่นชัดอีกทั้งเกิดขึ้น

ลักษณะเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมมีการแสดงออกหลายลักษณะ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม

1. กลุ่มความประพฤตินิดปกติ มีลักษณะก้าวร้าว ชอบทะเลาะ ทำร้ายผู้อื่น ขาดความรับผิดชอบ ไม่เชื่อฟัง ต่อต้าน ชอบออกคำสั่ง ตะโกน เสียงดัง ชอบลักขโมย พูดจาหยาบคาย

2. กลุ่มบุคลิกภาพผิดปกติ เป็นกลุ่มที่มีบุคลิกภาพเก็บตัว แยกตัวออกจากสังคม วิดกกังวล ร้องไห้ ไม่ยิ้ม กระดากอาย ขาดความมั่นใจ ดิ่งผม กัดเล็บ สนใจตนเอง ไม่พูดเงิบเฉย เสียใจง่าย มองโลกในแง่ร้าย อิจฉา

3. กลุ่มขาดวุฒิภาวะ เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับวัย สมารถสั้น ไม่มีความกระตือรือร้น ชอบฝันกลางวัน ไม่สนใจสิ่งรอบตัว ชอบเล่นกับเด็กที่มีอายุน้อยกว่า รุ่มง่าม เฉื่อยชา ไม่รับผิดชอบงาน สกปรก

4. กลุ่มปัญหาทางสังคม ลักษณะที่พบ คือ คบเพื่อนไม่ดี ชอบหนีโรงเรียน การลักขโมย ชอบเที่ยวกลางคืน หนีออกจากบ้าน ชอบคบเพื่อนเกเร ต่อต้านผู้มีอำนาจ

3. พฤติกรรมของเด็กออทิสติก

เด็กออทิสติกแต่ละคนมีเอกลักษณ์ของตนเอง และย่อมแตกต่างกันไปจากเด็กคนอื่นๆ ซึ่งได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นเด็กออทิสติกเหมือนกัน ทั้งนี้เป็นเพราะอาการที่เป็นมีความรุนแรงมากน้อยต่างๆ กันไป ประกอบกับเด็กแต่ละคนก็มีบุคลิกภาพของตัวเองอยู่เดิมด้วย คำบรรยายใดๆ เกี่ยวกับเด็กพวกนี้ต้องเป็นกลางๆ ทั่วๆ ไป และมีเด็กเป็นจำนวนน้อยที่มีอาการครบถ้วนทุกอาการที่จะกล่าวถึงต่อไป เด็กส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อโตขึ้น อาการบางอย่างจะลดน้อยลง และบางอาการก็หายไป อย่างไรก็ตามในระยะแรกๆ ของชีวิต เด็กมักจะมีกระบวนพฤติกรรมเหมือนๆ กัน ซึ่งเป็นแบบฉบับเฉพาะของพวกออทิสติก

วัยทารก

เด็กทารกซึ่งจะกลายเป็นเด็กออทิสติกจะมีการพัฒนาที่เป็นปกติอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง พ่อแม่มักไม่สังเกตเห็นสิ่งผิดปกติในระยะขวบปีแรก หรือก่อนเด็กอายุขวบ 2 ขวบ (แต่ถ้าได้ซักถามกันอย่างละเอียดแล้วจะพบว่าเด็กอ่อนเหล่านี้ มักแสดงความสนใจต่อความเป็นไปรอบข้าง น้อยกว่าปกติ) บางรายก็สังเกตเห็นได้แต่แรกเกิดว่าผิดปกติ บางครั้งตัวเองตั้งข้อสังเกตว่าลูกมีอะไรที่ไม่ปกติ ตั้งแต่เมื่อเกิดมาได้เพียงไม่กี่วัน แต่แม่ก็บอกไม่ได้ว่า ทำไมแม่รู้สึก ดังนั้น การให้อาหารเด็กก็เป็นปัญหาที่พบบ่อย เด็กบางคนก็ดูดนมไม่ได้

ทารกที่เป็นออทิสติกมี 2 ประเภท ประเภทหนึ่งก็คือพวกที่เห็นได้ชัดเจนว่าผิดปกติ ตั้งแต่แรกเกิด เด็กจะกรีดร้องทั้งกลางวันและกลางคืน ตั้งแต่ลืมตาตื่นจนกว่าจะหลับลอบอย่างใด ก็ไม่ยอมหยุด วิธีเดียวที่ทำให้หยุดร้องได้คือ เอาใส่รถเข็น หรือให้นั่งรถแล้วขับไปเรื่อยๆ รถหยุดเมื่อไรก็เริ่มต้นกรีดร้องอีก เด็กอาจจะทำตัวแข็งทื่อ และขึ้นตัวเวลาอุ้ม ต่อต้านทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น การอาบน้ำ แต่งตัว เปลี่ยนผ้าอ้อม

เด็กออทิสติกประเภทที่สอง เป็นเด็กเงียบๆ ไม่ซื่ออ่อน เด็กนอนนิ่งเงียบอยู่ในรถเข็นได้เป็นคั่นๆ ทำให้แม่รู้สึกว่าเด็กพวกนี้คงไม่รู้จักความหิว เพราะเด็กไม่เคยร้องแสดงความต้องการกินอาหารและสามารถทนหิวอยู่ได้จนกว่ามีคนเอาอาหารมาป้อนให้ตามเวลา เด็กประเภทนี้เลี้ยงง่าย และมักไม่ทำให้พ่อแม่กังวล แต่เมื่อเวลาล่วงเลยไป พ่อแม่ก็เริ่มวิตกกังวลต่อความเฉยเมยของเด็กเพราะรอเท่าไร เด็กก็ไม่มีชีวิตชีวาขึ้นเลย

สิ่งหนึ่งที่แม่สังเกตเห็นก็คือ เด็กออทิสติกไม่เคยอ้าแขนทำท่าให้อุ้ม หรือไม่เคยทำท่าว่าพร้อมที่จะให้แม่อุ้ม และเมื่อแม่อุ้มเด็กอยู่แล้ว เด็กก็ไม่เคยซุกตัวสบายๆ อยู่ในอ้อมแขนของแม่ เวลาอุ้มเข้าสະเວກໍ່ไม່เคยใช้มือและขาเหนี่ยวแม่เอาไว้

เด็กออทิสติกบางคนเวลานอนอยู่ในรถเข็นมักจะเอามือขีดเขียน หรือเตะผ้าห่มเล่นเป็นเวลานานๆ บางคนก็โยกตัวหรือเอาหัวโขกเตียงเล่น เวลาปล่อยให้อยู่นคนเดียว เด็กชอบจ้องมองดูไฟหรือสิ่งที่มีแสงระยิบระยับ หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ เด็กออทิสติกจะไม่สนสิ่งที่เด็กปกติสนใจ ในระหว่าง

ที่มีการพัฒนาการและอยากรู้ อยากเห็น ไม่เคยเรียกร้องให้พ่อแม่มาสนใจสิ่งเหล่านี้ด้วยการชี้หรือส่งเสียงอย่างตื้นตัน

การที่เด็กขาดความสนใจในสิ่งดังกล่าว ทำให้พ่อแม่สงสัยว่า ลูกคงเป็นเด็กปัญญา อ่อนอย่างรุนแรง แต่พ่อแม่ก็ไม่อยากจะให้ลูกเป็นปัญญาอ่อน เพราะเด็กออทิสติกจะมีพัฒนาการ ต่างๆ เป็นปกติ เช่น เด็กจะยิ้ม นั่ง คลาน และเดิน ตามอายุ และน้ำหนักก็ขึ้นตามปกติ แต่เด็กที่มีความผิดปกติอื่นๆ ก็อาจเป็นแบบเดียวกันได้ แม่อาจจะบอกว่าเด็กยิ้ม เมื่อแม่จิกกะจีเด็ก โกงตัว และจับให้กระโดดขึ้นๆ ลงๆ แต่ไม่ยิ้มเมื่อมองหน้าผู้อื่น บางคนก็ไม่ยอมลุกขึ้นทั้งๆ ที่นั่งได้ คงเป็นเพราะไม่สนใจต่อโลกภายนอก เด็กเป็นจำนวนมากที่ลุกขึ้นยืน และเดินรอบโต๊ะ แก้อ้อได้ตามอายุ แต่อาจจะล้มที่จะเดินเองโดยไม่ได้รับความช่วยเหลือ กว่าจะเดินได้เองก็ช้าไปกว่าอายุ

อายุ 2 ถึง 5 ปี

ช่วงอายุนี้จะเป็นตอนที่เห็นพฤติกรรมแบบออทิสติกได้อย่างชัดเจน ในกรณีที่เด็กเป็นมาแต่กำเนิด ก็ออกจะเป็นเวลานานพอสมควรกว่าพ่อแม่จะเริ่มรู้สึกถึงความผิดปกติแล้วเริ่มมีความกลัวว่าถูกผิดปกติ แต่พ่อแม่ก็ยังไม่แน่ใจจนเด็กอายุราว 2 หรือ 3 ขวบ ซึ่งเป็นตอนที่ยากที่สุดในการเลี้ยงดูเด็กพวกนี้ แต่ในกรณีที่เด็กดูเหมือนปกติเมื่อตอนแรกเกิด แล้วเริ่มมาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเมื่อไม่กี่อาทิตย์มานี้เอง พ่อแม่ก็จะรู้สึกถึงความผิดปกติได้เร็วรู้ว่าลูกมีปัญหาแน่

เด็กออทิสติกที่ไม่มีความผิดปกติร่วมอย่างอื่น เช่น ไม่ได้มีความพิการทางร่างกาย เด็กพวกนี้จะดูเหมือนเด็กอื่นๆ ที่มีพละนาบยดีและมักจะมีหน้าตาดีกว่าเด็กอื่นๆ เด็กมักจะมีตาโต แต่ไม่เคยมองสบตาคนตรงๆ ไม่สนใจต่อความเป็นไปรอบตัวเด็กมีท่าทีเงียบสนใจเฉพาะวัสดุอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ก้อนหินเกลี้ยงๆ หรือกล่องเปล่าๆ ถ้าของเหล่านี้เกิดหายไป หรือสิ่งที่เคยทำเป็นกิจวัตรประจำเกิดมีการเปลี่ยนแปลง เด็กที่เคยอยู่อย่างเงียบๆ จะกลับกลายเป็นเด็กขี้โมโห โทโส แสดงโทสะร้ายถึงขนาดลงนอนดิน เป็นอยู่ชั่วครู่เดียวก็หายโกรธสนิทเป็นปลิดทิ้ง รจนา ทรรทรานนท์ (2527 : 21 - 22)

สรุป พฤติกรรมของเด็กออทิสติก เด็กจะกรีดร้องทั้งกลางวัน กลางคืน ทำตัวแข็งทื่อ ขึ้นตัวเวลาอึด ต่อต้านต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่สนใจสิ่งที่เด็กปกติสนใจ ไม่สนใจต่อโลกภายนอก

1.10 แนวทางการปรับพฤติกรรมเด็กออทิสติก

ควรดำเนินการปรับพฤติกรรมเด็กตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นนักสืบ เพื่อค้นหาพฤติกรรมที่เด็กชอบ โดยสังเกต ค้นหา และเลือกสรรพฤติกรรมที่สร้างความสุข ความพึงพอใจให้กับเด็ก และใช้เป็นสื่อสร้างสัมพันธภาพกับเด็ก การฝึกให้เด็กสามารถหัวเราะได้ เพราะพฤติกรรมดังกล่าวอาจเลือกมาใช้เป็นรางวัลในการฝึกเด็กต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ปรับพฤติกรรมความสนใจของเด็ก ซึ่งมีหลักการอยู่ 2 ประการคือ

1. ให้อิสระในการทำกิจกรรมใด ๆ ภายใต้เงื่อนไขหรือขอบเขตที่เหมาะสม ในระยะแรกครูอาจร่วมทำกิจกรรมกับเด็กอย่างใกล้ชิด

2. ฝึกให้เด็กมีสมาธิยาวขึ้น หลักการคือ สอนให้มองสบตา (eye contact) และการสอนให้มองหรือมีสมาธิต่อสิ่งของหรือสิ่งแวดล้อมที่ฟังประสงค์

การสอนให้มองสบตาเป็นการเริ่มต้นที่สำคัญในการปรับพฤติกรรม เป็นวิธีที่ทำให้สามารถควบคุมเด็กได้ คำสั่งที่ใช้ในการสอนนี้เพียง 3 คำสั่ง คือ

1. นั่งลง
2. นั่งตัวตรง (ทำให้เด็กตื่นตัวขึ้น และอยู่ในท่าที่ควบคุมได้)
3. มืออยู่นิ่ง ๆ (ใช้เมื่อเด็กเริ่มไม่มีสมาธิ)

การปรับพฤติกรรม หมายถึง กระบวนการในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กจากพฤติกรรมที่ไม่ฟังประสงค์ให้เป็นพฤติกรรมที่ฟังประสงค์

วิธีการปรับพฤติกรรม

พฤติกรรมของมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การปรับพฤติกรรมของเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมมีหลายวิธี (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษา. 2546 : 29 - 30)

1. เสริมแรงทางบวก เพื่อส่งเสริมให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่ฟังประสงค์ซ้ำอีก อาจเสริมแรงด้วยวาจา เช่น ชมเชยว่าเก่งมาก ดีแล้ว ถูกต้อง เป็นต้น ใช้อุปกรณ์เสริมแรง เช่น ขนมของเล่น ของใช้ เป็นต้น เมื่อพฤติกรรมนั้นเริ่มคงที่แล้ว ควรลดการเสริมแรง โดยเสริมแรงเป็นช่วงคราว

2. เสริมแรงทางลบ เด็กแสดงพฤติกรรมที่ฟังประสงค์ เมื่อต้องการหลีกเลี่ยงสภาวะที่เด็กฟังพอใจ เช่น เด็กไม่ส่งการบ้าน ครูดู เด็กส่งการบ้าน ครูเลิกดู

3. การหยุดยั้ง ครูหนึ่งเฉย เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่ฟังประสงค์ ควบคู่กับการงดให้รางวัล เช่น เมื่อเด็กลุกจากที่นั่ง ครูหนึ่งเฉย แต่ถ้าเด็กนั่งเรียบร้อยครูกล่าวชมเชย

4. เบี่ยงอรรถกร เป็นตัวเสริมที่ต้องวางเงื่อนไข เช่น ให้อาหาร คุกกี้ แดม หรือคะแนน เป็นตัวเสริมแรงโดยสามารถไปแลก

5. การแก้ไขให้ถูกต้องเกินกว่าที่ทำผิด เป็นการแก้ไขผลการกระทำของเด็ก และแก้ไขปริมาณที่มากกว่าเดิม เช่น เด็กเล่นขว้างปาสิ่งของในห้องสปรก ครูใช้เทคนิคปรับพฤติกรรม 2 วิธี คือ ให้เก็บขยะให้เรียบร้อย และจัดโต๊ะในห้องเรียนให้เรียบร้อยเป็นการลงโทษให้ทำงานมากขึ้น

6. การงดการกระทำที่เด็กชอบในช่วงเวลาจำกัด เช่น เด็กคุยกันในเวลาเรียน ครูงดการให้เด็กเล่นฟุตบอล 1 วัน

7. การทำสัญญา与孩子 เป็นการทำความตกลงระหว่างครูกับเด็กเป็นลายลักษณ์อักษร

8. การลงโทษ เป็นการขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์วิธีการลงโทษมีหลายวิธี เช่น การตำหนิ การเขียน ถ้าไม่ได้ผลต้องเปลี่ยนวิธีปรับพฤติกรรมใหม่

9. การหล่อหลอมพฤติกรรม เน้นการเลือกเสริมแรงเฉพาะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น ครูชมนักเรียนที่ตั้งใจฟังครู ซึ่งจะช่วยให้เด็กแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

10. การเป็นแบบอย่างที่ดี ครูควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก เด็กอาจยึดครูเป็นแบบอย่างในหลายด้าน เช่น การพูดจาไพเราะ ขยัน ทำงานเป็นระเบียบ เป็นต้น

ขั้นตอนการปรับพฤติกรรม

การปรับพฤติกรรมนั้นจะต้องไปเป็นขั้นตอนตามลำดับจึงจะทำให้การปรับพฤติกรรมบังเกิดผล การปรับพฤติกรรมควรดำเนินไปตามขั้นตอน

1. เลือกพฤติกรรมที่ต้องการปรับ
2. กำหนดวิธีการในการสังเกตพฤติกรรม
3. บันทึกความก้าวหน้าของเด็ก
4. เลือกวิธีการที่จะนำมาใช้ในการปรับพฤติกรรม
5. พยากรณ์ผลและปัญหาที่จะเกิดขึ้นหลังการปรับพฤติกรรม
6. กำหนดระยะเวลาให้แน่นอน
7. กำหนดรายละเอียดในการปรับพฤติกรรม
8. ลงมือปฏิบัติงาน
9. บันทึกผลการปฏิบัติงาน
10. ติดตามผล

1.11 หลักการเสริมแรงในการปรับพฤติกรรม

1. เลือกการเสริมแรงให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน เหมาะสมกับวัยและลักษณะของปัญหา สอดคล้องกับพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก

2. ควรให้การเสริมแรงทันทีหลังจากเด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่สนใจหรือเอาใจใส่ต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

3. ไม่ควรให้การเสริมแรงบ่อยหรือพร่ำเพรื่อ การชมเชยควรให้เหมาะสม ไม่ควรยกยอหรือพูดเกินความเป็นจริง

4. การเสริมแรงบางอย่างมีผลสำหรับเด็กคนหนึ่ง แต่อาจไม่มีผลสำหรับเด็กคนหนึ่ง

5. การให้แรงเสริมที่เป็นสิ่งของ ไม่ควรมีค่ามาก

6. ครูไม่ควรเสริมแรงคนเดียว ควรให้กลุ่มเพื่อนของเด็กร่วมเสริมแรงด้วย

7. การเสริมแรงทางลบควรให้ เมื่อใช้แรงเสริมทางบวกแล้วไม่ได้ผล (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 37)

1.12 กลยุทธ์การปรับพฤติกรรม

การปรับพฤติกรรมในเด็กออทิสติกเป็นกระบวนการที่มีประโยชน์ทั้งในด้านพัฒนาการ และแก้ปัญหาที่รบกวนครอบครัว ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นคือ เรื่องของเทคนิคพฤติกรรมศาสตร์ ความเข้าใจอาการและวิธีการเรียนรู้ของเด็กออทิสติก นอกจากความรู้ความเข้าใจแล้ว สิ่งที่สำคัญไม่ได้ในการปฏิบัติคือ บรรยากาศ อารมณ์ความรู้สึกจะต้องดี สื่อให้เด็กรับรู้ถึงความสุขที่มีอยู่ในสังคม ดึงเด็กออกจากโลกของตัวเอง

เทคนิคพื้นฐาน

เทคนิคหลักในทางพฤติกรรมศาสตร์ที่ใช้บ่อยในเด็กออทิสติกมีดังนี้

1. การจับทำและจับให้หยุด

วัตถุประสงค์ : เพื่อสร้างพฤติกรรมใหม่ หรือหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

วิธีการ : ใช้การช่วยเหลือใด ๆ ก็ได้ ที่ทำให้เด็กทำกิจกรรมเหล่านั้นได้ง่ายขึ้น หรือหยุดยังพฤติกรรม ไม่พึงประสงค์ ซึ่งมักเป็นเรื่องที่อันตราย เช่น จับเด็กไม่ให้เล่นมีด จับมือเด็ก จับช้อนกินข้าว ป้องหน้าเพื่อให้เด็กมอง สะกิดเด็กเมื่อเรียกชื่อ เป็นต้น

ข้อควรระวัง : เมื่อทำแล้วต้องลดการช่วยเหลือลงจนเด็กทำเองได้ การจับให้หยุดต้องระวังเด็กโมโห

2. การให้รางวัล

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้เด็กทำพฤติกรรมที่เราต้องการมากขึ้น

วิธีการ : ให้ของที่เด็กชอบ จะเป็นขนม การตบมือ การกอดจูบ หรือเป็นการเล่นที่เด็กชอบก็ได้ ให้หลังจากเด็กทำพฤติกรรมแล้ว

ข้อควรระวัง : เด็กอาจจะติดเป็นเงื่อนไข ป้องกันได้ด้วยการลดการให้รางวัลซ้ำ ๆ รางวัลซ้ำๆ เด็กอาจเคยชิน และไม่ตอบสนอง ป้องกันโดยสลับทัวรางวัล แต่เป็นบรรยากาศเดียวกัน เช่น กอดบ้าง ลูบหัวบ้าง เป็นต้น

3. การเพิ่มสิ่งเร้า

วัตถุประสงค์ : เพื่อเพิ่มพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ

วิธีการ : ทำสิ่งเร้าให้น่าสนใจ เช่น ในการเรียกชื่อเด็ก อาจจะใช้เสียงดังขึ้น หรือสูงขึ้นเล็กน้อย ใช้เพลงประกอบการสอนคำใหม่ ๆ

ข้อควรระวัง : เด็กเข้าใจผิด เช่น เข้าใจว่าชื่อตัวเองต้องเป็นเสียงสูง ป้องกันโดยปรับเสียงให้เป็นธรรมดา เมื่อเด็กเริ่มตอบสนอง

4. การไม่สนใจ

วัตถุประสงค์ : เพื่อลดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ

วิธีการ : ไม่สนใจในพฤติกรรมที่เด็กทำ

ข้อควรระวัง : มักไม่ค่อยได้ผล เพราะเด็กไม่ค่อยมีสังคมอยู่แล้ว แต่มักจะเกิดโดยพ่อแม่ไม่รู้ตัว เช่นเรียกชื่อลูก เพื่อทดสอบว่าเด็กหันหรือไม่ แล้วเฉย ๆ ไม่ทำอะไร การหันตามเสียงเรียกชื่อจะลดลง หรือเรียกให้เด็กไปหยิบของ แต่ไม่ตอบสนองเมื่อเด็กเอาของมาให้ เป็นต้น

5. การเบี่ยงเบนความสนใจ

วัตถุประสงค์ : เพื่อลดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ

วิธีการ : หาสิ่งเร้าที่น่าสนใจกว่ามาให้เด็กทำ ต้องทำให้สิ่งเร้าใหม่น่าสนใจกว่าอันเดิมและต้องหาสิ่งใหม่ ๆ มาหลาย ๆ อัน เพื่อให้เด็กมีโอกาสเลือก

ข้อควรระวัง : สิ่งเร้าใหม่อาจจะไม่น่าสนใจเลยไม่ได้ผล หรือสิ่งเร้าใหม่ดึงดูดเด็กได้ สักพัก พอเด็กหมดความตื่นเต้นก็หันไปมีพฤติกรรมเดิมอีก

1.13 เทคนิคการวิเคราะห์พฤติกรรมเด็ก

ก่อนจะวิเคราะห์พฤติกรรมเด็กได้จะต้องหัดสังเกตสิ่งสำคัญ 3 สิ่งก่อน

1. สิ่งเร้า สิ่งเร้ามี 2 ชนิด คือ สิ่งเร้าจากภายนอกและสิ่งเร้าจากภายใน จากภายนอกได้แก่ ความต้องการ ความหิว ความชอบ พฤติกรรมบางอย่าง เกิดจากสิ่งเร้าโดยตรง เช่น เด็กชอบเอาหลอดเจาะรูกล่องนม ชอบแกะหรือชอบรื้อ

2. ตัวพฤติกรรม จะต้องเป็นการกระทำของเด็กที่เห็นได้ชัดเจน เช่น กัด หยิกฯ ไม่ใช่ลักษณะนิสัยก้าวร้าว ทำของเสียหาย เพื่อให้การวางแผนการแก้ไขทำได้เจาะจงกับการกระทำที่ต้องการ หรือไม่ต้องการเท่านั้น เป็นหัวข้อที่มีความเข้าใจผิดอยู่เป็นประจำ เพราะพ่อแม่กังวลกับพฤติกรรมหลายอย่าง เช่น เด็กกวนน้ำลายใส่คน กัด บางครั้งกรีดร้อง บางทีก็ปายของใส่ ทั้งหมดคือความก้าวร้าว แต่ต้องเลือกไปที่ละพฤติกรรม จะแก้พร้อมกันทีเดียวได้ยาก

3. การตอบสนอง ส่วนมากเด็กไม่ค่อยสนใจการตอบสนองของผู้ใหญ่ เพราะเด็กไม่ค่อยมีสังคมอยู่แล้ว พฤติกรรมหลายอย่างยังคงอยู่ได้เพราะเกิดการตอบสนองขึ้น บางครั้งก็เป็นการตอบสนองที่ไม่ได้ตั้งใจ แต่กลับเป็นแรงเสริม ที่ทำให้เด็กทำพฤติกรรมนั้นต่อ หากพบควรตัดการตอบสนองนั้นเสีย เพื่อลดพฤติกรรมดังกล่าว

ทฤษฎีที่บ่งถึงสาเหตุของเด็กออทิสติก

แคนเนอร์ได้กล่าวถึงสาเหตุของเด็กออทิสติกอยู่สองทฤษฎีใหญ่ทฤษฎีหนึ่งกล่าวว่า เด็กออทิสติกนั้นเมื่อแรกเกิดเป็นเด็กปกติ แต่เด็กมีการพัฒนาการทางอารมณ์ที่ผิดปกติเนื่องจากวิธีการเลี้ยงดูเด็กได้รับความคิดที่แตกแขนงออกไปจากทฤษฎีนี้ ก็คือ เด็กออทิสติกได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างผิดๆ ตั้งแต่แรกเกิด และเด็กได้รับการวางแผนใจจนทำให้มีพฤติกรรมที่ผิดปกติ

อีกทฤษฎีหนึ่งบ่งว่า เด็กออทิสติกมีความผิดปกติอะไรบางอย่างที่สมองจึงทำให้เด็กมีพฤติกรรมดังที่เด็กแสดงออก

โดยธรรมชาติแล้ว พ่อแม่ย่อมไม่เชื่อทฤษฎีที่บ่งไปทางเรื่องของอารมณ์ เพราะถ้าถือตามทฤษฎีนี้ พ่อแม่ก็จะรู้สึกว่าคุณถูกตำหนิ การไม่ยอมรับคำตำหนิ และการปฏิเสธ ซึ่งต่อมากลายเป็นความรู้สึกผิด เป็นปฏิกิริยาตามปกติของคนเรา แต่ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่เราจะต้องพิจารณาถึงหลักฐานต่างๆ (รจนา ทรรทรานนท์. 2527 : 37)

ทฤษฎีซึ่งบ่งชี้ถึงสาเหตุทางอารมณ์

มีสาเหตุสำคัญ 3 ประการที่ทำให้เชื่อว่าออทิสติกเกิดจากสาเหตุทางอารมณ์

ประการแรกเด็กออทิสติกส่วนมากมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหลายอย่าง ตั้งแต่เมื่อยังเป็นเด็กอายุน้อย พฤติกรรมดังกล่าวรวมถึงความลำบากในการมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และมีความรัก ความผูกพันต่อผู้อื่น

ประการที่สอง ในเวลาที่ศาสตราจารย์แคนเนอร์ เริ่มเขียนเกี่ยวกับเด็กออทิสติกเป็นระยะเวลาที่จิตแพทย์ส่วนมากเริ่มมีความกระตือรือร้นเกี่ยวกับความสำคัญของประสบการณ์ของเด็กเมื่ออายุน้อย ๆ ว่ามีส่วนในการทำให้เกิดโรคเกี่ยวกับจิตใจทุกชนิด ในเวลานั้นมีข้อถกเถียงกันเรื่องอาการทางอารมณ์ ตลอดจนสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์

ประการที่สาม มีนักเขียนหลายท่านกล่าวว่า พ่อแม่ของเด็กออทิสติกมีบุคลิกภาพที่ผิดปกติ บางท่านกล่าวว่าแม่มักจะเป็นคนเย็นชา กระต้าง และไม่ชอบลูกของตนเอง บางท่านก็กล่าวว่า แม่มักจะเป็นคนปกป้อง และทะนุถนอมลูกมากเกินไป ส่วนศาสตราจารย์แคนเนอร์ และพรรคพวกกล่าวว่า แม่ของเด็กเหล่านี้ไม่ได้มีบุคลิกภาพผิดปกติ แต่พ่อต่างหากที่เป็นคนแปลกๆ เช่น พ่อเป็นคนฉลาด หลีกแหลมมาก หรือไม่ก็เป็นคนเข้มงวด ไม่มีทุกประเภทอารมณ์ขัน พ่อมักทุ่มเวลาให้กับการงานมากกว่าที่จะให้เวลาแก่ลูก

ในปัจจุบันนี้ ไม่ค่อยมีใครนึกถึงเหตุผล 2 ประการแรก เพราะคนเริ่มรู้สึกว่าเด็กผิดปกติไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม เด็กพวกนี้มักจะมีปัญหาทางอารมณ์ตามมาด้วยจิตแพทย์และนักจิตวิทยาที่ไม่แน่ใจนักว่า อารมณ์เป็นสาเหตุให้เกิดโรคความผิดปกติทางจิตใจทุกประเภท

เด็กที่เป็นโรคจิตอื่นๆ ในขณะที่บางคนก็ไม่ได้แยก มีการศึกษาเรื่องออทิสติกเป็นส่วนน้อยที่ใช้วิธีการซึ่งเป็นวิทยาศาสตร์ในการศึกษาเปรียบเทียบพ่อแม่ของเด็กออทิสติกกับพ่อแม่ของเด็กปกติ และพ่อแม่ของเด็กที่ผิดปกติประเภทอื่นๆ และพบว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะกล่าวว่า พ่อแม่ขอในแง่ที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพของพ่อแม่ นักวิชาการในสมัยต้นๆ (และบางคนในสมัยนี้) ได้กล่าวสรุปความคิดเห็นส่วนตัวของเขาไว้ ความคิดเห็นนี้ค่อนข้างลำเอียง นอกจากนี้การอภิปรายเกี่ยวกับหัวข้อนี้ในเวลาต่อมา มีนักวิชาการบางท่านได้แยกเด็กออทิสติกออกมาจากเด็กออทิสติกที่มีความผิดปกติอะไรเป็นพิเศษนอกเหนือไปจากเรื่องที่ว่าพ่อแม่เหล่านี้ มักจะมีสติ ปัญญาเฉลียวฉลาดมากกว่าคนทั่วไป ให้เห็นพ่อแม่ของพ่อแม่ของเด็กเหล่านี้ก็มีปัญหาเช่นเดียว กับพ่อแม่ของเด็กที่ผิดปกติประเภทอื่น แม้ว่าการศึกษานี้ไม่ใช่การศึกษาที่สมบูรณ์แบบ แต่ก็เป็นการศึกษาที่วางแผนไว้ค่อนข้างดี เมื่อเทียบกับการศึกษาที่ผ่านมาแล้วก่อนๆ นี้

การที่พ่อแม่ของเด็กออทิสติกค่อนข้างฉลาดกว่าพ่อแม่ทั่วไป มีการศึกษาสูงกว่าและมีงานอาชีพที่ดีกว่า ทำให้โต้แย้งได้ถึงคำกล่าวที่ว่า พ่อแม่ไม่เอาใจใส่ลูก และเลี้ยงดูลูกตามตำราเกินไป คำกล่าวนี้ไม่น่าจะเป็นจริง มีการศึกษา 2 - 3 เรื่อง ซึ่งมีกลุ่มควบคุมการศึกษาเหล่านี้ พิสูจน์ไม่ได้ว่า พ่อแม่ของเด็กออทิสติกละทิ้งลูก และมีการศึกษาเรื่องหนึ่ง ซึ่งแสดงเด็กออทิสติกเอาใจใส่ลูกดูแลลูกอย่างใกล้ชิดมากกว่าเสียกว่า พ่อแม่ของเด็กปัญญาอ่อน แม้ว่าพ่อแม่ที่มีลูกเป็น ออทิสติกมีโอกาสที่จะมีลูกคนอื่นๆ เป็นแบบเดียวกันนี้ได้มากกว่า 1 คน แต่จากการศึกษาที่พบว่า เด็กออทิสติกส่วนใหญ่มีพี่น้องชายหญิงที่มีสุขภาพดี และเป็นเด็กปกติ

ประการสุดท้าย ไม่มีการศึกษาใดที่แสดงให้เห็นว่า สถานรับเลี้ยงเด็กหรือสถาบันสำหรับเด็กกำพร้าเป็นต้นเหตุให้เด็กเป็นออทิสติก ทั้งๆ ที่เด็กอยู่ตามสถานที่เหล่านั้น ไม่มีแม่หรือเจ้าหน้าที่ที่มีเวลาคอยพูดคุยกับเด็ก (รจนา ทรรทรานนท์. 2527 : 36 - 37)

ทฤษฎีซึ่งบ่งชี้ถึงสาเหตุจากร่างกาย

คนส่วนมากคิดว่า ความผิดปกติทางร่างกายน่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กเป็นออทิสติก เนื่องจากพบว่า เด็กออทิสติกมีความผิดปกติที่สมอง และระบบประสาทด้วย ได้มีผู้สังเกตว่าความลำบากเกี่ยวกับความเข้าใจและการใช้ภาษาและความลำบากในการควบคุมการทำงานประสานกันของอวัยวะต่างๆ ในการเคลื่อนไหวร่างกาย สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่เด็กซึ่งมีความผิดปกติทางร่างกาย มีอยู่เช่นเดียวกับที่พบในเด็กออทิสติก

จากการเอกซเรย์เด็กออทิสติกกลุ่มหนึ่งพบว่าเด็กกลุ่มนี้มีการพัฒนาการของกระดูกช้ากว่าอายุ ทำให้เด็กมีรูปร่างไม่สมอายุ ดูตัวเล็ก เป็นเด็ก แต่เด็กออทิสติกก็เข้าสู่วัยรุ่นในช่วงอายุเดียวกันกับเด็กอื่นๆ มีผู้รายงานเกี่ยวกับเรื่องการนอนของเด็กพวกนี้ว่าเด็กมักนอนน้อยกว่า เด็กปกติกว่าจะนอนก็ประมาณ 5 หุ่่ม หรือสองยาม แล้วก็ตื่นแต่เช้าตั้งแต่ 6 โมงเย็น แต่ก็ไม่มีท่าทางว้าวุ่นเหงาหาวนอนเลย

แพทย์และนักจิตวิทยา ซึ่งเชื่อเรื่องสาเหตุจากร่างกายต่างก็รู้สึกว้าว่า พ่อแม่ของเด็กออทิสติกเป็นคนปกติธรรมดาทั่วไป นอกจากมีสติปัญญาค่อนข้างดีกว่าคนอื่นๆ ที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า เป็นการยากที่เราจะเชื่อถือสิ่งใดโดยยึดเอาความคิดเห็นส่วนบุคคลเป็นเครื่องตัดสิน โดยไม่มีวิธีการที่เหมาะสมในการตรวจวัด การที่ระยะแรกทฤษฎีเรื่องความผิดปกติของพ่อแม่ ได้ถูกนำมาเผยแพร่โดยที่ไม่มีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง ก็ทำให้พ่อแม่เกิดความไม่สงบสุขตั้งแต่นั้นมา

การศึกษาความผิดปกติทางร่างกายซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดออทิสซึม ในวัยเด็กระยะต้นนั้น ได้ทำกันหลายด้าน ได้แก่ การค้นหาสาเหตุจากสิ่งที่เป็นพื้นฐาน เช่น การถ่ายทอดความผิดปกติทางพันธุกรรม การบาดเจ็บ การติดเชื้อ ปัญหาร้ายแรงอื่นๆ ซึ่งเกิดขึ้นในระยะตั้งครรภ์ ระยะระหว่างคลอด หรือหลังคลอด วิธีการศึกษาปัญหาเหล่านี้ ครอบคลุมถึงการซักถามอย่างละเอียด เกี่ยวกับประวัติครอบครัว การตรวจโครโมโซม การศึกษาถึงปัญหาในระหว่างตั้งครรภ์ การคลอด และชีวิตของ

เด็กในช่วงต้นๆ เพื่อดูว่ามีปัญหาอะไรที่เกี่ยวกับสิ่งที่กล่าวมานี้ เป็นปัญหา ที่เกิดขึ้นบ่อย และปัญหาที่เด็กออทิสติกเป็นจำนวนมากมีร่วมกัน

ถึงแม้ว่าเราสามารถจะสรุปถึงสาเหตุได้ หรือไม่ก็ตาม (ไม่ว่าจะเป็นจากสาเหตุเพียงอย่างเดียวหรือหลายอย่าง) แต่ก็ยังมีคำถามที่ตามมาซึ่งต้องตอบอยู่อีก คือยีนส์ที่ผิดปกติหรือเหตุการณ์ที่ร้ายแรงเหล่านั้น ทำให้เกิดผลอะไร ซึ่งมีผลโดยตรงที่ทาสมองพิการ หรือมีผลทางอ้อม ทำให้มีความผิดปกติในสารเคมีของร่างกาย การตอบคำถามพวกนี้ ทำได้โดยการศึกษาถึงชีวเคมีในร่างกาย และตรวจพิเศษ เกี่ยวกับระบบประสาท

กลุ่มสุดท้ายซึ่งศึกษาเกี่ยวกับความบกพร่องทางภาษาซึ่งเป็นแบบผสมอธิบายว่าเด็กออทิสติกจะมีความผิดปกติมากมายหลายอย่าง ซึ่งทับถมกันเข้าทำให้เด็กมีความบกพร่องทางภาษาอย่างรุนแรง ความผิดปกติบางอย่างจะมีผลต่อการตอบสนองต่อเสียงและการเข้าใจคำพูด ความผิดปกติบางอย่างมีผลต่อความเข้าใจสิ่งที่มองเห็น และบางอย่างก็มีผลต่อการใช้ท่าทาง และความเข้าใจท่าทางของผู้อื่น ความผิดปกติอีกอย่างมีผลต่อความสามารถในการลอกเลียนแบบการเคลื่อนไหวร่างกายส่วนต่างๆ ความผิดปกติต่างๆ เหล่านี้ทำให้เด็กมีความลำบากในการเรียนรู้ที่จะแสดงออกด้วยการใช้ท่าทาง และการทำกิจกรรมต่างๆ

ความผิดปกติเหล่านี้อาจเกิดขึ้นแต่ละอย่างโดยลำพัง หรือเกิดร่วมกับความผิดปกติอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่ลักษณะพิเศษเฉพาะของเด็กออทิสติก เมื่อเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้น ก็จะมีการโต้แย้งเกี่ยวกับการวินิจฉัยที่ถูกต้อง เพราะเด็กคนนั้นอาจจะมีอาการของเด็กออทิสติกบางอย่าง และอาการบางอย่างที่ไม่ใช่ความผิดปกติและอย่างก็มีผลต่อความสามารถในการสื่อความหมายกับคนอื่น และอาจนำไปสู่ความลำบากเมื่ออยู่ในสังคม และมีพฤติกรรมที่ผิดปกติ เมื่อความผิดปกติเหล่านี้มารวมกันอยู่ที่เด็กออทิสติก ปัญหาทางพฤติกรรมก็จะยิ่งซับซ้อนยิ่งขึ้น และมีผลต่อการพัฒนาการในชีวิตด้านต่างๆ เด็กไม่มีหนทางที่จะเข้าใจความเป็นไปของโลกและชีวิต ไม่มีทางสื่อความหมายทำให้เด็กไม่แยแส และแยกตัวอยู่ตามลำพังและเกาะอยู่กับอะไรไม่ก็อย่างที่เขาเข้าใจ ทำให้เด็กมีความกลัวอย่างไม่มีเหตุผล แต่กลับไม่กลัวสิ่งที่เป็นอันตรายอย่างแท้จริง ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นเด็กกว่าอายุแท้จริงและเราไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าว่าเด็กจะแสดงพฤติกรรมอะไรออกมา

เด็กออทิสติกมีตาดี หูดี แต่เด็กเหล่านี้มีปัญหาการเห็น และการได้ยินเปรียบเสมือนเด็กที่ตาบอดไม่สนิท ซึ่งเป็นมาแต่เกิด เด็กพอจะเห็นอะไรได้บ้าง หรือเปรียบเสมือนเด็ก หูตึง ผู้ซึ่งมีความลำบากในการเข้าใจคำพูด แม้ว่าเขาพอจะได้ยินเสียงมีอยู่บ้างเหมือนกันที่เด็กตาบอด และหูหนวกมาแต่กำเนิดจริง เนื่องจากแม่เป็นหัดเยอรมันในระยะเดือนแรกๆ ที่ตั้งครรภ์และเด็กพวกนี้อาจแสดงพฤติกรรมราวกับเป็นเด็กออทิสติกซึ่งในกรณีนี้อาจจัดอยู่ในพวกที่มีความบกพร่องทางภาษาแบบผสมก็ได้

เด็กออทิสติกเองแต่ละคนก็แตกต่างกันไปตามความรุนแรงของความผิดปกติ เด็กบางคนอาจมีอาการหลายๆ อาการที่กล่าวมาแล้ว แต่ก็ไม่ใช่อาการที่เป็นลักษณะเด่นชัดของออทิสติกทั้งหมด เมื่ออายุมากขึ้นอาการบางอย่างก็ดีขึ้น

สิ่งที่มีโอกาสเป็นไปได้ก็คือ พยาธิสภาพของขบวนการต่างๆ อาจมีผลต่อส่วนต่างๆ ของสมองซึ่งมีความสำคัญทั้งด้านการสื่อความหมายและด้านพฤติกรรมทำให้พฤติกรรมที่ผิดปกติ

คนส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าการที่พบว่ามีสาเหตุหลายอย่างที่ทำให้เป็นออทิสติกแต่สาเหตุแต่ละอย่างก็กล่าวถึงเด็กแต่ละกลุ่ม ซึ่งในปัจจุบันนี้ได้จำแนกเด็กเหล่านี้ว่าเป็นประเภทเดียวกัน อาจเป็นไปได้ว่าเด็กที่มีออทิสติกเด่นชัดตามที่ศาสตราจารย์แคนเนอร์ได้บรรยายไว้ อาจจะเป็นเด็กกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นจากสาเหตุอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่เรื่องนี้ก็ยังไม่มีการยืนยันแน่นอน (รจนา ทรรทรานนท์. 2527 : 36 - 39)

สรุปทฤษฎีที่บ่งถึงสาเหตุของเด็กออทิสติกมีอยู่สองทฤษฎีใหญ่ๆ คือ 1. ทฤษฎีซึ่งบ่งชี้ถึงสาเหตุทางอารมณ์ เด็กออทิสติกได้รับประสบการณ์การเรียนรู้อย่างผิดๆ ตั้งแต่แรกเกิดและเด็กได้รับการวางเงื่อนไขจนทำให้มีพฤติกรรมที่ผิดปกติ 2. ทฤษฎีซึ่งบ่งชี้ถึงสาเหตุทางร่างกาย เด็กออทิสติกมีความผิดปกติอะไรบางอย่างที่สมองทำให้เด็กมีปัญหาทางพฤติกรรม

5. การช่วยเหลือเด็กออทิสติก

เด็กออทิสติก เป็นเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ดังนั้น การปรับพฤติกรรมที่มีปัญหา การส่งเสริมฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม จึงจำเป็นต่อเด็กออทิสติก การดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเด็ก โดยเฉพาะฝ่ายพ่อแม่ ผู้ปกครอง ฝ่ายแพทย์ จิตแพทย์ นักบำบัด และฝ่ายครูอาจารย์ ทั้ง 3 ฝ่าย ต้องประสานงานอย่าง สม่ำเสมอและต่อเนื่อง

พ่อแม่เป็นครูคนแรกของลูก ต้องเอาใจใส่ให้ความอบอุ่น รู้จักวิธีสังเกตพัฒนาการของลูก เพื่อเป็นข้อมูลในการรักษาบำบัดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม รวมทั้งช่วยฝึกลูกให้ปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์และนักบำบัด พ่อแม่เด็กออทิสติกต้องมีความอดทนสูงเข้มแข็ง ทำใจยอมรับสภาพความจริงที่เกิดขึ้น ปรับสถานการณ์ภายในบ้านให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูเด็กออทิสติก ฝ่ายแพทย์ หมายถึง กุมารแพทย์ จิตแพทย์ พยาบาลจิตเวช นักจิตวิทยา นักฝึกพูด นักบำบัดทั้งหลาย ต้องร่วมมือประสานงานกับพ่อแม่ และครูช่วยรักษาบำบัดให้คำแนะนำฝึกอบรม เพื่อลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เสริมสร้างทักษะการช่วยตัวเองและทักษะอื่นๆ เป็นต้น

ครูและบุคลากรในโรงเรียน ต้องมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องของเด็กออทิสติกมีจิตใจที่เมตตาเห็นใจและต้องการจะให้ความช่วยเหลือ ต้องมีความอดทนในการที่จะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสร้างเสริมทักษะใหม่ๆ และให้การศึกษาศึกษาพิเศษตามความถนัดของเด็กแต่ละคน

เด็กออทิสติกส่วนใหญ่จะอยู่ไม่นิ่ง ซุกซนมาก สมาธิสั้น แยกตัว ไม่พูดถ้าไม่ได้รับการปรับพฤติกรรม และฝึกพูดให้สื่อสารติดต่อกับผู้อื่นได้ จะพบว่าเด็กกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมก้าวร้าว อาละวาด เอาแต่ใจตัวเองไม่พูด เด็กกลุ่มที่มีสติปัญญาดีสามารถเรียนได้ถึงระดับปริญญา แต่ก็ยังต้องได้รับการดูแลและมีที่ปรึกษาในระยะยาวถ้ากลุ่มที่มีภาวะปัญญาอ่อนร่วมด้วย จำเป็น ต้องมีพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือในกิจวัตรประจำวันด้วย และพบว่ามีถึง 40% ที่มีอาการลมชัก ดังนั้น เด็กออทิสติกจึง

จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากทุกฝ่าย ถ้าเด็กที่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ตั้งแต่เด็กเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่จะสามารถอยู่ในสังคมได้ใกล้เคียงกับคนปกติ

การสอนเด็กออทิสติกนั้น จะสอนได้ผลเมื่อหลังจากเด็กได้รับการปรับพฤติกรรมที่เป็นปัญหามาแล้วจากนักบำบัดและจิตแพทย์ครูและผู้ปกครองจะช่วยฝึกให้เด็กเพื่อพฤติกรรม นั้นยังคงอยู่ การแก้ไขและปรับพฤติกรรมที่เป็นปัญหามาก ได้แก่ พฤติกรรมที่เด็กชุกชอน อยู่ไม่นิ่ง ไม่มีสมาธิและไม่พูด ทั้งสองเรื่องนี้สำคัญและจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสียก่อน จึงจะสามารถสอนสิ่งอื่นๆ ต่อไปได้

การแก้ไขพฤติกรรมการอยู่ไม่นิ่ง

การแก้ไขพฤติกรรมการอยู่ไม่นิ่ง ไม่มีสมาธินั้นต้องเริ่มจากการฝึกให้นั่งและนิ่งได้โดยเริ่มต้นจาก 1 วินาที แล้วค่อยๆ เพิ่มเป็น 2 วินาทีเรื่อยๆ ไปจนสามารถทำกิจกรรมได้ 5 - 20 นาที

สิ่งที่สำคัญในการฝึกมี 3 ประการ คือ สิ่งแวดล้อม ผู้ฝึกและกิจกรรมที่ฝึก

1. สิ่งแวดล้อมควรจัดให้สะดวกต่อการฝึก มีสิ่งเร้าภายนอกให้น้อยที่สุดหรือไม่มีเลย ขนาดของห้องไม่กว้างหรือเล็กจนเกินไป ผนังห้องควรใช้สีเย็น สีอ่อนไม่มีภาพที่ฉับ ไม่ต้องมีเครื่องเรือน นอกจากที่จำเป็น ไม่มีของเล่นอื่นๆ นอกจากอุปกรณ์ที่ใช้ฝึก ส่วนของอื่นๆ ถ้าจำเป็นต้องอยู่ในห้องนั้นควรใส่ตู้ทึบที่มองไม่เห็นของข้างใน ในการฝึกครั้งแรกควรมีผู้ฝึกกับเด็กเท่านั้น โต๊ะเก้าอี้สำหรับเด็กต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับตัวเด็กถ้าจำเป็นต้องมีผู้ช่วย (ในกรณีที่เด็กชุนมากและแรงมาก) ควรนั่งอย่างสงบไม่ควรออกความคิดเห็นขณะที่ฝึก

2. ผู้ฝึก ต้องมีท่าที่อ่อนโยน พูดช้า เสียงชัดเจน สามารถสื่อสารความรัก ความเมตตา ให้เด็กรับรู้ได้ ยอมรับเด็กอย่างไม่มีเงื่อนไขไม่แสดงอาการเร่งรีบ มีสุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี เพราะเด็กที่ไม่มีสมาธิมักจะมีความรู้สึกไวต่อสิ่งเร้าภายนอก

3. กิจกรรมที่ฝึก ควรกำหนดให้แน่นอนในการฝึก เตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ในการฝึก ซึ่งรวมถึงรางวัลที่ให้แก่เด็กเมื่อเด็กสามารถทำได้สำเร็จตามเป้าหมาย กำหนดเวลาฝึกให้แน่นอน และฝึกต่อเนื่องอย่างน้อย 4 - 6 สัปดาห์ จึงจะเห็นความเปลี่ยนแปลง

วิธีฝึกการสบตา

อุ้มเด็กนั่งบนตัก หรือให้เด็กนั่งบนโต๊ะหรือเก้าอี้ ผู้ฝึกอาจย่อตัวลงให้อยู่ในระดับสายตาเดียวกับเด็ก อาจใช้มือประคองหน้า หรือตะคางเบาๆ เพื่อให้เด็กหันหน้ามาสบตา ผู้ฝึกอาจใช้เสียงจุกปาก เรียกชื่อ ดินนี้ว หรือจ๊ะเอ๋ เด็กบางคนอาจชอบรถคันเล็ก หรือชอบดูเข็มนาฬิกา อาจหยิบสิ่งของเหล่านั้นเป็นจุดสนใจของเด็ก แล้วค่อยๆ เลื่อนอย่างช้าๆ มาที่ระดับสายตาของผู้ฝึก เด็กจะมองตามสิ่งของที่ชอบจนกระทั่งมาสบตา ถ้าเด็กทำได้อาจให้รางวัลโดยการดึงเข้ามากอดหรือให้ขนมที่ชอบชิ้นเล็กๆ 1 ชิ้น หรือให้ของเล่นที่เขาชอบ

การฝึกมองสบตาต้องฝึกบ่อยๆ และกิจกรรมนี้อาจฝึกต่อเนื่องเป็นกิจกรรมการเลียนแบบ การเคลื่อนไหวปาก และเลียนแบบการออกเสียงได้

สิ่งจำเป็นสำหรับตัวผู้ฝึกจะต้องมีความอดทน อดกลั้น มีไหวพริบและปฏิภาณที่จะควบคุมสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการฝึกให้จงลงด้วยดีและได้รับความพอใจทั้งสองฝ่าย เพราะเด็กออทิสติกต้องใช้เวลาานพอสมควรที่จะเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ๆ ผู้ฝึกจะต้องปฏิบัติด้วยความมั่นใจ หากพบอุปสรรคให้พิจารณาหาทางแก้ไข เมื่อสามารถทำได้จะช่วยให้เด็กเกิด ความรู้สึกอบอุ่นใจ รู้จักเอื้ออาทร มีความสัมพันธ์ด้านดี รู้จักคิดในด้านดีต่อไปจะสามารถเข้ากับ ผู้คนในสังคมได้ และถ้าได้รับการดูแลฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ต่อไปเด็กจะพัฒนาได้เอง

การช่วยเหลือตนเอง

ตั้งแต่การอาบน้ำ แปรงฟัน สระผม หวีผม แต่งตัว การทานอาหาร การล้างจาน รวมทั้งสิ่งต่างๆ ในการดำรงชีวิต เด็กปกติจะเลียนแบบและถูกกระตุ้นจากพ่อแม่ให้ทำสิ่งเหล่านี้เองเมื่อวัยที่ควรจะทำให้ได้ และเมื่อทำได้จะรู้สึกพอใจเมื่อทำอะไรได้ด้วยตนเอง แต่เด็กกลุ่มนี้จะต่อต้านการกระทำดังกล่าวทุกอย่าง การสอนให้ช่วยตนเอง ไม่ใช่ทำให้ดูหรือบอกให้ทำ แต่ต้องทำไปพร้อมๆ กัน การสอนให้ช่วยตนเองต้องสอนโดยการกระจายงานให้เป็นขั้นตอนที่ยากขึ้นทีละน้อย โดยเริ่มจากลำดับสุดท้ายที่ใกล้จะสำเร็จก่อน การใส่เสื้อผ้าจะเป็นงานที่ยาก เพราะเด็กกลุ่มนี้สับสน เรื่องหน้าหลัง บนล่าง ซ้ายขวา การค่อยๆ ลดการช่วยเหลือและกระตุ้นให้เด็กทำเป็นวิธีการที่ได้ผล ที่สำคัญคืออย่าแย่งงานของเด็กมาทำเอง การแปรงฟัน หวีผม โดยมองผ่านกระจก นับเป็นเรื่องที่ยุงยากเช่นกัน เพราะเด็กจะสับสนง่าย และควรให้มีการทานอาหารโดยใช้ช้อนส้อมให้เร็วที่สุด

เด็กกลุ่มนี้ไม่สนใจผลสำเร็จ จึงไม่เข้าใจว่า เรียบร้อย หรือสวยงาม ให้หวีผมก็หวี ให้ล้างมือก็ล้าง แต่ไม่รู้ว่ามันจะหายสกปรกหรือไม่ ไม่ได้ระวังเรื่องการแต่งตัวให้เหมาะสม แต่สิ่งหนึ่งที่พอจะช่วยเด็กได้ คือการที่เด็กเหล่านี้หน้าตาดี ถ้าแต่งตัวดีจะช่วยทำให้คนในสังคมมองเด็กในแง่ดีได้ ซึ่งอันนี้เป็นสิ่งที่เด็กจะต้องค่อยๆ เรียนรู้

การสอนทักษะพื้นฐาน

พ่อแม่เปรียบเสมือนครูคนแรกของลูกในการฝึกสอนให้ลูกสามารถช่วยตัวเองและฝึกทักษะพื้นฐานเพื่อจะอยู่ในสังคม แต่การฝึกสอนเด็กปกติ ย่อมแตกต่างจากเด็กออทิสติกมากมาย เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้นอกจากจะไม่พูดแล้วยังไม่เข้าใจภาษาอีกด้วย การสอนทักษะง่ายๆ กลับกลายเป็นของยุ่งยากขึ้นมาอย่างมาก หลักทั่วไปมี 3 ประการ คือ

1. คนทั่วไปทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ทั้งที่ปกติและที่เป็นออทิสติกต่างชอบทำในสิ่งที่ทำแล้วได้รับความชื่นชมหรือได้รับรางวัลตอบแทนกลับมา และจะทำพฤติกรรมบางอย่างลดลง เมื่อทำแล้วผลที่ได้รับคือความไม่สบายใจหรือไม่มีความสุข

2. ทักษะใหม่จะสอนได้ดี ถ้าแยกขั้นตอนให้ชัดเจนและง่ายในการปฏิบัติตาม

3. ระยะแรกๆ ต้องกระตุ้นทั้งการจับเด็ก พูดคุยไปด้วย และอาจทำไปพร้อมๆ กับเด็กหลังจากนั้นค่อยลดระยะห่างของการกระตุ้นลง

การเรียนรู้ของเด็กกลุ่มนี้จะก้าวหน้าไปอย่างช้าๆ ค่อยๆ ได้ทักษะใหม่เข้าไปมีการใช้คำเพิ่มขึ้น และพัฒนาทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้นได้ ต้องอาศัยการฝึกสอน การทำให้ดู การชี้แนะมาก่อนอย่างยาวนาน ซึ่งอัตราเร็วในการเรียนรู้จะช้ากว่าเด็กปกติมาก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า เด็กกลุ่มนี้จะเรียนไม่ได้ และถ้าเรียนรู้เข้าไปแล้วทักษะนี้จะอยู่ได้นาน

การเพิ่มความสามารถในการเข้าสังคม

1. เรียนรู้ที่ละขั้นตอน โยเริ่มเรียนรู้จักตัวเอง ผู้คนรอบข้างและสิ่งของรอบกาย
2. ภาษาและการสื่อความหมายซึ่งจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ร่วมกับความสามารถของตัวเอง ควรใช้คำอธิบายสั้นๆ ง่ายๆ เวลาพูดกับเด็ก
3. การเล่น เนื่องจากมีขีดจำกัดในการสร้างจินตนาการจึงทำให้เด็กกลุ่มนี้เล่นไม่เหมือนเด็กทั่วไป พ่อแม่สามารถช่วยให้ลูกเข้าใจวิธีการเล่นโดยการช่วยสอนคำใหม่เกี่ยวกับการเล่น
4. ท่าทีในการเข้าสังคม ในการสื่อสารซึ่งกันและกัน ท่าทางและการแสดงออกทางสีหน้าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ซึ่งเด็กเหล่านี้ขาดการแสดงออกทางความรู้ และพูดถึงความในใจไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมีการสอนการแสดงออกทางอารมณ์ โดยเฉพาะความรัก ซึ่งสอนได้จากการกอด จูบ สอนให้ทำตอบโดยการช่วยจับมือ

สรุปการช่วยเหลือเด็กออทิสติก ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะ พ่อแม่ ผู้ปกครอง แพทย์ จิตแพทย์ นักกิจกรรมบำบัด ครูผู้สอน ทุกฝ่ายต้องให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ที่ควรฝึกไปและปรับพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ได้แก่ พฤติกรรมชุกชก อยู่ไม่นิ่ง ไม่มีสมาธิ การช่วยเหลือตนเอง การพูด ทักษะทางสังคม ให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นเสียก่อน แล้วจึงสอนเรื่องอื่นๆ ต่อไป

1.14 ชนิดของพฤติกรรมและแนวทางแก้ไข

หากจำแนกพฤติกรรมของเด็กตามสาเหตุหลัก ๆ จะพบว่ามีอาการกระทำหลายอย่าง มีจุดตั้งต้นเหมือนเด็กปกติ และการกระทำอีกกลุ่มหนึ่งเป็นอาการของโรค การปรับพฤติกรรมจะได้ผลกับกลุ่มที่ไม่ใช่อาการของโรคมากกว่า

1. พฤติกรรมจากประสบการณ์

มีพฤติกรรมหลายอย่างที่เด็กทำเพราะการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ผ่านมา พ่อแม่จะต้องใกล้ชิด และหมั่นสังเกตว่า ลูกเรียนรู้อะไรจากอะไร เช่นมีอะไรเป็นสิ่งที่เร้า เด็กทำอะไรแล้วได้อะไรกลับมาหากจับไม่ได้ก็ให้ตั้งเป็นสมมติฐานไว้ก่อนแล้วหาวิธีทดสอบและแก้ไขสมมติฐานไป

2. พฤติกรรมจากอารมณ์

จะต้องสังเกตสิ่งแวดล้อมขณะนั้นและตัวเด็กว่าอยู่ในอารมณ์อะไร ถ้าอารมณ์สมเหตุสมผลแล้ว ก็ให้ดูต่อว่า การกระทำนั้นเหมาะสมหรือไม่ หากไม่เหมาะสมให้สอนหรือ จับให้เด็กแสดงการกระทำที่เหมาะสมต่อไป

3. พฤติกรรมที่เข้าใจได้ยาก

อาจจะเป็นอาการของโรค ที่ต้องใช้ยาในการแก้ไข หรือเป็นความสนใจส่วนตัวของเด็ก โดยไม่เป็นตามขั้นตอนข้างบน ให้ลองแก้ไขโดยการสอนให้ทำสิ่งใหม่ ที่น่าสนใจกว่าแต่ใช้ทักษะเดิม เช่น เด็กชอบปาของอย่างไม่มีเป้าหมาย ก็หัดเด็กให้รู้จักโยนของอย่างมีเป้าหมาย เพื่อพัฒนาการระยะ เป็นต้น

1.15 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กออทิสติก

1. การประเมินโครงการสอนภาษาแก่เด็กออทิสติก เกอร์สเตน, บล็อกและคอร์นบลัม (Gersten, Bloch and Korblum) ได้ศึกษาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาสำหรับเด็กออทิสติกวัยก่อนเรียนสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งเป็นเด็กซึ่งได้นำทดลองสอนภาษาและแก้ไขความบกพร่องทางภาษาเรียกว่ากลุ่มทดลองกับเด็ก กลุ่มควบคุมซึ่งเป็นเด็กที่เรียนอยู่ในโรงเรียน โดยไม่ได้รับการช่วยเหลือทางด้านภาษาและการพูด ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า กลุ่มทดลองได้รับผลดีจากโครงการนี้มากกว่ากลุ่มควบคุม (1) กลุ่มทดลองมีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาการทางภาษาอย่างมีนัยสำคัญภายในระยะเวลา 1 ปี ในขณะที่ควบคุมต้องใช้เวลาราว 2 ปี กว่าจะมีการพัฒนาการทางภาษา (2) หลังจากเข้ามาอยู่ในโครงการนี้ครบ 1 ปี เด็กในกลุ่มทดลองมีความก้าวหน้ากว่าเด็กกลุ่มควบคุมถึง 4 ด้านด้วยกัน (3) เฉพาะเด็กในกลุ่มทดลองมีความก้าวหน้ากว่าเด็กกลุ่มควบคุมถึง 4 ด้านด้วยกัน (3) เฉพาะเด็กในกลุ่มทดลองเท่านั้นที่แสดงให้เห็นว่ามีความก้าวหน้าอย่างมีนัยสำคัญในความสามารถพูดสื่อภาษา เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์เป็นเรื่องที่ยากมากสำหรับเด็กออทิสติก (4) หลังจาก 2 ปี เด็กในกลุ่มทดลองถึง 58 เปอร์เซ็นต์ สามารถเรียนรู้ทักษะทั้ง 4 ด้าน ได้ถึงเป้าหมาย ในขณะที่เด็กกลุ่มทดลองถึง 58 เปอร์เซ็นต์ สามารถเรียนรู้ทักษะทั้ง 4 ด้าน ได้ถึงเป้าหมาย ในขณะที่ เด็กกลุ่มควบคุมเพียง 14 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ได้ ผลการศึกษาครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ว่า โปรแกรมการฝึกและแก้ไขด้านภาษาแก่เด็กเป็นรายบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทักษะพื้นฐาน ทั้งที่เป็นพื้นฐานภาษาศาสตร์โดยตรงและไม่ใช้

2. การปรับพฤติกรรมก้าวร้าวในชั้นเรียนของเด็กออทิสติก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยวิธีการเสริมแรงด้วยเบี้ยอรรถกรในการทำแบบฝึกหัดวิชาคณิตศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมก้าวร้าวในชั้นเรียนของเด็กออทิสติกที่ได้รับการเสริมแรงด้วยเบี้ยอรรถกรในขณะที่ทำแบบฝึกหัดวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า เด็กออทิสติกมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง คิดเป็นร้อยละดังนี้ คนที่ 1 คิดเป็น 73.28% คนที่ 2 คิดเป็น 65.66% คนที่ 3 คิดเป็น 70.61% (เย็น ธีรพัฒน์ชัย. 2541 : บทคัดย่อ)

จากงานวิจัยดังกล่าว สรุปว่า เด็กออทิสติก สามารถพัฒนาความสามารถในด้านต่างๆ ได้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และปรับพฤติกรรมในด้านต่างๆ ของเด็กให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับศิลปะบำบัดเด็กออทิสติก

2.1 ศิลปะบำบัดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะบำบัด

ศิลปะบำบัด (ART THERAPY) หมายถึง การใช้กิจกรรมศิลปะหรือผลงานศิลปะเพื่อวิจัยหาข้อบกพร่องของบุคคล ซึ่งเกิดจากความผิดปกติบางประการบางประการของกระบวนการทางจิต และเพื่อใช้เป็นกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมช่วยในการแก้ไข รักษา สภาพความบกพร่องด้านต่าง ๆ ของบุคคลให้มีสภาพที่ดีขึ้น

ความหมายของศิลปะบำบัด

กิติกร มีทรัพย์.(2533 : 86) ได้ให้ความหมายศิลปะบำบัด (Art therapy) ในวารสารจิตวิทยาคลินิก ดังนี้

ศิลปะบำบัด เป็นการนำศิลปะ (Art) กับจิตบำบัด (Psycho therapy) มาเชื่อมเข้าด้วยกันและทั้งสองต่างเพิ่มคุณค่าให้แก่กันจิตบำบัดช่วยให้คนพ้นจากความไม่สบายใจต่างๆ ส่วนศิลปะเป็นการสร้างสรรค์ ความสวยงามจากสิ่งที่เป็นจริงกับความรู้สึกนึกคิดและกระทำให้ปรากฏและประสบการณ์โดยไม่เห็นผลงานหรือเทคนิคต่างๆ ทางศิลปะ

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2530 : 106) ได้ให้ความหมายการบำบัดศิลปะ (Art therapy) หมายถึง การใช้กิจกรรมศิลปะหรือผลงานศิลปะเพื่อวิจัยหาข้อบกพร่องของบุคคลที่กลไกการทำงานของร่างกายหย่อนสมรรถภาพซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิตและเพื่อให้กิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมช่วยในการรักษาให้มีสภาพที่ดีขึ้น

สมศรี กิตติพงศ์พิศาล (2530 : 58 - 59) ได้ให้ความหมายศิลปะบำบัดไว้ดังนี้ ศิลปะบำบัด เป็นการเชื่อมเอาศิลปะ และจิตบำบัดเข้าด้วยกัน ซึ่งต่างก็ได้เพิ่มคุณค่าให้แก่กันและกัน ในทางความคิด ศิลปะเป็นงานสร้างสรรค์ความสวยงามจากสิ่งที่เป็นจริง ส่วนจิตบำบัดเป็นการรักษาคนที่มีความแปรปรวนในเชิงจิตวิทยา ทั้งสองสาขานี้ได้เกี่ยวพันกับอารมณ์ ผู้เชี่ยวชาญในสองสาขานี้ต้องเป็นคนที่มีความรู้สึกไวและเข้าถึงได้ง่าย การบำบัดทางศิลปะมีหลายรูปแบบขึ้นกับสัดส่วนของศิลปะและจิตบำบัดที่เกี่ยวข้องกัน

ปิยะฉัตร เรืองวิเศษ ฟินน์ (2541 : 67) ได้ให้ความหมายศิลปะบำบัดไว้ 2 ความหมาย คือ ความหมายในภาพรวม และความหมายเฉพาะตัว

ความหมายของศิลปะบำบัดในภาพรวม (Expressive Therapies) คือ ศิลปะแขนงต่างๆ ที่เรานำมาใช้เพื่อเป็นสื่อในให้ผู้รับการปรึกษาได้แสดงออกถึงความคิดในใจ ความรู้สึกและอารมณ์ที่เกิดขึ้นนอกจากนั้นยังสามารถดูในรายบุคคลและดูความสัมพันธ์ของคนไข้กับเพื่อนหรือตัวคนไข้กับสามีหรือภรรยาของเขา โดยการที่นึ่งคุยกันไปและใช้ศิลปะเป็นสื่อแทนการตอบคำถามที่เขานึกไม่ออก ซ้ำๆ ไม่นั่นในตนเอง แต่พอให้เขาลองแสดงออกไม่ว่าจะเป็นวาดภาพหรือใช้การดนตรีเมื่อได้ผ่านกระบวนการเหล่านี้ เขาจะนึกแล้วสามารถพูดคุยแล้วสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจในตัวเองของเขาได้ดีขึ้น

สำหรับในเด็กปกติเราจะดูการใช้อุปกรณ์มาจับความคิดของเด็กว่าปะติดปะต่อมากน้อยแค่ไหน ส่งให้เห็นถึงว่าเขาเป็นไปตามขั้นตอนพัฒนาการหรือเปล่า ซึ่งจะคล้ายกับศิลปะศึกษา แต่พออายุ 3 - 4 ขวบขึ้นไปเขาจะเล่าเรื่องนึกฝันแล้วเราจะใช้ศิลปะช่วยส่งเสริมให้เขาสามารถคิดได้ลึกซึ้งขึ้นไป สามารถผูกเรื่องได้

จะให้ประโยชน์ดังนี้ 1. ด้านความคิด คิดได้ตามวัยหรือไม่ 2. ในเนื้อเรื่องที่เล่าสามารถเก็บประสบการณ์ชีวิตได้มากน้อยแค่ไหน 3. สามารถถ่ายทอดกลับออกมาในลักษณะเป็นนิทาน หรือเรื่องได้อย่างไร สำหรับเด็กไม่ปกติ หมายถึง เด็กที่อาจมีประวัติเดิมทางประสาท เขาจะไม่ค่อยเล่า เราจึงใช้ศิลปะเพื่อให้เขาได้สามารถนึกถึงและเริ่มเล่าโดยผ่านการวาดรูปโดยไม่ต้องเล่าเป็นคำพูด เราดูรูปก็สามารถสื่ออะไรให้กับเรามาก และอีกประการหนึ่งจะทำให้เขาได้ระบายอารมณ์ออกได้

หัวใจของศิลปะบำบัด มี 3 ขั้นตอน

ขั้นแรก เน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนที่มารับบริการกับผู้ให้คำปรึกษา ในขณะที่พูดคุยกันหรือในสิ่งที่เขาเล่าเกี่ยวกับรูปที่เขาวาดขึ้นมาหรือดนตรีที่บรรเลงออกมา

ขั้นที่สอง ดูความสัมพันธ์ระหว่างผู้วาดกับอุปกรณ์และกระบวนการที่เกิดขึ้นในขณะที่เขากำลังสร้างงานคือพูดถึงความเป็นศิลปะ บางครั้งเราจะรู้สึกพอใจที่เราได้ทำอะไรที่มันถึงแก่น ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีคำพูดอธิบาย เพียงแต่ว่าการที่เราได้ลงมือทำสิ่งนั้นมันมีค่าของการบำบัดซึ่งเกิดขึ้น

ขั้นที่สาม คือเด็กหรือผู้มารับการปรึกษาเขามีความสัมพันธ์อย่างไรกับงานที่เขาสร้างขึ้น เช่น รูปภาพที่เขาวาดเขาสามารถเล่าได้มากน้อยแค่ไหน เขาเล่าในระดับที่เป็นเรื่องของเขา เรื่องของนิทานโดยการใช้สัญลักษณ์หรือตัวละครต่างๆ อันนี้มันเป็นผลอย่างหนึ่งที่ทำให้เขาเริ่มเปิดเผยออกมาและบอกว่ายินดีไม่เกี่ยวกับเขา เป็นแค่นิทาน แต่ถ้าเรามองในหลายด้าน ดูจากประวัติเด็ก ดูจากคำบอกเล่า การซักถามตอบของเขา เขาจะยอมรับว่ามีส่วนหนึ่งส่วนใดที่เป็นตัวเขา แต่จะดูจากความหมายที่ศิลปินผู้สร้างงานเป็นผู้ให้ความหมายเป็นอย่างไรและอารมณ์ที่ระบายออกมาในภาพนั้นๆ มีอะไรบ้าง ซึ่งศาสตร์แขนงนี้สามารถนำไปใช้ได้กับหลายกลุ่มเป้าหมาย อาทิเช่น กลุ่มเด็กปกติเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในตัวเอง และความคิดสร้างสรรค์สำหรับกลุ่มเด็กที่มีความผิดปกติทางอารมณ์และความประพฤติเพื่อแก้ไขพฤติกรรม และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนอื่นให้ดีขึ้น

ความหมายของศิลปะบำบัดในความหมายเฉพาะตัวศิลปะบำบัด คือ หนึ่งในวิชาชีพด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้สิ่งเหล่านี้เป็นทางการแสดงออก คือ อุปกรณ์ สีชนิดต่างๆ ที่เลือกใช้ภาพวาด กระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างสร้างงานศิลปะ ความหมายและคำบอกเล่าของผู้สร้างผลงาน สิ่งเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาในด้านบุคลิกภาพ ความสามารถ นิสัยและสภาวะจิตใจ ความสนใจ ความกังวลและความขัดแย้งในตัวบุคคลนั้นๆ การทำศิลปะบำบัดประกอบด้วยพื้นฐานที่สำคัญในขั้นตอนพัฒนาการและหลักทฤษฎีจิตวิทยาที่นำไปใช้ในการที่จะประเมิน วิเคราะห์และการรักษา ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบตามทฤษฎีเพื่อส่งเสริมการศึกษา การเสริมสร้างความเข้าใจในบทบาทของตนเองทางด้านความคิดและสติปัญญา การสื่อสารสัมพันธ์หรือทฤษฎีอื่นๆ ที่จะนำไปสู่การลดความขัดแย้ง เสริมสร้างความตระหนักในตนเองส่งเสริมทักษะการเข้าสังคม การควบคุมความประพฤติ การแก้ปัญหาการลดความหวั่นเกรงความเครียด ช่วยให้เข้าใจถึงสภาวะความเป็นจริง และการเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง

ประวัติและความเป็นมาของวิชาและอาชีพศิลปะบำบัด (ปิยฉัตร เรื่องพิเศษ ฟินนี่. 2541 :

58 - 59)

รากฐานเดิมก่อกำเนิดมาจากอิทธิพลของทฤษฎีหลักสองทฤษฎีคือตามแนวทาง ของ Sigmund Freud (Psychoanalysis - concept of an unconscious) และของ Carl Jung (เรื่อง universal unconscious) การใช้ศิลปะเพื่อเข้ามาเป็นสื่อในการบำบัดนั้นได้เริ่มต้นอย่างจริงๆ จังๆ ในปี ค.ศ.1940 โดยมี Margaret Naumberg เป็นผู้บุกเบิก เขาได้ใช้ทฤษฎี Psychoanalysis เป็นหลักใหญ่ในการวิเคราะห์ และรักษาคนไข้

เขาจะให้คนใช้วาดรูปตามอิสระและเมื่อวาดเสร็จเขาจะให้คนใช้ free associate ว่ารูปภาพนั้นมีความหมายอย่างไรหรือทำให้เขานึกถึงอะไรหลักการในวิธีนี้จะเน้นไปในด้านการช่วยให้คนใช้เข้าใจ (มี insight) ในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น และความสัมพันธ์กับคนรอบข้างได้ดีขึ้น ต่อมาในปี ค.ศ.1950 ก็มีนักศิลปะบำบัดอีกผู้หนึ่งชื่อ Edith Kramer ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับเด็กอย่างมากมาย ปรัชญาในการบำบัดของเขาจะแตกต่างจากของ Margaret Naumberg ตรงที่ว่า Edith Kramer นั้นจะเน้นไปในด้านกระบวนการ (Process) โดยที่ไม่จำเป็นจะต้องใช้คำพูดหรือการบอกเล่า เขาเชื่อว่าในระหว่างที่คนใช้กำลังสร้างผลงานการทำศิลปะและความรู้สึกที่เกิดขึ้นนั้น คือการบำบัดในเวลาเดียวกัน กระบวนการที่เกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์นั้นยังเป็นผลดีต่อสุขภาพจิต และการพัฒนาตนเองอีกด้วย ในปี ค.ศ.1960 วิชาและอาชีพศิลปะบำบัดได้รับการยอมรับจากสถาบันต่างๆ และบุคคลทั่วไปว่าเป็นส่วนสำคัญของ แขนงจิตเวชศาสตร์และจิตวิทยา ต่อจากปี ค.ศ.1960 มาไม่นานก็ได้มีการก่อตั้งสถาบันและสมาคม American Art Therapy Association (AATA) เพื่อคอยดูแลเกี่ยวกับคุณภาพการทำงานของนักศิลปะบำบัดให้ได้ตามมาตรฐานและเริ่มก่อตั้งสถาบันต่างๆ เพื่อที่จะให้การศึกษากับผู้สนใจจะเป็นนักศิลปะบำบัดในประเทศไทยนั้น การนำศิลปะเพื่อไปใช้ในการบำบัดและการพัฒนายังไม่ค่อยแพร่หลายนัก ส่วนใหญ่เราจะได้ยินว่าในโรงพยาบาลจิตเวชมีการนำศิลปะเข้าไปใช้ในการช่วยบำบัดผู้ป่วย นอกเหนือจากนั้นจะเป็นการนำศิลปะไปใช้ในแนวทางศิลปะศึกษาเด็กและเยาวชนคืออนาคตของชาติ ดังนั้นการฝึกหัดให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตัวเอง กล้าแสดงออก และมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถทำได้โดยผ่านสื่อศิลปะเพื่อการพัฒนา ทั้งนี้ผู้ให้การสอนจะต้องมีความเข้าใจในจิตวิทยาการพัฒนาของเด็กในความคิดและความรู้สึกของเด็ก สามารถจะเป็นผู้ฟังที่ดีและเอาใจใส่ในผลงานของเด็ก และในเวลาเดียวกันให้เด็กได้มีอิสระ สามารถยอมรับรู้ในการแสดงออกโดยไม่ติดขัดในทางลบ

2.2 แนวทางการใช้ศิลปะบำบัด

กิติกร มีทรัพย์ (2533 : 89) ได้ให้แนวทางการใช้ศิลปะบำบัดไว้ดังนี้

1. ภาพที่ผู้ป่วยวาดขึ้นนั้นเป็นเสมือนภาพถ่ายที่บันทึกสภาพจิตใจของเขาว่า เขามองตน คนอื่น และสิ่งแวดล้อมรอบข้างเขาในขณะนั้นๆ อย่างไร ซึ่งสามารถกลับไปดูได้ตลอดเวลา และต่อเนื่องกับภาพอื่นๆ ที่ตามมาได้ ว่ามีความสัมพันธ์หรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง
2. ภาพที่วาดขึ้นนี้จะไม่นำไปให้ผู้อื่นดูโดยผู้ป่วยไม่อนุญาตเพราะมันเป็นภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับคนอื่น หรือเป็นความในใจลึกซึ้งของเขาเอง ภาพนั้นแม้จะเป็นของหน่วยงาน หรือองค์กรที่เขาสังกัดอยู่ก็จริงแต่ก็เป็นสมบัติส่วนบุคคลของเขาด้วย เขาจึงมีสิทธิ์ตัดสินใจว่าจะเก็บไว้ ดึงแสดงไว้ หรือทำลายมันเสีย การทำลายภาพมักมีความหมายว่า ภาพนั้น (เหตุการณ์ในชีวิตที่เจ็บปวด) ไม่เคยเกิดขึ้นเลย ไม่มีใครรู้เลย หรือถ้าเก็บไว้มักหมายความว่า เป็นความทรงจำของผู้ป่วยที่ไม่มีอะไรเหมือนอีกแล้ว
3. ภาพเป็นจินตนาการหรือเหตุการณ์ที่ฝังใจ หรือตื่นเต้นที่ผ่านไปแล้วยากจะพูดถึง แต่ไม่ได้พูดหรือได้พูดไปแล้วแต่อยากเปลี่ยนใหม่ ผู้บำบัดฟังเสริมให้ผู้ป่วยพูดประกอบ การวาดของเขาไปด้วย โดยให้น้ำเสียงให้สอดคล้องกับภาพที่วาดไปด้วย อาจหนุนให้เขาวาดภาพประสบการณ์ชีวิตที่ต้องห้าม (เรื่องเพศ) พร้อมพูดบรรยายสีความรู้สึก ตามภาพ เพื่อปลด ปลอยอารมณ์ที่ซุกซ่อนไว้ออกมา

4. ภาพที่นำกลัวชวนตื่นตระหนกใจนั้นช่วยให้ผู้ป่วยรู้สึกปลอดภัยขึ้น เช่น ภาพถูกกักขัง ถูกงูกัด ถูกข่มขู่ พลัดตกจากที่สูง เปลือยกายกลางถนน หรือถูกทอดทิ้งโดดเดี่ยว เขาวาดได้แสดงว่าเขาสามารถแสดงอารมณ์ต่อเหตุการณ์นั้นๆ ได้ ได้เรียนรู้ถึงความกลัวที่เขาได้และได้ระบายออกไปขณะวาดภาพ เพื่อลดความกลัว ความตกใจของเขา ขนาดและสีสันทึ่มมากขึ้น นำกลัวขึ้นอีกก็ได้ โดยให้เขาอุทาน สบถ คำทอต่างๆ ออกมาด้วย
5. ภาพต้องห้ามในข้อ 3 (เรื่องเพศอันผิดธรรมชาติ โอบโอบเช็กชวล อินเซสท์ ซาติสม์หรือความสัมพันธ์ทางเพศอันผิดปกติ) และภาพรุนแรงในข้อ 4 (ก้าวร้าว ทำลาย วางเพลิง ฝ่าฝืนกฎหมาย หรือดูร้าย) ภาพเหล่านี้เป็นประสบการณ์ที่ผู้ป่วยซึมซับ กดระงับไว้ และไม่เป็นที่ยอมรับนี้ เขาจะจินตนาการถึงและทบทวนขณะวาดจะช่วยให้เขาปฏิเสธสิ่งที่ตนกำลังเป็นอยู่น้อยลงไป
6. ภาพที่ไร้สาระอันบ่งชี้ถึงความคิดและอารมณ์อันโง่เขลา (เช่น ภาพทางรถไฟเลี้ยวหักมุมฉาก) หรือภาพที่สะท้อนความเป็นเด็ก ภาพที่ยุงเหยิงยากจะเข้าใจ ภาพเหนือจริง (ภาพลูกม้านอนอยู่ในท้องแม่) เป็นจินตนาการที่อิสระของผู้ป่วย (ย่อมมีความหมายซ่อนเร้นอยู่)
7. ภาพที่มีสาระ แต่แสดงออกโดยการเปรียบเทียบอะไรบางอย่างที่ผู้ป่วยรู้สึกและจินตนาการขึ้นเอง เช่น ภาพที่มีลูกตุ้มแขวนคอ ภาพคนถูกขังอยู่ในขวดแล้วลอยในทะเล และคนถูกปล่อยบนเกาะร้าง หรือถูกขังในกรงเหล็กแน่นหนาหรือภาพตนเองบินร่อนดูจนในอากาศ มีหมูกินหอมล้อม ภาพเหล่านี้ย่อมมีความหมายเสมอ
8. ภาพที่ไม่เกี่ยวกับอดีต หรือปัจจุบันของผู้ป่วย แต่เป็นภาพที่ผู้ป่วยคาดหมายเอาเองว่าจะเกิดขึ้น เช่น ความหายนะต่างๆ ที่จะมาถึง จะถูกจับ ถูกฆ่า หรือภาพแห่งความสำเร็จได้โคจรทรัพย์ เป็นต้น ภาพเหล่านี้มักบ่งชี้ความปรารถนาหรือโชคชะตาที่ผู้ป่วยฝันไป หรือคาดเดาเอา

2.3 เป้าหมายในการทำศิลปบำบัด

นักศิลปบำบัดมักจะตั้งเป้าหมายการบำบัดไว้ 2 อย่าง คือ

1. ทำศิลปบำบัดเพื่อให้ผู้ป่วยผ่อนคลายความทุกข์ (ความเครียด คับข้องใจ ขัดแย้ง หรือถูกกดดัน) ที่มีอยู่ให้ทุเลาลง เมื่อทุกข์ทุเลาลงเขาอาจเข้มแข็งเอาชนะทุกข์นั้นได้เองก็ได้ด้วยความมั่นใจ หรือเห็นตนมีคุณค่า ในส่วนนี้ศิลปบำบัด อาจดูคล้ายยาระงับปวด ดังกรณีเกสซ์บำบัด เป็นต้น
2. ทำศิลปบำบัดเพื่อขจัดความทุกข์หรือขจัดปัญหาที่มีอยู่ให้หมดไป เช่น ขจัด ความกลัวอันไม่ควรกลัว (Phobia) เป็นต้น เมื่อตั้งเป้าหมายไว้แล้วก็ดำเนินการตามเป้าหมายที่ ตั้งไว้ ในที่นี้จะพูดถึงเป้าหมายที่ 1 ก่อน (ข้อหมายเหตุก็คือ ว่าผู้ป่วยที่เราจะบำบัดนั้นเราแน่ใจว่าเขามีปัญหาทางจิตใจ ไม่ใช่ปัญหาทางร่างกาย หากสงสัยก็พึงส่งตรวจสอบเสียก่อน)

การใช้กิจกรรมศิลปบำบัดในโรงเรียน

ความจริงแล้วได้มีการนำกิจกรรมศิลปบำบัดไปจัดนอกระบบโรงเรียนด้วย ได้แก่ ในสถานพักฟื้นคนป่วย สถานพักฟื้นคนชรา ฯลฯ เป็นการเปิดทางให้บุคคลเหล่านี้ได้ใช้เวลาทำสิ่งที่เพลิดเพลินให้ลืมเวลาบางครั้งงานศิลปะที่สร้างขึ้นก็ให้ประโยชน์ตอบแทนเป็นเงินทองได้เมื่อจัดขายเป็นครั้งคราว

ส่วนการทำกิจกรรมศิลปะบำบัดในโรงเรียนนั้น ครูผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจดีทั้งทางด้านศิลปศึกษาและการศึกษาพิเศษ เพราะศิลปะสำหรับเด็กพิเศษต้องเน้นความเหมาะสมกับความต้องการของแต่ละคนเป็นหลัก และในกรณีครูอาจต้องขอความร่วมมือจากแพทย์ด้วย เพื่อการสนองต่อความต้องการเฉพาะของเด็กอย่างแท้จริง (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 39)

วัตถุประสงค์ของศิลปะบำบัดในโรงเรียนนั้นเพื่อ

1. พัฒนาความคล่องแคล่วว่องไวของการใช้มือ
2. พัฒนาการเคลื่อนไหวอย่างมีระบบ
3. พัฒนาด้านสังคมและการสื่อความหมาย
4. เพื่อเรียนรู้การควบคุมสิ่งแวดล้อมผ่านการเรียนรู้ และควบคุมการใช้วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือทางศิลปะ
5. เพื่อกระตุ้นและสร้างกำลังใจให้รู้จักสังเกต
6. เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้ความแตกต่างของสี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว
7. เพื่อกระตุ้นหรือเร้าความคิดและจินตนาการ
8. เพื่อสร้างความเชื่อมั่น

ศิลปะบำบัดนั้นส่วนมากแล้วจะไม่จัดกิจกรรมที่หลากหลายในระยะเวลาใกล้เคียงกัน เหมือนในระบบการเรียนศิลปะธรรมดา ซึ่งจะก่อให้เกิดความมั่นใจในตนเอง ในบางกรณีกิจกรรมจะเน้นด้านความเข้าใจสักับด้านศิลปะ เช่น สี เส้น รูปทรง ผิวพื้น เป็นสำคัญ ในบางกรณีจะเน้นด้านกระบวนการการปฏิบัติงานเป็นหลัก ซึ่งก็แล้วแต่วัตถุประสงค์ของการบำบัดนั้น ๆ

ความหมายและหน้าที่ของกิจกรรมบำบัด

กิจกรรมบำบัด (Occupational Therapy) คือการใช้งานหรือกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อการรักษาโดยอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างร่างกาย และจิตใจของผู้ป่วยกิจกรรมที่มีเป้าหมายพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลป์วิชาชีพกิจกรรมบำบัด ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดความหมายคำว่า “กิจกรรมบำบัด” คือ การประยุกต์กิจกรรม หรืองานใด ๆ ที่ผูกมัดบุคคลไว้ไม่ให้อยู่ว่าง มาใช้ในการประเมิน การวินิจฉัย และการรักษาบุคคลที่มีปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน

หน้าที่ของกิจกรรมบำบัด

งานกิจกรรมบำบัด คือ การรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยผู้พิการทุกเพศทุกวัยที่มีปัญหาในด้านต่อไปนี้

1. ด้านพัฒนาการ
2. ด้านการรับรู้
3. ด้านอายุรกรรม
4. ด้านศัลยกรรม
5. ด้านระบบประสาท

6. ด้านกระดูกและข้อ

7. ด้านจิตเวช

8. ด้านสังคม

รูปแบบของกิจกรรมบำบัด

รูปแบบของกิจกรรมบำบัด คือ แนวความคิดที่นักกิจกรรมบำบัดกำหนดให้เป็นหลักในการคิดวางแผน และการให้บริการแก่ผู้ป่วยพิการ รูปแบบของกิจกรรมบำบัดได้

1. รูปแบบของงานที่ช่วยจัดความเกียจคร้าน

2. รูปแบบของการฝึกหัดอาชีพ

3. รูปแบบของทำงานฝีมือ

บุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้นั้น จะต้องอาศัยความสามารถของร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการกระทำ 5 ประการ คือ

1. การรับรู้ (Sensory)

2. การเคลื่อนไหว (Motor)

3. สติปัญญา (Cognition)

4. สัมพันธภาพภายในจิตใจ (Intrapersonal)

5. สัมพันธภาพกับคนอื่น (Interpersonal)

เมื่อองค์ประกอบของการกระทำ 5 ประการ ได้รับการพัฒนาในระดับที่ดีแล้วก็จะนำไปสู่ความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

1. การบำรุงรักษาตนเอง (Self maintenance) คือความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแล การบำรุงรักษาร่างกายของตนเอง

2. การงานต่าง ๆ (Productivity) คือ งานที่บุคคลในแต่ละวัย แต่ละบทบาททำเป็นประจำและก่อให้เกิดผลผลิต หรือเกิดประโยชน์ต่อตนเอง และครอบครัว

3. การใช้เวลาว่าง (Leisure) คือ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในยามว่างจากงานประจำ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความสนุกสนาน แล้วก่อให้เกิดผลดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

บุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้นั้น จะต้องอาศัยความสามารถของร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการกระทำ 5 ประการคือ

1. การรับรู้ (Sensory) คือ การรับรู้ด้วยสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น และการรับรส

2. การเคลื่อนไหว (Motor) คือ การทำงานของกล้ามเนื้อเพื่อการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เช่น พลิกตัว นั่ง ยืน เดิน

3. สติปัญญา (Cognition) คือความสามารถในการรับรู้ การเข้าใจ เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ การอ่าน การพูด การฟัง การเขียน และการแก้ไขปัญหา

4. สัมพันธภาพภายในจิตใจ (Intrapersonal) คือ การรู้จัก การเข้าใจ การยอมรับตนเอง ทั้งในด้านความสามารถ และความด้อยความสามารถ ได้แก่ การรับรู้อารมณ์ของตนเอง รู้ค่านิยมของตนเอง รู้ขีดความสามารถของตนเอง

5. สัมพันธภาพกับคนอื่น (Interpersonal) คือ การรู้จักติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลในวัยและฐานะต่าง ๆ ได้แก่ การยิ้มให้ผู้ที่พบเห็น

เมื่อองค์ประกอบของการกระทำ 5 ประการ ได้รับการพัฒนาในระดับที่ดีแล้วก็จะนำไปสู่ความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคล คือ

1. การบำรุงรักษาตนเอง (Self maintenance) คือ ความสามารถในการทำ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแล การบำรุงรักษาร่างกายของตนเอง ได้แก่ การรับประทานอาหาร การแต่งตัว การแปรงฟัน การอาบน้ำ

2. การงานต่าง ๆ (Productivity) คือ งานที่บุคคลในแต่ละวัย แต่ละบทบาททำเป็นประจำ และก่อให้เกิดผลผลิต หรือเกิดประโยชน์ต่อตนเอง และครอบครัว เช่น การเรียนหนังสือในเด็กวัยเรียน การทำงานอาชีพ การทำงานบ้าน การดูแลตนเอง และครอบครัว

3. การใช้เวลารว่าง (Leisure) คือ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในยามว่างจากงานประจำ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความสนุกสนาน แล้วก่อให้เกิดผลดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ได้แก่ เกม กีฬา งานอดิเรก และกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม (อรพรรณ วิญญูวรรณ 2530 : 9 - 14)

2.4 ความหมายและองค์ประกอบของกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กได้รับการพัฒนาการ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาได้อย่างเหมาะสมตามวัยมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายและความสำคัญของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

ปีเตอร์สัน กล่าวว่า เด็กทุกคนต้องการที่จะแสดงออกทางด้านความคิด และความรู้สึกต่าง ๆ ศิลปะเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้, ความรู้สึก, ความเข้าใจ รวมทั้งบุคลิกภาพและความเป็นอิสระของเด็กออกมาเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากประสบการณ์ และจินตนาการของเด็กแต่ละคน (Peterson. 1958 : 101)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความหมายว่า เป็น กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้ทำอย่างเสรีซึ่งจะช่วยพัฒนาเด็กทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยครูพึงระลึกเสมอว่า ศิลปะสำหรับเด็กมิได้เน้นให้เด็กทำได้สวยงามหรือเหมือนจริง แต่เพื่อให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้านจากกิจกรรม (สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป. : 1)

นภาพร แซ่เลื่อง กล่าวว่า เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก ซึ่งกิจกรรมมีลักษณะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างเสรีสามารถถ่ายทอดความรู้สึกได้ ส่งเสริมการตัดสินใจ และทักษะในการสร้างเป็นผลงานที่มีได้เน้นความสวยงามจะช่วยให้เด็กมีความสุขมีความพอใจเกิดการนับถือตนเองและผู้อื่นได้ (นภาพร แซ่เลื่อง. 2539 : 34)

ชไมมณ ศรีสุรักษ์ กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จัดขึ้นให้เด็กเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สามารถพัฒนาเด็กได้ทุกด้าน และเป็นกิจกรรมทำให้เกิดกระบวนการกลุ่มส่งเสริมให้เด็กพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กันจึงควรเปิดโอกาสได้คิดวางแผนและทำงานร่วมกันจะทำให้เด็กรู้จักร่วมมือ และพัฒนาการทางการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนเหมาะสม (ชไมมณ ศรีสุรักษ์. 2540 : 44)

จากความหมายของกิจกรรมศิลปะ สรุปได้ว่า เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย (กล้ามเนื้อมัดเล็ก) สติปัญญาอารมณ์ จิตใจ และสังคมของเด็ก ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกได้อย่างอิสระ สามารถถ่ายทอดความรู้สึก ความเข้าใจ และส่งเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ให้กับเด็ก

ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาเด็กตามจุดมุ่งหมายได้นั้นจึงต้องเข้าใจถึงองค์ประกอบที่จะช่วยให้การจัดกิจกรรมศิลปะประสบผลสำเร็จ ซึ่งเกณีนี นิสัยเจริญ ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่จะช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมศิลปะได้สำเร็จนั้นครูต้องมีการเตรียมการทั้งตัวผู้เรียน และวัสดุอุปกรณ์ ดังนี้

1. การเตรียมผู้สอน ครูที่จัดกิจกรรมศิลปะเป็นผู้มีความกระตือรือร้น รักการสอน การศึกษาค้นคว้าหาความชำนาญในกิจกรรมและควรรู้ว่าจะเสนออะไรให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน ควรใช้เนื้อหาใด แล้วใช้สื่อการสอนอย่างไรจึงจะเหมาะสม

2. การเตรียมตัวผู้เรียน เนื่องจากเด็กแต่ละวัยมีพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไม่เท่าเทียมกัน แม้แต่ในวัยเดียวกันก็มีวุฒิภาวะต่างกัน การจัดกิจกรรมจึงต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ โดยเฉพาะกิจกรรมศิลปะ เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะเกี่ยวกับมือและสายตาที่สัมพันธ์กัน ซึ่งควรศึกษาพัฒนาการเด็กที่อยู่ในห้องเรียนควบคู่ไปด้วย

3. การเตรียมสื่อการเรียนการสอน (วัสดุอุปกรณ์) สื่อการเรียนการสอนมีอยู่ทั่ว ๆ ไปทุกหนทุกแห่งมีหลายชนิดครูจะต้องพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมและวัยของเด็ก (เกณีนี นิสัยเจริญ. 2527 : 5 - 6)

ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะบำบัดสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

นอกจากกิจกรรมศิลปะจะมีคุณค่าในด้านส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กแล้ว ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 37 - 38) กล่าวว่า กิจกรรมต่างๆ ของวิชาศิลปะศึกษานั้นมีคุณค่าในด้านจิตบำบัดได้ด้วย คือ

1. กิจกรรมศิลปะ ช่วยให้เด็กได้ระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียดเป็นการผ่อนคลายอารมณ์ต่าง ๆ

2. กิจกรรมศิลปะ ช่วยจัดความรู้สึกด้วยคำ ไม่สมปรารถนา ขาดความมั่นใจ ขลาดอาย ความพิการ ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยระบายความทุกข์ได้

3. กิจกรรมศิลปะ ช่วยทำให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็ก ในกรณีที่เด็กคือ เกเร ก้าวร้าว รังแกเพื่อน

เกสร ธิตะจारी (2543 : 41 - 42) กล่าวถึงลักษณะของการสอนศิลปะสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษไว้ดังต่อไปนี้

1. ด้านเนื้อหา คงสอนเหมือนเด็กทั่วไป แต่ด้านการสอนต้องใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่แตกต่าง โดยต้องสอนให้เหมาะสมกับสภาพและปัญหาของเด็กแต่ละประเภท แต่ละบุคคล การจัดกิจกรรมก็ต้องจัดให้เหมาะสมกับความสามารถ เช่น เด็กพิการตาบอด กิจกรรมศิลปะที่ให้ทำก็ต้องขึ้นอยู่กับสัมผัสด้วยมือ เช่น การร้อยลูกปัด การถัก การสร้างภาพด้วยเชือกหรือเศษวัสดุ เป็นต้น
2. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน ก็ใช้หลักจิตวิทยาในการกระตุ้นหรือทำให้ผู้เรียนเกิดการอยากเรียนรู้ และเกิดความผูกพันกับงานที่ทำ เช่น การวาดภาพ การใช้สีระบายภาพ เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ จะมีความรู้สึก การสร้างสภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยาจะช่วยให้ การทำงานได้นานขึ้นหรือการผูกพันกับงาน
3. การสร้างความประทับใจให้กับผู้เรียนก็เป็นหลักจิตวิทยาอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ผู้เรียนมีกำลังใจในการทำงาน และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น เช่น ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ผลงานออกมาดี ได้รับความชมเชยหรือได้รางวัล สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างพลังและความภาคภูมิใจแก่ตัวเด็กเอง ข้อสำคัญต้องพยายามให้เด็กคิดว่าตัวเขาเองก็มีความสามารถเหมือนคนอื่น ๆ สิ่งที่บกพร่องในตัวเขาจะไม่เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้หรือการทำงานเลย
4. การยอมรับในความสามารถ การให้อิสระในการแสดงออกเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไปจะช่วยลบปมด้อยของตัวเอง ความพิการมิได้สกัดกั้นความสามารถของเขาเลย เช่น เด็กพิการทางมือไม่มีมือก็สามารถใช้อวัยวะส่วนอื่นแทน เช่น ปากหรือเท้าในการสร้างสรรค์งานได้เช่นกัน

หลักการสอนกิจกรรมศิลปะบำบัดสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

1. สอนจากสิ่งที่ย่างที่สุด
2. ใช้ประสบการณ์ตรง
3. ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ตามขีดความสามารถของตน
4. ใช้การเสริมแรง
5. กระตุ้นให้เด็กใช้ความคิด
6. ให้เด็กมีโอกาสแสดงความเป็นผู้นำ
7. ให้เด็กได้เรียนรู้จากเพื่อน มีกิจกรรมทำงานเป็นกลุ่ม
8. ให้โอกาสเด็กเลือกเรียน
9. สอนจากสิ่งที่เด็กคุ้นเคยไปหาสิ่งที่เด็กไม่คุ้นเคย
10. ทบทวนบทเรียนบ่อยๆ
11. แสดงผลงานของเด็กนักเรียน

12. จัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้
13. สังเกตเด็กควบคู่ไปกับการสอน

การสอนศิลปะให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีอยู่ในห้องเรียนปกติ เช่น เด็กเกเร เด็กขี้เกียจ เด็กก้าวร้าว เด็กเจ้าอารมณ์ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กออทิสติก และเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเด็กเหล่านี้มีปัญหาทางพฤติกรรมการเรียนรู้ ซึ่งปัญหาของเด็กเหล่านี้อาจจะเกิดได้หลายทาง และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ปัญหาของเด็กในห้องเรียนปกติที่เกิดขึ้นจากปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ปัญหาสภาพแวดล้อม ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ถ้าปล่อยปละละเลยก็จะกลายเป็นปัญหาใหญ่ยิ่งกว่าเด็กพิการทางร่างกาย ดังนั้น ครูและผู้ปกครองจึงควรเอาใจใส่ดูแลและสังเกตพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่จะได้หาทาง แก้ไขได้ทันการณ์ ดังนั้น กิจกรรมศิลปะเป็นตัวหนึ่งในการช่วยคลี่คลายปัญหาต่างๆ ของเด็ก โดยการแสดงออกทางศิลปะตามใจปรารถนาของเด็กที่ต้องการจะถ่ายทอดออกมา

เกสร ธิตะจารี (2543 : 47 - 48) ได้กล่าวว่า

ศิลปะเป็นวิชาหนึ่งที่เด็กทุกๆ ประเภท สามารถเรียนได้เพราะมีหลายอย่างหลายประเภทที่เด็กแสดงออกได้อย่างอิสระ เป็นการระบายความรู้สึกที่อยู่ภายในออกมา เช่น การวาดภาพ การระบายสี การประดิษฐ์ การปั้น การพิมพ์ เด็กทุกคนสามารถทำได้ ศิลปะก็เป็นยาชนิดหนึ่งที่ใช้บำบัดคนไข้ที่ป่วยทางกาย ทางใจ ด้วยการลงมือปฏิบัติ เมื่อเฟลิดเฟลินก็ทำให้หลั่งลิมความเจ็บป่วยและเมื่อทำได้ก็สร้างความพึงพอใจและเกิดความผูกพัน การสร้างสรรค์ก็จะบังเกิดขึ้น ศิลปะไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร มีแต่จะช่วยให้เกิดความสุขและความภาคภูมิใจ เพราะ

1. ศิลปะเป็นการสร้างสรรค์งานที่ช่วยระบายอารมณ์ ผ่อนคลายความเครียด ความโกรธ ความกังวล ช่วยเสริมสร้างจิตใจทางด้านสุนทรียภาพ และมีความคิดสร้างสรรค์
 2. ศิลปะช่วยสร้างความมั่นใจ ความกล้าที่จะแสดงออก ด้วยการระบายความรู้สึกที่มีอยู่ในจิตใจออกมาได้เป็นอย่างดีในหลายลักษณะ เช่น การวาด การปั้น การพิมพ์ การประดิษฐ์ และการสร้างสรรค์
 3. ศิลปะมีส่วนช่วยในการบำบัด ทำให้เฟลิดเฟลิน ผูกพันกับการทำงาน ลืมความทุกข์ ความน้อยใจ ความอาย ความกลัว และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
 4. ศิลปะส่งเสริมจินตนาการ การสร้างสรรค์ ที่ต้องรู้จักแก้ปัญหาการทำงานเพื่อให้ได้ งานที่ดี ที่แปลก ไม่ซ้ำแบบใคร และสร้างความภูมิใจให้กับตนเอง
 5. ศิลปะส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การรวมประสบการณ์เก่ากับประสบการณ์ใหม่ให้เกิดเป็นความคิดใหม่
 6. ส่งเสริมการรับรู้ การแยก การรวมชนิด ประเภทของงานศิลปะต่างๆ และสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ได้
- เนื่องจากกระบวนการทางศิลปะที่นำมาใช้กับเด็กพิเศษนั้นเป็นเทคนิคพิเศษ ผู้วิจัยนำกระบวนการศิลปะบำบัดมาประยุกต์ใช้ด้วยในครั้งนี้ เพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก นึกคิดต่างๆ ของกลุ่มทดลองในครั้งนี้

2.6 กระบวนการศิลปะบำบัดกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

พรจิตร์ ธนจิตศิริพงศ์ (2543 : 33 - 34; อ้างอิงจาก Rubin. 1984. *Child Art Therapy*. P.77 - 89) ได้สรุปขั้นตอนศิลปะบำบัดสำหรับเด็ก โดยรวบรวมจากประสบการณ์ ดังนี้

1. ขั้นตอนการทดสอบ (Testing) เด็กจะไม่แน่ใจในความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ที่เพิ่งรู้จัก จึงเกิดการทดสอบขึ้นได้หลายรูปแบบ เช่น การเรียกร้องขออุปกรณ์เพิ่มเติม การเรียกร้องความสนใจ การจำกัดเวลาและพฤติกรรมที่เป็นปัญหาอื่นๆ ในระหว่างการบำบัด สิ่งสำคัญคือ ผู้ให้การปรึกษาดูต้องรักษาเวลาให้เสร็จสิ้นตรงตามที่กำหนดไว้ สื่อสารให้เข้าใจ ชัดเจน ถึงประโยชน์ที่เด็กจะได้รับ สร้างสัมพันธ์ที่ดีโดยการแสดงออกถึงความใจดี ใจเย็น และการให้ อย่างไรก็ตามการกระทำดังกล่าวเป็นเพียงการสร้างความพึงพอใจแก่เด็กเท่านั้น ยังไม่สามารถสร้างความรู้สึกปลอดภัยเพื่อการแสดงออกอย่างเปิดเผยได้ในขั้นตอนแรก จึงเป็นการพัฒนาความเข้าใจ และการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี โดยการสร้างความพึงพอใจให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงการขู่ (Threatening) ช่วยเหลือให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งที่คาดหวังจากเขาในการแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองผ่านทางผลงานศิลปะ อย่างไรก็ตามการตีความ (Interpretation) และการเผชิญหน้า (Confrontation) ยังไม่ควรนำมาใช้ในขั้นตอนนี้
2. ขั้นความไว้วางใจ (Trusting) ขั้นตอนนี้ใช้เวลาแตกต่างกันในเด็กแต่ละคน ซึ่งผู้ให้ คำปรึกษา ควรมีความอดทนเป็นพิเศษในแต่ละครั้งของการบำบัดควรรักษาความสม่ำเสมอในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ รวมทั้งบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น สถานที่ เวลา การจัดวางอุปกรณ์ ขั้นตอนการทักทาย การทำความสะอาดอุปกรณ์ และการกล่าวหา ซึ่งเด็กสามารถคาดการณ์ได้ว่าจะทำอะไรต่อไป เนื่องจากมีความไม่แน่นอน และความวิตกกังวลอยู่มากเพียงพอแล้วในเด็กที่มีปัญหาทางจิตใจ จึงไม่ควรเพิ่มความรู้สึกไม่แน่นอนให้แก่เด็กอีกการป้องกันไม่ให้เกิดความรู้สึกถูกบุกรุกและถูกหักหลังเป็นสิ่งจำเป็นมาก จึงควรจัดช่วงจังหวะเวลาให้ดี ในระหว่างให้คำปรึกษา ถ้ามีการจดบันทึก ควรจะอธิบายให้ชัดเจนถึงวัตถุประสงค์และการรักษาข้อมูลเป็นความลับเพราะเด็กจะกลัวและระแวงได้ตั้งนั้นจึงไม่ควรเปิดเผย ความลับของเด็กให้ผู้ใดทราบ ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ครูที่โรงเรียน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ความรู้สึกไว้วางใจจะค่อยๆ พัฒนาทีละน้อยและอาจถดถอยได้ภายใต้ความรู้สึกกดดัน ซึ่งจะแสดงออกโดยพฤติกรรมและการปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้คำปรึกษา โดยเฉพาะในระหว่างการสนทนา และยังสังเกตได้จากสัญลักษณ์ที่ใช้ในภาพวาดอีกด้วย
3. ขั้นการเสี่ยง (Risking) เป็นการเปิดเผยความคิด ความรู้สึกเล็กๆ ที่ฝังอยู่ในใจเด็กหรือบางครั้งตัวเด็กเองก็ยังไม่เคยรู้สึกตัวมาก่อน เด็กจะระบายความคิดความรู้สึกผ่านภาพวาดอย่างเปิดเผย กล้าลองกล้าเสี่ยง
4. ขั้นการติดต่อสื่อสาร (Communication) ในการสร้างความไว้วางใจ และกระตุ้นให้เด็กกล้าที่จะเผชิญกับความกลัวภายใน จำเป็นต้องอาศัยวิธีการสื่อสารโดยใช้วาจาและท่าทาง อาจใช้เวลานานในการลองผิดลองถูกว่าจะค้นพบความหมาย ภาพพจน์ และกรอบแห่งการอ้างอิงของเด็กแต่ละคนที่แตกต่างกัน ซึ่งจะยากมากขึ้นในเด็กที่มีปัญหาด้านการพูด เด็กปัญญา อ่อน และเด็กที่มีปัญหาทางจิต
5. ขั้นการเผชิญหน้า (Facing) นับเป็นขั้นตอนที่ยากที่สุด ซึ่งต้องพิจารณาถึงความพร้อมของเด็กที่จะยอมรับความจริงหรือไม่ วิธีการเผชิญหน้าจึงควรดัดแปลงตามความเหมาะสม ของเด็กแต่ละคนเพื่อช่วยให้เด็กเห็นความเกี่ยวข้องกับความหมายในภาพวาดของตัวเอง ดังนั้น การเผชิญหน้าที่จะนำมาซึ่งความจริงอันเจ็บปวด จึงต้องใช้เวลานานยาวนาน ในขณะที่เด็กพยายามหลีกเลี่ยงความจริง ความเข้าใจและ

การยอมรับของผู้ให้คำปรึกษาในกลไกการป้องกัน ตัวของเด็กในขั้นตอนนี้ จึงมีความสำคัญพอๆ กับการให้ความเข้าใจในการแสดงออกของเด็กจากภาพวาดในขั้นตอนที่ผ่านมา

6. ขั้นความเข้าใจ (Understanding) หลังจากผ่านพ้นความสับสนในตัวเอง เป็นจุดที่เด็กเข้าใจความลับที่ซ่อนอยู่ภายในใจหลังจากที่ได้รับการเปิดเผยและการเผชิญหน้าแล้ว
7. ขั้นการยอมรับ (Accepting) เด็กจะยอมรับความคิดความรู้สึกทั้งที่ดีและไม่ดีของตัวเอง
8. ขั้นการรับมือ (Coping) ให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง (Self - esteem) และพร้อมที่จะรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น
9. ขั้นการยุติการให้คำปรึกษา (Separating) ขั้นตอนสุดท้ายของการให้คำปรึกษา การบอกเล่าที่ดีช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เด็กในการดำเนินชีวิตได้

แท้จริงแล้ว ในแต่ละขั้นตอนจะมีการแยกจากกันอยู่ในตัว เช่น การแยกความจริงจากความฝันหรือการแยกปม (Conflict) ที่ทำให้ไม่สบายใจออกจากตัวเด็ก สิ่งสำคัญคือ ความไว้วางใจที่จะทำให้เด็กเปิดเผยตนเองผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ โดยผู้ให้ปรึกษาให้การยอมรับและพยายามที่จะเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ด้วยวิธีต่างๆ เพื่อเข้าสู่โลกภายในใจของเด็กและช่วยให้เขาค้นพบตัวตนที่แท้จริงผ่านทางศิลปะ เนื่องจากโลกของเด็กนั้นมีขนาดเล็กมากและต้องการการพึ่งพา เขาจึงต้องการผู้ใหญ่ที่คอยจัดการความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เขามีอิสระในการควบคุมและจัดการโลกของตนเอง เขาต้องการความช่วยเหลือที่เต็มไปด้วยความเต็มใจ การยอมรับ ความเข้าใจ เป็นกระจกที่คอยสะท้อนตัวเขา ผู้ให้คำปรึกษาจึงเป็นเสมือนตู้ใบใหญ่ที่เด็กสามารถถ่ายทอดความคิดฝัน ความรู้สึก เสียงที่ชัดเจนลงไปนั้น ซึ่งจะช่วยให้เขามีความกระฉ่างในตัวเอง สามารถอธิบาย และนำอารมณ์ความรู้สึกของตัวเองออกมาได้ว่าเป็นการสร้างสิ่งที่จะอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาในกระบวนการคิด เป็นการช่วยให้เด็กตระหนักในศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ของตนเองซึ่งการสร้างกรอบแห่งความอิสระควรคำนึงถึงองค์ประกอบ ดังนี้

1. วัสดุ (Materials) ควรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้หลายๆ แบบ ทั้งการวาด การระบายสี ปั้น ก่อสร้าง กระดาษ และอุปกรณ์ที่พร้อมเพรียง ซึ่งถ้าเป็นไปด้วยความเอาใจใส่จะไม่เพียงแต่ดูน่าใช้เท่านั้น แต่เด็กจะมีความเคารพในการใช้อุปกรณ์ด้วยและจะทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะใช้อุปกรณ์เหล่านี้ได้ทันที ซึ่งการที่เด็กจะเลือกวัสดุใดนั้นขึ้นอยู่กับระดับพัฒนาการของเด็ก ระดับการมีส่วนร่วม ประสบการณ์เดิม ความสนใจส่วนตัว และความต้องการพิเศษ ซึ่งถ้ามีวัสดุ ที่เพียงพอและหลากหลาย จะทำให้เด็กได้ค้นพบ และพัฒนาความชอบของตนเองในการแสดง ออกได้
2. การจัดพื้นที่ (Space) ได้แก่ การจัดสถานที่ พื้นผิว มิติ สำหรับการวาด ระบายสี ปั้น ฯลฯ การจัดพื้นที่ทำงาน การจัดเก็บ และการทำความสะอาด ถ้าอุปกรณ์ต่างๆ จัดเก็บไว้ในที่ประจำ และสามารถคาดเดาได้ว่าอยู่ตรงไหนก็จะทำให้สะดวกขึ้น เด็กต้องการความคุ้นเคยในสถานที่ที่ปลอดภัยได้อย่างอิสระ ปราศจากการห้ามปรามของผู้ใหญ่
3. การจัดเวลา (Time) ให้นานพอที่เด็กจะเกิดความสนใจ และมีส่วนร่วมในกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ให้เด็กได้มีเวลาคุ่นเคยกับอุปกรณ์ และฝึกฝนจนสามารถควบคุมให้มีอำนาจเหนืออุปกรณ์เหล่านั้นได้ เด็กควรได้รู้ว่ามีเวลาเท่าใด และมีการเตือนเมื่อใกล้หมดเวลา ซึ่งควรให้ออกาสในการปรับตัว เพราะบางครั้งอาจจะเป็นการยากสำหรับเด็กในการทำงานที่มีเวลาจำกัด
4. ความมีระเบียบ (Order) การจัดระบบของวัสดุอุปกรณ์ พื้นที่ทำงาน และเวลาเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็กที่มีระเบียบน้อย ซึ่งเด็กต้องการความรู้สึกใส่ใจในตัวเด็ก และผลงานของเขา

5. ความปลอดภัย (Safety) หมายถึง การยอมรับการกระทำทุกอย่างของเด็ก ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะดูแปลกประหลาด หรือดูจริงจัง ทั้งรูปแบบที่ถดถอยหรือก้าวหน้า และทั้งในด้านบวกและด้านลบ ข้อจำกัดจะช่วย让孩子สามารถปกป้องตัวเองจากความหุนหันพลันแล่น หรือความนึกฝันที่รุนแรงและเลวร้าย ซึ่งในการทำงานกับเด็กนี้ สิ่งสำคัญคือการปกป้องพวกเขาจากอันตรายทางจิตใจที่เกิดขึ้นจากภายในและภายนอก เช่น การที่มีคนคอยบอกให้เด็กทำอะไรและอย่างไร จะเป็นอันตรายต่อการเสนอความคิดของเด็ก เป็นต้น

6. ความเคารพ (Respect) ให้เด็กมีอิสระว่าจะสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ ความมีสิทธิเสรีภาพในขอบเขตของตน สามารถทำงานที่สนใจได้ เลือกวัสดุและหัวข้อเอง ต้องการงานคนเดียวหรือเป็นกลุ่ม เลือกแสดงออกและทดลองด้วยหนทางของตนเอง ผู้ให้คำปรึกษาควรเคารพในความคิดเห็นของเด็ก โดยการรับฟังและสอบถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้แสดงออก เคารพในความเป็นศิลปินของเด็ก โดยการช่วยให้เด็กตั้งเป้าหมายและมาตรฐานของตนเอง สามารถประเมินผลตนเองได้ว่าก้าวหน้าถึงระดับใด เคารพในผลงานของเด็ก โดยวิธีการจับ การเก็บรักษา หรือมีส่วนร่วมในบางครั้งด้วยความรักและเอาใจใส่

7. ความสนใจ (Interest) ควรแสดงถึงความจริงใจและไวต่อความรู้สึก การสังเกตที่ไม่ก้าวท้าวหรือบุกรุก การรับฟังอย่างแท้จริง คำพูดที่สุภาพและการเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกในระหว่างกระบวนการ เมื่อเด็กแสดงให้เห็นถึงความต้องการช่วยเหลือ หรือต้องการความช่วยเหลือ ชื่นชม เป็นต้น

8. ความชื่นชม (Pleasure) ผู้ให้คำปรึกษาควรแสดงความชื่นชมในการทำงาน และความก้าวหน้าของงานด้วยความรู้สึกเห็นคุณค่า ซึ่งนอกจากจะทำให้เด็กมีความเบิกบานใจแล้ว ยังมีความรู้สึกกระตือรือร้นที่จะทำงานอีกด้วย

9. ความช่วยเหลือ (Support) ต้องอาศัยความรู้ในพัฒนาการของเด็กและพัฒนาการขั้นต่างๆ ของศิลปะเข้าใจกรอบแห่งการอ้างอิงของเด็ก ในเด็กที่มีความเชื่องช้า อาจเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานของเด็ก ซึ่งการให้ความช่วยเหลือนี้ ต้องการความเข้าใจ การสื่อสาร การแสดงท่าที ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการในการแสดงออก ในการที่ผู้ให้คำปรึกษา จะสามารถเข้าใจความหมายหรือข้อความจากสัญลักษณ์ที่เด็กสร้างขึ้นเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการที่จะทำให้การสัมผัสผลงานศิลปะมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด สิ่งสำคัญที่ต้องเรียนรู้คือ จะดูผลงานอย่างไร สิ่งที่ต้องดูคืออะไร และมีประสาทสัมผัสที่ไวในสิ่งที่สังเกตเห็น ซึ่งเด็กจะมีปฏิกิริยาตอบสนองอย่างรวดเร็วในการถูกเชิญให้แสดงตัวเองออกมาในทางที่สร้างสรรค์ เด็กๆ จึงสามารถส่งข้อความออกมาในหลายระดับและหลายรูปแบบที่ซ่อนเร้น ซึ่งมีทั้งข้อความที่ตรงตามความเป็นจริง และข้อความที่ไม่ตรงตามความจริงผ่านมาทางภาษาพูดและภาษาท่าทางของเด็กจึงเป็นหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษาที่จะสังเกตและถอดรหัสเหล่านี้ออกมา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษารวบรวมเทคนิควิธีการสอนโดยใช้กิจกรรมศิลปะมาประยุกต์ ใช้ร่วมกับกระบวนการศิลปะบำบัด เพื่อเป็นวิธีการแนะทางในการศึกษาทำความเข้าใจ ความสามารถในการรู้คิด และแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กออทิสติกหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ดียิ่งขึ้น

2.6 ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะบำบัด

สัตยา สายเชื้อ กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะ ที่จะส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้จะต้องมีความเข้าใจในพัฒนาการความเจริญเติบโต คุณค่าของความพยายาม การประเมินความคิดสร้างสรรค์ที่แสดงออก และรู้ถึงคุณค่าความงามตามธรรมชาติ และความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น (สัตยา สายเชื้อ. 2541 : 44)

จิตทนายวรรณ เดือนฉาย กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่มีคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ มิได้มีจุดมุ่งหมายให้เด็กทำงานเพื่อความสวยงามเหมือนจริง แต่เป็นด้านสติปัญญา ทำให้เด็กรู้จัก การสังเกต กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีเหตุผล ตลอดจนการคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งหากเด็กได้รับการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยย่อมเป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับต่อไป (จิตทนายวรรณ เดือนฉาย. 2541 : 25)

กรวิภา สรรพกิจจำนง กล่าวว่า เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ส่งเสริมอิสระภาพในการทำงาน มีสุนทรียภาพต่อสิ่งแวดล้อม เด็กรู้จักชื่นชม และมีพัฒนาการที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนาเด็กเกิดความพอใจ และสนุกสนานในขณะที่เด็กทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ต่าง ๆ เด็กควรทำตามความพอใจ และมีความสนุกสนาน การพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน เป็นการเปิดโอกาสที่เด็กจะแสดงความคิดเห็นของเขา และเป็นการพัฒนาภาษาไปด้วย กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ช่วยลดความตึงเครียดทางอารมณ์ การทำงานสร้างสรรค์เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความก้าวร้าว ช่วยสร้างนิสัย การทำงานที่ดี ช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและสายตา และช่วยให้เด็กรู้จักสำรวจ ค้นคว้า ทดลองซึ่งเป็นการเปิดโอกาสที่จะใช้ความคิดริเริ่ม และจินตนาการของเด็กเอง (กรวิภา สรรพกิจจำนง. 2532 : 26 - 27)

ราศี ทองสวัสดิ์ กล่าวว่า ความสำคัญของการจัดกิจกรรมศิลปะว่ามีใช้มีความสำคัญที่ให้เกิดการทำงานเพื่อความสวยงามเหมือนจริง แต่เป็นการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรงการฝึกประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เพื่อเป็นพื้นฐานการเขียนที่ดี ตลอดจนช่วยพัฒนาอารมณ์ จิตใจ เด็กมีความเพียร มีความรู้เป็นพื้นฐาน มีสมาธิในการทำงาน และรู้จักรับผิดชอบ การได้ทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้เรียนรู้ การเข้าสังคม การแบ่งปัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาทำให้เด็กรู้จักมีเหตุผลในการทำงาน จึงควรให้กำลังใจในการทำงานกับเด็กอย่างสม่ำเสมอ ให้เกิดความมั่นใจ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกเต็มที่ (ราศี ทองสวัสดิ์. 2529 : 103 - 104)

พรมารินทร์ สุทธจิตตะ กล่าวว่า กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี คือ กิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถและสอดคล้องกับหลักพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างดี ทั้งยังช่วยให้กล้ามเนื้อและตาสัมพันธ์กัน ช่วยผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ และช่วยส่งเสริมความคิดอิสระ ความคิดจินตนาการ การรู้จักทำงานด้วยตนเอง ฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ทั้งความคิด และการกระทำ ซึ่งสามารถถ่ายทอดมาเป็นผลงานศิลปะ และยังสามารถนำไปสู่การเรียนรู้เขียนอ่านอย่างสร้างสรรค์ต่อไปอีกด้วย (พรมารินทร์ สุทธจิตตะ. 2529 : 24)

สุจิตรา สุขเกษม ได้สรุปความสำคัญของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ดังนี้

1. เด็กมีสุนทรียภาพต่อเด็กได้แสดงออกอย่างอิสระส่งเสริมอิสระภาพในการทำงาน ครูควรวางวัสดุอุปกรณ์ไว้ในที่ที่เด็กจะหยิบได้ตามความพอใจและในขณะเดียวกันเด็กก็จะสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนกับเพื่อน ๆ ได้

2. สิ่งแวดล้อม เด็กรู้จักชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนาโดยฝึกให้เด็กเห็นว่าทุก ๆ อย่างมีความหมายสำหรับตัวเขา ส่งเสริมให้รู้จักสังเกตเห็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในสิ่งธรรมดาสามัญ
3. เด็กเกิดความพอใจ และสนุกสนานในขณะที่เด็กทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ต่าง ๆ เด็กควรทำตามความพอใจ และมีความสุขสาน การพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน เป็นโอกาสที่เด็กจะแสดงออกซึ่งความคิดของเขา และเป็นการพัฒนาภาษาไปด้วยการเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถทางสร้างสรรค์ จะช่วยให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ช่วยส่งเสริมให้เรามีกำลังใจ เข้าใจตนเองว่ามีความคิดที่ดี มีความสามารถหลายอย่าง องค์กรประกอบที่จะช่วยให้เด็กเกิดความพอใจ สนุกสนานในขณะที่ทำกิจกรรมคือเวลาและสถานที่ เด็กต้องการเวลาทำงานมากพอที่เขาจะทำได้เสร็จตามความพอใจ และเด็กต้องการเนื้อที่กว้างขวางพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างสนุกสนาน
4. กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ช่วยลดความตึงเครียดทางอารมณ์การทำงานสร้างสรรค์เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความซับซ้อนใจ ความก้าวร้าวลง ซึ่งกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กแสดงออก และผ่อนคลายอารมณ์อย่างดีที่สุด
5. กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ช่วยสร้างนิสัยการทำงานที่ดีในขณะที่เด็กทำงานต่าง ๆ ครูควรสอนระเบียบและนิสัยในการทำงานควบคู่ไปด้วย
6. กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อ จากการตัดกระดาษประดิษฐ์ภาพ วาดภาพด้วยมือ การต่อภาพ ฯลฯ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ จะส่งเสริมให้แสดงความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมือ และสายตาควบคู่กันไปด้วย
7. กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ช่วยให้เด็กรู้จักสำรวจค้นคว้าทดลอง เด็กชอบทำกิจกรรมและใช้วัสดุต่าง ๆ ซ้ำ ๆ กันเพื่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่จะใช้ความคิดริเริ่ม และจินตนาการของเขา ค้นคว้า สำรวจ ฝึกฝน และสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นจากวัสดุซ้ำ ๆ กัน ดังนั้นครูจึงควรหาวัสดุต่าง ๆ ไว้ให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการทดลองของตนเอง (สัจจิรา สุขเกษม. 2538 : 36 - 37)

จากเอกสารข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมศิลปะมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของเด็กด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อมัดเล็ก กับสายตา ทางสังคม สุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ สำหรับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ทุกอย่างที่เด็กทำด้วยมือจะเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก ซึ่งเป็นพื้นฐานในการจับดินสอต่อไป

2.7 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะ

จิตทนายวรรณ เดือนฉาย ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) ไว้ในแผนจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก

1. เพื่อฝึกกล้ามเนื้อมือ
2. เพื่อฝึกประสาทสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา
3. เพื่อฝึกให้เด็กมีความอดทน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รับผิดชอบ
4. เพื่อให้รู้จักชื่นชมในสิ่งสวยงาม เกิดความเพลิดเพลิน

5. เพื่อฝึกให้อารมณ์แจ่มใส ร่าเริง
6. เพื่อให้เกิดโอกาสฝึกปรับตัวเอง ทำกิจกรรมร่วมกัน
7. เพื่อฝึกการแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง
8. เพื่อฝึกให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
9. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ
10. เพื่อฝึกการสังเกต จำ และคิด
11. เพื่อพัฒนาภาษาและอธิบายผลงานของตนเองได้

(จิตทนายธรรม เดือนฉาย. 2541 : 26)

วราภรณ์ รักวิจัย กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีจุดมุ่งหมายที่จะฝึกเด็กให้ได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมเสรีที่เด็กทุกคนสามารถจะทำได้ เมื่อตนเกิดความต้องการ พอใจ และสนใจ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมเสรีมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกให้เด็กได้แสดงออกซึ่งความสามารถของตนเอง อย่างผู้มีลักษณะสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผลให้เด็กได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กมี ดังนี้

1. การปั้น (Madeling) เป็นกิจกรรมที่เด็กได้มีโอกาสใช้มือขยำ ทูบ บีบ คลึงวัสดุประเภทดินเหนียว แป้ง หรือดินน้ำมัน ฯลฯ ทำให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก และความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อ สายตา สร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส
2. การประดิษฐ์ (Pasting) เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างมือตา และพัฒนาการเคลื่อนไหวต่าง ๆ จากการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เช่น ประดิษฐ์ตุ๊กตาจากเศษผ้าไหมพรม เป็นต้น
3. การฉีก - ตัด - ปะ (Cutting and Tearing) กิจกรรมนี้เป็นการฝึกการควบคุมกล้ามเนื้อ และตาของเด็กได้เป็นอย่างดี จากการที่เด็กได้มีโอกาสจับกรรไกร เพื่อตัดกระดาษ หรือการฉีก เป็นต้น
4. การระบายสี (Finger Paint) เป็นกิจกรรมที่ให้โอกาสเคลื่อนไหวอย่างอิสระจากการระบายสี หรือ การลากเส้นเป็นรูปทรงต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกเด็กให้มีสมาธิในการทำงานอีกด้วย
5. การวาดภาพด้วยนิ้วมือ (Finger Paint) เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก จากการใช้อวัยวะต่าง ๆ เช่นนิ้วมือ แขน ฝ่ามือ ในการวาดภาพ
6. การเล่นบล็อก กิจกรรมการเล่นบล็อกเป็นรูปต่าง ๆ ตามความคิดของเด็กช่วยส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อ ในการใช้มือหยิบจับบล็อกพลาสติก หรือบล็อกไม้

กล่าวสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมศิลปะ กับความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก จะเป็นลักษณะที่ส่งผลซึ่งกันและกัน คือ เมื่อเด็กมีความสามารถปฏิบัติกิจกรรมศิลปะได้อย่างดี แสดงว่าเด็กมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กทั้งกล้ามเนื้อมือดีตามไปด้วย และถ้าเด็กสามารถใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรม ศิลปะ หรือผลงานด้านศิลปะของเด็กจะดีตามไปด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กกับพัฒนาการด้านศิลปะจะมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งพัฒนาการเหล่านี้จะเป็นไปตามแผนเฉพาะเป็นระยะ มิได้เกิดขึ้นโดยการบังคับ

2.8 ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมศิลปะบำบัด

องค์กร อินรัมพรรย์ และคณะ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการให้เด็กมีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระจะช่วยให้เกิดผลด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เด็กเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน การทำงานของเด็กอย่างพอใจในการทำงานของตนเอง ช่วยให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินในการเรียน
2. มีความเชื่อมั่นในตนเองการให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระโดยไม่กำหนดแบบอย่างที่ทำให้เด็กมั่นใจการทำงานของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผลงานของตนเองได้เป็นที่ยอมรับในการแสดงออกมากกว่า การเลียนแบบ เด็กจะได้รับการพัฒนาในด้านของการเป็นผู้กล้าคิด กล้าทำ แต่ทั้งนั้น ผู้สอนต้องตระหนักถึงขอบเขตของเด็กที่แสดงออกอย่างเหมาะสมด้วย
3. มีความคิดสร้างสรรค์ เด็กที่แสดงออกจะเป็นความคิด เป็นตัวของตัวเอง มีความฉับไวในการคิด การกระทำที่ไม่เป็นการลอกเลียนแบบของผู้อื่น
4. ความเป็นผู้มีเหตุผล ความสามารถในการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นโดยไม่ยึดถือความเห็นของตนเองเป็นที่ตั้ง มีเหตุผลในการเลือก หรือตัดสินใจต่าง ได้อย่างเหมาะสม
5. เป็นที่รู้จักสังเกต การสังเกตช่วยให้การทำงานของเด็กลำดับขั้นตอนสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างรวดเร็ว ช่วยทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น และเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักทำงานอย่างมีลำดับขั้น
6. ความสามารถในการประยุกต์ ให้มีความสามารถในการดัดแปลงประสบการณ์ ที่ได้พบเห็นมาใช้ในกิจกรรมทางศิลปะ
7. ความเป็นผู้กล้าตัดสินใจ ความสามารถในการแสดงออกมามีส่วนต่อการเป็นผู้กล้าตัดสินใจ
8. การเป็นผู้มีความสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การแสดงออกอย่างฉับไว ต้องอาศัยความสามารถในการแก้ปัญหา (องค์กร อินรัมพรรย์ และคณะ. 2526 : 279 - 283)

เลิศ อานันทนะ ได้กล่าวถึงการที่เด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาด้วยศิลปะที่เหมาะสมจะสามารถพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ คือ

1. พี่น้องของตน แต่ละคนมีความ สนใจแตกต่างกัน พัฒนาด้านสติปัญญา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการ จากการที่เด็กได้สำรวจ ทดลอง ค้นคว้า วัสดุต่างๆ ชนิด เด็กจะมีการแก้ปัญหา เลือกรรตัดสินใจ วางแผน การลงมือกระทำจริง รวมทั้งการวิจารณ์ และการประเมินค่าในผลงานที่ตนแสดงออก

จะสำเร็จขึ้นมา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ได้ตอบสนองต่อลักษณะนิสัยของเด็กที่อยากรู้ อยากเห็น และ
 ยั่วๆ ทำทาย ทำให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระเสรี ภายใต้บรรยากาศที่สนุกสนานเพลิดเพลิน

2. พัฒนาด้านร่างกาย ส่งเสริมพัฒนาการทำงานที่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างการใช้กล้ามเนื้อมือและ
 สายตา (Eye - Hand Coordination) ทำให้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายมีความแข็งแรง มีทักษะในการ
 ทำงานคล่องตัวดีขึ้น

3. พัฒนาด้านอารมณ์ ทำให้เด็กมีอารมณ์ขันบนสนุกสนานยิ่งเด็กประสบความสำเร็จในงานที่ลงมือทำ
 ก็ยิ่งเชื่อมั่นในตนเอง บนพื้นฐานของความรักและความรู้สึกภาคภูมิใจในความสามารถของตน ส่งผลให้
 เด็กมีสุขภาพจิตที่ดีสามารถมองโลกที่สวยงามด้วยสายตาที่สวยงามสดใส ตลอดจนมีความรู้สึกที่ดีงาม
 ต่อผู้คนและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง

4. พัฒนาการด้านสังคม การจัดกิจกรรมทางศิลปะเพื่อพัฒนาการทางสังคมให้แก่เด็กอย่างเหมาะสม
 ได้แก่ การจัดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) การร่วมมือร่วมใจ การประนีประนอม การ
 แก้ปัญหา ความขัดแย้ง ฯลฯ มีผลให้เด็กรู้จัก ลดความต้องการของตนเอง เมื่อต้องการอยู่ร่วมในการ
 ทำงานกับเพื่อน หรือพี่น้องของตนเอง แต่ละคนมีความสนใจต่างกัน (เลิศ อานันท์นะ. 2535 : 44 - 48)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรม
 ศิลปะสร้างสรรค์ดังนี้

1. เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ มีอิสรภาพในการทำงาน โดยครูวางวัสดุอุปกรณ์ไว้ให้เด็กสามารถหยิบได้
 ตามความพอใจ และสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนกับเพื่อนได้
2. เกิดความพอใจและสนุกสนานในขณะที่ทำงาน เด็ก ๆ ได้พูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน
 เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกทางความคิด และความสามารถทางสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กตระหนักถึง
 คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ส่งเสริมให้เขามีกำลังใจ เข้าใจตนเองว่ามีความคิดที่ดี และมีความสามารถ
 หลายอย่าง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 6 - 15)

ฉันทนา ภาคบงกช กล่าวว่า เปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมเสรีด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ประกอบด้วย
 กิจกรรมศิลปะ 3-4 กิจกรรม ให้เลือก เช่น การปั้น การใช้สีเทียน การใช้สีน้ำ การประดิษฐ์ หรือ
 การเล่นกับวัสดุต่าง ๆ ฯลฯ กิจกรรมที่หลากหลายเหล่านี้เปิดโอกาสให้เด็กเลือกจากหลายตัวเลือก
 (Choices) ที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยฝึกการตัดสินใจแก่เด็ก และทำให้เด็กรู้สึกถึงความอิสระในการ
 ทำงาน หรือเล่น ซึ่งจะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนี้ การได้สนทนาโต้ถามเกี่ยวกับสิ่งที่
 จะทำ หรือทำไปแล้ว จะทำให้เด็กฝึกทักษะทางภาษาในการสนทนาโต้ตอบ ซึ่งจะช่วยให้ครูเข้าใจ
 ความคิดของเด็กมากขึ้น จึงสามารถช่วยขยายความคิด หรือ ตอบข้อซักถามของเด็กได้เป็น
 อย่างดี

สรุปได้ว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านโดยเฉพาะส่งเสริม
 พัฒนาการด้านการทำงานประสานสัมพันธ์กันระหว่าง การใช้กล้ามเนื้อมือและประสาททำให้อวัยวะ
 ส่วนต่างๆ ของร่างกายมีความแข็งแรง มีทักษะในการทำงานคล่องตัวขึ้น ตลอดจนทำให้เกิดการ
 ทำงานร่วมกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และสามารถเสริมสร้างพฤติกรรมใหม่ใช้
 กับผู้เรียนได้นำไปปฏิบัติและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials)

วัสดุอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมมีคุณสมบัติเฉพาะในตัวของมันเอง นอกจากนั้นวัสดุอย่างใดอย่างหนึ่ง ยังคงมีความสัมพันธ์กับวัสดุอุปกรณ์ ที่จะสร้างสรรค์วัสดุให้เกิดรูปลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นด้วย

เนื้อหาศิลปะ (Art Content)

ในงานเขียนเรื่องนี้ หมายถึง ปรากฏการณ์เชิงสาระ ที่ปรากฏในผลงานทัศนศิลป์ เพื่อชีวิต โดยเป็นสาระเชิงเสนอปัญหา และวิพากษ์วิจารณ์สภาพการณ์ทางสังคมและสภาพการณ์ทางสิ่งแวดล้อม

รูปแบบศิลปะศึกษา (Art Form)

1. รูปแบบแสดงความจริง เป็นรูปแบบที่ศิลปินได้พยายามถ่ายทอดเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยยึดถือรูปแบบที่เป็นจริงตามสภาวะของสิ่งนั้น ๆ
2. รูปแบบผันแปรความเป็นจริง เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่ได้ยึดถือกฎเกณฑ์ที่เป็นจริงตามสภาวะของสิ่งนั้น ๆ
3. รูปแบบสัญลักษณ์ เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยผ่านรูปแบบที่แสดงความจริง ไปตามรูปแบบดังกล่าวโดยตรง กล่าวคือ ศิลปินได้รูปดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์สื่อไปอีกอย่างหนึ่ง

2.9 การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ศิลปะบำบัด

ชาลนรงค์ พรุ่งโรจน์ (2544 : 114 - 118) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยในต่างประเทศ ในการใช้ศิลปะในการบำบัดโรค ซึ่งงานวิจัยที่น่าสนใจ และให้ความเห็นว่าการบำบัดด้วยศิลปะนั้นต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยเชื่อมโยงระหว่างผู้สร้างสรรค์กับโลกภายนอก รวมถึงประสบการณ์ ที่ได้รับจากมารดาซึ่งเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเลี้ยงดูเด็ก โดยพยายามสอนให้พึ่งพาตนเอง เรียนรู้การแก้ปัญหาของตนเองผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ซึ่งเด็ก ๆ จะใช้สื่อต่างๆ เป็นจุดเชื่อมโลกส่วนตัวสู่ภายนอก (Transitional Object) มีความเห็นว่าหน้าที่ของนักศิลปะบำบัดนั้นเสมือนมารดาผู้อุ้มชูและซึ่มซับอารมณ์ความรู้สึก รวมทั้งประสบการณ์ที่ทุกระทมของผู้ป่วยมนุษย์ควรเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและเมื่อใดที่มีโนภาพและประสบการณ์ตรงสอดคล้องตามจินตนาการที่นึกฝันไว้ก็จะเป็นเหตุให้มีความรู้สึกในแง่บวกต่อเหตุการณ์นั้นๆ และอาจสืบเนื่องให้มีความรู้สึกดีๆ ต่อประสบการณ์ตรงที่จะต้องเผชิญต่อไปในอนาคต กระบวนการเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงนั้น มีขั้นตอนที่เรียกว่า อัลฟา ฟังก์ชันนิ่ง (Alpha Functioning) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่ามนุษย์เรามักจะเริ่มโดยการซึ่มซับประสบการณ์ตรงผ่านระบบสามัญสำนึกโดยจะถูกเก็บไว้ได้จิตสำนึกแล้ว พร้อมจะถูกเก็บข้อมูลนำมาใช้อีกต่อเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงหรือเหมือนเดิม เช่น เด็กน้อยเมื่อแรกเริ่มที่จะต้องหัดเดินและฝึกเดินได้จนสำเร็จ การรับรู้ในเรื่องการเดินจะถูกเก็บข้อมูลภายในจิตใต้สำนึก คราวหน้าเมื่อเด็กต้องการที่จะเดินก็จะสามารถเดินได้โดยอัตโนมัติพุ่งความสนใจ

ไปในเรื่องที่ว่าเด็กทารกนั้นเริ่มเรียนรู้ที่จะแยกแยะเรื่องที่ตนพอใจหรือไม่พอใจเมื่อใด เด็กจะออกจากโลกความฝันของตัวเองเข้าสู่โลกภายนอกเมื่อใดกันแน่ โดยได้ยกตัวอย่างไว้ว่า การที่เด็กเรียนรู้ที่จะถ่มน้ำลายออกมาเมื่อเด็กมีความรู้สึกไม่พอใจแล้วนั้น เขาจะรู้สึกเศร้าเสียใจ รู้สึกถึงการสูญเสียขึ้นมา ประสบการณ์ตรง ที่ใกล้เคียงกันกับเด็กมากที่สุด คือ ตัวมารดาเด็กนั่นเอง เมื่อจะรับรู้ความรู้สึกรักหรือเกลียด พอใจหรือไม่พอใจ ผ่านตัวมารดาของเขา ในที่นี้มารดาจะมีหน้าที่เปรียบได้กับวัตถุสิ่งของที่เด็กมีไว้เพื่อฝึกฝนความรู้สึกพึงใจหรือไม่พึงใจ

กรณีศึกษาเรื่องของผลงานทางศิลปะที่ผู้เข้ารับการบำบัดได้ผลิตขึ้นมีความเห็นว่า นักศิลปะบำบัดจำเป็นต้องทราบเสียแต่เนิ่นๆ ว่าในผลงานนั้นๆ จะมีสัญลักษณ์ (Symbol) และวัตถุ (Object) รวมกันอยู่อย่างแยกไม่ออก อย่างไรก็ตามเมื่อถึงขั้นตอนที่ต้องแยกแยะแล้วจะต้องรู้ไว้ด้วยว่าสัญลักษณ์ใดๆ ก็ตามที่ปรากฏในภาพ จะแทนตัวตนของผู้รับการบำบัด แทนความคิดความรู้สึกของผู้รับการบำบัดทั้งหมด เพราะฉะนั้นนักศิลปะบำบัดจำเป็นต้องมีความระมัดระวังอย่างยิ่ง ที่จะไม่หลงผิดคิดไปว่าวัตถุในภาพนั้นเป็นตัวตน ความรู้สึกของผู้รับการบำบัด

ที่ว่าในการชมงานศิลปะของผู้เข้ารับการบำบัดนั้น จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับรูปทรงที่ไร้รูปแบบ รูปทรงที่ออกมาจากความรู้สึกส่วนตัวของผู้รับการบำบัดล้วนๆ นอกจากนั้น บทบาทในวัยเยาว์ของมารดาที่มีต่อบุตรน้อยของตนก็มีอิทธิพลต่อผลงานที่ผลิตออกมาเช่นกัน ซึ่งให้ผู้ชมงานศิลปะเห็นถึงความแตกต่างระหว่างความคิด ความรู้สึก ที่เพ้อฝันล้วนๆ และความคิดที่กลั่นกรองมาจากสัญชาตญาณดิบของผู้รับการบำบัดนั้นต่างกัน ในขณะที่เด็กกำลังเล่นของเล่นหรือวาดภาพอยู่ เขาอาจสร้างสรรค์ผลงานที่มีความรู้สึกพื้นฐานมาจากความเพ้อฝันล้วนๆ นั้นย่อมได้รับการตีความที่ต่างกันกับผลงานที่อาจกลั่นกรองมาจากความคิดที่ตกผลึก ซึ่งซ่อนเร้นลึกอยู่ภายในจิตใจของผู้รับการบำบัด นอกจากที่ให้ความสนใจในการศึกษาถึงผลงานศิลปะของผู้เข้ารับการบำบัดสร้างสรรค์ขึ้น ก็ฟังความสนใจของเธอไปในเรื่องของความคิด ความรู้สึกของผู้เข้ารับการบำบัดที่มีต่อโลกภายนอกด้วยเช่นกัน เธอให้ความเห็นว่า ความรู้สึกของผู้เข้ารับการบำบัดและประสบการณ์ภายนอกจะมีอิทธิพลเกื้อหนุนกันอยู่ การศึกษานั้นจะต้องศึกษาทั้งทางพร้อมกันไม่ใช่เพียงให้ความสนใจเฉพาะความคิดความรู้สึกของผู้เข้ารับการบำบัดและประสบการณ์ภายนอก จะมีอิทธิพลเกื้อหนุนกันอยู่ การศึกษานั้นจะต้องศึกษาทั้งทางพร้อมกันไม่ใช่เพียงให้ความสนใจเฉพาะความคิดความรู้สึกของผู้รับการบำบัดล้วนๆ นักศิลปะบำบัดจำเป็นที่จะต้องทำหน้าที่ในการเข้าไปนั่งในจิตใจ ของผู้เข้ารับการบำบัดจะต้องรู้ว่าขณะนั้นผู้เข้ารับการบำบัดมีความรู้สึกเช่นไร เหตุใดจึงผลิตงานเช่นนั้นออกมา กล่าวง่าย ๆ คือนักศิลปะบำบัดจำเป็นที่จะต้องเป็นผู้ฟังที่ดี เพื่อที่จะรับประสบการณ์ ทุกข์ร้อนของผู้เข้ารับการบำบัดและเป็นทั้งผู้สังเกตการณ์ที่ดีในการตีความผลงานศิลปะที่ผู้รับการบำบัดได้ผลิตออกมาจะต้องทำหน้าที่สนองตอบปฏิกิริยาที่ผู้รับการบำบัดแสดงออกมาทุกๆ ระยะเวลา และการปฏิบัติการณ์เช่นนี้เองทำให้ผู้รับการบำบัดมีความรู้สึกปลอดภัยอบอุ่นใจว่ามีใครบางคนพร้อมจะเข้าใจว่าทุกคนย่อมต้องการที่จะเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับในสังคม ต้องการเป็นที่รู้จัก เป็นผู้ที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ โดดเด่นเป็นตัวของตัวเองด้วยกันทั้งนั้น เพราะฉะนั้นการบำบัดด้วยวิธีนี้จึงเป็นการบำบัดที่ถูกต้องที่จะเข้าถึงภาวะจิตใจผู้เข้ารับการบำบัด ได้โดยเห็นว่า ประสบการณ์ที่เลวร้ายในวัยเยาว์ของผู้เข้ารับการบำบัดจะ

ส่งผลให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีบุคลิกลักษณะที่ผิดปกติไปจากบุคคลทั่วไปในสังคม อย่างไรก็ตามก็เชื่อว่าผู้เข้ารับการบำบัดจะไม่มีอาการคิดค้นหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามผู้เข้ารับการบำบัดบางคนจะมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับด้วยการสร้างบุคลิกภาพที่แสดงตัวตนของตัวเองออกมาให้ชัดเจนขึ้น ในการนี้ถ้าได้รับการบำบัดด้วยนักศิลปะบำบัดด้วยแล้วละก็ พวกเขาจะสามารถที่จะเข้าใจและเป็นตัวของตัวเองได้มากยิ่งขึ้น

กระบวนการการบำบัดด้วยศิลปะนั้น เป็นการบำบัดที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้แสดงความรู้สึกนึกคิดของตัวเองผ่านรูปภาพ เป็นการนำสื่อทางศิลปะมาใช้ประโยชน์เชื่อมความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศิลปะบำบัดกับผู้เข้ารับการบำบัด รูปแบบที่กล่าวข้างต้นนั้นสามารถนำมาอธิบายในขั้นตอนศิลปะบำบัดในเด็กได้ว่า ตัวเด็กผู้เรียนรู้ก็เปรียบเสมือนตัวคนไข้ ที่เข้ารับการบำบัดนั่นเอง ในที่นี้สิ่งแวดล้อมคือ นักศิลปะบำบัด และช่องว่างระหว่างตัวแปรทั้งสอง ก็คือ ผลงานศิลปะทั้งนักบำบัดและคนไข้ที่เข้ารับการบำบัดจะเข้ากันมากยิ่งขึ้น ผ่านตัวกลางก็คือ งานศิลปะนั่นเอง การใช้งานศิลปะในการบำบัดเช่นนี้อาจเปรียบได้กับการดึงเอาปัญหาที่อยู่ภายในความเป็นจริงให้แก่ผู้เข้ารับการบำบัดระหว่างที่มีการบำบัดนั้น ความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น และนี่ก็คือหัวใจของการบำบัดด้วยศิลปะที่ให้ความสำคัญกับงานศิลปะที่ผู้เข้ารับการบำบัดสร้างออกมานั่นเอง

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษา และการศึกษาศิลปะเด็กพิเศษ

3.1 ศิลปศึกษา และการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

ความหมายของคำว่า “ศิลปะ” ที่ได้แปลไว้ในพจนานุกรมไทยฉบับทันสมัย ได้หมายถึง “ฝีมือ ฝีมือทางช่าง การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะท้อนใจให้เห็น” ศิลปะเป็นการสร้างสรรค์ผลงานจากความรู้สึกอันหลากหลาย จากภายในจิตวิญญาณของมนุษย์ ให้ปรากฏออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น ภาพเขียน ประติมากรรม ดนตรี เป็นต้น

การจัดการศึกษาของชาติ ต่างมีเป้าหมายสำคัญร่วมกันในการที่จะปลูกฝังเยาวชนให้เป็นคนสมบูรณ์แบบ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของชาติ โดยมุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาต่างๆ อย่างกว้างขวาง ศิลปะก็เป็นอีกวิชาหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการศึกษา นับตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียนไปจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยได้รับการจัดเป็นวิชาแกนบังคับและวิชาเลือกในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาและเป็นวิชาร่วมทางสาขามนุษยศาสตร์ในกลุ่มการศึกษาทั่วไปในระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้ก็หวังวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัย และประสบการณ์ให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนพุทธิปัญญาและเจตคติให้เจริญงอกงามไปพร้อมๆ กันโดยมีความมุ่งหวังเมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ก็จะมีนิสัยช่างคิด ช่างสังเกต รู้จักพินิจพิจารณา มีใจรักและชื่นชมงานศิลปะ เป็นผู้ที่มีจิตใจงดงาม มีความรู้สึกทางสุนทรียภาพ มีรสนิยมที่ดีงาม รักการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยการทดลอง ฝึกประสบการณ์ นับเป็นการสร้าง

พื้นฐานที่ดีให้กับชีวิตของตนเอง ผลสะท้อนที่ตามมาคือ การรู้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

ศิลปะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงคุณค่า ความเชื่อ เรื่องราว และประเพณีของผู้คนในสังคมนั้นๆ การสื่อสารติดต่อทางศิลปะนับว่ามีคุณค่าสูงยิ่ง โดยเฉพาะในสังคมของผู้คนที่ยังไม่รู้หนังสือ อาจจะคล้ายกับโลกของเด็กๆ ซึ่งยังไม่สามารถสื่อสารติดต่อกันทางหนังสือได้อย่างกว้างขวางชัดเจน นักศิลปะเด็กจึงมีสภาพเป็นสื่อข้อมูลต่างๆ และข้อมูลเหล่านั้นเป็นที่ยอมรับในสังคมของเขา สัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นในงานศิลปะอาจจะมีคุณค่ามากกว่าการบอกเล่าใดๆ เพราะว่าภาพเป็นสื่อลักษณะง่ายๆ และเป็นความจริงที่มองเห็นได้เป็นตัวเป็นตน ไม่เลื่อนลอยเหมือนภาษาพูด ในขณะที่เด็กสร้างผลงานทางศิลปะตามพัฒนาการทางธรรมชาติของเขานั้น รูปแบบต่างๆ ที่เด็กใช้เป็นสิ่งแทน คน ต้นไม้ บ้าน ดวงอาทิตย์ นก และสิ่งที่เขาชอบอื่นๆ ในการแสดง ออกทางด้านสื่อสารความรู้สึกนึกคิดทางศิลปะ เด็กสามารถที่จะบรรยายประสบการณ์จริงๆ และบรรยายจินตนาการที่มากมายของเขา ทั้งที่เรียบง่าย สับสน เครื่องเคียดให้ปรากฏขึ้นได้ดีกว่าภาษาเขียน และภาษาที่มีระเบียบแบบแผนทั้งหลายเชื่อว่าศักยภาพของบุคคลในการที่จะพัฒนาตนเองอย่างสมบูรณ์นั้น ต้องจัดงานศิลปะสอดใส่ไว้ในจิตใจของเขา เพราะศิลปะจะทำให้เรามีชีวิตที่สมบูรณ์ มีชีวิตชีวา มีจิตวิญญาณที่จะควบคุมตนเอง สิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งในที่สุดแล้วจะเป็นการยกระดับสังคมให้สูงขึ้น

ศิลปะเป็นการแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึก งานศิลปะส่วนใหญ่จะมีลักษณะการแสดงออกทางอารมณ์อย่างชัดเจนในขณะที่ศิลปินซึ่งนิยมการแสดงออกทางอารมณ์จะพยายามลดหรือตัดทอนรูปทรง เพื่อสร้างสรรค์และรียกร่างให้ได้อารมณ์สมจริง แต่งานศิลปะของเด็กจะมีลักษณะแสดงอารมณ์ด้วยการเน้นหรือขยายขนาดสิ่งที่ตนเองเห็นว่ามีค่าสำคัญ ศิลปินอาจจะเสนอสิ่งที่ปรากฏแสดงออกถึงอารมณ์ภายในหรือมุ่งอยู่ที่การเสนอสติปัญญาต่างๆ แต่งานศิลปะของเด็กเพียงแต่รวมความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นจริงๆ และเสนอให้ปรากฏเป็นผลงานขึ้นมา การที่เด็กได้ทำงานศิลปะและได้แสดงออกนั้น นอกจากจะเป็นการลดความคับข้องใจที่เด็กมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นความคับข้องใจในการปรับตัว การเรียนรู้ หรือการแสดงออกก็ตาม การแสดงออกยังช่วยสนับสนุนการทำงานที่พร้อมด้วยอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และสร้างความมั่นใจอีกด้วย เด็กบางคนเมื่อเกิดความคับข้องใจหรือสะเทือนใจจากเหตุการณ์ในบ้าน เมื่อเขาได้เขียนภาพเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้น ย่อมมีอารมณ์และความรู้สึกแฝงอยู่ในท่าที่ต่างๆ กัน เป็นการระบายออกคล้ายกับการได้เล่าความรู้สึกเก็บกดให้คนอื่นรับรู้ ซึ่งทางจิตวิทยาถือว่าเป็นการช่วยลดความรู้สึกเก็บกดนั้นได้อย่างดีอีกทางหนึ่ง

ในฐานะที่การสร้างสรรคศิลปะ เป็นสิ่งปลูกเราให้ต้องใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ที่ปะทะต่อโลกภายนอกและหล่อหลอมอารมณ์สัมผัสนั้นผสมผสานกับจินตนาการของแต่ละคน แล้วลงมือปฏิบัติออกมาเป็นผลงานศิลปะตามกระบวนการทำงานศิลปะเช่นนี้ จึงเท่ากับเป็นการเน้นพฤติกรรม 3 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

1. อารมณ์และความรู้สึกนึกคิด
2. จินตนาการหรือการคาดการณ์ไปข้างหน้า
3. การแสดงออกด้วยการสร้างสรรค์

ศิลปะถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ ศิลปะเป็นเรื่องของการแสดงที่เป็นความรู้สึกนึกคิดทางด้านจิตใจ อารมณ์ที่ปรากฏให้เห็นในรูปผลงานเป็นจำนวนมากทั้งด้านดนตรี นาฏศิลป์ การแสดงและทัศนศิลป์

กระบวนการทางปัญญาตามแนวคิด

- ฝึกการสังเกต สังเกตในสิ่งที่ได้เห็นหรือสิ่งแวดล้อม เช่น ธรรมชาติ แสง - เงา ฯลฯ การฝึกสังเกตจะทำให้เกิดปัญญา สมาธิ สติ

- ฝึกบันทึก เมื่อสังเกตเห็นอะไรแล้วก็ควรฝึกบันทึกโดยจะบันทึกแบบวาดรูป แบบเขียนแบบถ่ายภาพ ฯลฯ ซึ่งจะใช้วิธีไหน ละเอียดมายน้อยเพียงใดก็เป็นไปตามวัย และสถานการณ์ ซึ่งการบันทึกนั้นเป็นการพัฒนาปัญญา

- ฝึกการนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่ม การได้เรียนรู้อะไรมาควรมีวิธีในการนำเสนอให้เพื่อนหรือคุณครูรู้เรื่อง เด็กๆ จึงต้องได้รับการฝึกวิธีการนำเสนอ เพราะหากนำเสนอได้ดี จะเป็นการพัฒนาปัญญาของทั้งผู้นำเสนอและของทั้งกลุ่ม

- ฝึกการฟัง หากคนเรารู้จักฟังคนอื่นๆ ก็จะทำให้ฉลาดขึ้น

- ฝึกการตั้งคำถาม และการตอบคำถาม เมื่อมีการนำเสนอและการฟังแล้ว การถาม - ตอบ ซึ่งเป็นการใช้เหตุผล การวิเคราะห์ สังเคราะห์ จึงจะทำให้เข้าใจเรื่องนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น

- ฝึกตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม เวลาเรียนรู้อะไร เราต้องตั้งคำถามได้ว่า สิ่งนั้นเกิดจากอะไร มีประโยชน์อย่างไร ฯลฯ เมื่อเกิดคำถาม การหาคำตอบก็จะเกิดขึ้นต่อไป

- ฝึกค้นหาคำตอบ เมื่อมีคำถามก็ควรไปค้นคว้าหาคำตอบจากแหล่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ

- การวิจัย การวิจัยเพื่อหาคำตอบเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับ การวิจัยจะทำให้เกิดความรู้ใหม่

- เชื่อมโยงบูรณาการ ธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ล้วนเชื่อมโยงกัน เมื่อเรียนรู้อะไรมาก็อย่าแยกความรู้เป็นส่วนๆ แต่ควรจะเชื่อมโยงให้เป็นภาพรวม

- ฝึกเรียบเรียง การเรียบเรียงความรู้ที่ได้มา จะทำให้เกิดความคิดตกผลึกยิ่งขึ้น

ศิลปะเป็นเรื่องของจิตใจ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับชีวิตของคนเราอย่างแยกไม่ออก สามารถที่จะเสริมสร้างให้มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ทั้งยังช่วยในเรื่องของการแสดงออกทางความสนใจต่างๆ และทางความรู้สึกนึกคิด ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดความมั่นใจในตนเอง มีความอดทน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างลักษณะนิสัยของบุคคลให้ดำเนินไปในแนวทางที่ดี ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข จึงนับได้ว่าศิลปะเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาและควรที่จะต้องจัดให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ควบคู่กับวิชาสามัญเนื่องจากศิลปะเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ประณีตศิลปะเป็นส่วนเสริมในเรื่องของการแสดงออกอันลึกซึ้งและมีคุณค่าทางจิตใจของมนุษยชาติ ซึ่งหากสังคมใดมีรสนิยมทางศิลปะที่ดีแล้ว ย่อมจะส่งผลสะท้อนทางศิลปวัฒนธรรมอันดีของชาตินั้น เป็นผลให้คนในสังคมเป็นคนที่มีความคุณภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงการมุ่งพัฒนา

ความสามารถทางศิลปะที่มีอยู่ในตัวเด็ก เพื่อมุ่งพัฒนาให้ไป ถึงขีดสุดอย่างอรรถภาพร่วมกับการมุ่งเน้น การกระบวนเรียนรู้ที่พัฒนาไปตามลำดับขั้นของพัฒนาการทางศิลปะตามลำดับอายุ ขีดความสามารถ และความถนัดของแต่ละบุคคล ที่สำคัญที่สุด คือผู้สอนศิลปะไม่ควรคำนึงถึงผลสำเร็จทางผลงาน แต่ ควรจะคำนึงถึงกระบวนการสร้างสรรค์หรือกระบวนการทำงานของเด็ก เพราะกระบวนการทำงานนั้น ถือเป็นจุดสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนา ความสามารถในด้านต่างๆ ของเด็กอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า ศิลปะคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความรู้ ความรู้สึก ความคิดสร้างสรรค์และ ความสามารถในการวาดภาพ การเขียน การประดิษฐ์ และการตกแต่งเพื่อให้เกิดความสวยงาม อีกทั้ง ยังช่วยในเรื่องของการแสดงออกทางความสนใจต่างๆ และทางความรู้สึกนึกคิด ทำให้เกิด ความคิด สร้างสรรค์ เกิดความมั่นใจในตนเอง การจัดการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงการมุ่ง พัฒนาความสามารถทางศิลปะที่มีอยู่ในตัวเด็ก มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาไปตามลำดับขั้น ของพัฒนาการทางศิลปะตามลำดับอายุ ขีดความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล ไม่ควร คำนึงถึงผลสำเร็จทางผลงาน แต่ควรจะคำนึงถึงกระบวนการสร้างสรรค์ หรือ กระบวนการทำงานของ เด็ก เพราะกระบวนการทำงานนั้นถือเป็นจุดสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในด้านต่างๆ ของเด็กอย่างแท้จริง การเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็น ผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม ฝึกเรื่องการ เรียนรู้ การสังเกต เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตนิ สมาธิ และรสนิยมส่วนตัว เน้นทักษะของกระบวนการ วิธีการแสดงออก ความคิดสร้างสรรค์

3.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้ เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนจนการเปิดโอกาสให้เด็กมีการแสดงออกทางศิลปะได้อย่างอิสระ ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของ ศิลปะ ซึ่งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นั้น จะเน้นในเรื่องของ

- การสร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การสังเกตทาง ศิลปะ ได้แก่ ทักษะการ ทักษะในการใช้เทคนิคให้เกิดผลตามความต้องการของตนเอง และอธิบายให้ ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นทางศิลปะได้

- รับรู้ทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะการ ซึ่งสามารถช่วยในการวิเคราะห์งานศิลปะ และอธิบาย ให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงาม

- ระบุงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจประวัติศาสตร์ หรือเหตุการณ์ปัจจุบันที่ผลหรือได้รับอิทธิพลจากงานศิลปะได้

- นำความรู้ทางศิลปะสาขาต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้กลุ่ม สาระอื่นๆ

- สนใจสร้างงานศิลปะ มีความสุขกับการทำงาน มั่นใจในการแสดงออก ยอมรับความสามารถของผู้อื่น

- ตระหนัก ชื่นชมในคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

มาตรฐาน ศ.1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอด ความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ป.4 - 6		
1. สื่อความคิด จินตนาการ ความรู้สึก ความประทับใจ ด้วยวิธีการต่างๆ อย่างมั่นใจ	2. สำรวจทดลอง สร้างสรรค์ งานทัศนศิลป์ คิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ใช้ทัศนธาตุ โดย ใช้เทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ในการสร้างงานทัศนศิลป์ ตามความสนใจ	3. เลือกใช้อุปกรณ์ในการทำ กิจกรรมทัศนศิลป์ได้อย่าง เหมาะสม ปลอดภัย และมีความรับผิดชอบ
4. แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความงามด้วยวิธีการต่างๆ ตามความสนใจ	5. แสดงความคิดเห็นและ อธิบายความหมายของงาน ทัศนศิลป์ ทัศนธาตุ และ ความงามทางศิลปะ	6. นำความรู้และวิธีการทาง ทัศนศิลป์ไปใช้กับกลุ่มสาระ การเรียนรู้อื่นๆ และ ชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ.1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ป.4 - 6	
1. รู้ความเป็นมาและความสำคัญของศิลปะ ในท้องถิ่นและศิลปะไทย	2. ฟังพอใจ ยอมรับในภูมิปัญญาของการสร้าง งานทัศนศิลป์ การสืบทอดการทำงานที่ เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

ยุทธศาสตร์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
สามารถแบ่งแยกได้ ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้แบบพัฒนาความสามารถในกระบวนการคิดของผู้เรียน

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องการใช้ข้อมูลทางศิลปะกับกระบวนการคิดของตนเอง และการเรียนรู้จะเกิดได้ด้วยการตัดสินใจ เลือกยุทธศาสตร์กระบวนการ ประเมินตนเอง วางแผนงาน ลงมือปฏิบัติงาน ตรวจสอบปรับปรุงผลงานอยู่เสมอ

- คิดริเริ่มสร้างสรรค์ Creative Thinking ด้วยการสร้างแนวคิดใหม่ แสวงหาพิจารณาทางเลือกอย่างหลากหลาย ประยุกต์เข้าหาแนวทาง สืบหาทางเลือกที่เหมาะสม ตั้งข้อตกลงร่วมกัน

- คิดวิเคราะห์ Critical Thinking ด้วยกระบวนการตรวจสอบ ทำให้ชัดเจน จัดระบบ ให้เหตุผลวิเคราะห์ ทำให้กระจ่างชัด ตั้งสมมติฐาน ทำนาย ประเมิน สังเคราะห์

- คิดไตร่ตรอง Reflective Thinking ด้วยการตั้งคำถามถามตนเอง เชื่อมโยงความคิดก่อนหน้า ความคาดหวัง และประสบการณ์ปัจจุบันเข้าด้วยกัน ประเมิน วิเคราะห์ ตั้งสมมติฐาน แสวงหาพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม

2. การเรียนรู้แบบการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะด้วยวิธีการแสวงหาความรู้โดยการปฏิบัติ ทดลอง หาเหตุผล และสรุปด้วยตนเอง เป็นประสบการณ์ตรง

3. การเรียนรู้แบบประเมินตนเอง (Self Assessment) เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะที่มีลำดับขั้นตอนไว้ชัดเจน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง หรือประเมินเพื่อนในชั้นเรียนอย่างมีเหตุผล

4. การเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหา (Problem - based Learning) เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะที่เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาและหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตั้งแต่การกำหนดปัญหา ค้นหาวิธีการแก้ปัญหา ด้วยวิธีและขั้นตอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

5. การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงบูรณาการความรู้สหสาขา (Multidisciplinary Approach) เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะที่สามารถบูรณาการเชื่อมโยงความรู้และกระบวนการทั้งในและระหว่างกลุ่มสาระ

3.3 แนวโน้มของศิลปศึกษาในบริบทต่าง ๆ

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2530) แนวทางปฏิรูปหลักสูตรศิลปศึกษาแบบใหม่ที่มีชื่อเรียกกันในภาษาไทยว่า หลักสูตรแบบยึดหลักเกณฑ์ แบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน แบบบูรณาการหรือทับศัพท์ชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า DBAE (Disciplined-based Art Education) ที่เน้นบูรณาการความรู้สี่แกน คือ ศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะปฏิบัติและประวัติศาสตร์ศิลปะ ซึ่งพัฒนาในประเทศแถบตะวันตก โดยเริ่มขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ในราวกลางทศวรรษที่ 1960 และแพร่หลายออกไปสู่

ประเทศแถบตะวันตกและตะวันออก การที่หลักสูตรแนวทางนี้มีความหลากหลายในด้านเนื้อหาสาระความรู้ ส่งผลให้เกิดการศึกษาค้นคว้าที่กว้างขวางหลากหลายไปด้วย หลักสูตร DBAE ถูกกล่าวขวัญถึงในลักษณะของแนวทางหลักสูตรที่มีมิติกว้างขวางครอบคลุมขอบข่ายหลากหลาย ซึ่งมีคำศัพท์ 4 คำที่ใช้สลับเปลี่ยนกันไปมาในเอกสารอ้างอิงต่างๆ ในต่างประเทศ เมื่อกกล่าวถึงแนวคิด DBAE ในลักษณะเช่นนี้ คือ บูรณาการ (Integration) สหวิทยาการ (Interdisciplinary) คตินิยมผสมผสาน (Eclecticism) และบริบทนิยม (Contextualism)

คตินิยมผสมผสาน (Eclecticism) หมายถึง การเลือกเอาความรู้ที่มีคุณค่าทางด้านศิลปะมารวมกันเข้าเป็นระบบการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่ ความรู้ด้านศิลปะปฏิบัติ ศิลปวิจารณ์สุนทรียศาสตร์และประวัติศาสตร์ คือให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้สาระ (Educational in art) ส่วนความเป็นบริบทนิยม (Contextualism) นั้นคือ การให้ศิลปะเป็นสื่อกลางหรือเป็นเครื่องมือนำไปสู่การเรียนรู้ศาสตร์ด้านอื่นๆ (Educational through art)

บุคลากรในวงการศิลปศึกษา ในประเทศแถบตะวันตก ที่ร่วมอุดมการณ์แนวทางหลักสูตรแบบ DBAE นั้น มีทั้งแนวคิด และการกระทำในลักษณะที่เป็นคตินิยมผสมผสาน และบริบทนิยม ในด้านของบริบทนิยมนั้น ยังเป็นการบูรณาการที่แบ่งแยกออกเป็นหลายทาง ซึ่งในบางด้านถ้าพิจารณาจะเห็นว่า มิใช่ว่าเป็นการนำศิลปะ ไปใช้เป็นเครื่องมือ หรือสื่อกลาง เพื่อเรียนรู้เนื้อหาสาระอื่นเสียทั้งหมด เพราะในบางด้าน เช่น ด้านศิลปะบำบัด ทั้งในด้านเด็กพิเศษ และผู้สูงอายุ น่าจะอยู่ในลักษณะว่า แนวทางศิลปศึกษาแบบ DBAE ถูกนำไปใช้ในวงการการศึกษาพิเศษ (เนื่องจากผู้ใช้มิใช่บุคลากรด้านศิลปศึกษา แต่เป็นบุคลากรทางการศึกษาพิเศษ) คือน่าจะกล่าวได้ว่า ศิลปะศึกษาเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นมากกว่า ศิลปะศึกษา แม้ว่าจะมีนักวิชาการบางคนชี้ว่า เป็นการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน แต่ก็น่าจะเห็นชัดว่าในกรณีนี้ศิลปะศึกษาเป็นฝ่ายรับประโยชน์โดยตรง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็คงจะปฏิเสธไม่ว่าความสนใจของบุคลากรในสาขาศิลปศึกษามีความหลากหลายแบ่งแยกเป็นหลายทิศหลายทาง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ขบวนการปฏิรูปหลักสูตรแบบ DBAE ขาดความเป็นเอกภาพ

ความเป็นบริบทนิยมของ DBAE ในด้านนี้สาเหตุเนื่องมาจากกระบวนการเรียนการสอนนั้น มีสื่อผลงานศิลปะเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการเรียนรู้จะเห็นได้ว่า ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น การพัฒนาสื่อหรือการเสนอแนะแนวทางการใช้สื่อในการเรียนการสอน มีบทบาทสำคัญมาก ดังนั้นคุณสมบัติและคุณภาพสื่อจึงเป็นเรื่องที่ศิลปะศึกษาตามแนวทาง DBAE ต้องให้ความสนใจเช่นกัน สื่อสมัยใหม่แห่งคริสต์ศตวรรษที่ 20 เช่น คอมพิวเตอร์ วิดีโอดิสก์ ช่วยให้ความสะดวกในการเรียนการสอน ประสิทธิภาพของสื่อ ช่วยเพิ่มประสิทธิผลการเรียนรู้ แต่มิใช่ว่าโรงเรียนทุกโรงเรียนแม้ในประเทศสหรัฐ จะมีความสามารถในการจัดหาสื่อการสอน แบบเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในสถาบันของตนได้เท่าเทียมกัน ดังนั้นสื่อในรูปแบบเดิม เช่น ภาพจำลองผลงานศิลปะ ภาพสไลด์ จึงยังนิยมใช้ในการเรียนการสอนและยังมีการผลิตและใช้สื่อประเภทนี้อยู่เช่นกัน

วิชาศิลปะศึกษามีความสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ศิลปะศึกษาช่วยขยายขอบเขตของการรับรู้ของผู้เรียนทางด้านการรับรู้ประสาทสัมผัส โดยศิลปะศึกษาช่วยให้เราสามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะเป็นการมองด้วยการสังเกต ฟัง พิจารณา เปรียบเสมือนศิลปินมองเห็นสิ่งที่เห็น และเก็บรายละเอียดของสิ่งที่เห็นมาถ่ายทอดด้วยงานศิลปะ

2. ศิลปะศึกษาสามารถทำให้ความคิดและความรู้สึกกระจ่างแจ่มชัดออกมา โดยอาศัยสื่ออย่างอื่นเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำพูด จะเห็นได้ว่ามีนักเรียนจำนวนมากไม่น้อยที่สามารถแสดงออกทางศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการเขียนหรือการพูด

3. ศิลปะศึกษาช่วยทำให้คนมีความเป็นคนที่สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น กล่าวคือ ศิลปะช่วยให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายความตึงเครียดต่างๆ ทางอารมณ์ที่สะสมอยู่ในตัว โดยอาศัยการแสดง ออกทางกิจกรรมศิลปะต่างๆ เช่น การสร้างงานศิลปะในสตูดิโอ การทำงานศิลปะและนำไปใช้ชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ใช้สอย เช่น การตกแต่ง หรือแม้แต่การแสดงออกทางารร้องเพลง เล่นดนตรี สิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนเราได้แสดงออก ทำให้เกิดความ สนุกสนาน เพลิดเพลิน และผ่อนคลายความเครียด เป็นการช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเป็นคนที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. ศิลปะศึกษาช่วยพัฒนาความสนใจและค่านิยมต่างๆ ของเด็กและเยาวชน การแสดงออกทางศิลปะในรูปแบบต่างๆ ถือว่าเป็นพื้นฐานที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และยังช่วยพัฒนาความเข้าใจในศิลปะต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5. ศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยพัฒนาความสามารถทางเทคนิคได้ ตัวอย่างเช่น กระบวนการที่จะทำให้เกิดทักษะในการระบายสี การวาดรูปคน การเล่นเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ เป็นต้น
สงวน รอดบุญ (2524) ให้ความเห็นว่า ศิลปะศึกษามีคุณค่าต่อเด็กอย่างยิ่ง เพราะศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยสร้างเสริมคุณประโยชน์ทางด้านต่างๆ ให้แก่เด็ก ดังต่อไปนี้

1. เป็นการเตรียมความพร้อมของเด็กในวิชาต่างๆ
2. ช่วยกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจและแสดงออกตามความถนัดและความสามารถ
3. ช่วยสร้างความเพลิดเพลินและสนุกสนาน และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้
4. ช่วยให้เด็กมีจิตสำนึกในคุณค่าของธรรมชาติและในงานศิลปะ
5. ช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์
6. ช่วยปลูกฝังความรู้สึกทางสุนทรียภาพ และมีนิสัยที่ดี
7. ช่วยให้ผู้รู้จักการนำเอาศิลปะมาประยุกต์ในการดำรงชีวิตให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การที่จะสร้างคุณสมบัติที่ดีที่พึงประสงค์นั้นเป็นหน้าที่ของครูศิลปะที่ควรร่วมแรงร่วมใจ การปฏิรูปการสอนศิลปะให้ก้าวหน้าทันสมัยเพื่อปลูกฝังสร้างเสริมเยาวชนของเราให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชาติ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองต่อไป

ศิลปศึกษา จึงหมายถึง ศาสตร์ซึ่งบูรณาการความรู้สี่แกนคือศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะปฏิบัติและประวัติศาสตร์ศิลป์ ทั้งช่วยขยายขอบเขตของการรับรู้ของผู้เรียนทางด้านการรับรู้ ประสาทสัมผัส สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะเป็นการมองด้วยการสังเกต ฟัง พิจารณา ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยสร้างเสริมคุณประโยชน์ทางด้านต่างๆ นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงคุณภาพทางศิลปะโดยตรงแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงคุณภาพในตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องทางด้านบุคลิกภาพ

ศิลปะเด็ก

ศิลปะ คือ ธรรมชาติของเด็ก การแสดงออกอีกด้านหนึ่งของเด็ก ซึ่งมักจะถูกกลบเกล็นในสายตาของผู้ใหญ่ทั่วไป คือการแสดงออกทางศิลปะ ซึ่งการแสดงออกทางศิลปะนี้ มีคุณค่าต่อการพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก ไม่น้อยไปกว่าการแสดงทางด้านอื่นๆ การแสดงออกทางศิลปะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็กในการที่จะช่วยสร้างเสริมประสิทธิภาพหรือพลังในตัวเด็ก ซึ่งพลังนั้นจะเป็นผลไปสู่การรับรู้ การเรียนรู้ และการประพฤติปฏิบัติในทุกๆ ด้าน ที่มีคุณค่าต่อพัฒนาการของเด็กไม่น้อยไปกว่าการพูดหรือการเล่น เพราะการแสดงออกทางศิลปะจะเริ่มด้วยการรับรู้สภาพแวดล้อม เกิดความคำนึงและแสดงออกมาด้วยความสามารถ ทั้งการใช้ความรู้สึก นึกคิด และความสามารถในการปฏิบัติงานด้วยมือ เมื่อเด็กเขียนภาพสักภาพหนึ่ง เขาจะเริ่ม สืบรวจตรวจสอบสิ่งรอบๆ ตัว รู้จักตัดสินใจเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความพึงพอใจของเขาเอง และคิดสร้างสรรค์ออกมาเป็นภาพตามความคิดคำนึงหรือจินตนาการ สร้างเป็นภาพแทนสิ่งแวดล้อม และความต้องการส่วนตัว ขณะที่เขียนภาพอยู่นั้นเด็กจะมีความสุขกับการสร้างจินตนาการให้ปรากฏเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา มีความสนุกสนานเพลิดเพลินกับโลกส่วนตัวที่ชื่นชอบ และได้ลงมือปฏิบัติทำงานเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดี พร้อมทั้งฝึกฝนการทำงานของสายตาที่สัมพันธ์กับมือ ความคิด อารมณ์ และสติปัญญาของเด็กไปพร้อมกัน

วิรุณ ตั้งเจริญ (2542) ได้กล่าวว่า

ศิลปะเด็กเป็นศิลปะของเด็กที่แสดงออกตามวุฒิภาวะ วัย การรับรู้ การคิด ผ่านกระบวนการและวัสดุที่หลากหลาย เพื่อให้กระบวนการแสดงออกเป็นพาหะที่จะนำคุณค่าไปสู่การเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดีงาม การสอนศิลปศึกษาหรือการสอนทัศนศิลปศึกษามีความเชื่อร่วมกันว่า ประชาชนไทยทุกคนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งในศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพที่ติดตัวมากับเด็กทุกคน และเด็กทุกคนแสดงออก เรียนรู้ และซาบซึ้งศิลปะได้ ด้วยความเชื่อเช่นนี้ การเรียนรู้ทางศิลปะจึงเป็นโอกาสอันเสมอภาค ที่มีให้เพียงเฉพาะเด็กคนหนึ่งคนใด หรือเพียงไม่กี่คนในห้องเรียนเท่านั้น โดยมุ่งพัฒนาวุฒิภาวะ 3 ด้าน คือ วุฒิภาวะทางทัศนคติ วุฒิภาวะทางการรู้คิด วุฒิภาวะทางการแสดงออก

วุฒิภาวะทางทัศนคติ ศิลปศึกษามุ่งพัฒนาให้เด็กมีความรักศิลปะ สิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าวัฒนธรรม และความดีงาม เห็นคุณค่าของอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

วุฒิภาวะทางการรู้คิด มุ่งพัฒนาให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจในศิลปะ ประวัติศาสตร์ศิลป์ คุณภาพทั้งของไทยและสากล ศิลปะที่สัมพันธ์กับมนุษย์ สังคมและภูมิปัญญา

วุฒิภาวะทางการแสดงออก มุ่งพัฒนาให้การทำงาน ศิลปะพัฒนาการทำงาน งานอดิเรกใช้ศิลปะช่วยเหลือวิชาอื่น ชีวิตประจำวัน

ศิลปะเด็กก็ได้แสดงออกให้เราเห็นได้เฉพาะวุฒิภาวะทางความงามเท่านั้น แต่ยังคงแสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะทางการรู้คิด (Cognitive maturity) อีกด้วย ซึ่งวุฒิภาวะทางการรู้คิดได้กินความคิดถึงความสัมพันธ์กับการรับรู้ ความรู้ และการคิด ที่เด็กมีต่อธรรมชาติ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และมรดกทางศิลปกรรม ด้วยเหตุนี้การชื่นชมหรือพิจารณาศิลปะเด็ก จึงมิได้หมายความว่า เราเพิ่งชื่นชมพิจารณาเฉพาะความงามเท่านั้น แต่ยังวิเคราะห์ได้ถึงการรับรู้ ความรู้และความคิดที่เด็กแต่ละคนมีอยู่ด้วย การทำงานศิลปะจึงเป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่จำเป็นต้องช่วยเหลือเด็กอย่างถูกวิธีและถูกเวลา หากเสียสละเวลามาช่วยชี้แนะ ช่วยจัดเตรียมอุปกรณ์ จะเป็นเรื่องที่มีค่า เพราะนั่นเท่ากับว่ากำลังช่วยสร้างทรัพยากรมนุษย์รุ่นต่อไป ให้เติบโตอย่างมีความสุข มีความมั่นใจในการนำศักยภาพของตัวเองออกมาใช้อย่างเต็มที่

เด็กทุกคนชอบศิลปะ ชอบการวาดรูป ซึ่งการวาดรูปไม่มีถูกหรือผิด การส่งเสริมประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส โดยให้เด็กได้ทดลองงานศิลปะที่หลากหลาย บรรยากาศในการเรียนศิลปะนั้นจะต้องเป็นไปอย่างอิสระ สนุกสนาน ผู้เรียนมีความสุข กิจกรรมมีให้เรียนให้เลือกอย่างหลากหลาย เช่น วาดภาพ ปั้น แกะสลัก ประติมากรรม ตกแต่ง พับกระดาษ ตัด ปะฉีก ฯลฯ ซึ่งบทบาทหน้าที่ของผู้สอนนั้นเป็นเพียงการช่วยให้เด็กเกิดความคิด สร้างสรรค์และเด็กเป็นทำงานเอง วัสดุและอุปกรณ์พร้อม มีความเหมาะสมและอยู่ในสภาพที่ดี มีเนื้อหาการเรียนการสอนที่หลากหลายโดยอาจจะกำหนดหัวข้อกว้างๆ ให้เด็กเลือกทำตามความสนใจ หรือการเจาะจงเนื้อหาให้แคบลง ที่สำคัญคือต้องไม่เป็นการบังคับ

หากพิจารณาผลงานศิลปะของเด็กโดยทั่วไปแล้ว จะพบว่าผลงานแต่ละชิ้นชี้ให้เห็นถึงความสามารถของเด็กแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไปทั้งด้านความรู้สึกรู้คิดและการแสดงออก ความสามารถดังกล่าวพอจะสรุปได้ดังนี้

1. มีการตรวจสอบสภาพแวดล้อมและบันทึกการตรวจสอบนั้นไว้ในงานศิลปะ
2. การจัดลำดับความรู้สึกนึกคิด และแสดงออกซึ่งความรู้สึกและอารมณ์ของตน
3. มีการแสดงออกทางผลงานศิลปะอย่างมีเป้าหมายเฉพาะตน
4. มีการแก้ปัญหาตามวิถีทางเฉพาะตัวของแต่ละคน โดยการเรียนรู้ด้วยวิธีลองผิด

ลองถูก

5. แสดงถึงความเชื่อมั่นในตนเองต่อสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน
6. เป็นการสื่อสารระหว่างตนเองกับโลกภายนอก มีสภาพเป็นภาษาลักษณะหนึ่ง
7. มีการค้นพบแง่มุมของสภาพแวดล้อม แง่มุมความคิดและการแสดงออกเฉพาะตน
8. มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการสร้างสรรค์อันเป็นผลจากการรับรู้ด้วยสื่อต่างๆ กัน

ด้านศิลปะในรูปแบบการขีดเขียนว่าเป็นขั้นตอนพัฒนาการของเด็ก และเป็นหัวใจที่สำคัญในการพัฒนาอีกหลายๆ ด้าน การขีดเขียนจะเริ่มตั้งแต่เด็กอายุ 18 เดือนขึ้นไป จนกระทั่ง 4 - 5 ปี ขึ้นอยู่กับความพร้อมของเด็ก โดยจะเริ่มควบคุมรอยขีดเขียนได้ เช่น ถ้าเขาเคลื่อนมือลงข้างล่างจะเป็นเส้นตรง เคลื่อนมือไปอีกทางจะกลายเป็นเส้นโค้ง เมื่อถึงวัย 4 ขวบ เด็กจะเริ่มให้ความหมายกับภาพที่ขีดเขียนนั้น คำว่าขีดเขียนบอกความหมายในตัวอยู่แล้วว่าเป็นภาพที่ไม่มี ความหมายอะไร ดังนั้น การที่พ่อแม่ชอบถามเด็กว่าเขียนภาพอะไร นับเป็นการสกัดกั้นความคิดอัน กว้างไกลของเด็ก เมื่อเด็กอธิบายไม่ได้และหากตำหนิว่าไม่เหมือน เด็กจะรู้สึกสับสน ขัดข้องใจ และ เป็นการลดทอนความมั่นใจในตัวเด็กได้

การวาดภาพของเด็กจึงไม่จำเป็นต้องประกอบด้วยปากกาหรือดินสอในลักษณะที่เป็น การวาดภาพจริงๆ เท่านั้น การใช้สีระบายไปเรื่อยๆ พบว่าเป็นลักษณะการวาดภาพหรือการ แสดงออกทางความคิดศิลปะของเด็กได้ โดยสามารถสังเกตดูลักษณะการวาดหรือการระบายสีใน การแสดงออกทางศิลปะ มีค่าศิลปะฤดูร้อนมากมายหลายแห่ง แต่ถ้าดูในระดับเฉลี่ยทั่วประเทศ แล้ว การพัฒนาในด้านนี้ยังนับว่าอยู่ในวงจำกัด ไม่กว้างขวาง ไม่ได้รับการยอมรับ โดยทั่วไปดังที่ ควรจะเป็น ในฐานะที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาทักษะ ความคิด สติปัญญา อุปนิสัยที่ดีได้อีกมากมาย ผู้ปกครองจึงควรแนะนำและสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสแสดง ออกทางงานศิลปะตามความ สนใจและความถนัด

ศิลปะสำหรับเด็กนั้น จะมุ่งเน้นการปลูกฝังสร้างความรู้สึกที่เกี่ยวกับศิลปะ เพื่อให้เด็ก มีความรู้สึกรักในงานศิลปะและพร้อมที่จะมีพัฒนาการที่ดียิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ โดยมุ่งให้เด็กได้ใช้ความคิด สร้างสรรค์ทั้งการลงสี การปั้น การประดิษฐ์จากเศษวัสดุต่างๆ การร่าง การวาดรูปทรง และการฝึก ให้เป็นคนช่างสังเกตด้วย

สรุปได้ว่าศิลปะเด็ก คือ การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ซึ่งแสดงออกตามวุฒิภาวะ วัย การรับรู้ การคิดผ่านกระบวนการและวัสดุที่หลากหลาย ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก การแสดงออกทางศิลปะ จัดได้ว่าเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็ก อันจะเป็นผลไปสู่การรับรู้ การ เรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และการประพฤติปฏิบัติในทุกๆ ด้านของเด็ก

พัฒนาการทางศิลปะของเด็ก

ความรู้ด้านการพัฒนาการเด็กที่เกี่ยวกับศิลปะได้มีทำการศึกษามาเป็นเวลายาวนาน จากนักการศึกษาศิลปะศึกษา วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และทางจิตวิทยา ฯลฯ แต่บุคคลที่มีส่วน ผลักดันแนวความคิดดังกล่าว ศิลปะสำหรับเด็กวัย 9 - 12 ปี เด็กกำลังอยู่ในช่วงวัยของการ เรียนรู้ จดจำสิ่งต่างๆ รอบตัว เพื่อเป็นการสังสมประสบการณ์ สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์และ การทดลองปฏิบัติ การวาดภาพจะมีความถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น การวาดภาพคนจะเน้นความ แตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องประดับ หากแต่ยังแสดงภาพลักษณะได้เฉพาะเค้าโครงของ ภาพเท่านั้น ยังไม่สามารถจับอากัปกริยา การเคลื่อนไหวต่างๆ ที่ชัดเจนไม่ได้ การจัดวางภาพที่เคย

ได้แสดงไว้บนเส้นฐานจะกลายมาเป็นการแสดงบนพื้นราบ (Plane) แทน ทั้งยังมีพัฒนาการใช้สีจากสภาพความเป็นจริงของวัตถุ มาเป็นลักษณะการใช้สีตามนึกคิดของคน

ความสำคัญของทฤษฎีศิลปศึกษา

ความหมายของศิลปศึกษา

มีนักศึกษาและนักวิชาการ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของ คำว่า ศิลปศึกษาไว้หลายประการ ดังนี้

อารี สุทธิพันธุ์ (2514 :16) เสนอคำว่า ศิลปศึกษาเป็นคำเรียกกระบวนการจัดการเรียนการสอนทางศิลปะให้นักเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาภายใต้ระบบการศึกษา

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2521 : 163) นิยามว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้เด็กได้มีพฤติกรรม อันดีงามทางศิลปะ โดยให้เด็กได้ทำกิจกรรม มีโอกาสสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหา และได้สัมผัสกับสภาพความเป็นจริง เพื่อเด็ก ๆ จะได้มีประสบการณ์ในด้านสุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์

เลิศ อานันทนะ (2523 : 216) กล่าวว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่จัดการเรียนการสอนขึ้นภายในโรงเรียนและสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เด็กทุกเพศทุกวัยได้มีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระทางความคิดสร้างสรรค์

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร.(2525 : 2) นิยาม ศิลปศึกษา หมายถึง การศึกษาเรื่องของศิลปะ หรือการศึกษาเรื่องของการสร้างสิ่งใหม่ที่สวยงาม โดยต้องใช้ประสบการณ์การรับรู้ เหตุผล อารมณ์ และความคิดริเริ่มเป็นเครื่องช่วยในการสร้าง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2534 : 111) กล่าวว่า ศิลปศึกษา หมายถึง การให้การศึกษาศิลปะกับเด็กโดยการจัดประสบการณ์ การเรียนการสอนให้เหมาะกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศิลปะนิสัยของผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และความคิดที่ดีต่อศิลปะจากคำกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่จัดการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสแสดงออกทางด้านศิลปะ ตามความถนัด อันจะทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จึงอาจสรุปได้ว่า ศิลปศึกษา หมายถึง การให้การศึกษาด้านศิลปะกับเด็ก โดยจัดประสบการณ์ การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระเสรีทางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ตามความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน เมื่อมีความรู้ และความคิดที่ดีต่อวิชาศิลปะ วิชาศิลปะจึงมีคุณค่าต่อเด็กในอันที่จะสร้างเสริมลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพที่ดีความซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของความงามตามธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรมของชาติ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รวมทั้งเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้เด็กได้มีการพัฒนาการด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สามารถช่วยให้สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวเด็กได้พัฒนาต่อไปจนถึงขีดสุดของแต่ละคน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์และให้พวกเขาสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2534 : 111)

3.4 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและกิจกรรมศิลปะ

ความหมายและความสำคัญของกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก

เด็กมีการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการถ่ายทอดการเรียนรู้พร้อมกัน ศิลปะนับเป็นสื่อสำหรับการถ่ายทอดการเรียนรู้ของเด็กอีกทางหนึ่ง เด็กในวัยก่อนประถมศึกษาจัดอยู่ในระดับขั้นขีดเขียน (Scribbling Stage) การขีดเขียนที่เกิดขึ้นจะเป็นเรื่องราวที่ยังไม่ชัดเจน แต่จะออกมาในลักษณะของสัญลักษณ์หรือสิ่งทดแทนสำหรับวัยนี้ยังไม่สามารถถ่ายทอดภาพให้เหมือนสิ่งต่างๆ แต่การใช้สื่อและประสบการณ์จะทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะเขียนภาพที่เหมือนจริงมากขึ้น เพื่อเข้าไปสู่การแสดงออกทางศิลปะในขั้นต่อไป สื่อและประสบการณ์เปรียบเสมือนสิ่งเร้า ที่มีส่วนช่วยให้การพัฒนาด้านความคิดรวบยอดเพื่อนำสิ่งที่รับรู้ไปควบคุมเส้นที่ขีดเขียน ประสบการณ์ตรงจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญเพื่อสร้างความเข้าใจโดยไม่ต้องมีคำอธิบาย เช่น การรู้จักแมว สุนัข ดอกไม้ ต้นไม้ เป็นต้น เด็กเห็นสิ่งที่เป็นจริง ได้สำรวจ สัมผัส ฟัง ดมกลิ่น จากประสบการณ์เป็นการพัฒนาความคิดรวบยอดที่มีต่อสิ่งต่างๆ ได้ดีและถูกต้อง

ภาพที่เกิดขึ้นสามารถบอกถึงการรับรู้และการเรียนรู้ของเด็ก บางครั้งสะท้อนถึงสิ่งรอบตัวที่พบในชีวิตประจำวัน โดยผ่านประสบการณ์ เช่น ครอบครัว เพื่อน ครู และอาจก้าวไปถึงเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นที่เด็กได้รับผ่านสื่อต่างๆ ศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างการเรียนรู้ของเด็ก ถึงเด็กจะไม่สามารถเขียนหรืออ่านหนังสือได้ก็ตาม ก็สามารถบอกถึงความรู้สึกนึกคิดและการเรียนรู้ของเขาได้โดยผ่านการวาดภาพจากการศึกษาของนักการศึกษา กล่าวถึงการแสดงออกทางศิลปะของเด็กว่าเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรม 3 ด้านกว้างๆ ได้แก่

1. แสดงออกเพื่อให้สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวร่างกาย
2. แสดงออกเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน
3. แสดงออกเพื่อเรียนรู้การสร้างสรรค์และเรียนรู้สิ่งแวดล้อม (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2539 : 5)

ปัจจุบันมีการให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก โดยเชื่อว่ากิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่เด็กสามารถปฏิบัติงานอย่างเป็นอิสระเสรีเป็นการพัฒนาเด็กทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพราะศิลปะเด็กไม่ได้เน้นให้เด็กสร้างผลงานที่สวยงามหรือเหมือนจริง แต่เพื่อให้เด็กเกิดพัฒนาการครบทุกด้านจากกิจกรรม มีผู้ให้ความหมายและความสำคัญของศิลปะและกิจกรรมศิลปะเด็ก ดังนี้

ชะลูด นิมเสมอ ให้ความหมายของศิลปะว่า ศิลปะมีคุณลักษณะที่เป็นตัวร่วมสำคัญ คือ การแสดงออกไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ประสบการณ์ ความงามฯ แสดงออกโดยผ่านรูปทรงที่สร้างสรรค์ขึ้น สรุปได้ว่า ศิลปะคือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก ปัญญา ความคิด ความงาม (ชะลูด นิมเสมอ. 2534 : 15)

เลิศ อานันทนะ กล่าวถึงกิจกรรมศิลปะเด็กว่าเป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จินตนาการและเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์รักษาเด็กในรายที่มีปัญหาทางอารมณ์ (เลิศ อานันทนะ. 2523 : 134)

กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็ก ซึ่งกิจกรรมมีลักษณะเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างเสรี สามารถถ่ายทอดความรู้สึกได้ ส่งเสริมการตัดสินใจและทักษะในการสร้างเป็นผลงานที่ไม่ได้เน้นความสวยงาม อันจะช่วยให้เด็กมีความสุขมีความพอใจเกิดการยอมรับในตนเองและผู้อื่นมีความเห็นสอดคล้องกันว่า กิจกรรมศิลปะที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี คือ รูปแบบของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่มีคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ไม่มีจุดมุ่งหมายให้เด็กทำงานเพื่อความงามเหมือนจริง แต่เป็นในด้านของสติปัญญาทั้งยังช่วยให้อารมณ์และตาสัมพันธ์กัน ช่วยให้การส่งเสริม ความคิด การจินตนาการ อันทำให้เด็กรู้จักการสังเกต กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีเหตุผล ตลอดจน การคิดแก้ปัญหาต่างๆ ได้ การที่เด็กได้รับการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยย่อมเป็นการส่งเสริม พัฒนาการเด็กให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จัดขึ้นแก่เด็กเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สามารถพัฒนาเด็กได้ทุกด้านและเป็นกิจกรรมที่มีกระบวนการของการส่งเสริมให้เด็กพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม

สัตยา สายเชื้อ ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ต้องมีความเข้าใจในพัฒนาการของการเจริญเติบโต คุณค่าของความพยายามในการทำงาน อีกทั้งการ ประเมินความคิดในการสร้างสรรค์งานของเด็ก และรู้ถึงคุณค่าความงามตามธรรมชาติรวมไปถึงความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น (สัตยา สายเชื้อ. 2541 : 44)

กิจกรรมศิลปะเป็นรูปแบบกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก อีกทั้งยังเป็นรูปแบบของกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกได้อย่างอิสระ รูปแบบของกิจกรรมสามารถถ่ายทอดความรู้สึกความเข้าใจ รวมไปถึงการส่งเสริมทักษะด้านต่างๆ ให้กับเด็ก รูปแบบของการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมย่อมส่งผลต่อการพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อเล็ก สายตา สุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ ดังนั้นความสำคัญของกิจกรรมศิลปะสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ อันเป็นการส่งเสริมอิสรภาพในการทำงาน เด็กสามารถใช้อุปกรณ์ได้ตามความพอใจและในขณะที่เดียวกันก็จะสามารถแลกเปลี่ยนความคิดของตนกับเพื่อนๆ ได้

2. เด็กมีสุนทรียภาพต่อสิ่งแวดล้อมรู้จักชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่างๆ มีการพัฒนาโดยรูปแบบของกิจกรรมเอื้อต่อฝึกให้เด็กเห็นความสำคัญว่าทุกๆ อย่างมีความหมายสำหรับตัวเอง ส่งเสริมให้รู้จักการสังเกต

3. เด็กเกิดความพอใจและสนุกสนานในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ การพูดคุยและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนเป็นโอกาสที่เด็กจะแสดงออกซึ่งความคิด และเป็นการพัฒนา การทางภาษาไปพร้อมกัน เด็กจะได้แสดงออกทางความสามารถในการสร้างสรรค์ อันจะช่วยให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์

4. ช่วยลดความเครียดทางอารมณ์ลักษณะของกิจกรรมเป็นการผ่อนคลายทางอารมณ์ ลดความกดดัน ความคับข้องใจ ความก้าวหน้า รูปแบบของกิจกรรมจะช่วยให้เด็กได้แสดงออก และผ่อนคลายอารมณ์ได้

5. รูปแบบของกิจกรรมเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อ จากการปฏิบัติกิจกรรมไม่ว่าจะเป็น การตัดกระดาษ ประดิษฐ์ภาพ วาดภาพด้วยมือ การต่อภาพ ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้จะส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมือและสายตาควบคู่กัน

6. รู้จักการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง เด็กปฏิบัติกิจกรรมและใช้วัสดุต่างๆ เพื่อสร้างสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่จะใช้ความคิดริเริ่มไปถึงจินตนาการของการค้นคว้า สำรวจ ผูกฝน และสร้างสิ่งใหม่ขึ้นจากวัสดุต่างๆ

สรุปได้ว่า กิจกรรมศิลปะเด็ก คือ การสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระเสรี เป็นการส่งเสริมและพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการและถ่ายทอดให้เห็นโลกทัศน์ของเด็กๆ อย่างเปิดเผยโดยไม่ถูกปิดกั้น (เลิศ อานันทนะ. 2523 : 146) ดังนั้นแนวทางในการส่งเสริมควรเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เลือกวิธีการแสดงออกตามความสนใจและประสบการณ์ ของแต่ละคน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุดตามศักยภาพของเด็กที่พึงแสดงออก การแสดงออก ทางศิลปะจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือจากประสบการณ์ ความประทับใจ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกระตุ้น ให้เกิดความรู้สึกนึกคิดจากสิ่งที่เด็กประทับใจ เด็กอาจจะเกิดความคิดจินตนาการเกี่ยวกับสี สัน รูปร่าง รูปทรง เรื่องราว ฯลฯ จากนั้นจึงแสดงออกโดยผ่านทางสื่อต่างๆ ด้วยการสร้างสรรค์รูปแบบขึ้น การสร้างสรรค์ดังกล่าวอาจมีการสร้างสรรค์ขึ้นจากการตัดทอน เพิ่มเติม หรือการเปลี่ยนแปลงผสมผสาน เรื่องราวต่างๆ เข้าด้วยกัน เช่น เด็กมีความประทับใจในตัวของผี ไม่ว่าจะเป็นความรักหรือความผูกพันเด็กอาจมีการแสดงออกทางการเขียนภาพโดยการจินตนาการของตนเองด้วยการสร้างรูปทรงต่างๆ และนำความชื่นชอบของตัวเองที่ชอบเข้ามาผสมผสาน กับสิ่งที่วาด เช่น การแต่งเติมผีสาว ให้เป็นนางฟ้าหรือหุ่นยนต์

ศิลปะสำหรับเด็ก คือ การแสดงออกที่ใสบริสุทธิ์และไร้เดียงสา ผลงานศิลปะของเด็กจึงมีคุณค่า เพราะเกิดจากการแสดงออกที่ปราศจากการแต่งเติม การแสดงออกที่มีลักษณะเรียบเรียงง่ายตรงไปตรงมา เด็กรู้สึกอย่างไรก็แสดงออกด้วยความบริสุทธิ์ ศิลปะเด็กจึงมีความแตกต่างจากศิลปะของผู้ใหญ่หรือของศิลปิน ในแง่ตัวเด็กนั้นเด็กมีสภาพการรับรู้ ความรู้สึก นึกคิดที่เฉพาะตัว รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม สิ่งสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการ คือการเข้าใจภาวะ การรับรู้และการแสดงออกของเด็ก

ศิลปะกับพัฒนาการเด็ก

ศิลปะเด็ก เป็นการแสดงออกตามวุฒิภาวะ (วัย การรับรู้ การรู้คิด) ผ่านกระบวนการและวัตถุที่หลากหลาย เพื่อให้กระบวนการแสดงออกเป็น “พาหะ” ที่จะนำคุณค่าไปสู่การเสริม สร้างบุคลิกภาพที่ดีงาม (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2542 : 102) การแสดงออกทางศิลปะของเด็กโดยทั่วไป ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม หรือจากประสบการณ์ ความประทับใจ กระตุ้นให้เกิดความคิด เด็กอาจเกิดความคิด

จินตนาการเกี่ยวกับสี รูปทรง เรื่องราว ฯลฯ จากนั้นแสดงออกผ่านสื่อต่างๆ ด้วยการสร้างสรรค์รูปแบบขึ้น ในการสร้างสรรค์ดังกล่าวอาจมีการสร้างสรรค์ที่มีการตัดทอน เพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง ผสมผสานรูปทรง และเรื่องราวต่างๆ เข้าด้วยกัน ศิลปะเด็กนอกจากจะเกิดพัฒนาการทางด้านคุณภาพของงานศิลปะในตัวเด็ก ศิลปะหรือศิลปะศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ พัฒนาการทางด้านอารมณ์ พัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านความรู้ พัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางด้านสุนทรียภาพ และ พัฒนาการทางด้านสร้างสรรค์

วิวัฒนาการในการแสดงออกทางศิลปะจะมีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงอายุมีพัฒนาการของตนเองอย่างต่อเนื่อง เจริญเติบโตทั้งด้านการมองเห็น การรับรู้สิ่งแวดล้อม ความคิดภายใน และการแสดงออกซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้ ผลักดันให้รูปแบบและเนื้อหาในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กเปลี่ยนไปตามประสบการณ์ที่เด็กได้รับรู้ จากเด็กที่เริ่มขีดเขียนมีความสับสนในเส้นที่แสดง ออกและค่อยมีการพัฒนาในการควบคุมกล้ามเนื้อมือมากขึ้น มีการสร้างรูปทรงง่ายๆ จนไปถึง การพัฒนาตามลำดับในช่วงวัยของเด็กนั้น การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กในวัยต่างๆ ย่อมต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมหรือความพร้อมตามวุฒิภาวะ โดยรูปแบบของการจัดกิจกรรมต้อง ไม่จัดกิจกรรมที่ฝืนธรรมชาติของเด็ก หรือเป็นกิจกรรมที่ย่างยากซับซ้อนเกินกว่าที่เด็กในแต่ละวัยจะแก้ปัญหาได้ เพราะกิจกรรมทางศิลปะของเด็กควรเป็นกิจกรรมเด็กทุกคนสามารถทำได้และสร้างสรรค์ได้ เป็นการพัฒนาลำดับขั้นมากกว่าการก้าวกระโดด

ศิลปะจึงเป็นเรื่องของการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่มีประสิทธิภาพ เป็นการฝึกการคิดและทักษะเพื่อความเป็นผู้มีสุนทรียภาพในตัวบุคคล จึงมีบทบาทสำหรับการพัฒนาคุณภาพของเด็กหรือเยาวชน (นวลลออ ทินานนท์. 2542 : 67) จากที่กล่าวข้างต้น เด็กจะมีวิวัฒนาการ ในการแสดงออกทางศิลปะต่างกัน ในแต่ละช่วงอายุของเด็กจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการเจริญเติบโตทั้งด้านการมองเห็น การรับรู้สิ่งแวดล้อม ความคิดและการแสดงออก ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้เป็นแรงขับให้รูปแบบและเนื้อหาในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กมีการเปลี่ยนแปลง นอกจากศิลปะจะก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านคุณภาพของผลงานศิลปะในเชิงศาสตร์เฉพาะด้านแล้ว (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2539 : 69) ศิลปะยังก้าวเข้าสู่พัฒนาการในตัวของเด็ก สามารถสรุปได้ดังนี้

พัฒนาการทางด้านอารมณ์ การทำงานศิลปะไม่ว่าจะเป็นการปั้น เขียนภาพระบายสี กิจกรรมเหล่านี้เด็กได้แสดงออกอย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้แสดงความสามารถ ถ่ายทอดประสบการณ์ประกอบกับการได้เห็นผลสำเร็จจากการแสดงออกของตน ความสนุกสนานเพลิดเพลินและความภาคภูมิใจเป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาอารมณ์ของเด็กได้เป็นอย่างดี ความสนใจ ความกระตือรือร้น และความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการกระทำให้สำเร็จ สิ่งเปรียบกับการพัฒนาความเชื่อมั่นและความมั่นคงทางอารมณ์ในการทำงาน

พัฒนาการทางด้านสติปัญญา การแสดงออกทางศิลปะย่อมแสดงถึงความแตกต่างทางด้านสติปัญญาที่ปรากฏในแง่ของรายละเอียด การแสดงรูปทรง การออกแบบ การระบายสีหรือจินตนาการ ดังนั้น ศิลปะสามารถพัฒนาเด็กทางด้านสติปัญญา การที่เด็กสามารถคิด วิเคราะห์

จินตนาการเรื่องราวจากประสบการณ์ผสมผสานเข้าด้วยกันแล้วทำการถ่ายทอดออกมาเป็นผลงาน เป็น การช่วยให้เกิดการพัฒนากิจการทางด้านสติปัญญาให้มีประสิทธิภาพได้ตามศักยภาพในการคิด การ รับรู้ที่มีประสิทธิภาพย่อมเกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัส กิจกรรมศิลปะจะช่วยให้การพัฒนาทางด้าน การรับรู้ด้วยการสร้างประสบการณ์ในการรับรู้ถึงวัตถุสิ่งแวดล้อม ในฐานะของสื่อในการสร้างสรรค์ งานศิลปะ การที่เด็กได้ฝึกการวิเคราะห์ การมองภาพงานศิลปะอย่างพินิจ พิเคราะห์เท่ากับเป็นการ ฝึกความเฉียบไวในการรับรู้ทางศิลปะ (นวลลอม ทินานนท์. 2542 : 68) การพัฒนาสติปัญญาที่ เกี่ยวข้องกับศิลปะนั้น กระบวนการทำงานศิลปะเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประสบการณ์ จากนั้นจึงเกิดการบูรณาการประสบการณ์ ความคิด และจินตนาการ เข้าด้วยกันสร้างสรรค์เป็นภาพ ขึ้น

พัฒนาการทางด้านการรับรู้ สิ่งสำคัญที่ช่วยให้เกิดการรับรู้และการสะสมประสบการณ์ ที่ดี คือ การรับรู้ การรับรู้ที่มีสมรรถภาพย่อมเกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัส ประสาทสัมผัสจะพร้อม ด้วยการรับรู้รูปแบบ การรับรู้การรับรู้คุณค่า และการวิเคราะห์ ศิลปะจะช่วยให้พัฒนาการทางด้านการ รับรู้ โดยที่รูปแบบของกิจกรรมศิลปะเป็นการสร้างเสริมความในการรับรู้สองด้าน คือ การรับรู้วัตถุ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสภาพเหตุการณ์ต่างๆ ในฐานะที่สิ่งเหล่านี้มีสภาพเป็นสื่อจิตใจในการ สร้างสรรค์รูปแบบทางศิลปะ เมื่อเด็กเผชิญหน้ากับสภาพแวดล้อมหรือคิดคำนึงถึงสิ่งที่เขาต้องการ นำไปแสดงออก เด็กย่อมมองเห็นหรือหลับตามองเห็นรูปแบบ คิดถึงความงามและคุณค่าอื่นๆ ที่ ตามมา เท่ากับว่าเด็กได้ผ่านการส่งเสริมให้รับรู้สิ่งต่างๆ เท่ากับเป็นการสร้างเสริมสมรรถภาพ ทางด้านประสาทสัมผัสโดยตรง การที่เด็กได้ปฏิบัติงานศิลปะโดยใช้สื่อต่างๆ จึงเป็นการฝึกฝนให้ เด็กสะสมประสบการณ์และการรับรู้ต่อวัตถุ การเรียนรู้ทางศิลปะจึงเป็นคุณภาพที่มีความฉับไวใน การรับรู้ ความงาม การคิดวิเคราะห์ อันเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาการด้านการรับรู้ของเด็ก

พัฒนาการทางด้านสังคม การที่เด็กแสดงออกทางศิลปะ ผลงานที่เด็กสร้างสรรค์ขึ้น นับเป็นการถ่ายทอดสาระที่อยู่ในตัวเด็ก อันหมายถึง สาระส่วนตัวหรือสาระที่เกี่ยวข้องกับสังคม การจัดกิจกรรมศิลปะเด็กมักมีการเน้นในเรื่องของความคิดส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับ สังคม รูปแบบของกิจกรรมเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกันในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการปรึกษา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการปรึกษา การ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอันเป็นการพัฒนาทาง ด้านสังคมให้กับเด็ก

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กเชื่อว่ากิจกรรมกลุ่มจะสร้างสมประสิทธิภาพในการทำงาน ร่วมกันอย่างค่อยเป็นค่อยไป และเป็นกระบวนการต่อเนื่องสืบต่อไปถึงชีวิตสังคม เช่น กิจกรรม เขียนภาพผนัง กิจกรรมต่อโครงสร้าง หรือกิจกรรมวาดภาพระบายสี ฯลฯ

พัฒนาการทางด้านสุนทรียภาพ รูปแบบของกิจกรรมศิลปะย่อมเกี่ยวข้องกับสุนทรีย ภาพ การพัฒนาทางสุนทรียภาพของเด็กในการสร้างสรรค์เป็นการแสดงให้เห็นถึงประสาทสัมผัสที่บูรณา การประสบการณ์ เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการรับรู้ ผลจากการบูรณาการสามารถรับรู้ ได้จากเอกภาพของการจัดภาพที่ประสานกลมกลืนกัน และแสดงออกซึ่งความรู้สึก นี้ก็คิดด้วยภาวะ ของบริเวณว่าง เส้น ลักษณะผิว และการใช้สีของเด็ก กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมทางความงาม

โดยตรง เป็นการสร้างสรรค์ความงาม เพื่อเสริมสร้างสุนทรียภาพให้เกิดขึ้นแก่เด็ก ทั้งขณะปฏิบัติงานและการได้ชื่นชมผลงานของตนเอง รวมถึงของผู้อื่น การเกิด สุนทรียภาพนอกจากสุนทรียภาพด้านศิลปะแล้ว ยังรวมถึงสุนทรียภาพที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

พัฒนาการทางด้านการสร้างสรรค์ กิจกรรมศิลปะมีลักษณะเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถแสดงออกทางความคิด รูปแบบของกิจกรรมเปิดโอกาสให้เด็กได้มีการแสดงออกอย่างเสรี ย่อมทำให้เด็กประทับใจต่อรูปแบบของกิจกรรม เด็กสามารถลองผิดลองถูก การแสดงออกของเด็กไม่มีถูกและผิด ลักษณะของรูปแบบกิจกรรมย่อมสร้างความมั่นใจในการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก ดังนั้นพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์จะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเกิดพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยคือ ความพร้อมของเด็ก วัสดุอุปกรณ์ รูปแบบของกิจกรรมที่กระตุ้นการสร้างสรรค์ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงออกอย่างเสรี

ดังนั้น การสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางศิลปะไม่ว่าจะเป็นการเขียนภาพ การปั้น พิมพ์ภาพและการประดิษฐ์ ถ้าเราให้เด็กได้มีการแสดงออกตามความคิดของเด็กอย่างมีเสรีภาพ โดยไม่ได้บังคับหรือตั้งข้อกำหนดที่ตายตัว การแสดงออกของเด็กจะมีความสัมพันธ์กับการสร้างสรรค์ เนื่องจากวัยเด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้และเติบโตในทุกๆ ด้าน การแสดงออกทางศิลปะเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมที่มีลักษณะของการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง อีกทั้งการแสดงออก ทางศิลปะของเด็กยังเป็นพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการแสดงออกด้านอื่นๆ รูปแบบของการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เด็กได้ทดลองและเรียนรู้ถึงกระบวนการทำงานศิลปะ การทำงานร่วมกับผู้อื่น นอกจากนั้นกิจกรรมศิลปะยังส่งเสริมให้เกิดคุณค่าด้านต่างๆ แก่เด็ก เช่น คุณค่าทางด้านประสาทสัมผัส จินตนาการ การแสดงออก การสร้างสรรค์ รสนิยม ฯลฯ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2536 : 292) กิจกรรมศิลปะจึงเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กจากเหตุผลดังกล่าวสามารถสรุปความสำคัญของกิจกรรมศิลปะ กับการพัฒนาของเด็กได้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีความรู้สึกไวต่อปัญหา ต่อสภาพแวดล้อมและความรู้สึก เด็กจะเกิดประสบการณ์รอบตัว การสัมผัสกับวัสดุสร้างสรรค์ยังช่วยส่งเสริมประสาทสัมผัสต่อวัตถุหรือวัสดุต่างๆ ให้มีความรู้และความเข้าใจ รวมทั้งความรู้สึกอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ส่งเสริมให้รู้จักการยืดหยุ่นและการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์มักเป็นผู้ที่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ รู้จักตัดสินใจ ซึ่งปัญหาเฉพาะหน้านั้น จะไม่ใช่สูตรสำเร็จสำหรับการแก้ปัญหา รูปแบบของกิจกรรมที่ไม่มีถูกหรือผิดนับเป็นกิจกรรมที่ทำหายนความคิดที่ต้องมีการยืดหยุ่นตลอดเวลา และการปรับตัวให้ทันกับสภาพของการเปลี่ยนแปลง

3. ส่งเสริมให้มีความคล่องตัวในการแสดงออกทางความคิด รูปแบบของกิจกรรมในทางสร้างสรรค์ จะเป็นตัวช่วยให้เด็กรู้จักคิด แก้ปัญหา มีการลำดับความคิดและการตัดสินใจอย่างฉับไว เพื่อให้สามารถแสดงออกอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ประกอบกับการแสดงออกทางศิลปะในแต่ละกิจกรรมเป็นสิ่งที่เด็กต้องเกิดกระบวนการคิด การสร้างสรรค์ตามความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรม

4. ส่งเสริมให้มีความคิดเห็นเป็นของตัวเอง การส่งเสริมให้เด็กสามารถคิดในสิ่งใหม่ๆ ที่ได้รับจากประสาทสัมผัสด้านต่างๆ และสามารถถ่ายทอดความคิดให้เป็นรูปธรรมตามความพร้อมและความสามารถของเด็กแต่ละคน ศิลปะเด็กนอกจากจะแสดงความบริสุทธิ์ในการแสดง ออกแล้ว รูปแบบเนื้อหาของผลงานมีลักษณะเฉพาะตัว สิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลต่อความคิดและพฤติกรรมของเด็ก

5. ส่งเสริมให้สามารถดัดแปลงและการประดิษฐ์ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ การปฏิบัติกิจกรรมศิลปะเป็นรูปแบบของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับการสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์เป็นการรู้จักดัดแปลง การตกแต่งหรือการประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ดังนั้นการสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะย่อมมีผลไปสู่ความรู้สึกรับรู้ การบวกราคาและการแสดงออกของเด็ก

6. ส่งเสริมให้สามารถจัดประสบการณ์ได้อย่างเหมาะสม การแสดงออกทางศิลปะที่สะท้อนความรู้สึกนึกคิด สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เสนอไว้ในงานศิลปะที่ถูกสกัด ลดหรือตัดทอนให้เหลือเพียงส่วนที่เห็นว่าจำเป็นหรือชื่นชอบมากที่สุด การที่รู้จักตัดทอนให้เหลือเพียงสิ่งที่เห็นว่าสำคัญย่อมนำไปสู่การสร้างสรรค์ทางด้านการรู้จัก การจัดลำดับความสำคัญของประสบการณ์ต่างๆ

7. ส่งเสริมให้เกิดการรับรู้สิ่งต่างๆ อย่างกว้างขวาง จากการที่เด็กได้แสดงออกทางศิลปะอย่างต่อเนื่อง เด็กจะเกิดการแสดงออกหลายลักษณะ รับรู้ในหลายๆ ด้าน เพื่อนำเสนอในผลงานศิลปะ นอกจากนั้นในการคิดสร้างสรรค์ย่อมมีกระบวนการคิดที่ผสมผสานกับประสบการณ์เดิม การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบคุณภาพ คุณสมบัติ และปริมาณ เพื่อนำไปสู่ การคิดวิเคราะห์ที่เป็นผลสำเร็จ

กิจกรรมและความหมายของศิลปะ

กิจกรรมที่นำมาใช้ให้เด็กเกิดความสนใจ และเมื่อเด็กปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวแล้วจะมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน การที่เด็กได้เล่นได้แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวเองอย่างอิสระ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมที่สำคัญคือ กิจกรรมศิลปะในลักษณะต่างๆ จะช่วยให้เด็กได้ฝึกคิดการสร้างจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกให้เด็กได้ฝึกกล้ามเนื้อให้แข็งแรง สามารถหยิบจับดินสอได้อย่างมั่นคง และขีดเขียนจากเส้นได้อย่างรวดเร็วขึ้น ดังนั้นกิจกรรมศิลปะจึงมีคุณค่าต่อการพัฒนาโครงสร้างจินตนาการ ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความหมายของกิจกรรมศิลปะไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 28 - 29) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่เด็กปฐมวัยสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ ฝึกประสาทสัมผัส พัฒนาการด้านต่างๆ ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา รวมทั้งเด็กมีสุขนิสัยที่ดีเกี่ยวกับการกิน เล่น ออกกำลังกาย และพักผ่อนอย่างถูกต้อง

เยาวพา เดชะคุปต์ (2528 : 36 - 38) เห็นว่า กิจกรรมศิลปะ หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมือ และสามารถให้สัมพันธ์ กันเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการเขียน และมีโอกาสพัฒนาพื้นฐานในการอ่าน

ละออ ชุตติกร (2529 : 105) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะ หมายถึง กิจกรรมการวาดภาพด้วยสีเทียน การปั้นดินน้ำมัน การเล่นสี ฝึกปะกระดาษ เศษวัสดุ ฯลฯ ซึ่งสามารถพัฒนาทักษะการใช้มือ กล้ามเนื้อ และความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างดี

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533 : 89 - 91) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมศิลปะว่า หมายถึง กิจกรรมศิลปะที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด สามารถฝึกเด็กให้รู้จักสังเกตหาเหตุผล รู้จักสร้างสรรค์ลักษณะนิสัยที่ดี และมีความพร้อมในการเรียนรู้ พัฒนาตัวเด็กทั้งในด้านส่วนตัวและด้านสังคม

จากความหมายของกิจกรรมศิลปะที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยพอจะสรุปได้ว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกระบวนการในการปฏิบัติต่อชิ้นงานในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการวาดเขียน การปั้น การฉีก การปะ ฯลฯ ซึ่งจะส่งผลต่อพัฒนาการด้านต่างๆ เช่น ร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา สังคมของเด็ก และการดำเนินกิจกรรมศิลปะให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆ อย่าง ได้แก่ ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมศิลปะ ผู้ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ กระบวนการหรือขั้นตอนในการจัดกิจกรรมศิลปะสื่อหรืออุปกรณ์ ซึ่งจะต้องมีการควบคุมและประเมินผลที่จะช่วยให้ทิศทางของการจัดกิจกรรมศิลปะเป็นไปตามจุดมุ่งหมายและบรรลุผลสำเร็จ

เนื่องจากศิลปะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งในการแสดงออก ซึ่งการแสดงออกทางศิลปะของเด็กจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ ดังนั้นเด็กเล็กๆ ควรได้รับการสร้างนิสัยให้เกิดความรัก ความชอบในศิลปะ จะเห็นว่าความสำคัญของการจัดกิจกรรมศิลปะอยู่ที่ผู้ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะโดยตรง มีผู้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดกิจกรรมศิลปะไว้ ดังนี้

อภิสิทธิ์ จรัสชวนเพท (2529 : 101 - 106) ได้ให้ความเห็นว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่นอกจากเด็กจะ ได้แสดงความรู้สึกนึกคิดให้ผู้ใหญ่ทราบแล้ว ยังช่วยผ่อนคลายความ คับข้องใจทางด้านอารมณ์ โดยผ่านการเล่า การบรรยายของผลงานจากการวาด การเขียน และส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา ยิ่งไปกว่านั้นความสำเร็จในการสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กเกิด ความภาคภูมิใจตนเองอีกด้วย

ราตรี ทองสวัสดิ์ (2529 : 103 - 104) ได้เน้นถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมศิลปะ ว่า มิใช่มีความสำคัญอยู่ที่ให้เด็กทำงานเพื่อความสวยงามหรือเหมือนจริงแต่เป็นการช่วยพัฒนา กล้ามเนื้อให้แข็งแรง ให้จับดินสอขีดเขียนได้ เป็นการฝึกประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เพื่อ ให้มีพื้นฐานการเขียนที่ดี ตลอดจนช่วยพัฒนาอารมณ์จิตใจในเด็กมีความเพียร มีความ อดทน มีสมาธิในการทำงานและรู้จักรับผิดชอบ การได้ทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้เรียนรู้การเข้าสังคม การแข่งขัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กรู้จักคิด มีเหตุผลในการทำงาน จึงควรให้กำลังใจในการทำงานกับเด็กสม่ำเสมอ ให้เด็กเกิดความมั่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างเต็มที่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 6 - 15) ได้สรุปความ สำคัญของ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ดังนี้

1. เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ส่งเสริมอิสรภาพในการทำงาน ครูควรวางวัสดุอุปกรณ์ ไว้ในที่ที่เด็กจะหยิบมาใช้ได้ และมีโอกาสเลือกหยิบได้ตามความพอใจ ในขณะที่เดียวกันเด็กจะสามารถแลกเปลี่ยนความคิดของตนกับเพื่อนๆ ได้
2. เด็กมีสุนทรียภาพต่อสิ่งแวดล้อม เด็กรู้จักชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่างๆ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนา ซึ่งผู้ใหญ่ควรทำตัวอย่างโดยการยอมรับ และชื่นชมในผลงานของเด็ก โดยฝึกให้เด็กเห็นว่าทุกอย่างอย่างมีความหมายสำหรับตัวเขา ส่งเสริมให้รู้จักสังเกตเห็นสิ่งที่ผิดแปลกในสิ่งธรรมดาสามัญ ให้ได้ยินในสิ่งที่ไม่เคยได้ยินและฝึกให้เขาสนใจในสิ่งต่างๆ รอบๆ ตน
3. เด็กเกิดความพอใจและสนุกสนานในขณะที่เด็กทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ต่างๆ เด็กควรทำตามความพอใจและมีความสนุกสนาน การพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนเป็นโอกาสที่เด็กจะแสดงออกซึ่งความคิดของเขา และเป็นการพัฒนาภาษาไปด้วย การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถทางสร้างสรรค์ จะช่วยให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของความ เป็นมนุษย์ ช่วยส่งเสริมให้เขามีกำลังใจ เข้าใจตนเองว่ามีความคิดที่ดี และมีความสามารถหลาย อย่างองค์ประกอบที่จะช่วยให้เด็กเกิดความพอใจ สนุกสนาน ในขณะที่ทำกิจกรรม คือ เวลาและสถานที่เด็กต้องการเวลาทำงานมากพอที่เขาจะทำได้เสร็จตามความพอใจและเด็กต้องการเนื้อที่กว้างขวางพอที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างสนุกสนาน
4. กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ช่วยลดความตึงเครียดทางอารมณ์การทำงานสร้างสรรค์เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความคับข้องใจ ความก้าวร้าวลง ซึ่งกิจกรรมศิลปะ สร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กแสดงออก และผ่อนคลายอารมณ์อย่างดีที่สุด
5. กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ช่วยสร้างนิสัยการทำงานที่ดีในขณะที่เด็กทำงานต่างๆ ครูควรสอนระเบียบและนิสัยในการทำงานควบคู่ไปด้วย เช่น เก็บของเป็นที่ ล้างมือเมื่อทำงานเสร็จแล้ว
6. กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อ จากการตัดกระดาษประดิษฐ์ภาพวาดภาพด้วยนิ้วมือ การต่อภาพ ตัดต่อ ฯลฯ กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะส่งเสริมให้เด็กแสดงความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมือ และสายตาควบคู่กันไปด้วย
7. กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ช่วยให้เด็กรู้จักสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง เด็กจะชอบทำกิจกรรมและใช้วัสดุต่างๆ ซ้ำๆ กัน เพื่อสร้างสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่จะใช้ความคิดริเริ่ม และจินตนาการของเขา ค้นคว้าสำรวจ ฝึกฝน และสร้างสิ่งใหม่ๆ ขึ้นจากการใช้วัสดุซ้ำๆ กัน

กิจกรรมที่นำมาใช้ให้เด็กเกิดความสนใจ และเมื่อเด็กปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวแล้วจะมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน การที่เด็กได้เล่นได้แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวเองอย่างอิสระ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมที่สำคัญคือ กิจกรรมศิลปะในลักษณะต่างๆ จะช่วยให้เด็กได้ฝึกคิดการสร้างจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกให้เด็กได้ฝึกกล้ามเนื้อให้แข็งแรง สามารถหยิบจับดินสอได้อย่างมั่นคง และขีดเขียนจากเส้นได้อย่างรวดเร็วขึ้น ดังนั้น กิจกรรมศิลปะจึงมีคุณค่าต่อการพัฒนาโครงสร้างจินตนาการ ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความหมายของกิจกรรมศิลปะไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมศิลปะ

ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อให้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อการพัฒนาเด็กตามจุดมุ่งหมายได้นั้น จึงต้องเข้าใจถึงองค์ประกอบที่จะช่วยให้การจัดกิจกรรมศิลปะ ประสบผลสำเร็จได้ ซึ่ง เกติ นิสสัยเจริญ (2527 : 5 - 6) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่จะช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรม ศิลปะได้สำเร็จนั้น ครูต้องมีการเตรียมการทั้งตัวครูผู้เรียน และวัสดุอุปกรณ์ ดังนี้

1. การเตรียมตัวผู้สอน ครูที่จัดกิจกรรมศิลปะควรเป็นผู้มีความกระตือรือร้น รักการสอน การศึกษาค้นคว้าหาความชำนาญในกิจกรรม และควรรู้ว่าจะเสนออะไรให้สอดคล้องกับวัย วุฒิภาวะของผู้เรียนควรใช้เนื้อหาใด แล้วใช้สื่อการสอนอย่างไรจึงจะเหมาะสม
2. การเตรียมตัวผู้เรียน เนื่องจากเด็กแต่ละวัยมีพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไม่เท่าเทียมกัน แม้แต่ในวัยเดียวกันก็มีวุฒิภาวะต่างกัน การจัดกิจกรรมจึงต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ โดยเฉพาะกิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะ เกี่ยวกับมือและสายตาที่สัมพันธ์กัน จึงควรศึกษาพัฒนาการเด็กที่อยู่ในห้องเรียนควบคู่ไปด้วย
3. การเตรียมสื่อการเรียนการสอน (วัสดุอุปกรณ์) สื่อการเรียนการสอนมีอยู่ทั่วๆ ไปทุกหนแห่งและมีหลายชนิดครูจะต้องพิจารณาเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมและวัยของเด็ก

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ความหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะเป็นกระบวนการในการปฏิบัติต่อชิ้นงานในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการวาดเขียน การปั้น การปะ ฯลฯ จะส่งผลต่อพัฒนาการด้านต่างๆ เช่น ร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา สังคมของเด็กและการดำเนินกิจกรรมศิลปะให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆ อย่าง ได้แก่ ผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมศิลปะ ผู้ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ กระบวนการหรือขั้นตอนในการจัดกิจกรรมศิลปะสื่อหรืออุปกรณ์ ซึ่งจะต้องมีการควบคุมและประเมินผลที่จะช่วยให้ทิศทางของการจัดกิจกรรมศิลปะเป็นไปตามจุดมุ่งหมายและบรรลุผลสำเร็จ

เนื่องจากศิลปะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งในการแสดงออก ซึ่งการแสดงออกทางศิลปะของเด็กจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ ดังนั้นเด็กเล็กๆ ควรได้รับการสร้างนิสัยให้เกิดความรัก ความชอบในศิลปะ จะเห็นว่าความสำคัญของการจัดกิจกรรมศิลปะอยู่ที่ผู้ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะโดยตรง มีผู้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดกิจกรรมศิลปะไว้ ดังนี้

อภิสิทธิ์ จรัสชวนเพท (2529 : 101 - 106) ได้ให้ความเห็นว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่นอกจากเด็กจะได้แสดงความรู้สึกนึกคิดให้ผู้ใหญ่ทราบแล้ว ยังช่วยผ่อนคลายความ คับข้องใจทางด้านอารมณ์ โดยผ่านการเล่า การบรรยายของผลงานจากการวาด การเขียน และส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา ยิ่งไปกว่านั้นความสำเร็จในการสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กเกิด ความภาคภูมิใจตนเองอีกด้วย

ราศี ทองสวัสดิ์ (2529 : 103 - 104) ได้เน้นถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมศิลปะ ว่า มิใช่มีความสำคัญอยู่ที่ให้เด็กทำงานเพื่อความสวยงามหรือเหมือนจริงแต่เป็นการช่วยพัฒนา กล้ามเนื้อให้แข็งแรงให้จับดินสอขีดเขียนได้ เป็นการฝึกประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เพื่อให้มีพื้นฐานการเขียนที่ดี ตลอดจน

ช่วยพัฒนาอารมณ์จิตใจในเด็กมีความเพียร มีความอดทน มีสมาธิในการทำงานและรู้จักรับผิดชอบ การได้ทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้เรียนรู้การเข้าสังคม การแข่งขัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กรู้จักคิด มีเหตุผลในการทำงาน จึงควรให้กำลังใจในการทำงานกับเด็กสม่ำเสมอ ให้เด็กเกิดความมั่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างเต็มที่

จากข้อมูลที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ากิจกรรมศิลปะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ไปว่าจะเป็นด้านอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย การรับรู้ สังคม สุขุทริยภาพและการสร้างสรรค์ สำหรับกิจกรรมศิลปะทุกประเภทที่เด็กได้ทำด้วยมือ จะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการจับดินสอดต่อไป ทั้งยังจะช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาของเด็กได้ดีอีกด้วย เป็นการสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดีให้กับตัวเด็กเอง ไม่ว่าจะเด็กปกติหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

สุจิตรา สุขเกษม (2538 : 37) กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็ก การเลือกกิจกรรม ควรเลือกกิจกรรมที่ช่วยฝึกให้เด็กเป็นคนช่างสังเกต คิดหาเหตุผล ฝึกการสร้างสรรค์ ฝึกลักษณะนิสัย ฝึกความพร้อมในการเรียนและช่วยให้เด็กได้พัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาไปพร้อมๆ กัน

เยาวพา เดชะคุปต์ (2528 : 96) กล่าวว่า ศิลปะเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เด็กได้แสดงความสามารถและความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาในรูปของภาพ หรือสิ่งของ เด็กจะใช้ศิลปะเพื่อเป็นสื่ออธิบายสิ่งที่เขาได้เห็น รู้สึก และคิดออกมาเป็นผลงาน การจัดกิจกรรมให้แก่เด็กจะช่วยให้เด็กมีโอกาสค้นคว้า ทดลอง และสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตน ให้ผู้อื่นและโลกที่อยู่รอบตัวเขาได้เข้าใจ

ศิลปะเป็นกิจกรรมซึ่งเน้นการแสดงออกเฉพาะบุคคล เป็นการแสดงออกตามความคิดความสามารถของเด็ก การแสดงออกทางศิลปะนั้นเป็นการแปลความหมายของสิ่งต่างๆ ที่เด็กได้พบตามทัศนะของตัวเอง แล้วถ่ายทอดออกมาโดยการวาดภาพ ระบายสี การปั้น และการสร้างสรรค์ต่างๆ เด็กทุกคนสามารถสร้างสรรค์ศิลปะตามความนึกคิดของตนเองได้ ไม่ว่าจะเด็กฉลาดหรือเด็กพิการ ย่อมมีความสามารถที่จะแสดงออกในการสร้างสรรค์ และชื่นชมศิลปะ ถ้าเด็กมีโอกาสแสดงความคิด ความรู้สึก ความชื่นชม และการสร้างสรรค์อย่างอิสระ ศิลปะก็ย่อมส่งเสริมให้เด็กทุกคนเจริญงอกงาม และพัฒนาได้ตามกำลังความสามารถของเด็กแต่ละคน ฉะนั้นเด็กทุกคนจึงมีความสามารถทางศิลปะ (ชูจิตต์ วัฒนารมย์. 2528 : 1)

ในการจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็กเพื่อมุ่งพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ ให้แก่เด็ก ทุกคน ไม่ว่าจะเด็กปกติหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษจึงเหมือนกัน เพียงแต่จะมีกระบวนการที่ช่วยให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษสามารถดำเนินกิจกรรมได้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่ละเอียด แยกเป็นขั้นตอนย่อยๆ เพื่อให้เหมาะสมกับระดับสติปัญญาของเด็กเท่านั้น ซึ่งเกศินี นิสสัยเจริญ (2527 : 5 - 6) ได้กล่าวถึงกิจกรรมศิลปะของเด็ก ได้แก่

1. กิจกรรมการวาดภาพและระบายสี เป็นกิจกรรมการสร้างภาพทางจิตรกรรม (การ วาดภาพ) หรือภาพ 2 มิติ ที่เด็กเขียนลงไปด้วยความรู้สึกในตัวเองให้เป็นสัญลักษณ์แบบลวดลาย จังหวะ และสีสันท่างๆ แทน การใช้คำพูด
 - 1.1 การวาดภาพ ด้วยสีน้ำ พู่กัน
 - 1.2 การวาดรูป ระบายสีด้วยสีเทียน (Crayon) และดินสอสี
 - 1.3 การเล่นกับสีแบบต่างๆ
2. กิจกรรมฉีก ปะ และตัดกระดาษ เป็นกิจกรรมที่ใช้กระดาษต่างๆ มาฉีกตัด และนำ มาติดบนกระดาษทำให้เป็นภาพ กระดาษที่ใช้ไม่ควรแข็งหรือเหนียวเกินไป ได้แก่ กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษวารสาร กระดาษห่อของขวัญ กระดาษสีมัน ฯลฯ
3. กิจกรรมการปั้น เป็นกิจกรรมที่เด็กชอบมาก วัสดุที่ใช้ปั้น ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน แป้งโด
4. กิจกรรมการพิมพ์ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้
 - 4.1 ให้พิมพ์ภาพด้วยนิ้วมือ
 - 4.2 ให้พิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติต่างๆ เช่น ก้านกล้วย ก้านบัว ใบไม้ ดอกไม้
 - 4.3 ให้พิมพ์ภาพจากวัสดุเหลือใช้ต่างๆ เช่น ฝาจุกขวด ลูกกัญญาแจ ปลูกปากกา
 - 4.4 ให้พิมพ์ภาพด้วยเศษเชือก หรือด้าย
 - 4.5 ให้พิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์
 - 4.6 ให้พิมพ์ภาพด้วยตรายาง แล้วระบายสี
 - 4.7 ให้เด็กใช้กระดาษวางซ้อนวัสดุที่มีลายนูนแล้วให้ใช้ดินสอสีดำหรือดินสอสีถู่ จะได้ภาพเหมือนเดิม
 - 4.8 ให้พิมพ์ภาพด้วยการขุ้มกระดาษ
5. กิจกรรมการตัดกระดาษ คือ การสร้างผลงานศิลปะในลักษณะ 3 มิติ (งานประดิษฐ์) อย่างหนึ่ง โดยให้ เด็กใช้กรรไกรตัดกระดาษ เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อ และฝึกความสัมพันธ์ระหว่าง มือกับตา
6. กิจกรรมการพับกระดาษ เป็นการประดิษฐ์กระดาษให้มีลักษณะเป็นภาพรวมมิติ อีกแบบหนึ่งที่ต้องอาศัยการทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อตา มือ และนิ้วมือ พับกระดาษให้ เป็นภาพสัญลักษณ์ตามลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก ภายหลังการพับแล้วให้นักเรียนแต่งเติมระบายสี ให้สวยงาม
7. กิจกรรมประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของเล่นและของใช้ เป็นการรวบรวมเศษวัสดุจากกระดาษ เช่น กล่อง กระดาษชนิดต่างๆ เศษกระดาษ กระดาษห่อของขวัญ กระดาษปกนิตยสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ มา ประดิษฐ์เป็นของเล่นต่างๆ ตามแบบอย่าง หรือตามความคิดอิสระ และใช้วัสดุอื่นๆ ในการประกอบหรือ ตกแต่งเพิ่มเติม เพื่อให้งานสมบูรณ์ เช่น กาว กรรไกร เศษ ไม้พรม แท่งไม้ไอศกรีม หลอดกาแฟ ฯลฯ รวมถึงงานกระดาษเส้นที่ใช้กาวประกอบเป็นรูปร่างต่างๆ

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ากิจกรรมศิลปะสำหรับที่มีความต้องการพิเศษ เป็นกิจกรรม ที่สร้างทั้งประสบการณ์ ความรู้สึกสัมผัส การใช้เหตุผล การสังเกต พร้อมทั้งให้เด็กที่มีความต้องการ พิเศษเกิดจินตนาการ กิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาส ใช้พัฒนาการ ความรู้สึกสัมผัสคือ การมอง การชิมรส การดมกลิ่น การจับสัมผัส กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ช่วย ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีเพราะกิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ

และสอดคล้องกับหลักพัฒนาการของเด็ก ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อกับตา และการผ่อนคลายทางอารมณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นการแสดงออกของเด็กวัยต่างๆ โดยไม่จำกัดเงื่อนไขเกี่ยวกับสภาพชีวิต และสังคมที่แตกต่างกัน ประกอบกับลักษณะธรรมชาติของศิลปะนั้นมีความยืดหยุ่นสูง เนื่องจากกิจกรรมศิลปะมีหลาย รูปแบบและมีคำตอบไม่จำกัดตายตัว จึงสามารถตอบสนองการแสดงออกของเด็กทุกเพศ ทุกวัยได้เป็นอย่างดี

3.5 ศิลปศึกษาและการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

ศิลปะเด็กและผลงานของเด็กจะถูกจัดให้เป็นพาหนะที่จะนำไปสู่การสร้างสรรคคุณค่าในเชิงบวก ทั้งนี้ต้องมีความเข้าใจภูมิภาควารณารับรู้ การแสดงออก จิตวิทยาสภาพ แวดล้อมทางกายภาพ และวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยแวดล้อมตัวต่อเด็ก จิตวิทยาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยแวดล้อมต่อตัวเด็ก ดังนั้น ปรชญาสำหรับศิลปะเด็กจึงกำหนดเป็นปฏิบัติการเชิงพฤติกรรม เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2540 : 75) ซึ่งหมายความว่า การแสดงออกของเด็กเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการนำไปสู่ความ เข้าใจวิธีการพัฒนาศกยภาพในทางสร้างสรรคให้เกิดขึ้นแก่เด็กได้นั้นเอง อย่างไรก็ตามการสร้างสรรคของเด็กเกิดขึ้นที่สมองและถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมต่างชนิด ไม่จำเป็นเจาะจง ว่าเป็นศิลปะเพียงรูปแบบเดียว แม้ในคำพูดหรือการเล่นก็สามารถบอกลิ่งที่เด็กคิดอยู่ในสมองได้เช่นกัน แต่ในศิลปะจะสื่อได้อย่างชัดเจนที่สุด

การแสดงออกทางแสดงศิลปะเป็นการแสดงถึงความแตกต่างบุคคลที่มีการรับรู้การคิดจินตนาการตามแต่ละจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันไป จึงมีผลทำให้เด็กความคิดรวบยอด ต่อสิ่งต่างๆ ที่ไม่เหมือนกันแนวทางดังกล่าวนี้ส่งผลไปสู่การพัฒนาความคิดสร้างสรรคแก่เด็กได้เช่นกัน กล่าวได้ว่า ศิลปะเป็นกระบวนการที่สามารถนำมาสานต่อความเข้าใจพฤติกรรมและพัฒนาศกยภาพให้เกิดขึ้นแก่เด็กได้โดยอาศัยลักษณะธรรมชาติของเนื้อหาวิชาที่เปิดกว้าง ให้เด็กมีการแสดงออกอย่างเสรีไม่มีเรื่องของความผิดมาเป็นเกณฑ์ต่อการทำงานทั้งประกอบกับลักษณะเนื้อหาที่มีความยืดหยุ่นสูง มีกิจกรรมหลายรูปแบบและไม่มีคำตอบจำกัดตายตัว เช่น วิชาอื่นๆ ศิลปะจึงสามารถตอบสนองการแสดงออกของเด็กทุกเพศทุกวัยได้เป็นอย่างดี (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2533 : 23)

ศิลปศึกษามุ่งให้ความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการตามวัยของเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ โดยไม่มีการเน้นถึงทักษะและผลสำเร็จของงาน เปรียบได้ว่ากิจกรรมศิลปะคือสื่อหรือเครื่องมือให้เด็กได้ฝึกในพัฒนาตามขั้นตอนในแต่ละช่วงอายุ รวมทั้งปลูกเร้าประสบการณ์ทางการมองให้กับเด็กอีกด้วย ซึ่งการให้โอกาสทางการมองแก่เด็กนั้น ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกันเนื่องจากการมองเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากส่วนรวมไปหาส่วนย่อยหรือจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม (พีรพงษ์ กุลพิศาล, 2538 : 25)

การยอมรับความคิดของเด็กนั้นถือได้ว่า เด็กคือศูนย์กลางในการแสดงออก โดยมีครูเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กในทุกระดับความสามารถ โดยคำนึงถึงความสนใจและวิธีการแสดงออกของเด็กเป็นสำคัญและ

อยู่ภายใต้ระเบียบวินัยกฎเกณฑ์ที่ตกลงร่วมกัน ดังนั้นวิธีการวัดผลจึงไม่นิยมนำผลงานศิลปะของเด็กทุกคนมาวางเปรียบเทียบ หากแต่พยายามวัดโดยพิจารณาว่าเด็กมีความก้าวหน้าทางการเรียนมากน้อยเพียงไร ด้วยวิธีดังกล่าวจึงถือได้ว่าเด็กทุกคนย่อมมีความสามารถแสดงออกทางศิลปะได้

นอกจากคุณค่าของศิลปะศึกษาดังกล่าวมาแล้ว วิรุณ ตั้งเจริญ (2532 : 202 - 203) กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา ยังมุ่งพัฒนาวุฒิภาวะ 3 ด้านของเด็ก ดังนี้

1. วุฒิภาวะทางทัศนคติ ศิลปะศึกษามุ่งพัฒนาให้เด็กมีความรักศิลปะ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ เห็นคุณค่าบทบาททางศิลปะในชีวิตและสังคม เห็นคุณค่าวัฒนธรรมและความดีงาม เห็นคุณค่าของอดีต ปัจจุบันและอนาคต

2. วุฒิภาวะทางการรู้คิด ศิลปะศึกษามุ่งพัฒนาให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจในศิลปะ ประวัติศาสตร์ศิลป์ ทั้งของตนเองและสังคมคุณภาพทั้งของไทยและสากล ศิลปะที่สัมพันธ์กับมนุษย์ สังคม และระบบเศรษฐกิจ

3. วุฒิภาวะทางการแสดงออก ศิลปะศึกษามุ่งพัฒนาให้ทำงานศิลปะ พัฒนาการทำงานอดิเรก ใช้ศิลปะช่วยเหลือวิชาอื่น เพื่อชีวิตประจำวัน พื้นฐานการศึกษาต่อหรือวิชาชีพในอนาคต

นับเป็นการปลูกฝังกระบวนการทางการรู้คิดจะมุ่งในการสร้างสิ่งที่ดีงามเกิดขึ้นในจิตใจเด็กเสียก่อน เพราะการปลูกฝังให้เด็กรู้จักรักและซาบซึ้งในความงามเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เบิกบานใจ ความรู้สึกอันเป็นนามธรรมดังกล่าวนี้คือมูลฐานของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะด้วยเช่นกัน

อีกทั้งการแสดงออกทางศิลปะนับได้ว่ามีส่วนต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กแต่ละคน ด้วยเหตุว่าเด็กจะมีโอกาสผ่อนคลายอารมณ์ตึงเครียด เช่น ความกลัว ความโกรธ ฯลฯ ดังนั้นความเพลิดเพลินจากกิจกรรมทางศิลปะนี้ ทำให้เด็กกล้าแสดงสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายในจิตใจ ออกมา จึงเท่ากับว่าเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดแก่ตัวเด็กได้อีกทางหนึ่ง

ศิลปะศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาอารมณ์ของเด็ก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เด็กอย่างถูกต้อง จะช่วยพัฒนาความรู้สึกต่างๆ ของเด็กได้เป็นอย่างดี การมองเห็นความสวยงามต่างๆ เริ่มต้นด้วยการสังเกตธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็กเป็นอันดับแรก ฝึกให้เด็กเกิดความรู้สึกจากการสังเกตสิ่งอื่นๆ ฝึกให้เด็กเปรียบเทียบด้วยการสังเกตธรรมชาติที่มีลักษณะตรงกันข้าม ใ้บอกความรู้สึกที่เกิดขึ้น แล้วนำความรู้สึกต่างๆ ที่ได้รับถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่างๆ ถ้าเด็กได้สัมผัสกับสิ่งที่สวยงาม สะอาด เรียบร้อย เด็กก็น่าจะเกิดความชื่นชมในสิ่งที่พบเห็น และสามารถแสดงความรู้สึกต่างๆ ด้วยการรับรู้ในความงาม (กรมวิชาการ, 2534 : 35 - 36)

ด้วยวิชาศิลปะศึกษาในทุกๆ ระดับเป็นวิชาที่ต้องลงมือทำจริงด้วยความรู้ความสามารถและความถนัดตามธรรมชาติของนักเรียน กล่าวได้ว่าเป็นวิชาที่มีเนื้อหาเฉพาะเกี่ยวกับวัสดุ วิธีการ รูปแบบ ความคิดสร้างสรรค์ และสภาพสังคม ตลอดจนเศรษฐกิจด้วย (อารี สุทธิพันธุ์, 2532 : 99)

ดังนั้นศิลปะเด็กต้องถือเอาความบริสุทธิ์อยู่เหนือกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีศิลปะของศิลปินซึ่งความแตกต่างนั้นมีผลมาจากสภาพจิตใจสำนึก การรับรู้ และการรู้คิดที่ต่างวุฒิภาวะ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2538 : 41)

ศิลปะศึกษาหรือศิลปะเด็กในโรงเรียนปัจจุบันมีความหมายกว้างกว่าวิชาวาดเขียนในสมัยก่อน กว้างกว่าทั้งแนวคิดในการสอน วิธีสอน และการจัดกิจกรรมให้เด็กฝึกปฏิบัติ เพราะ วิชาวาดเขียนแต่เดิม เป็นวิชาที่มุ่งเพียงให้เด็กวาดและระบายสี ซึ่งการวาดภาพและระบายสีเป็นเพียงส่วนหนึ่งในวิชาศิลปะศึกษาเท่านั้น วิชาศิลปะศึกษามีกิจกรรมมากมายหลายอย่าง เช่น พิมพ์ภาพ เขียนภาพ ปั้นดิน ออกแบบ ตัดกระดาษปะติด ทำรูปแขวน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนศิลปะศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษามีอยู่หลายประการและหนึ่งในนั้นคือ การต้องการปลูกฝังให้เด็กเป็นคนช่างคิด ช่างทำ โดยผ่านกิจกรรมในหมวดต่าง ๆ ของศิลปะศึกษาอันได้แก่ การวาดภาพ ระบายสี การปั้น การพิมพ์ ฯลฯ การเรียน การสอนศิลปะศึกษาไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม จึงควรส่งเสริมการพัฒนาทางด้านสติปัญญา ควบคู่ไปกับการแสดงออกของเด็ก (นวลลออ ทินานนท์. 2545 : 99)

การฝึกปฏิบัติทางศิลปะศึกษาตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นรูปแบบต่างๆ ให้เลือกนำไปให้เด็กแสวงหาประสบการณ์ ด้วยการให้วาดภาพระบายสี ปั้น แกะสลัก พิมพ์ภาพ สร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ กระบวนการเรียนการสอนนั้นได้ใช้ในลักษณะให้เด็กได้ฝึกกระบวนการคิดด้วย การศึกษาสังเกต ค้นคว้า วิเคราะห์ สืบค้น เปรียบเทียบ ทดลอง แก้ปัญหา โดยการนำเทคนิคต่างๆ มาสร้างสรรค์และแสดงออกทางศิลปะ (กรมวิชาการ. 2533 :56)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ศิลปะศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาลักษณะนิสัยให้ดีพร้อมให้ทุกๆ ด้าน เพื่อให้เด็กมีความเจริญงอกงามในทางสร้างสรรค์อย่างสูงสุด เพื่อให้สามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีของชาติ โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ ทางศิลปะศึกษาและเพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของศิลปะศึกษาดังกล่าวข้างต้น

วิรุณ ตั้งเจริญ (2532 : 21) กล่าวว่า วิชาศิลปะศึกษามีแกนสำคัญที่ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกระดับ 4 แกนเท่าๆ กัน คือ

1. สุนทรียศาสตร์ ให้ผู้เรียนเข้าใจคุณค่าของความงามที่เป็นวัตถุนิสัยและจิตนิสัยในแง่มุมแตกต่างกันออกไป เพื่อเห็นความหลากหลายของคุณค่าทางสุนทรียะ
2. ศิลปวิจารณ์ การฝึกให้เด็กรู้จักวิจารณ์งานของตนเอง หรืองานของผู้อื่น จะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดอิสระที่จะคิดทำให้กระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์พัฒนายิ่งขึ้น
3. ประวัติศาสตร์ศิลป์ การให้โอกาสนักเรียนค้นคว้าอภิปรายถึงรูปแบบศิลปะความคิดเห็นของศิลปะหลายๆ ประเภท
4. ศิลปะปฏิบัติ หรือการผลิตศิลปกรรม เป็นการให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานศิลปะหลายๆ ประเภท

ความรู้ทางการวิจารณ์ศิลปะ ประวัติศาสตร์ สุนทรียศึกษาและการปฏิบัติงานศิลปะ กล่าวได้ว่า เป็นแนวคิดที่จัดให้เนื้อหาทางศิลปะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยเนื้อหาทั้ง 4 ส่วน ไม่ได้แยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง พัฒนาการด้านอื่นๆ เป็นเพียงผลที่ได้ กระบวนการเรียนการสอน เท่านั้น (พีระพงษ์ กุลพิศาล. 2531 : 17)

นอกจากการสร้างสรรค์ของเด็กจะปรากฏให้พบเห็นได้ในงานศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ เนื้อหา และแนวคิด ด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านแล้ว การสร้างสรรค์ผลงานยังเป็นการ สะสมบุคลิกการสร้างสรรคด้วยเช่นกัน และถ้าการสร้างสรรคศิลปะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง บุคลิกภาพ ที่สร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดขึ้นกับเด็กด้วย พฤติกรรมของเด็กเมื่อแรกเข้าโรงเรียน นอกเหนือจากการ เปลี่ยนแปลงสังคมของเด็กปฐมวัยที่เด็กมีความสนใจ เพื่อนและกลุ่มเพื่อนมากยิ่งขึ้น

โรงเรียนระดับประถม เป็นองค์การทางสังคมที่สำคัญที่ทำให้เด็กเริ่มมีความคิดเริ่ม ด้วยตนเองที่เหมาะสม และทำให้เด็กได้เข้าใจความหมายในบทบาทของตน เพื่อเป็นการเตรียมตัว โภกในการเข้าสู่สังคมในอนาคต ซึ่งการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิสัมพันธ์ใน กลุ่มเพื่อนในโรงเรียนจะทำให้เด็กได้เรียนรู้วิถีแก้ปัญหาทางสังคม วิธีปฏิบัติตนที่ต่างไปจากพฤติกรรม เมื่อตอนอยู่บ้าน เพราะที่โรงเรียนเด็กจะต้องเรียนรู้ว่าเขากำลังมีการแบ่งปัน ทั้งในด้านของพื้นที่ วัสดุ ของเล่น เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ต้องยอมรับฟังทัศนะของผู้อื่น เรียนรู้เรื่องของการให้ความ ร่วมมือ ซึ่งจะนำเด็กไปสู่วิธีการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นต่อไป การสร้างสรรคงานศิลปะของนักเรียน ก็มีกระบวนการคล้ายคลึงกัน โดยต้องใช้ความคิดออกแบบสร้างสรรค์การแก้ปัญหาและตัดสินใจจาก ประสบการณ์เหล่านี้เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ ปลุกฝังพฤติกรรมในการทำงานอย่างมีระบบซึ่ง พฤติกรรมการสร้างสรรคนี้จะช่วยให้การปฏิบัติงานต่างๆ มีประสิทธิภาพดีขึ้น (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. 2536 : 42)

รูปแบบการแสดงประสบการณ์ในศิลปะเด็กจะมีทำที่ที่แสดงออกตรงๆ มากกว่าการ แสดงออกในลักษณะที่ยุกยักซับซ้อนเข้าใจยาก การแสดงความคิดเห็นปรากฏขึ้นบ้างและแตกต่างกันไปตามความคิดคำนึงของเด็กแต่ละคน ประสบการณ์ที่ตื่นเต้นเร้าใจและแปลกใหม่ จะพบว่าเด็ก ชื่นชอบที่จะนำมาสะท้อนเป็นผลงานศิลปะ ในการสอนศิลปะนั้น ประสบการณ์ที่ดีที่สุดที่เด็กพึงได้รับ ก็คือ การลงมือสร้างงานศิลปะด้วยตนเอง นั่นคือให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรง เด็กในระดับ ประถมศึกษาใช้เวลาสร้างงานศิลปะโดยเฉลี่ยขึ้นละประมาณ 35 - 40 นาที ความสนใจในงานเริ่ม นานขึ้นในการสร้างงานศิลปะ ถ้าหากว่าเด็กมีความรู้สึกว่าเป็นอิสระเด็กจะทำงานในลักษณะที่เป็น ไปเองตามธรรมชาติ (ประเทิน มหาจันทร์. 2531 : 62)

คุณค่าจากการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก แท้จริงแล้วมิใช่เพียงการทำความเข้าใจ ศึกษา วิเคราะห์ถึงวิธีการที่เด็กสื่อสารโดยผ่านผลงานศิลปะเพียงประการเดียว หากยังต้องทำความเข้าใจเกี่ยวโยงไปถึงพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา การอบรมเลี้ยงดู และสภาพแวดล้อมอัน หลากหลายที่เป็นปัจจัยเกี่ยวข้องต่อการเจริญเติบโตของเด็กในแต่ละช่วงวัยอีกด้วย ลำดับขั้นแห่ง การสื่อสารที่ปรากฏออกมาในรูปแบบการแสดงออกทางศิลปะของเด็กโดยทั่วไป ส่วนใหญ่จะปรากฏ ออกมาในรูปแบบของการขีดเขียน วาดภาพ ระบายสี และงานปั้น

ในระดับเด็กเล็ก ควรเป็นเรื่องที่มีความคุ้นเคยและชินในชีวิตประจำวัน เพราะในช่วงนี้ เด็กจะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง เรื่องราวควรเป็นสิ่งที่เด็กมีประสบการณ์ด้วยตนเอง อาจ จะเป็นเรื่องของครอบครัว ให้เด็กสะท้อนถึงภาพของครอบครัวของเด็กเอง

ประเทิน มหาจันทร์ (2531 : 21) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการประเมินการแสดงผลงานทางศิลปะเด็กไว้ว่า

เพื่อให้การสอนศิลปะดำเนินไปโดยสมบูรณ์ ในการประเมินค่าผลงานของเด็กควรยึดถือเกณฑ์ดังนี้ ความเจริญของผลงาน ที่ขึ้นอยู่กับความหมายของผลงานนั้นๆ การที่เด็กสามารถแสดง ความหมายให้ปรากฏในงานได้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าเด็กมีการแสดงออกได้ดี เกิดพัฒนาการในด้านต่างๆ โดยเด็กสามารถนำประสบการณ์ของตนเองมาแสดงออกได้ โดยมีกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

การฝึกปฏิบัติทางศิลปศึกษาตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ จัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นรูปแบบต่างๆ ให้เลือกนำไปให้เด็กได้แสวงหาประสบการณ์ด้วยการให้วาดภาพ ระบายสี ปั้น แกะสลัก พิมพ์ภาพ สร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ การเรียนรู้ คุณค่าทางศิลปะกระบวนการเรียนการสอนนั้น ได้ใช้ในลักษณะให้เด็กได้ฝึกกระบวนการคิดด้วยการศึกษาลงเกต ค้นคว้า วิเคราะห์ สืบค้น เปรียบเทียบ ทดลอง แก้ปัญหา โดยการนำเทคนิคต่างๆ มาสร้างสรรค์และแสดงออกทางศิลปะ (กรมวิชาการ, 2534 : 41)

การจัดกิจกรรมศิลปะให้เด็กฝึกปฏิบัติ ไม่ใช่การฝึกฝนทางการช่วยที่จะเน้นเป้าหมายทางทักษะให้เด็กมีสภาพเป็นช่างฝีมือ เพื่อนำผลงานศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยตรง แต่การจัดกิจกรรมศิลปะเป็นวิถีทางที่จะสะท้อนผลไปสู่การพัฒนาลักษณะนิสัย เพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในสังคม โดยเน้นลักษณะนิสัยที่ให้เป็น แก้ปัญหาเป็น และคิดเป็น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 31) ได้กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเน้นให้ตอบสนองความต้องการความสนใจและความสามารถของเด็ก ทั้งนี้กิจกรรมสำหรับเด็กวัย 6 ปี จะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมของความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อตาและมือ การเปิดโอกาสให้เด็กทดลองขณะการเล่น และทำงานกับวัสดุอุปกรณ์ประเภทต่างๆ เช่น ดินเหนียว ดินน้ำมัน สี ทราย รวมถึงวัสดุประเภทอื่นๆ เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักในการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กวัยนี้ คือ การเตรียมประสาทมือ การบังคับมือ เตรียมการบังคับกล้ามเนื้อตา เตรียมประสาทสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ เตรียมการสังเกต การฟัง และการพูดซึ่งการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ จะต้องใช้การจัดอุปกรณ์ และกิจกรรมให้เด็กได้ค้นคว้า ทดลองด้วยตนเองโดยตรง เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจและพัฒนาด้านสติปัญญาต่อไป

ความสำคัญของกิจกรรมทางศิลปะศึกษา

สุภลักษณ์ กนเกษพิศาล (2534 : 44) ได้กล่าวถึง กิจกรรมทางศิลปะศึกษาสามารถส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็ก ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย เด็กสามารถเคลื่อนไหวร่างกาย มือ แขน ขา ได้อย่างอิสระ
2. พัฒนาการด้านอารมณ์ เด็กจะเกิดความพึงพอใจ เกิดความมั่นคงทางอารมณ์มั่นใจในการแสดงออก สามารถปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดี
3. พัฒนาการทางสังคม เด็กจะได้เรียนรู้ที่จะช่วยเหลือกัน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน กิจกรรมทางศิลปะสภาพเป็นตัวเชื่อมโยงสังคมของเด็ก และพัฒนาการร่วมในสังคมอีกด้านหนึ่งด้วย
4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา กิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมสติปัญญาของเด็กให้ดีขึ้น เพราะเด็กต้องคิดสำรวจตรวจสอบ ลงมือกระทำ ได้ทดลองค้นคว้า
5. พัฒนาการทางการเรียนรู้ กิจกรรมทางศิลปะเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความสามารถ ความถนัด และต้องค้นหาวิธีการแปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ จึงทำให้เกิดการรับรู้ขึ้น
6. พัฒนาการทางการสร้างสรรค์ เด็กได้มีอิสระในการทำงานได้ใช้ความคิดสติปัญญา และจินตนาการของตนอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
7. พัฒนาการทางด้านสุนทรียภาพ เด็กจะเกิดความซาบซึ้ง ชื่นชม รู้คุณค่า ความงามในธรรมชาติ มีจิตใจละเอียดอ่อน

กิจกรรมทางศิลปะนอกจากจะมีคุณค่าในด้านส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กแล้ว (สุภลักษณ์ กนเกษพิศาล. 2534 : 34)

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 37 - 38) ได้กล่าวว่า กิจกรรมต่าง ๆ ของวิชาศิลปะศึกษานั้นมีค่าในด้านจิตบำบัดได้ดีอีกด้วย คือ

1. กิจกรรมทางศิลปะศึกษา ช่วยให้เด็กได้ระบายอารมณ์ที่เคร่งครัด เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ต่าง ๆ เช่น โกรธ กลัว และวิตกกังวล
2. กิจกรรมทางศิลปะศึกษา ช่วยขจัดความด้อยค่า ไม่สมปรารถนา ขาดความมั่นใจ ความขลาดอาย ความพิการ ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยระบายความทุกข์ได้
3. กิจกรรมทางศิลปะศึกษาช่วยทำให้เข้าใจปัญหาและความต้องการเด็กในกรณีที่เด็กดื้อ เกเร ก้าวร้าว รังแกเพื่อน (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 37 - 38)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า กิจกรรมทางศิลปะศึกษามีความสำคัญต่อเด็ก เด็กที่ได้มีโอกาสทำกิจกรรมทางศิลปะศึกษาจึงมักมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการพัฒนาการแก้ปัญหามากขึ้น ทำให้เด็กได้ตระหนักในคุณค่าของตนเอง เป็นการเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีให้กับตัวเด็กเอง ไม่ว่าจะ เป็นเด็กปกติหรือเด็กพิเศษ

3.6 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) ไว้ในแผนจัดประสบการณ์ชั้น เด็กเล็กดังนี้

1. เพื่อฝึกกล้ามเนื้อมือ
2. เพื่อฝึกประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา
3. เพื่อฝึกให้เด็กมีความอดทน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รับผิดชอบ
4. เพื่อให้รู้จักชื่นชมในสิ่งสวยงาม เกิดความเพลิดเพลิน
5. เพื่อฝึกให้อารมณ์แจ่มใส ร่าเริง
6. เพื่อให้เกิดโอกาสฝึกปรับตัวเอง ทำกิจกรรมร่วมกัน
7. เพื่อฝึกการแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง
8. เพื่อฝึกให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
9. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
10. เพื่อฝึกการสังเกต จำและคิด
11. เพื่อพัฒนาภาษาและอธิบายผลงานของตนเองได้

(จิตนาวรรณ เดือนฉาย 2541 : 27)

วิรุณ ตั้งเจริญ กล่าวว่า มักจะสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในลักษณะของความดีร้ายหรือการทำลายต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยไม่คำนึงถึงความจริงที่มองเห็นได้ การเขียนรูปทรงต่าง ๆ เพื่อแสดงความสำคัญของใบหน้าคนที่มีความรู้สึกของเด็ก หรือการเลือกใช้สีจะเลือกใช้ตามความหมายเฉพาะบุคคลที่เห็นว่าสีเข้ายวนใจสำหรับเขา ซึ่งอยู่นอกเหนือความจริงตามธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526 : 13)

แนวการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา

การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้คิดอย่างอิสระคิดจินตนาการตามความต้องการและความสามารถของเด็ก มุ่งให้เด็กเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์งานเป็นผู้นำความคิด และจินตนาการอย่างกว้างขวาง ช่วยให้เด็กมีอิสระภาพและกระตือรือร้นต่อการรับรู้สิ่งต่าง ๆ

1. เน้นกระบวนการ การทำงานของเด็กมากกว่าคำนึงถึงผลงานที่เด็กทำ
2. สนับสนุนการแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์โดยหลีกเลี่ยงการให้เด็กลอกเลียนแบบหรือวาดระบายสีจากภาพเพราะทำให้เด็กไม่ได้ใช้ความคิดอิสระ
3. ชื่นชมในผลงาน และความก้าวหน้าของเด็ก
4. วางแผนและเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็กให้พร้อม
5. จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เด็กสามารถหยิบได้ง่ายและสะดวกในการใช้
6. หลีกเลี่ยงคำถามที่ว่า “กำลังทำอะไรอยู่” หรือ “เดาว่าสิ่งที่เด็กทำคืออะไร”

7. ฝึกฝน และแนะนำให้เด็กได้ลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเองรู้จักการแสดงออกและทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามวุฒิของเด็กด้วย
8. ให้ความรู้ในด้านศิลปะ เช่น เรื่องสี ขนาด และรูปร่างของภาพ เลิศ อานันท์นะ ได้กล่าวว่า

ในการจัดกิจกรรมศิลปะที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงได้ เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างเสรี ไม่ยึดติดกับผลงานสำเร็จ มีโอกาสสำรวจ ทดลอง ค้นคว้า ด้วยวัสดุานาชนิด อย่างอิสระ ปราศจากการออกคำสั่ง ดังนั้นแนวการจัดกิจกรรมควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. จัดเตรียมสภาพแวดล้อม และสร้างบรรยากาศให้หน้าสนใจสนุกสนาน
2. กำหนดกิจกรรมให้มีการแสดงออกอย่างเสรีในลักษณะที่เลือกได้ตามความสนใจ หรือยืดหยุ่นได้และง่าย
3. จัดแบ่งพื้นที่ให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระมีบรรยากาศที่ยั่วหย้าทำท่าย
4. ครูผู้สอนควรใช้คำพูดที่ยั่วหย้า และทำท่าย แทนการออกคำสั่งให้เด็กทำตาม
5. ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ โดยการสำรวจ ทดลอง และค้นคว้า ด้วยตนเอง
6. ในบางกิจกรรมที่จำเป็นต้องแสดงการสาธิตให้เด็ก ๆ ดู เป็นแนวทาง ควรเสนอแนะให้พอเกิดความสนใจ และเปิดโอกาสให้เด็กลงมือปฏิบัติตามความคิด
7. ก่อนลงมือปฏิบัติงานศิลปะควรแนะนำให้เด็กสวมเสื้อกันเปื้อน ซึ่งอาจเป็นเสื้อผ้าเก่า ๆ ของพ่อแม่ และซักให้สะอาดภายหลังการใช้แล้ว (เลิศ อานันท์นะ 2535 : 56 - 57)

3.7 กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และงานปั้น

การจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์สำหรับเด็กประถมคือการจัดให้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้โดยผ่านการเล่น การเล่นของเด็กวัยนี้นอกจากทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือเป็นผลทางด้านจิตใจแล้วยังเป็นผลทางกาย และอื่นๆ การเล่นสอนให้เด็กเข้าใจถึงโลกภายนอก สังคม และวัฒนธรรมซึ่งจะต้องเผชิญต่อไปในชีวิตที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 1) ได้ให้ความหมายว่า เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กทำอย่างเสรี ซึ่งจะช่วยพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยครูจะระลึกละเอียดว่าศิลปะสำหรับเด็กมิได้เน้นให้เด็กทำได้สวยหรือเหมือนจริง แต่เพื่อให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้านจากกิจกรรมนี้

ราตี ทองสวัสดิ์ (2533 : 82) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้กับเด็กประถมศึกษาด้วยการได้รับ ประสบการณ์ตรงจากการเล่น การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี และเน้นการส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ และเกิดทักษะในการเรียนรู้

ศิลปะจึงเป็นกิจกรรมที่จะสามารถช่วยจัดสรรประสบการณ์ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งสามารถสร้างประสบการณ์ในการสำรวจตรวจสอบประสบการณ์ในการใช้วัสดุอุปกรณ์ และประสบการณ์ทางด้านของความรู้สึกของเด็ก (สุโขทัยธรรมมาธิราช. 2526 : 94)

องค์การ อินทรมพรรย์ และคนอื่นๆ (2526 : 268 - 272) ที่ว่าในการเรียนการสอนวิชาศิลปะนั้นประกอบด้วยงานวาดภาพ งานปั้น งานประดิษฐ์ ซึ่งรวมถึงงานปะ ตัดฉีก พับกระดาษ ประดิษฐ์วัสดุ และเศษวัสดุนั้น กิจกรรมต่างๆ นี้เป็นกิจกรรม ที่ทำให้เด็กเรียนด้วยความสนุก เพลิดเพลิน เนื่องจากสามารถสนองความต้องการพื้นฐานของเด็กวัยนี้ได้ตามพัฒนาการของเขา เด็กจะมีช่วงความสนใจยาวขึ้นและเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สอนสามารถที่จะปลูกฝังให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในเรื่องลักษณะนิสัยที่เหมาะสมได้หลายอย่าง นอกเหนือจากการให้ประสบการณ์ทางศิลปะ ลักษณะนิสัยที่สามารถให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการกระทำกิจกรรมด้านศิลปะ

นอกจากนี้ ประสบการณ์ก็นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างมาก ประสบการณ์จะช่วยให้การแสดงออกเป็นไปอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประสบการณ์ทางศิลปะในที่นี้พิจารณาได้ 3 ด้าน คือ

1. ประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกปฏิบัติ การทำงานที่ต้องมีการผสมผสานระหว่างความคิดเห็นและการปฏิบัติ เช่น ศิลปะจำเป็นต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่รู้จักสิ้น เมื่อปฏิบัติงาน ผลงานก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นก็จะมีผลต่อการปฏิบัติงาน ครั้งต่อไปอีก ต่างมีผลต่อกันเช่นนี้ เป็นวัฏจักรการเรียนรู้ที่ได้รับก็คือประสบการณ์ ฝังแน่นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่มีคุณค่าหรือเป็นความพร้อมเฉพาะตัวบุคคลที่ควรได้รับการผลักดันให้เกิดขึ้น

2. ประสบการณ์จากการศึกษาผลงานศิลปะ การฝึกปฏิบัติงานศิลปะแต่เพียงด้านเดียว โดยที่ไม่มีการศึกษาให้สัมพันธ์กับการปฏิบัติ ย่อมไม่สามารถผลักดันให้การฝึกปฏิบัติพัฒนาไปได้ดีเท่าที่ควร การดูผลงานศิลปะต่างๆ ไป การดูอย่างชื่นชม คติวิเคราะห์ และวิพากษ์ วิจารณ์จะเป็นประสบการณ์ที่มีค่าต่อการเรียนรู้หรือการฝึกปฏิบัติครั้งต่อไปอย่างมาก เพราะการเรียนรู้ทุกอย่าง ย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไม่ทางตรงก็ทางอ้อม การศึกษาผลงานศิลปะจึงควรได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

3. ประสบการณ์จากสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมซึ่งหมายถึงสภาพแวดล้อมในเชิงวัตถุ ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้น และสภาพแวดล้อมในเชิงเหตุการณ์ต่างๆ การที่ผู้เรียนมีประสบการณ์มาก ได้รู้มากและเห็นมาก ก็ย่อมเปิดโอกาสให้เขาได้คิดมากตามมาด้วย ประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมทั้งในแง่รูปแบบ และความคิดย่อมเป็นความพร้อมที่มีความหมายต่อการเรียนรู้ และการแสดงออกทางศิลปะ

จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมการแสดงออกเฉพาะตัวโดยการจัดประสบการณ์ที่ดี อัน ได้แก่ ประสบการณ์จากที่บ้านและประสบการณ์จากโรงเรียนจะส่งผลให้เด็กมีการแสดงออกทางศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญต่อพัฒนาการในทุกๆ ด้านของเด็ก

และเนื่องจากการแสดงออกทางศิลปะโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการปั้น สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม ความเจริญเติบโต ลักษณะเฉพาะตัว การติดต่อสื่อสาร อารมณ์ ความรู้สึกและรวมถึงการสังสรรค์ประสมประสานกันในด้านต่างๆ ได้อย่างดี

ส่วนกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2534 : 15) กล่าวว่ากิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเด็กให้แสดงออกทางอารมณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยใช้ศิลปะหรือวิธีการต่างๆ เป็นเครื่องมือ

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ในโรงเรียนประถมศึกษาชั้นนั้น มุ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบด้วยตนเองอย่างอิสระซึ่งเป็นธรรมชาติของวิชาศิลปะที่ประกอบด้วยเรื่องราวของประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ประณีต ทักษะ ความรู้สำหรับการจัดกิจกรรมการสอนศิลปะในโรงเรียนประถมศึกษาชั้นนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะศิลปะนอกจากจะมีกิจกรรมหลายสาขามาประกอบกันแล้ว ยังต้องมีความยากง่ายเหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของเด็กอีกด้วย

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2533 : 12) กล่าวถึงเรื่องราวที่ใช้เป็นโจทย์ให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะว่า

ครูจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตการแก้ปัญหาทางจินตนาการให้เด็ก ซึ่งขอบเขตนี้ครูอาจตั้งหรือให้เด็กคิดขึ้นเอง ซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์และสภาพการรับรู้ตามแต่เด็กแต่ละคนหรือเด็กที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ขอบเขตดังกล่าว โดยทั่วไปจะตั้งโดยใช้ “เรื่องราว” เป็นหัวข้อกำหนด ถ้าเป็นงานที่ทำคนเดียว ควรกำหนดหัวข้อที่สามารถกระตุ้นให้เกิดจินตนาการจากประสบการณ์ส่วนตัวของตนให้มากที่สุด ถ้าทำเป็นกลุ่มต้องพิจารณาดูว่า จะกำหนดหัวข้อใดให้กระชับพอที่เด็กหลายๆ คนสามารถแก้ปัญหา การจินตนาการร่วมกันได้ ทั้งนี้ต้องให้สัมพันธ์กับเวลาที่เด็กทำงานด้วย

ดังนั้นศิลปะศึกษาจึงเป็นวิชาหนึ่งที่นักการศึกษา และนักจิตวิทยาทางการศึกษา นำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษา โดยจัดกิจกรรมศิลปะต่างๆ ให้สัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชีวิต สังคม และการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงาม (เลิศ อานันท์นะ. 2532 : 22)

เนื่องจากศิลปะศึกษาไม่ได้เน้นความรู้เนื้อหาเหมือนกับวิชาอื่นๆ ไป แต่เน้นให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์แบบในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ซึ่งนอกจากการจะช่วยพัฒนาด้านต่างๆ ให้แก่เด็กแล้วยังช่วยปลูกฝังค่านิยม รสนิยมที่ดี สุขุขุภาพและการนำประโยชน์ของความงามมาใช้ให้ตนเองมีความสุขตามอัตภาพในการดำรงชีวิต

ธรรมชาติของศิลปะมีรูปแบบที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อการแสดงออกในการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้อย่างกว้างขวาง การจัดเตรียมสื่อการเรียนเกี่ยวกับศิลปะให้พร้อมจึงนับว่าเป็นบทบาทสำคัญประการหนึ่ง เด็กวัยประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นวัยที่สภาพร่างกายและจิตใจเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว มีนิสัยอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น และอยากรู้อยากทดลอง จึงควรเลือกสื่อในการเรียนการสอน

สอนที่สามารถตอบสนองต่อการเคลื่อนไหวของร่างกายและกล้ามเนื้อของเด็กที่แข็งแรงมากขึ้น เป็นลำดับ

ซึ่งศิลปะสามารถตอบสนองพฤติกรรมการแสดงออกในรูปของการทาบ บีบ ขยำ กด นวด ตีง ทา ระบาย สลัก ป้าย หยด ฯลฯ ตามความสนใจอย่างอิสระเสรี ลักษณะรูปแบบของกิจกรรมควรเป็นไปในเชิงการส่งเสริมให้มีการสำรวจ ทดลองและค้นคว้าจากวัสดุนานาชนิดที่มีในท้องถิ่น เช่น ดินเหนียว ดินน้ำมัน สีเทียน สีโปสเตอร์ ลวด กระดาษ ไข่ม้วน เป็นต้น (เลิศ อานันท์นะ. 2535 : 93)

การเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของสติปัญญาได้ในการเรียนรู้นั้น ถ้าผู้เรียนรู้รู้สึกว่า สิ่งที่เรียนน่าสนใจ ทำท่าย และสิ่งที่เรียนนั้นผู้เรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ ผู้สอนจึงเป็นบุคคลสำคัญสำหรับการปลูกฝังเจตคติที่ดีของการเรียนรู้ มีความเข้าใจและให้กำลังใจกับการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อใช้วิจารณ์พิจารณา เข้าใจถึงเหตุผลและขั้นตอนที่ถูกต้องเหมาะสมในการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในการเรียนรู้กระบวนการต่อเนื่องตลอด ชีวิต และเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนต้องขวนขวายเพื่อตนเอง ใฝ่รู้ รักการเรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งทำท่ายน่าสนใจ ผู้เรียนทุกคนที่ประสบความสำเร็จและบรรลุศักยภาพ สูงสุดของตนเอง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สุขภาพกายแข็งแรงและสุขภาพจิตดี ปรับตัวเข้ากับสังคมและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

ชีวิตของเด็กเป็นชีวิตของการเรียนรู้ตลอดเวลา การพบเห็นสิ่งต่างๆ หรือเหตุการณ์ต่างๆ รอบตัว เด็กถือว่าเป็นบทเรียนที่มีค่าต่อเขา เด็กตื่นตื่นที่จะเลียนแบบ ตื่นตื่นที่จะรับรู้ และตื่นตื่นที่จะสะท้อนประสบการณ์นั้นออกมา ไม่ว่าจะเป็นการบอกเล่า เขียนบรรยาย หรือสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ เด็กกระหายที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต สัมพันธ์กับอารมณ์ของเขา แม้โลกของเด็กจะดูเป็นโลกแคบๆ แต่ความคิดคำนึงหรือจินตนาการของเด็กก็จะขยายออกไปกว้างไกลมาก ความกระหายหรือกระตือรือร้นต่อประสบการณ์รอบตัว ผลักดันให้เกิดทั้งการเรียนรู้และการพัฒนาการในทุกๆ ด้าน ประสบการณ์ที่กว้างขวาง จึงมีคุณค่าอย่างกว้างขวางต่อการเรียนรู้และพัฒนาในตัวเด็กด้วยเช่นกัน (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2539 : 114)

เด็กเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงในสังคม ศิลปะเด็กเปลี่ยนแปลงไปตามท่าทีของศิลปะในสังคมด้วย จริงอยู่เด็กเป็นส่วนหนึ่งของผู้คนมากมายที่ประกอบกันขึ้นเป็นสังคม แต่ ถ้าเราสังเกตให้ดีก็จะพบว่า โลกของเด็กมีแบบฉบับเฉพาะวัยของเขา ซึ่งต่างไปจากโลกของผู้ใหญ่ แม้จะไม่ต่างกันโดยสิ้นเชิง แต่ก็มองเห็นได้ชัดเจน โลกของเด็กมีแบบแผนทางการคิด การเรียนรู้ การเล่น เป็นของเด็กเอง ศิลปะเด็กก็เช่นกัน แม้ศิลปะเด็กจะเป็นผลกระทบมาจากสังคมของผู้ใหญ่ แต่การรับรู้ การแสดงออก และการสร้างสรรค์ทางศิลปะของเด็กก็ต่างไปจากศิลปะของผู้ใหญ่

จึงเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่า ศิลปะของเด็กนั้นเป็นกุญแจดอกสำคัญที่ผู้ใหญ่จะเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของเด็กศิลปะ เด็กเป็นเสมือนสื่อสารที่มองเห็นได้ เพราะศิลปะเด็กย่อมเป็นตัวแทนความรู้สึกนึกคิดของเขาโดยตรง เช่น เมื่อเด็กเขียนภาพเกี่ยวกับชุมชน นั่นคือความปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่ในชุมชนในลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็ได้

นอกจากปัจจัยองค์ประกอบแวดล้อมต่างๆ แล้วองค์ประกอบที่มีผลต่อการเรียนการสอนที่สำคัญอย่างมากประการหนึ่งคือ ธรรมชาติของเด็กแต่ละวัย ในประเด็นนี้นักวิชาการด้านศิลปศึกษา เชื่อว่า การสร้างงานศิลปศึกษาของเด็กในระดับมัธยมศึกษาเป็นการสะท้อนความคิดเห็นต่อสิ่งต่างๆ ผ่านกระบวนการศิลปะโดยใช้ เส้น สี แสงเงา รูปร่าง รูปทรง ฯลฯ เป็นสื่อในการแสดงออก ซึ่งนักเรียนต้องใช้ทักษะและประสบการณ์ที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีต

อย่างไรก็ตามบทบาทหน้าที่การเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนจะก้าวหน้าไปได้เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น หลักสูตร ผู้เรียน กระบวนการเรียน งบประมาณ ปัจจัยที่มองข้ามไปได้เลย คือครูสอนศิลปศึกษาที่มีคุณวุฒิทางศิลปะโดยตรง เป็นผู้ที่มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของเนื้อหาวิชาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาศิลปศึกษาให้เป็นที่ไปอย่างถูกต้องตามหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนอันจะทำให้เด็กไทยเป็นผู้ที่มีลักษณะนิสัยที่ดีงาม มีความจริงใจที่ได้แสดงรูปแบบออกมาอย่างเปิดเผยด้วยความภาคภูมิใจต่อตนเองและผู้อื่น (มณฑา ไร้ทิม. 2531 : 57)

เด็ก ๆ ใช้งานศิลปะเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้โดยผ่านทางพัฒนาแนวคิดต่างๆ ซึ่งสามารถเห็นรูปแบบทางตาได้โดยผ่านการสร้างสัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งสามารถจับยึดและเป็นมโนคติของสภาพแวดล้อมและโดยผ่านการจัดองค์ประกอบและการจัดวางสัญลักษณ์เหล่านี้ รวมกันเป็นองค์ประกอบเดียวกับศิลปะเป็นกิจกรรมที่มีพลังและสอดคล้องกันพร้อมด้วยศักยภาพอย่างยิ่ง

สำหรับการศึกษากระบวนการปั้นของเด็ก ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนแต่ละคนจะนำความรู้พื้นฐานต่างๆ ความสามารถของตนกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อสร้างผลงานรูปแบบใหม่ที่มีความหมายในกระบวนการของการเลือกสรรการตีความและการสังเคราะห์ความรู้พื้นฐานเหล่านี้ ไม่ได้เป็นเพียงผลงานปั้นที่เราเห็น แต่เด็กได้ให้เราเห็นถึงส่วนที่เป็นตัวของเขาเองนั่นคือ เด็กแสดงออกให้เห็นว่าเขาคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร และเขาเห็นได้อย่างไร กิจกรรมศิลปะมีความสำคัญมาก สำหรับการเรียนด้วยการกระทำอันเป็นการเรียนจากการลงมือทำงานซึ่งต้องมีทั้งการวางแผนงาน การดำเนินงาน การแก้ปัญหาต่างๆ ตลอดจนการวัดผลแต่ละขั้นตอนการดำเนินงาน ต้องการความสร้างสรรค์ไม่น้อย วิชาศิลปะมีส่วนช่วยการกระทำกิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่นและในขณะที่เด็กประกอบกิจกรรมทางศิลปะต้องมีการวางแผน งาน มีการอภิปรายมีการประเมินคุณค่าของงาน เด็กจะได้รับประสบการณ์หลายด้านเป็นต้นว่าทางด้านภาษา ทางด้านสังคม

นอกจากนั้นผลอันเนื่องมาจากการทำกิจกรรมศิลปะก็คือช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ โดยการสังเกตสามารถใช้ความรู้และวิจรณ์ญาณของตนตัดสินว่าสิ่งใดงามสิ่งใดไม่งาม สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดไพเราะสิ่งใดไม่ไพเราะ รู้จักจำแนกประเภทของงาน ตลอดจนรู้จักชื่นชมงานได้อย่างถูกต้อง การที่เด็กจะมีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ได้ด้วยการปลุกฝังจากครู ผู้ปกครองทางบ้าน โดยอาศัยประสบการณ์ทางศิลปะเป็นปัจจัยสำคัญ

การสร้างสรรค์ของเด็กจะปรากฏให้พบเห็นได้ในงานศิลปะ ไม่ว่าจะป็นรูปแบบเนื้อหา และแนวคิดด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านแล้ว การสร้างสรรค์ผลงานยังเป็นการสะสมบุคลิกการสร้างสรรคด้วยเช่นกัน และถ้าการสร้างสรรคศิลปะเป็นที่ไปอย่างต่อเนื่อง บุคลิกภาพที่

สร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดขึ้นกับเด็กด้วยพฤติกรรมของเด็กเมื่อแรกเข้าโรงเรียน นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีความสนใจเพื่อนและกลุ่มเพื่อนมากยิ่งขึ้นแล้ว

วิชาศิลปะศึกษา จึงเป็นวิชาที่จัดประสบการณ์ การเรียนการสอนด้านศิลปะในโรงเรียน ให้กับเด็กตามวุฒิภาวะเพื่อส่งเสริมให้มีโอกาสแสดงออกอย่างเสรีทางความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ ตามความสนใจ และความถนัดตามธรรมชาติของเด็กแต่ละคน (เลิศ อานันท์นะ. 2523 : 64)

ดังนั้น ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมทางศิลปะศึกษานั้น เด็กจะแสดงออกจากจิตสำนึกของแต่ละคน ดังนั้น ผลงานของเด็กจะมีความซับซ้อน ยากง่ายแตกต่างกันสิ่งที่มีผลกระทบต่อ การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ประกอบด้วย พื้นฐานทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ลักษณะการดำเนินชีวิตและกิจกรรม พื้นฐานทางสภาพแวดล้อม ด้วยเป็นปัจจัยให้การแสดงออกทางศิลปะโดยเด็กอาจจะเสนอรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมหรือเหตุการณ์ต่างๆ ความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของบุคลิกภาพ สติปัญญา อารมณ์ ความนึกคิด จะมีผลไปสู่การแสดงออกที่แตกต่างกัน ทั้งเรื่องราว รายละเอียด สี ความซับซ้อน เด็กอาจจะเลือกวัสดุ อุปกรณ์ที่ต่างกัน แสดงออกด้วยเทคนิคที่ต่างกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความแตกต่างของเด็กแต่ละคนโดยเฉพาะ

3.8 การปั้นของเด็ก

ความสำคัญของการปั้น

กิจกรรมการปั้นจัดได้ว่าเป็นกิจกรรมการเล่นที่ผูกพันกับชีวิตของเด็กมากทุกยุคทุกสมัยสิ่งที่เด็กปั้น เช่น การปั้นดินเหนียว นับเล่นของเล่นพื้นบ้านมาแต่อดีต ซึ่งมีหลักฐานการขุดพบตุ๊กตาดินเหนียวอายุ ประมาณ 2,000 ปี ซึ่งหลักฐานดังกล่าวอาจสันนิษฐานได้ว่าเด็กในสมัยก่อนประวัติศาสตร์เล่นปั้นดินเหนียวหรือผู้ใหญเป็นผู้ปั้นให้

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2529 : 30 - 31) กล่าวว่า การปั้นเป็นการทำงานที่มีสามมิติ คือ ภาพที่แสดงถึงความกว้าง ยาวและหนา หรือลึกหรือสูง งานปั้นเป็นงานปฏิบัติซึ่งจะแสดงออกเป็นรูปนูนต่ำ นูนสูง หรือลอยตัว (มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช. 2526 : 216) การที่เด็กได้รับการจัดกิจกรรมการปั้นที่เหมาะสม เด็กจะสามารถพัฒนาการในด้านต่างๆ ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย

การปั้นของกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานที่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างการใช้กล้ามเนื้อและประสาทตา เด็กจะได้กล้ามเนื้อทั้งฝ่ามือ ข้อมือและนิ้วทั้งห้าซึ่งจะส่งผลให้อวัยวะต่างๆ มีความแข็งแรง มีทักษะในการทำงานคล่องตัวดีขึ้น (เลิศ อานันท์นะ. 2535 : 44 - 48) โดยเมื่อเด็กเริ่มต้นการปั้นเด็กจะใช้มือในการดึงสีกที่ ใช้ปั้นออกเป็นชิ้นๆ การม้วน การบีบให้ผ่านร่องนิ้ว การใช้มือตี การหวด การทุบ การบด การตำ การต่อย การหยิก ฯลฯ เมื่อเด็กอายุมากขึ้นเด็กจะมีการพัฒนาทักษะต่างๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งเด็กอาจใช้อุปกรณ์ประกอบการปั้นในการทำงานต่างๆ

ลัดดา นีละมณี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2527 : 221) กล่าวว่า การปั้นจะช่วยให้เด็กเกิดทักษะการใช้นิ้วมือ ข้อมือ ให้เคลื่อนไหวโดยอัตโนมัติ ซึ่งนับได้ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมไปสู่การเขียนหนังสืออีกวิธีหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับไวท์เบรด (Whitebread. 1996 : 246) ที่กล่าวว่า การปั้นเป็นพื้นฐานในการควบคุมกล้ามเนื้อการหยิบจับดินสอหรืออุปกรณ์ในการเรียนต่างๆ ได้ดี

2. พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ

ในขณะที่เด็กเล่นปั้น เด็กจะเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เนื่องจากเด็กได้ทำกิจกรรมตามความพึงพอใจของตนเอง เป็นการลดความเครียด ผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน และความคับข้องใจ เด็กสามารถระบายอารมณ์ที่ขุ่นเคืองของตนในขณะที่ทုบดิน เป็นการปลดปล่อยความคิด อารมณ์ ความกลัวที่อยู่ในใจ เมื่อเด็กได้ฝึกฝนบ่อยๆ เด็กจะมีทักษะในการทำงานมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีประสบการณ์แห่งความสำเร็จ มีความภูมิใจที่ได้ทำ เมื่อเด็กมีความพอใจที่จะทำสิ่งใดเขาก็จะทำสิ่งนั้น และจะทำสิ่งนั้นด้วยความมานะอดทน และด้วยความสำเร็จจากสิ่งที่เด็กทำ เด็กจะพอใจและภูมิใจ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าในความเป็นมนุษย์

องค์การ อินทรมพรรย และคนอื่นๆ (สุโขทัยธรรมมาธิราช. 2526 : 268 - 272) กล่าวว่า กิจกรรมการปั้นเป็นกิจกรรมที่สามารถปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดี ได้แก่

1. การเป็นผู้รักในการทำงาน มีความรับผิดชอบจนทำสำเร็จด้วยความอดทนและมานะพยายาม มีความรับผิดชอบในการเก็บรักษาสิ่งของเครื่องใช้ที่นำมาใช้แล้วนำไปเก็บเข้าที่เมื่อเลิกใช้ทำกิจกรรมนั้นแล้ว
2. การเป็นผู้รู้จักกาลเทศะโดยจะมุ่งให้เด็กรู้จักแบ่งแยกเวลาเล่นและเวลาทำงานได้อย่างเหมาะสมให้รู้จักโอกาส เช่น ในการทำงานที่ต้องใช้อุปกรณ์ร่วมกัน หากเป็นเวลาเด็กต้องการใช้เครื่องมือชิ้นนั้น แต่เพื่อนกำลังใช้อยู่ เด็กจะต้องคอยโอกาสให้ผู้อื่นทำเสร็จก่อน ไม่ควรยื้อแย่งเอามาทันที หรือการรู้จักโอกาสที่เหมาะสมในการพูด ไม่ควรแทรกขึ้นมาในขณะที่ผู้อื่นกำลังคุย
3. เป็นผู้กล้าพูด กล้าซักถาม กล้าแสดงออกโดยมุ่งให้เด็กเป็นคนกล้า กล้าพูด กล้าซักถาม กล้าตอบคำถามในสิ่งที่ตนคิด ตนต้องการ และเมื่อจะขอความช่วยเหลือคนอื่น
4. การเป็นผู้รู้จักสังเกตโดยมุ่งให้เด็กเป็นคนช่างสังเกตเมื่อพบเห็นสิ่งใดก็พยายามสังเกต พยายามจดจำรูปร่างของสิ่งนั้นได้ และสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติงานได้
5. การเป็นผู้รักความเป็นระเบียบ ความสวยงาม และรักความสะอาด โดยจะมุ่งให้รู้จักการกระทำที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เช่น การเก็บอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ การรักษาความสะอาดของเสื้อผ้าไม่ทำให้สกปรก
6. การเป็นคนรู้จักประหยัด โดยมุ่งให้เด็กใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นต่อรูปแบบของงาน การนำวัสดุอุปกรณ์ที่เหลือใช้นำกลับมาใช้ใหม่
7. การเป็นผู้มีน้ำใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยมุ่งให้มีน้ำใจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักแบ่งอุปกรณ์เครื่องใช้ที่เป็นส่วนรวม มีน้ำใจในการช่วยเหลือของที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม
8. การเป็นผู้มีความพอใจในสิ่งที่ตนมีหรือตนทำขึ้นโดยมุ่งให้เด็กเกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นในตนทำขึ้น เป็นการปลูกฝังให้เกิดความสนใจในงานศิลปะ

3. พัฒนาการด้านสังคม

ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่ากิจกรรมการปั้นเป็นกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมได้ดี กล่าวคือ ในขณะที่เด็กปั้นเด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ทำให้เกิดการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น การปรับตัว เช่นการแบ่งปันและการร่วมมือกัน การช่วยเหลือผู้อื่นและการได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการแสดงความคิดเห็นของตนเองนอกจากนี้เด็กยังเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับครูในขณะที่ทำกิจกรรมการปั้นหรือในขณะที่การเล่าผลงานให้ครูและเพื่อนฟัง

ลัดดา นีละมณี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2527 : 17 - 18) กล่าวว่า

ครูสามารถจัดสภาพการณ์โดยใช้กิจกรรมปั้นเป็นสื่อในการเตรียมความพร้อมทางสังคมให้กับเด็กได้ เช่น ครูใช้ดินน้ำมันกับวิธีการแบ่งกลุ่มให้เด็กทำงานกลุ่ม โดยให้เด็กแบ่งดินน้ำมันกับเพื่อนแล้วช่วยกันปั้นสัตว์อะไรก็ได้มาส่งครู 1 ตัว เด็กทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการปั้นอยู่ด้วย เช่น บางคนอาจปั้นหัว บางคนอาจปั้นแขน บางคนอาจปั้นขา บางคนอาจปั้นหู บางคนอาจปั้นตา และบางคนอาจปั้นตัว และเอาส่วนต่างๆ มารวมกัน การที่เด็กรู้จักแบ่งดินน้ำมันกันปั้นส่วนต่างๆ ของสัตว์และช่วยกันนำมาต่อให้เป็นสัตว์ตัวเดียว เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักทำงานร่วมกัน การรู้จักแบ่งปันและการรู้จักทำงานร่วมกันเป็นพฤติกรรมส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นได้ว่าเด็กมีความพร้อมทางสังคม

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา

กิจกรรมการปั้นเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้เกิดการพัฒนาสติปัญญา กล่าวว่าการปั้นที่เด็กได้สำรวจ ทดลอง ทำให้เด็กเกิดความ คิดสร้างสรรค์และจินตนาการมีความสามารถในการแก้ปัญหา เลือกรสร ตัดสินใจ วางแผน ลงมือกระทำจริง รวมถึงการวิจารณ์และการประเมินค่า ซึ่งกระบวนการดังกล่าวได้ตอบสนองต่อลักษณะนิสัยที่อยากรู้อยากเห็น ยั่วแหย่และท้าทาย ทำให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระภายใต้บรรยากาศที่สนุกสนานเพลิดเพลิน นอกจากนี้กิจกรรมการปั้นเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกฝนพื้นฐานการเรียนรู้คณิตศาสตร์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้วย

สรุปได้ว่า กิจกรรมการปั้นเป็นกิจกรรมศิลปะที่ตอบสนองความต้องการของเด็ก ให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึก ความคิด จินตนาการ กระบวนการ และจะส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านให้แก่เด็ก ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ - จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาเสริมสร้างลักษณะนิสัยบุคลิกภาพที่เหมาะสมทำให้เด็กกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานให้เด็กรักการทำงาน มีความภูมิใจในงานที่ทำ มีความรับผิดชอบในการทำงาน มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถปรับตัวและพฤติกรรมในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น ก่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญงอกงามต่อบุคคล และสังคมส่วนรวม

3.9 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมการปั้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้กำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมการปั้นไว้ ดังนี้

1. ความสามารถในการถ่ายทอดความคิด
2. กล้าแสดงออก ชักถาม ตอบ อธิบายอย่างมีเหตุผล
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความรับผิดชอบในการทำงาน การเก็บและรักษาวัสดุตลอดจนสถานที่ปฏิบัติงาน ราชสี ทองสวัสดิ์ กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการปั้นไว้ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

2527 : 216)

1. เพื่อให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อทั้งฝ่ามือและนิ้วทั้งห้า
2. เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การทำงาน 3 มิติ คือ การปั้นจะเป็นรูปนูนต่ำ นูนสูง หรือลอยตัว ทำให้เด็กเรียนรู้ความกว้าง ความยาว และความหนา
3. เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ธรรมชาติของดินว่าเมื่อเปียกน้ำจะนิ่มปั้นได้ แข็งแล้วจะแข็งและแตก

4. เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการเล่นสิ่งที่เลอะเทอะ
สรุปได้ว่า กิจกรรมปั้นเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ การทำงานกับ วัสดุ 3 มิติ รวมทั้งการพัฒนาการด้านร่างกาย กล้ามเนื้อมือและตา การถ่ายทอดความคิด จินตนาการ การแก้ปัญหา และความรับผิดชอบ

ลักษณะและพัฒนาการการปั้นของเด็ก

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld. 1957 : 33 - 39) ได้ศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก ในการปั้นซึ่งมีขั้นตอนคู่ขนานกับการวาดภาพพัฒนาการทางการปั้นของเด็กจะมีลักษณะตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะโดยลำดับ ได้ทำการศึกษาระดับพัฒนาการด้านศิลปะของเด็กโดยแบ่งขั้นพัฒนาการไว้ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) อายุ 2 - 4 ปี
2. ขั้นเริ่มต้นการเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre - Schematic stage) อายุ 4-7 ปี
3. ขั้นใช้สัญลักษณ์หรือเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic stage) อายุ 7-9 ปี
4. ขั้นเขียนภาพของจริง (Drawing Realistic) อายุ 9 - 11 ปี
5. ขั้นเขียนภาพเหมือนของจริง (Pseudo Realistic) อายุ 11 - 12 ปี
6. ขั้นความคิดสร้างสรรค์ (Period of Decision) อายุ 12 - 16 ปี

ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะขั้นพัฒนาการการปั้นของเด็กปฐมวัยในระยะ 2 - 6 ปี ซึ่งมีพัฒนาการดังต่อไปนี้

ขั้นที่หนึ่ง ตรงกับขั้นขีดเขียน (Scribbling Stages) อายุ 2 - 4 ปี ขั้นนี้แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่

- ระยะแรก เด็กอายุประมาณ 2 ขวบ ถ้าได้ดินเหนียวหรือดินน้ำมันเด็กจะตีหรือทุบโดยไม่มี ความหมาย

- ระยะที่สอง เด็กอายุประมาณ 3 ขวบ เด็กจะเริ่มดึงดินออกมาเป็นชั้นๆ บางครั้งดึงออกแล้วปล่อยทิ้งไป บางครั้งจะดูชั้นดินที่ตนดึงออกมา ซึ่งมีลักษณะคล้ายๆ กัน

- ระยะที่สาม เด็กอายุประมาณ 4 ขวบ เด็กมักจะชูก้อนดินที่ตนเล่นอยู่นั้น พร้อมกับพูดว่า “นี่เรือบิน” “นี่รถไฟ” ฯลฯ ซึ่งเป็นการตั้งชื่อตามความคิดคำนึงของเด็กตรงกับระยะที่เด็กตั้งชื่อรอยขีดเขียน

ขั้นที่สอง ตรงกับขั้นเริ่มต้นของการเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre Schematic Stages) อายุ 4 - 7 ปี ในขั้นนี้เด็กกำลังแสวงหาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับรูปลักษณะในการปั้นรูปคน เด็กจะดึงส่วนที่ยื่นออก เช่น จมูก แขน ขา ออกจากดินก้อนโต โดยไม่คำนึงถึงรูปลักษณะของจมูก แขน ขา เหล่านั้นมากไปกว่าการได้จับถือก้อนดินของตน และติดส่วนเหล่านั้นเข้าไปกับดินก้อนโตที่สมมติว่าเป็นลำตัว โดยไม่ได้ตกแต่งให้ดีขึ้น

3.10 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการปั้น

ทฤษฎีการสอนที่นิยมใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์นั้น มีดังนี้

1. ทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางความคิดและอายุ (Age - Based Concepts)

ทฤษฎีนี้หมายความว่า ความเจริญงอกงามของเด็กจะพัฒนาไปตามลำดับขั้นอายุ ซึ่งหมายถึงความพร้อมด้านวุฒิภาวะ คือ ทั้งร่างกายและการกระทำเป็นไปตามลำดับขั้นของวัยอันควร เช่น การวิจัยการพัฒนาทางศิลปะตามขั้นระดับอายุของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์

2. ทฤษฎีแห่งปัญญา (Intellectual Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า นักเรียนเขียนตามที่ตนรู้ เหมาะแก่การสอนทุกระดับ เป็นทฤษฎีที่ให้นักเรียนได้แสดงความรู้ความสามารถที่ตนเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้และความแตกต่างระหว่างบุคคล การเรียนแบบนี้เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออกของเด็กโดยตรง เด็กสามารถจะแสดงรายละเอียดที่ตนรู้แตกต่างกันตามความคิดรวบยอดของตนเอง

3. ทฤษฎีพัฒนาการรับรู้ (Perceptual Development Theory)

ทฤษฎีนี้เป็นของเกสตัลท์ (Gestalt) ซึ่งมีความเชื่อว่าเด็กเขียนตามที่ตนเห็นตามความเป็นจริงเด็กจะเห็นแต่เค้าโครงและเห็นส่วนรวมมากกว่า ไม่สนใจรายละเอียด ทฤษฎีนี้เหมาะกับการสอนเด็กระดับอนุบาลและประถมศึกษา เด็กจะถ่ายทอดความรู้สึกออกมาเป็นแบบง่ายๆ ส่วนความซับซ้อนจะเพิ่มขึ้นตามวัยของเด็กเอง

4. ทฤษฎีความรู้สึกรู้และการเห็น (The Haptic & Visual Child Theory)

ทฤษฎีนี้เป็นความเชื่อของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld) ซึ่งมีแนวความเชื่อที่ว่า ความเข้าใจและการรับรู้จากสิ่งแวดล้อมของเด็กจะมีผลแก่อารมณ์ของเด็ก ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้เด็กแสดงออกตามอารมณ์ของตน การวิจัย โลเวนเฟลด์ เชื่อว่า เด็กที่มีเสรี จะแสดงออกทางร่างกายและอารมณ์อย่างเปิดเผย (Witkin and Linton) ได้วิจัยหาข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อนี้พบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเสรี ความเจริญของเด็กทำให้สามารถแสดงออกได้ดีกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูอย่างขาดเสรีภาพ การสร้างสรรค์จะแสดงออกจากอารมณ์ภายในของเด็ก ซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมของเด็กเอง

5. ทฤษฎีเหมือนจริง (Native Realism)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เด็กสามารถเห็นได้เหมือนผู้ใหญ่ การเรียน คือการให้นักเรียน ฝึกทักษะตามที่ครูต้องการ กล่าวคือ ครูจะเป็นผู้กำหนดให้นักเรียนทำตาม ซึ่งไม่เหมาะสมกับการสอนศิลปะระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งมีแนวโน้มการเรียนเพื่อมุ่งรักษาถ่ายทอดวัฒนธรรม เดิม เช่น วิชาจิตรกรรมไทย หรือวาดภาพเหมือน เป็นต้น เป็นทฤษฎีที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เข้าใจวิธีการ และมีแบบแผน เป็นการเรียนเพื่อฝึกทักษะและความรู้โดยตรง เป็นการดำรงไว้เพื่อการอนุรักษ์โดยแท้จริง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าทฤษฎีที่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการปั้นนั้นมีอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน ครูสามารถนำแนวคิดในแต่ละทฤษฎีมาใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ โดยจัดกิจกรรมตามแนวทฤษฎีนั้นๆ ให้เหมาะสมกับวุฒิและระดับความสามารถของนักเรียนแต่ละกลุ่มหรือบุคคล

ลักษณะการปั้นของงานปั้น

ได้แบ่งการปั้นเป็น 3 แบบ คือ

1. การปั้นนูนต่ำ คือการปั้นรูปต่างๆ ที่มีพื้นหลัง ส่วนรูปต่างๆ ที่ปั้นนูนสูงกว่าพื้นหลังเล็กน้อย เช่น รูปเหรียญต่างๆ การมองเห็นจะมองเห็นเฉพาะด้านหน้าเท่านั้น ส่วนรูปที่ปั้นจะเป็นรูปอะไรก็ได้

2. การปั้นนูนสูง คือ การปั้นรูปต่างๆ คล้ายแบบแรก คือรูปยังติดกับฉากหรือพื้น หลัง แต่รูปพื้นจะนูนสูงขึ้นมาสูงกว่าแบบแรก เกือบจะลอยตัว เช่น รูปปั้นหรือแกะสลักตามประตู

3. การปั้นลอยตัว คือ รูปที่ปั้นแล้วมองเห็นทุกด้าน เช่น พระพุทธรูป ฯลฯ

ประเสริฐ ศิลรัตน์ (2529 : 49 - 50) แบ่งการปั้นเป็นรูปทรงต่างๆ ด้วยกัน หลายชนิด คือ

1. การปั้นรูปอิสระ เป็นการปั้นที่ผู้ปั้นสามารถนึกแล้วถ่ายทอดโดยไม่ต้องคำนึงว่ารูปที่ปรากฏนั้นจะเหมือนหรือไม่เหมือนกับรูปธรรมชาติ การปั้นอิสระผู้ปั้นสามารถทำได้ตามใจชอบ ก่อนจะปั้นรูปอิสระจะต้องให้เด็กกำหนดเสียก่อนว่าจะปั้นรูปแทนค่าความรู้สึกอะไร เมื่อปั้นเสร็จให้ตั้งชื่อผลงานให้เข้ากับลักษณะงานมากที่สุด การปั้นรูปอิสระเด็กแต่ละคนจะกำหนดนึกด้วยตนเอง
2. การปั้นรูปทรงเรขาคณิต เป็นการปั้นที่ต้องสร้างเหลี่ยม ลึน หรือส่วนโค้งและมุม ได้แก่ รูปทรงที่มีพื้นฐานมาจากรูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปทรงสามเหลี่ยม รูปทรงสี่เหลี่ยม รูปทรงกรวย รูปทรงกระบอก รูปทรงกลม
3. การปั้นรูปแบบธรรมชาติ การปั้นรูปแบบธรรมชาติเป็นการปั้นลักษณะรูปธรรม ซึ่งมีรูปแบบที่ให้เปรียบเทียบขนาด สัดส่วน ลักษณะต่างๆ การปั้นรูปแบบธรรมชาติ คน สัตว์ ต้นไม้ ฯลฯ มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ พื้นฐานความรู้ อายุ การควบคุมการใช้มือ

สรุปได้ว่า รูปแบบของการปั้นจะจัดแบ่งโดยสรุปจากลักษณะที่ปรากฏจากชิ้นงานปั้นเป็นสำคัญ โดยการปั้นจะปรากฏเป็นการปั้นรูปอิสระ การปั้นรูปทรงเรขาคณิต การปั้นรูปแบบธรรมชาติ

แบบของการปั้น

เด็กจะมีวิธีการปั้นแบ่งออกเป็น 2 วิธีคือ

การปั้นแบบวิเคราะห์ คือ การปั้นโดยเริ่มต้นจากดินทั้งก้อน ด้วยการดึงส่วนต่างๆ ที่เป็นส่วนประกอบย่อย เช่น แขน ขา ศีรษะให้ยื่นมาเป็นรูปร่างลักษณะของส่วนเหล่านั้น เด็กที่ปั้นวิธีนี้แสดงให้เห็นว่าเด็กมีความนึกคิดที่เป็นไปอย่างธรรมชาติ กล่าวคือ มองเห็นส่วนรวมก่อนแล้วจึงเห็นส่วนปลีกย่อยภายหลัง เช่น เมื่อนึกถึงต้นไม้ตามธรรมชาติ เราจะนึกถึงต้นไม้ ทั้งต้นก่อน แล้วจึงคิดย่อยลงไปถึงลำต้น กิ่ง ก้านและใบ ซึ่งเป็นความคิดที่ได้จากการสังเกต

การปั้นแบบสังเคราะห์ (Synthesis)

การปั้นแบบสังเคราะห์ คือการปั้นส่วนย่อยให้มีรูปร่างลักษณะตามที่ตนต้องการเสียก่อน เช่น ศีรษะ แขน ขา ฯลฯ แล้วเอามาต่อกันเป็นส่วนรวมทั้งหมด คือเป็นรูปเป็นร่างขึ้น เด็กที่ปั้นวิธีนี้แสดงให้เห็นว่า เด็กคิดถึงส่วนย่อยก่อนส่วนรวม เมื่อเด็กปั้นคน เด็กจะคิดก่อนว่า “คนมีหัว มีตัว มีแขนสองแขน มีขา สองขา” แล้วเด็กจะลงมือปั้นส่วนต่างๆ เหล่านั้นตามที่คิด หลังจากนั้นเด็กจะนึกถึงความสัมพันธ์ของส่วนเหล่านั้นว่าส่วนไหนติดต่อกับส่วนไหนอย่างไร แล้วต่อเข้าด้วยกันเป็นส่วนรวม

สรุปได้ว่า วิธีการปั้นของเด็กเป็นวิธีการปั้นจากความคิดของเด็กซึ่งจะเป็นการมองจากส่วนย่อยก่อนส่วนรวม หรือการมองจากส่วนรวมก่อนส่วนย่อย

สื่อและการใช้สื่อเกี่ยวกับการปั้น

การปั้นเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนั้น สื่อและอุปกรณ์จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการจัดกิจกรรมการปั้น สื่อที่นำมาใช้ปั้นมีหลากหลายชนิดดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2532 : 535)

ดินเหนียว (Clay or mud)

ดินเหนียวเป็นวัสดุที่หาได้ง่าย ไม่ต้องลงทุนหรือลงทุนก็ไม่มาก มีอยู่ทั่วไปเป็นวัสดุที่เหมาะสมกับการปั้น กล่าวคือ ดินเหนียวเกิดจากหินที่อ่อนตัวเพราะได้รับน้ำฝนตามธรรมชาติ ดินเหนียวเป็นของสะอาด ถึงแม้ว่าเด็กจะเล่นดินเหนียวเปรอะเปื้อนแต่ก็สามารถซักล้างออกได้ง่าย ไม่มีกลิ่นเหม็นหรือเน่าเหม็นอยู่ การหาดินเหนียวให้เด็กเล่นจึงเป็นสิ่งที่ดีเพราะไม่ต้องลงทุนมากหรือลงทุนบ้างก็ไม่มากและไม่มีการบาดเจ็บเสียหาย เด็กจะชอบเล่นปั้นดินเหนียวแม้ว่าจะเป็นการเล่นค่อนข้างหนักสำหรับเด็ก เพราะเด็กจะต้องใช้กล้ามเนื้อแขน ไหล่ คอและหลัง ในการทุบดิน ปั้นดิน โดยเฉพาะเด็กที่ชอบเล่นแรงๆ เด็กจะทุบดินปั้นดินเต็มกำลังเท่าที่เขาจะทำได้ ซึ่งเป็นการระบายอารมณ์โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน คุณสมบัติของดินเหนียวมีสีดำ สีเทา สีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีอิฐแดง ทั้งสีเข้มและสีอ่อน มากน้อยต่างกัน และมีดินเหนียวขาวที่จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดสุราษฎร์ธานี ดินเหนียวมีลักษณะอ่อนนุ่มเมื่อเปียกน้ำ และง่ายที่จะปั้นให้เรียบหรือขรุขระ สามารถทำเป็นภาพสามมิติได้ง่าย การจัดเตรียมดินเหนียว ควรเป็นดินเหนียวที่มาจากแหล่งน้ำสะอาด ไม่มีกรวดหรือเศษสิ่งของที่เป็นอันตราย มีลักษณะนิ่มนวล เมื่อใช้ปั้นจะไม่เปรอะเปื้อนมือ จึงควรทำดินเหนียวให้สะอาดและปลอดภัยก่อนที่จะนำมาให้เด็กเล่น เพราะอาจมีกรวด หิน ทราบ ใบหญ้า เศษแก้วเข้าไปปะปนอยู่ ดังนั้นจึงจำเป็น ต้องทำให้ดินเหนียวสะอาดและปลอดภัยคือ ถ้าเป็นดินเหนียวชนิดแห้งและแข็งควรทุบให้แตกเสียก่อน หรือถ้าเป็นโคลนดินเหนียวควรมาจากแหล่งน้ำสะอาด นำดินเหนียวใส่ในอ่างดินหรือถังหรือกะละมัง เติมน้ำลงในภาชนะให้ท่วม แช่น้ำไว้จนดินอ่อนตัวเป็นโคลน ใช้ไม้กวาดโคลนอย่างรวดเร็วหลายๆ ครั้ง แล้วกรองด้วยตะแกรงหรือแร่งตาเล็กละเอียดเพื่อแยกเศษวัสดุออกจากดินเหนียว นำไปตากแดดทิ้งไว้จนตกตะกอนค่อยๆ รินน้ำทิ้ง ตากแดดให้น้ำในดินแห้งระเหยไปกะพอให้ดินเหนียวปั้นได้ การเก็บรักษาดินควรเก็บในถุงพลาสติกชนิดหนา รัดปากถุงให้แน่น หรือนำดินใส่ภาชนะแล้วใช้ผ้าชุบน้ำคลุมไว้เพื่อให้ใช้ได้นาน หลังจากนำไปให้เด็กใช้เล่นแล้วประมาณ 1 สัปดาห์ ควรฆ่าเชื้อโรคโดยปั้นดินเหนียวเป็นก้อนกลมๆ ขนาดเท่าผลส้มหลายๆ ลูกใช้หัวแม่มือกดดินเหนียวตรงกลางให้เป็นหลุม ใส่ น้ำในหลุมเพื่อให้ดินเหนียวมีความชุ่มชื้น หยดยาฆ่าเชื้อโรคชนิดล้างวัตถุ เช่น ไลโซล (Lysol) ลงในหลุมๆ ละ 1 หยดและเก็บไว้ในภาชนะโดยใช้ผ้าชุบน้ำคลุมไว้

การเล่นดินเหนียวควรมีผ้ากันเปื้อนพลาสติกให้เด็กทุกคน ซึ่งจะช่วยให้การทำความสะดวกเป็นไปได้ง่าย เด็กบางคนที่เล่นดินเหนียวแล้วดินจะแห้งติดมือ เด็กจะเกิดความกลัว วิธีแก้ไขควรนำอ่างน้ำมาวางไว้ ใกล้ๆ บริเวณที่เด็กเล่นเด็กจะได้ล้างมือให้สะอาด โต๊ะที่เล่นดินเหนียวควรปูด้วยผ้าพลาสติกเพราะจะสะดวกต่อการทำความสะอาด

ดินน้ำมัน

ดินน้ำมันเป็นดินที่นำมาผสมระหว่างดินขาวกับสีผสมน้ำมันและน้ำมัน ปัจจุบันนิยมใช้กันมาก เพราะมีความสะดวกในการเก็บรักษาและการใช้ มีสีต่างๆ ให้เลือก การเลือกใช้ดินน้ำมันควรพิจารณาถึงลักษณะดินน้ำมันที่นุ่มไม่แข็งมากจนกินกำลังของเด็กหรืออ่อนจนเหลว ข้อเสียของดินน้ำมันคือ เมื่อเด็กเล่นเป็นประจําานๆ ย่อมมีเชื้อโรคหมักหมมอยู่ในดินน้ำมัน หากนำไปตากแดดหรือให้ความร้อนเพื่อฆ่าเชื้อโรคดินน้ำมันก็จะแห้งและแข็งใช้ปั้นไม่ได้ เมื่อวางตากลมอยู่นานๆ ดินน้ำมันก็จะแห้งแข็งเช่นเดียวกัน อีกทั้งส่วนผสมของดินน้ำมันอาจส่งผล ต่อมือของเด็กเพราะดินน้ำมันบางชนิดอาจมีส่วนประกอบที่เป็นสารพิษ จึงควรสังเกตในระหว่างเด็กปั้น หรืออาจป้องกันโดยซื้อดินน้ำมันที่เรียกว่า NON-TOXIC เป็นดินน้ำมันชนิดไร้สารพิษ ดินน้ำมันชนิดนี้จะมีกลิ่นหอมช่วยให้เด็กปลอดภัยมากขึ้น แต่ราคาค่อนข้างสูง การให้เด็กเล่นดินน้ำมันควรใช้วัสดุรองที่มีผิวมัน เช่น พลาสติก โลหะ กระดาษ ควรพยายามหลีกเลี่ยงวัสดุ รองที่ดูดซับน้ำมันได้ง่าย เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ ไม้อัด ฟันปูน

สรุปได้ว่า วัสดุและสื่อที่ใช้ในกิจกรรมการปั้นมีหลากหลายชนิด การใช้ประโยชน์ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของท้องถิ่นและความสะดวกในการจัดเตรียมของครูผู้สอน

บทบาทในการจัดกิจกรรมการปั้น

ลัดดา นิลละมณี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2527 : 324 - 327) กล่าวถึงบทบาทครูในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ (กิจกรรมการปั้น) ดังนี้

1. จงอย่าทำแบบอย่างหรือตัวอย่างให้เด็กทำตาม
2. เมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือ ควรช่วยเหลือเด็กโดยคำนึงถึงความสามารถเด็ก
3. การสาธิตให้เด็กดู ครูควรสร้างให้ดูด้วยความยินดีและเต็มใจ โดยไม่จำเป็นต้องพูด ถ้าเด็กถามว่า “คุณครูกำลังสร้างอะไร” จงตอบเด็กว่า “คุณครูกำลังสร้าง (ปั้น) สิ่งที่คุณนี้ชอบ” เมื่อเด็กเกิดความคิดที่จะทำได้เอง ควรให้โอกาสเด็กทำงานด้วยตนเอง
4. จงแสดงความชื่นชมยินดีในผลงานความสามารถและการค้นพบเล็กๆ น้อยๆ ของเด็กไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์หรือเอาผลงานของเขาไปเปรียบเทียบกับผู้อื่นหรือประกวดผลงานของเด็กวัยนี้ จงระลึกเสมอเด็กย่อมพอใจในผลงานของเขา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่เกิดจากความพอใจของผู้ใหญ่
5. จงอย่าเร่งเร้าหรือเข้าชี้เด็กที่ยังมีความลังเลใจ หรือชี้เตือนข้อผิดพลาด ให้ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด จงให้โอกาสเด็กได้สังเกตดูเสียก่อนจนกว่าเด็กพร้อมที่จะทำได้เอง

6. จงให้ออกาสแก่ประเภทที่ได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างถูกบังคับหรือถูกควบคุมมากเกินไป ได้ขจัดความหวาดกลัวหรือความไม่กลัวของเด็กนั้นให้หมดไปเสียก่อน ด้วยการให้เด็กดู อื่นๆ เล่นกันอย่างสนุกสนาน โดยไม่ต้องกลัวคำว่า “อย่า”
7. บางครั้งเมื่อเด็กลงมือทำงาน เกิดความเสียหาย ผิดพลาด ครูไม่ควรทำเสียงดังเอะอะ โวยวาย หรือแสดงกิริยาตื่นตระหนกตกใจเนื่องด้วยสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นก้าวหนึ่งที่สำคัญของการเล่นทางสร้างสรรค์ เพราะโดยปกติแล้วเด็กมักจะทำเสียหรือทำผิดก่อน แล้วจึงจะคิดทำสิ่งใหม่ๆ ขึ้นได้
8. ในกรณีที่เด็กทำอะไรอะเพอะเปอะไปนั้น จะเป็นประสบการณ์ที่จำเป็นอันหนึ่งของเด็กเพราะเด็กไม่สามารถจะนึกคิดได้จนกว่าเด็กจะประสบกับสิ่งนั้นด้วยตนเอง
9. การที่ครูเดินวนเวียนไปมารอบๆ คอยระมัดระวังดูแลการทำอะเพอะเปอะไปนั้น พร้อมพูดเตือนเด็กตลอด เวลา จะทำให้เด็กรู้สึกหวาดกลัวและน่ารำคาญ จะเป็นสาเหตุให้เด็กไม่กล้าและไม่อยากเข้าไปเล่นกิจกรรมนี้
10. ครูจะต้องระมัดระวังเด็กที่จะเกะกะ ก้าวร้าว ระบายเด็กอื่น หรือไปทำให้การเล่นของเด็กอื่นเสียหายหรือเล่นเครื่องเล่นในวิธีผิดๆ
11. จงอย่าไปทักท้วงบอกชื่อสิ่งที่เด็กผลิตให้เสียเอง ควรรอให้เด็กบอกชื่อสิ่งที่เขาผลิตขึ้นด้วยตัวของเขาเอง เช่น ไม่ทักท้วงพูดขึ้นว่า “แหม! บ้านของหนูสวยจัง” เพราะเด็กเขาอาจจะหมายถึง คอกม้า กระจกหน้าต่างที่ปักผู้โดยสารรถประจำทาง สถานีรถไฟ ก็ได้
12. จงแสดงความยินดีกับเด็กเมื่อเด็กเกิดความรู้สึกว่าเขาได้ทำสิ่งหนึ่งสำเร็จ แต่จงระมัดระวังคำพูดที่ยกย่องชมเชยให้ตรงกับความเป็นจริง มิใช่เยินยอเกินความเป็นจริง
13. จงอย่าหวังภาพหรือสิ่งผลิตใดๆ ที่สวยงามจากเด็ก และไม่ควรพูดถามเด็กว่า “หนูปั้นอะไร?” หรือ “หนูสร้างอะไรคะ?” เพราะการถามนั้น ถ้าเด็กไม่สามารถจะตอบได้ จะเป็นสาเหตุหนึ่งที่สกัดกั้นหรือยุติในการแสดงออกทางสร้างสรรค์ของผลงานในครั้งต่อไป ทั้งนี้เนื่องด้วยเด็กไม่สามารถบรรยายความรู้สึกภายในออกมาให้เป็นคำพูดได้ แทนที่เด็กจะบันทึกตาม ความรู้สึกของเขา เขาจะบันทึกแต่สิ่งที่เขาจะบอกได้ว่าเป็นอะไร หรือสิ่งที่ผู้อื่นเห็นแล้วจะต้องเข้าใจ ว่าเป็นอะไร จากคำถามของครูว่า “ปั้นอะไร” หรือ “สร้างอะไร” บางที เด็กอาจพูดว่า “ปั้นรูปงายๆ อย่างนี้ คุณครูโตแล้วก็ยังไม่รู้จักอีกหรือ”
14. เมื่อครูทราบถึงขั้นพัฒนาการของเด็กและสังเกตว่าเขากำลังอยากจะทำผลงาน การผลิตของเขาในขณะนั้นแล้วควรพูดว่า “หนูช่วยเล่าเรื่องที่หนู ปั้นรูปนี้ให้ครูฟังสักหน่อย” หรือ “หนูช่วยเล่าเรื่องที่หนูคิดสร้างขึ้นมานี้ให้ครูฟังสักหน่อย”
15. จงให้ความสนใจและส่งเสริมให้กำลังใจแก่เด็กเมื่อเด็กได้เสนอผลงานการผลิตของเขา ครูควยโอกาสสอดแทรกการสนทนาที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเล็กๆ น้อยๆ ให้เด็กได้ความคิดทางสร้างสรรค์
16. ถ้าหากเด็กเกิดความรู้สึกว่า สิ่งที่เขาปั้นไม่เป็นที่น่าสนใจหรือไม่สบอารมณ์ของผู้ใหญ่ เด็กจะเกิดความไม่สมหวังและไม่พอใจในสิ่งที่เขาทำ ในครั้งต่อไป เด็กมักจะทำเฉพาะสิ่งที่ผู้ใหญ่ชอบและเด็กจะเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในความสามารถและความคิดของตนเอง และไม่สามารถระบายความรู้สึกออกมาตามทางของเขาได้
17. ผู้ใหญ่บางคนมีความหวังดีต่อเด็กในทางที่ผิด คือ ช่วยเติมต่องานปั้นของเด็ก หรือปั้นให้ดูแล้วให้เด็กบันทึกตาม วิธีการเช่นนี้ก็เป็นทางหนึ่งที่ทำลายความรู้สึกนึกคิดทางสร้างสรรค์ของเด็ก
18. จงรักษาระเบียบและกิจวัตรประจำวันให้สม่ำเสมอและเข้มแข็ง ข้อนี้จะช่วยให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นหรือไว้วางใจในการที่เขาจะประกอบกรงานใดๆ ด้วยความปลอดภัย เนื่องด้วยมีครูเป็นผู้พิทักษ์คุ้มครองเขา

19. ให้เด็ก ๆ ในห้องศูนย์การเรียนรู้เล่นได้อย่างเสรีเท่าที่ควร นั่นก็คือ เด็ก ๆ จะเล่นเครื่องเล่นได้ ภายในขอบเขตที่มีเหตุผลสมควร เช่น การเล่นแบ่งทำขนมที่วางอยู่กลางโต๊ะนั้นจะต้องแบ่งปันกันเล่น มิใช่ผู้หนึ่งผู้ใดถือสิทธิเป็นเจ้าของแต่ผู้เดียว หรือหยิบแบ่งทำขนมที่ตกลงไปขึ้นมาจากพื้น หรือไม่นำแบ่งที่ใช้เล่นทำขนมมารับประทาน

20. การประเมินผลความเจริญงอกงามของเด็ก มิได้วัดจากการที่ผู้ใหญ่ พิจารณาตัดสินเอาเองว่าเด็กปั้นได้เหมือนของจริงควรสังเกตจากการที่เด็กแสดงเรื่องราวปัญหาตัวของเขาเองออกมาด้วยจินตนาการของเขา ด้วยความพึงพอใจและประสบความสำเร็จสรุปได้ว่าหน้าที่ครูประจำศูนย์การเรียนรู้แบบกิจกรรมจำเป็นต้องเข้าใจวิธีการขณะปฏิบัติหน้าที่ดูแลเด็กโดยทั่วไป และขณะเด็กเล่น

3.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเด็กพิเศษเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการปรับพฤติกรรมรวมกับการจัดกิจกรรมศิลปะทั้งในประเทศและต่างประเทศมีดังนี้

สุจิตรา สุขเกษม (สุจิตรา สุขเกษม. 2538 : 51; อ้างมาจาก Carter and Miller 1971 : 2545 - 252) ได้ทำการศึกษาโดยการใช้ทัศนศิลป์ทดลองสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อหาวิธีการที่จะส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของเด็กเหล่านี้ ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เหล่านี้มีความสนใจในกิจกรรมศิลปะที่จัดให้เป็นอย่างมากและกิจกรรมศิลปะที่จัดให้สามารถทำให้เด็กรู้จักตนเอง มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ของมือและตาดีขึ้น และมีระยะความสนใจมากกว่าเดิม (สุจิตรา สุขเกษม. 2538 : 51)

สุจิตรา สุขเกษม (สุจิตรา สุขเกษม. 2538 : 51 - 52; อ้างอิงจาก Silver. 1975 : 29 - 49) ได้ศึกษาโดยทำการสังเกต และศึกษาพัฒนาการทางศิลปะ ของเด็กพิเศษกลุ่มหนึ่งเพื่อที่จะค้นหาลักษณะพิเศษที่ซ่อนอยู่ในตัวเด็ก ผลการศึกษา และการสังเกต พบว่าเด็กเหล่านี้ใช้ศิลปะในการแสดงความรู้สึก ความนึกคิดของเขาและศิลปะยังสามารถค้นหาและพัฒนาความสามารถพิเศษที่ซ่อนอยู่ในตัวเด็กอีกด้วย นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า ศิลปะเป็นส่วนสำคัญที่สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ เพื่อค้นหาและพัฒนาความสามารถด้านภาษา ของเด็กพิเศษ ซึ่งเด็กเหล่านี้สามารถใช้กระบวนการทางศิลปะที่เปิดกว้างในการแก้ปัญหา และพัฒนาความคิด ความสามารถของเขาได้ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ มีความสามารถในการรับรู้ทางสายตา จากผลการศึกษาพบว่า เด็กพิเศษเหล่านี้สามารถถ่ายทอดการรับรู้ทางสายตา ได้ดีขึ้นกว่าการทดลองสอนศิลปะ (สุจิตรา สุขเกษม. 2538 : 51 - 52)

วิรุณ ตั้งเจริญและคณะ (2543 : 2 - 3) ได้ศึกษาวิจัยโครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไมโทอุดมศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและกำหนดสมมติฐาน ความเชื่อมโยงกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ตามแนวคิด ซี ไอ เอส เอส ที (CISST) ซึ่งเชื่อว่าการสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะเด็กเพื่อพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ได้สามารถพัฒนา

ได้เติมศักยภาพ สำหรับศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบันทั้งศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art) และศิลปะหลังสมัยใหม่ (Post - Modern Art) จำเป็นจะต้องพัฒนากิจกรรมให้แสดงความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) จินตนาการ (Imagination) ความรู้สึกสัมผัส (Sensibility) การจัดระบบภาพ (Systematization) และการพัฒนารูปทรง (Transformation) กิจกรรมสร้างสรรค์จำนวน 12 กิจกรรม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา กรุงเทพมหานคร อายุระหว่าง 8 - 9 ปี เพศชาย และหญิงจำนวน 518 คน ได้เขียนภาพระบายสีหัวข้อเรื่อง “น้ำพระทัยของในหลวง” ผู้เชี่ยวชาญได้คัดเลือกผลงานที่มีคุณภาพดี จำนวน 44 ภาพ (8.49%) จากเด็ก 44 คน ชาย 19 คน หญิง 25 คน หลังจากนั้นกลุ่มตัวอย่าง 44 คน ได้ปฏิบัติกิจกรรมสร้างสรรค์ ซี ไอ เอส เอส ที่ 12 กิจกรรม โดยปฏิบัติสัปดาห์ละ 1 กิจกรรม รวม 12 สัปดาห์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542

ผลการปฏิบัติกิจกรรมทั้งหมดผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาคัดสรรเด็ก 12 คนที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ตามสมมติฐาน ซี ไอ เอส เอส ที่ 12 โดยที่เด็กทั้ง 12 คนสามารถสร้างสรรค์กิจกรรม 12 กิจกรรมมีคุณภาพดีเยี่ยมระหว่าง 5 - 8 กิจกรรม เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์เหล่านี้สามารถสร้างสรรค์กิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่กิจกรรมเหล่านั้นกระตุ้นทั้งระบบความคิดและการสร้างสรรค์ความงามสอดคล้องกับการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามแนวคิดของศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art) และศิลปะหลังสมัยใหม่ (Post-Modern Art) ในปัจจุบัน

จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวคิดหลัก CISST ของนิสิตระดับศึกษาระหว่างวิธีสอนเพื่อสร้างความคิดรวบยอดกับวิธีสอนแบบบรรยายประกอบสื่อ จำนวน 27 คน ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในองค์ประกอบย่อยของแต่ละด้านของความคิดหลัก CISST ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ ด้านการถ่ายโยงการเรียนรู้ จากประสาทสัมผัส ด้านการจัดระบบภาพ ด้านการพัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปทรงของกลุ่มทดลองในทุก ๆ กิจกรรม สูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และข้อมูลจากการวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ แสดงให้เห็นว่าจะแนะนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวคิดหลัก CISST ในแต่ละกิจกรรมของกลุ่มทดลองสูงกว่าจะแนะนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวคิดหลัก CISST ของกลุ่มควบคุมความ

สุจิตรา สุขเกษม (2538 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยศึกษาผลของการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีต่อความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาาระดับปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาาระดับวัยชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 7 ปี ระดับชวชนปัญญา 35 - 68 ไม่มีความพิการซ้ำซ้อน จำนวน 16 คน ได้มาด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย กลุ่มละ 8 คน กลุ่มทดลอง ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ และกลุ่มควบคุมได้รับการสอนกิจกรรมศิลปะตามแผนการสอนของโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมินความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และแผนการสอนกิจกรรมศิลปะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับแผนการสอนกิจกรรมศิลปะของโรงเรียน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติการหาค่าที ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนกิจกรรม

ศิลปะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนกิจกรรมศิลปะของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

ัญฉวาลี พวงชาติ (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการปั้นของเด็กอายุ 3 - 5 ปี ในโรงเรียนสาธิตสังกัดสถาบันราชภัฏทั่วประเทศ พบว่า เด็กอายุ 3 - 5 ปีปั้นชิ้นงานอิสระที่มีลักษณะเกี่ยวกับอาหารมากที่สุด รองลงมาคือ กระถาง ธรรมชาติ สัตว์ ของเล่น คน ยานพาหนะ อุปกรณ์กีฬา บ้าน ของใช้ เช่น หมอน ตะกร้า โถง ผลไม้ รูปทรงต่างๆ เครื่องประดับ เช่น สร้อยคอ สร้อยข้อมือ เด็กอายุ 3 ปี มีระดับขั้นการปั้นอยู่ขั้นที่ 1 ขั้นเริ่มต้นการปั้น เด็กอายุ 4 ปี มีระดับการปั้นอยู่ขั้นที่ 2 ขั้นปั้นอย่างมีความหมาย และเด็กอายุ 5 ปี มีระดับการปั้นอยู่ในขั้นที่ 3 ขั้นการปั้นอย่างสร้างสรรค์ เด็กอายุ 3 - 5 ปีจึงมีระดับขั้นการปั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุรพงษ์ ด่านลักษณโยธิน (2535 : 129) ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบผลการเรียนศิลปะศึกษา และทัศนคติต่อการปั้นรูปของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนตามคู่มือครูกับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ 40 คน และกลุ่มควบคุมสอนตามคู่มือครู 40 คน และรวบรวมข้อมูลแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทฤษฎีและปฏิบัติและแบบสอบถามด้านทัศนคติต่อการปั้น พบว่าผลการเรียนปั้นรูปทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติของนักเรียนที่เรียนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกัน ส่วนทัศนคติของนักเรียนหลักการเรียนปั้นรูป นักเรียนทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ต่างมีทัศนคติต่อการเรียนปั้นรูปดีกว่าก่อนเรียน

งานวิจัยต่างประเทศ

คาร์เตอร์ และมิลเลอร์ (Carter & Miller. 1971 : 245 - 252) ได้ทำการศึกษาโดยการให้ทัศนศิลป์ทดลองสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อหาวิธีการที่จะส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของเด็กเหล่านี้ ผลการศึกษาพบว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเหล่านี้มีความสนใจในกิจกรรมศิลปะที่จัดให้เป็นอย่างมากและกิจกรรมศิลปะที่จัดให้นี้สามารถทำให้เด็กรู้จักตนเอง มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ของมือและตาดีขึ้น มีระยะความสนใจ มากกว่าเดิม อีกทั้งเด็กเหล่านี้ยังสามารถถ่ายทอดจินตนาการของเขาออกมาด้วยการใช้กิจกรรมศิลปะ

ซิลเวอร์ (Silver. 1975 : 29 - 49) ได้ศึกษาทำการสังเกต และศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็กพิเศษกลุ่มหนึ่ง เพื่อจะค้นหาลักษณะพิเศษที่ซ่อนอยู่ในตัวเด็ก ผลการศึกษาและการสังเกตพบว่า เด็กเหล่านี้ใช้ศิลปะในการแสดงความรู้สึก ความนึกคิดของเขา และศิลปะยังสามารถค้นหาและพัฒนาความสามารถพิเศษที่ซ่อนอยู่ในตัวเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่าศิลปะเป็นส่วนสำคัญที่สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ เพื่อค้นหาและพัฒนาความสามารถทางภาษาของเด็กพิเศษเหล่านี้ สามารถใช้กระบวนการทางศิลปะที่เปิดกว้างในการแก้ปัญหา และพัฒนาความคิดความสามารถของเขาได้

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมศิลปะ เด็กมีความต้องการพิเศษ และเด็กปกติ มีส่วนช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของเด็กเหล่านี้ในหลายๆ ทักษะ ได้แก่ ทักษะการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก ทักษะในการใช้ภาษา การอ่าน การเขียน และการท่องจำ นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มความสนใจในการทำงานให้มากกว่าเดิม ตลอดจนทำให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ การจัดระบบความคิด และสามารถช่วยให้เด็กมีสัมฤทธิ์ผลในการเรียนได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กิจกรรมศิลปะมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทักษะต่างๆ ของเด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นสิ่งเร้าอย่างหนึ่ง ที่นำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก ทักษะการคิด การเรียนรู้ และสภาพการควบคุมอารมณ์ ความเข้าใจในตัวเองและผู้ปกครอง ความสามารถดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพได้ดียิ่งขึ้นต่อเมื่อได้รับการจัดประสบการณ์ที่ได้ฝึกฝนจนเกิดความชำนาญที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก กิจกรรมศิลปะนับว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาความสามารถในทักษะต่างๆ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสามารถในการรู้คิดและแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กออทิสติก โดยใช้กิจกรรมศิลปะว่ามีผลอย่างไรหรือไม่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การดำเนินการวิจัย
4. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ได้แก่ นักเรียนออทิสติกที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ นักเรียนออทิสติกชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 5 คนที่มีความสามารถอยู่ในระดับที่เรียนได้ คัดเลือกโดยกรณีศึกษาตัวอย่างเจาะจง เป็นนักเรียนออทิสติกที่อยู่ในกลุ่ม **High Functioning Autism**

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ชุดกิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์ 10 กิจกรรม
2. แบบประเมินผลงานปั้น
3. แบบบันทึกและสังเกตนักเรียนปฏิบัติงานปั้น

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. แผนการสอนกิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์ 10 กิจกรรม มีขั้นตอนในการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพ ตามที่ผู้วิจัยได้คำนึงถึงกลุ่มตัวอย่างเป็นหลัก โดยพยายามสร้างกิจกรรมให้สอดคล้องเหมาะสมกับวุฒิภาวะ ระดับการรับรู้ ความสามารถพัฒนาการทางความคิด และ ความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีความสะดวกในการดำเนินการ สามารถนำไปใช้ได้ทุกที่มีขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพดังนี้

1.1 ผู้วิจัยได้เขียนแผนการสอนชุดกิจกรรมการปั้น ซึ่งประกอบด้วย แผนการสอนชุดกิจกรรม และการประเมินผล โดยเลือกเนื้อหาสำหรับสร้างชุดกิจกรรม 10 กิจกรรม ดังนี้

- 1.1.1 กิจกรรมที่ 1 ปั้นประกอบนิทาน
- กิจกรรมที่ 2 ปั้นตามเพลงสนุกสนาน
- กิจกรรมที่ 3 ปั้นในมุมมองที่บ้านฉัน
- กิจกรรมที่ 4 ปั้นเสื้อผ้าในฝัน
- กิจกรรมที่ 5 ปั้นดอกไม้ในสวนของฉัน
- กิจกรรมที่ 6 ปั้นของหอมหวานที่ฉันชอบ
- กิจกรรมที่ 7 ปั้นอาหารโปรดของฉัน
- กิจกรรมที่ 8 ปั้นผลไม้ของเมืองไทย
- กิจกรรมที่ 9 ปั้นจับคู่รู้แล้วปั้น
- กิจกรรมที่ 10 ปั้นสวนสัตว์ของฉัน

1.2 นำแผนการสอนชุดกิจกรรมการปั้นที่เรียบร้อยให้ผู้เชี่ยวชาญทางการสอนศิลปศึกษา และการศึกษาพิเศษที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนออทิสติก ตรวจสอบและหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา

1.3 เตรียมการปรับปรุงแก้ไข แผนการสอนชุดกิจกรรมการปั้นตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

1.4 นำแผนการสอนชุดกิจกรรมการปั้นทั้ง 10 กิจกรรมไปทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนออทิสติกชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จำนวน 5 คน

2. แบบประเมินผลทางการปั้นและขั้นตอนการตรวจคุณภาพ ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินผลงานภาคปฏิบัติ โดยมุ่งประเมินผลงานในการสื่อความหมายในการแสดงออกทางศิลปะคือการถ่ายทอด การรับรู้ การแสดงออกทางศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์

2.2 สร้างเกณฑ์การประเมินผลกิจกรรมการปั้นตามแนวทางการสื่อความหมายในการแสดงออกทางศิลปะถึง ถ่ายทอดการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทางศิลปะ ระดับคุณภาพของเกณฑ์ 3 ระดับ คือ ดี พอใช้ และควรปรับปรุง

2.3 สร้างแบบบันทึกผลและสังเกตการปฏิบัติ งานปั้นของนักเรียนถึงการสื่อความหมายในการแสดงออกทางศิลปะนักเรียนออทิสติก

แบบบันทึกกิจกรรมและสังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียนออทิสติก

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....วันที่เก็บข้อมูล.....

กิจกรรมที่.....เรื่อง.....

ขั้นตอนการป้ัน.....

.....

แนวคิด(บันทึกตามคำบอกเล่า).....

.....

.....ผู้บันทึก

วิธีการให้คะแนนในแต่ละกิจกรรม

ตาราง 2 แสดงเกณฑ์การประเมินการให้คะแนนในกิจการการปั้นสร้างสรรค์

เกณฑ์การประเมิน	การให้คะแนน
<p>ถ่ายทอดการรับรู้</p> <p>พิจารณาจากผลงานที่แสดงการถ่ายทอดการรับรู้ถ่ายโยงจากการรับสัมผัสทั้ง 5 ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ที่นักเรียนแสดงความสามารถโดยการสร้างสรรค์ทางศิลปะผ่านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ทางด้านศิลปศึกษา</p>	<p>ดี = 5 คะแนน</p> <p>พอใช้ = 3 คะแนน</p> <p>ปรับปรุง = 1 คะแนน</p>
<p>ความคิดสร้างสรรค์</p> <p>พิจารณาจากความสามารถในการสร้างผลงานและถ่ายโยงการถ่ายทอดการรับรู้ สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานการปั้นสร้างสรรค์ที่แสดงความคิดในการปรับเปลี่ยนรูปทรงที่สัมพันธ์กันเข้าเป็นสิ่งใหม่ รูปแบบใหม่ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดต่อเนื่องสัมพันธ์กันไปจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ</p>	<p>ดี = 5 คะแนน</p> <p>พอใช้ = 3 คะแนน</p> <p>ปรับปรุง = 1 คะแนน</p>
<p>การแสดงออกทางศิลปะ</p> <p>พิจารณาจากความสามารถในการออกแบบหรือการแสดงผลที่เกิดจากภาพทางความคิดสร้างสรรค์และการถ่ายทอดการรับรู้ สัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆในภาพจนเกิดโครงสร้างที่สมบูรณ์สวยงาม</p>	<p>ดี = 5 คะแนน</p> <p>พอใช้ = 3 คะแนน</p> <p>ปรับปรุง = 1 คะแนน</p>

2.4 นำแผนการสอนกิจกรรมปั้น แบบประเมินผลภาคปฏิบัติ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจคุณภาพของเครื่องมือ และ แสดงความคิดเห็นดังนี้

2.4.1 เกณฑ์การตรวจคุณภาพเครื่องมือ

น้ำหนักคะแนน	ความหมาย	ความหมาย
5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

2.4.2 เกณฑ์การแปลความหมาย ค่าเฉลี่ยของคำตอบที่ได้มีดังต่อไปนี้

4.50 - 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
3.50 - 4.49	หมายถึง	เหมาะสมมาก
2.50 - 3.49	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
1.50 - 2.49	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
1.00 - 1.49	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

2.4.3 ประเด็นการตรวจสอบคุณภาพแผนการสอนกิจกรรมการปั้น ดังนี้

1. ความเหมาะสมของแผนการสอนกิจกรรมการปั้น
2. ความเหมาะสมของจุดประสงค์การเรียนรู้
3. ความเหมาะสมของกิจกรรม
4. ความเหมาะสมของสื่อการสอน
5. ความเหมาะสมของการประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์

2.5 ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวิจัย จำนวน 3 ท่านดังนี้

2.5.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษา เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปศึกษา และประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา

2.5.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษาและการสอนศิลปะเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสอนศิลปะเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

2.5.3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนนอกทิสติกระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน
2. ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง โดยการสอนตามแผนกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ดังนี้

ขั้นที่ 1 นำเข้าสู่บทเรียน สร้างบรรยากาศ แนะนำตัวและกติกาก่อนทำการประเมินผล

ขั้นที่ 2 ชี้สอน ให้นักเรียนปฏิบัติงานตามกิจกรรมที่กำหนด

ขั้นที่ 3 นำเสนอผลงานนั้น ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นในการสร้างผลงาน

บันทึกผลการอธิบาย

2.1 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 2 สัปดาห์ / สัปดาห์ละ 5 คาบเรียน คาบละ 50 นาที

2.2 เมื่อทดลองงานวิจัยครบ 10 กิจกรรมทำการประเมินผลงานตามหัวข้อกิจกรรม

2.3 นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และ ประเมินผลงานตามกิจกรรมกำหนดมาสรุป

วิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำผลงานมาสรุปวิเคราะห์การสร้างผลงานนั้นมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

4.2 นำข้อมูลจากการสังเกตจากแบบบันทึกการสร้างผลงานมาวิเคราะห์

4.3 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะข้อมูลในรูปความเรียง และตาราง

ประกอบความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาการสร้างสรรค์ผลงานปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออทิสติก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการจัดกิจกรรมการศิลปะโดยใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน 10 กิจกรรม

โดยการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการทดลองของกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนออทิสติก High Functioning Autism จำนวน 5 คน มาหาค่าเฉลี่ยเป็นข้อมูลพื้นฐาน โดยกำหนดการหาค่าร้อยละ ซึ่งผู้วิจัยเสนอผลเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการศึกษาเกณฑ์คุณภาพการประเมินผลงานนักเรียนออทิสติกโดยใช้กิจกรรมการปั้น 10 กิจกรรม

- 1.1 ปั้นประกอบนิทาน
- 1.2 ปั้นตามเพลงสนุกสนาน
- 1.3 ปั้นในมุมมองที่บ้านฉัน
- 1.4 ปั้นเสื้อผ้าในฝัน
- 1.5 ปั้นดอกไม้ในสวนของฉัน
- 1.6 ปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบ
- 1.7 ปั้นอาหารโปรดของฉัน
- 1.8 ปั้นผลไม้ของเมืองไทย
- 1.9 ปั้นจับคู่รู้แล้วปั้น
- 1.10 ปั้นสวนสัตว์ของฉัน

2. ผลการศึกษาเกณฑ์ในการสื่อความหมายของนักเรียนออทิสติก โดยใช้กิจกรรมการปั้น

- 2.1 การถ่ายทอดการรับรู้
- 2.2 ความคิดสร้างสรรค์
- 2.3 การแสดงออกทางศิลปะ

ตาราง 3 ผลการศึกษาเกณฑ์คุณภาพการประเมินผลงานนักเรียนออกทิสติกโดยใช้กิจกรรมการปั้น
10 กิจกรรม

เกณฑ์คุณภาพกิจกรรมการปั้น	ดี (คะแนน 11 - 15)		พอใช้ (คะแนน 5 - 10)		ปรับปรุง (คะแนน 0 - 4)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ปั้นประกอบนิทาน	3	60	2	40	-	-
2. ปั้นตามเพลงสนุกสนาน	3	60	2	40	-	-
3. ปั้นในมุมมองที่บ้านฉัน	3	60	2	40	-	-
4. ปั้นเสื้อผ้าในฝัน	3	60	2	40	-	-
5. ปั้นดอกไม้ในสวนบ้านฉัน	5	100	-	-	-	-
6. ปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบ	4	80	1	20	-	-
7. ปั้นอาหารโปรดของฉัน	4	80	1	20	-	-
8. ปั้นผลไม้ในเมืองไทย	4	80	1	20	-	-
9. ปั้นจับตุ๊กแล้วปั้น	4	80	1	20	-	-
10. ปั้นสวนสัตว์ของฉัน	4	80	1	20	-	-

จากตาราง 3 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนออกทิสติกชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีระดับ
คุณภาพการประเมินผลงานปั้น ตามเกณฑ์แผนการสอน 10 กิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ปั้นประกอบนิทานมีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ร้อยละ 40 อยู่ในระดับดี
ร้อยละ 60 ผลการปรับปรุงไม่ปรากฏ

กิจกรรมที่ 2 ปั้นตามเพลงสนุกสนานมีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ร้อยละ 40 อยู่ใน
ระดับดีร้อยละ 60 ผลการปรับปรุงไม่ปรากฏ

กิจกรรมที่ 3 ปั้นมุมมองที่บ้านฉันมีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ร้อยละ 40 อยู่ในระดับ
ดีร้อยละ 60 ผลการปรับปรุงไม่ปรากฏ

กิจกรรมที่ 4 ปั้นเสื้อผ้าในฝันมีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ร้อยละ 40 อยู่ในระดับดี
ร้อยละ 60 ผลการปรับปรุงไม่ปรากฏ

กิจกรรมที่ 5 ปั้นดอกไม้ในสวนของฉันมีผลการประเมินอยู่ในระดับดีร้อยละ 100 ในระดับ
พอใช้และปรับปรุงไม่ปรากฏ

กิจกรรมที่ 6 ปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบมีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ร้อยละ 20 อยู่
ในระดับดีร้อยละ 80 ผลการปรับปรุงไม่ปรากฏ

กิจกรรมที่ 7 ปั้นอาหารโปรดของฉันมีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ร้อยละ 20 อยู่ใน
ระดับดีร้อยละ 80 ผลการปรับปรุงไม่ปรากฏ

กิจกรรมที่ 8 ปั้นผลไม้ในเมืองไทยมีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ร้อยละ 20 อยู่ใน
ระดับดีร้อยละ 80 ผลการปรับปรุงไม่ปรากฏ

กิจกรรมที่ 9 ปั้นจับดูรู้แล้วปั้นมีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ร้อยละ 20 อยู่ในระดับดี ร้อยละ 80 ผลการปรับปรุงไม่ปรากฏ

กิจกรรมที่ 10 ปั้นสวนสัตว์ของฉันทันมีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ร้อยละ 20 อยู่ใน ระดับดีร้อยละ 80 ผลการปรับปรุงไม่ปรากฏ

จากตาราง 3 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนนอกทิสติกชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีผล การประเมินการปั้นสื่อความหมาย ระดับคุณภาพในเกณฑ์ที่ดีมากคิดเป็นร้อยละ 74 รองลงมาอยู่ใน เกณฑ์ที่พอใช้คิดเป็นร้อยละ 26 ส่วนระดับคุณภาพที่ปรับปรุงไม่ปรากฏว่ามีนักเรียนกลุ่มตัวอย่างอยู่ ในเกณฑ์ ทั้งนี้เนื่องมาจากนักเรียนสามารถเรียนรู้และร่วมกิจกรรมการปั้นสื่อความหมายที่สร้าง ความสนใจและการถ่ายทอดการรับรู้ การแสดงออกโดยใช้กิจกรรมศิลปะที่พัฒนากระบวนการคิด สร้างสรรค์ ตามที่กิจกรรมการเรียนการสอนโดยสื่อต่างๆและการปั้น 10 กิจกรรม ที่มีวัตถุประสงค์ ในการศึกษาคุณภาพของนักเรียน โดยที่นักเรียนสามารถแสดงออกทางศิลปะได้อย่างอิสระทำให้ สามารถสื่อความหมายผ่านกิจกรรมศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพของนักเรียนที่ เป็นนอกทิสติกที่มีศักยภาพในการเรียนรู้

ตาราง 4 ผลการประเมินกระบวนการทำงาน 10 กิจกรรมของนักเรียนนอกทิสติก ถึงกระบวนการ ถ่ายทอดการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทางศิลปะ

กิจกรรม กระบวนการทำงาน	กิจกรรมที่1 จำนวน ร้อยละ	กิจกรรมที่2 จำนวน ร้อยละ	กิจกรรมที่3 จำนวน ร้อยละ	กิจกรรมที่4 จำนวน ร้อยละ	กิจกรรมที่5 จำนวน ร้อยละ
1. การถ่ายทอดการรับรู้	1 20	- -	- -	3 60	3 60
2. ความคิดสร้างสรรค์	1 20	2 40	3 60	- -	1 20
3. การแสดงออกทางศิลปะ	1 40	3 60	3 60	3 60	5 100
กิจกรรม กระบวนการทำงาน	กิจกรรมที่6 จำนวน ร้อยละ	กิจกรรมที่7 จำนวน ร้อยละ	กิจกรรมที่8 จำนวน ร้อยละ	กิจกรรมที่9 จำนวน ร้อยละ	กิจกรรมที่10 จำนวน ร้อยละ
1. การถ่ายทอดการรับรู้	- -	2 40	3 60	3 60	1 20
2. ความคิดสร้างสรรค์	1 20	1 20	3 60	4 80	3 60
3. การแสดงออกทางศิลปะ	4 80	4 80	4 80	4 80	3 60

จากตาราง 4 แสดงผลจากการศึกษาการประเมินกระบวนการทำงานปั้นของนักเรียนนอกทิสติก ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่4

กิจกรรมการปั้นประกอบนิทานมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอด การรับรู้ร้อยละ 20 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 20 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 40

กิจกรรมการปั้นตามเพลงสนุกสนานมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการ ถ่ายทอดการรับรู้ไม่ปรากฏ ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 40 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 60

กิจกรรมการปั้นในมุมมองที่บ้านฉันมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ไม่ปรากฏ ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 60 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 60

กิจกรรมการปั้นเสื้อผ้าในฝันมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 60 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ไม่ปรากฏ การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 60

กิจกรรมการปั้นดอกไม้ในสวนของฉันมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 60 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 20 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 100

กิจกรรมการปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ไม่ปรากฏ ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 20 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 80

กิจกรรมการปั้นอาหารโปรดของฉันมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 40 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 20 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 80

กิจกรรมการปั้นผลไม้ของเมืองไทยมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 60 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 60 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 80

กิจกรรมการปั้นจับตุ๊กแล้วปั้นมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมิน ในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 60 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 80 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 80

กิจกรรมการปั้นสวนสัตว์ของฉันมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 20 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 60 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 60

สรุปการวิเคราะห์กิจกรรมการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออกทิสติก

ภาพประกอบ 1 ผลกิจกรรมงานปั้นสื่อความหมายของนักเรียนคนที่ 1

จากการจัดกิจกรรมการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออกทิสติก ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยศึกษาถึงการถ่ายทอดการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทางศิลปะ สามารถอธิบายได้ดังนี้

กิจกรรมใช้ประกอบนิทาน นักเรียนสามารถนำการรับรู้จากการฟังนิทานแล้วนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้ การวิเคราะห์ คิดและประมวลการจัดความคิดตีความและสามารถสื่อความหมาย โดยใช้กิจกรรมการปั้นที่ผู้เรียนเกิดการสื่อสารพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิด โดยใช้กิจกรรมการปั้นในเกณฑ์การจัดการเรียนรู้ที่น่าพอใจ

กิจกรรมปั้นตามเพลงสนุกสนาน นำเรียน สามารถนำการจัดกิจกรรมการปั้นที่สามารถ นำการรับรู้โดยสื่อเสียงเพลงและจังหวะของดนตรีที่ตนเองได้รับรู้ แล้วมาประมวลการคิดและแสดง ออกในการสร้างสรรค์ศิลปะได้สนุกสนาน เพลิดเพลินในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความพอใจแล้ว สามารถสื่อความหมายโดยการปั้นตามเนื้อหาจากเพลงได้น่าสนใจ

กิจกรรมปั้นในมุมมองที่บ้านฉัน นักเรียนสามารถถ่ายทอดและสื่อความหมายโดยนำการปั้นผลงานของตนเองถ่ายทอดการสังเกตสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆ บ้านของตนเอง จดจำและนึกถึง สิ่งของต่างๆ แล้วนำมาอธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของสิ่งต่างๆ แล้วนำมาอธิบายถึงบทบาท หน้าที่ของสิ่งต่างๆ ได้เป็นเรื่องราวประกอบกับผลงานปั้นของตนเองแล้วอธิบายต่อผู้อื่นได้ดี สื่อความหมายได้เหมาะสม

กิจกรรมการปั้นเสื้อผ้าในฝัน นักเรียนสามารถนำสิ่งของที่มียุทธศาสตร์ในชีวิตประจำวันของตนเองและสามารถบอกถึงความต้องการหรือการแสดงออกผ่านผลงานศิลปะการปั้นให้ผู้อื่นสามารถรับรู้ถึงสิ่งที่นักเรียนต้องการ และคิดสร้างสรรค์ตามจินตนาการของตนเอง ถ่ายทอดให้เพื่อนและครู สามารถรับรู้แล้วจินตนาการตามไปพร้อมๆ กับตนเองได้

กิจกรรมการปั้นดอกไม้ในสวนของฉัน นักเรียนสามารถถ่ายทอดถึงความคิดของตนเอง และการจินตนาการของตนเองในการปั้นถึงรูปทรงและลักษณะของดอกไม้ที่ตนเองต้องการจะอธิบาย ถึงแปลงดอกไม้หรือชนิดของดอกไม้ที่ตนเองรู้จัก และอยากให้มีในสวนของตนเอง

กิจกรรมการปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบ นักเรียนสามารถควบคุมกระบวนการปั้นที่แสดง ถึงความสัมพันธ์ระหว่างมือ (กล้ามเนื้อ) ให้สัมพันธ์กับความคิดที่ตนเองถ่ายทอดถึงรูปทรงและ ชนิดของขนมที่ตนเองพึงพอใจ แล้วสามารถอธิบายรสชาติของขนม สีสัมผัสของขนมต่างๆ การทำงาน นักเรียนมีการสื่อสารพูดคุย ล้อเล่นกันกับเพื่อนอย่างสนุกสนาน แลกเปลี่ยน ความคิดในเรื่องขนมที่ ตนชอบกับเพื่อนได้ แนวคิดหลากหลาย สิ่งที่ยอธิบายสื่อความหมายในเรื่องความพึงพอใจในเรื่องของ ขนมกับการปั้นที่ทำให้นักเรียนสนุกสนาน

กิจกรรมการปั้นอาหารโปรดของฉัน นักเรียนแสดงออกถึงความชอบและเลือกการนำเสนอ โดยการปั้นสิ่งของต่างๆ ที่บอกถึงความชอบในรูปทรง สีสัมผัสของอาหารชนิดต่างๆ ทั้งอาหารไทย อาหารต่างประเทศได้หลากหลายรูปแบบพูดคุยถึงประสบการณ์ในการได้ทานอาหารและคุณค่าของ อาหารที่ตนเองรับประทาน ที่สำคัญนักเรียนสามารถนำเอาผลงานศิลปะการปั้นของตนเองและเพื่อนๆ มาจัดเป็นกลุ่มของอาหารที่ตนเองและเพื่อนๆ สื่อความหมาย แล้วแยกประเภทของอาหาร เช่น

อาหารไทยหรืออาหารต่างชาติได้อีกด้วย กิจกรรมการปั้นผลไม้ของเมืองไทยเป็นกิจกรรมที่นักเรียนแสดงถึงการถ่ายทอดทางความคิด การจำ การจำแนกรูปร่างและอธิบายชื่อของชนิดผลไม้ในเมืองไทยและแยกประเภทชนิดของผลไม้ต่างชาติได้ การปั้นผลไม้เป็นกิจกรรมที่นักเรียนสามารถอธิบายถึงรูปร่าง สี และรสชาติของผลไม้ได้ดี แล้วในการทำกิจกรรมยังมีการสื่อสาร พูดคุยถึงชื่อของผลไม้ไทยแต่ละชนิดเป็นภาษาต่างประเทศได้ เช่น กล้วย นักเรียนก็ตอบเป็น Banana จึงเกิดความสนุกสนานในการแข่งกับตอบเป็นภาษาต่างประเทศกับเพื่อนๆ ในห้องเรียน

กิจกรรมการปั้นจับคู่รู้แล้วปั้น เป็นการฝึกการสัมผัสและการแสดงออกผ่านผลงานศิลปะ การปั้นถึงกระบวนการรับรู้ นักเรียนสามารถถ่ายทอดผลงานผ่านการคิด วิเคราะห์ การรับสัมผัส สามารถตีความแยกชนิดและประเภทของรูปร่างโดยครูผู้สอนหรือผู้วิจัยใช้รูปทรงสัตว์เป็นสื่อโดยให้นักเรียนสัมผัส แล้วนักเรียนสามารถอธิบายถึงรูปร่างและชนิดประเภทของสัตว์แล้วนำมาปั้นตามรูปทรงที่ตนเองนำเสนอผ่านผลงานได้

กิจกรรมการปั้นสวนสัตว์ของฉัน นักเรียนแสดงออกได้อย่างสนุกสนาน การนำการเรียนรู้จากกิจกรรมที่ผ่านมาแล้วนำมาประมวลความคิดสร้างสรรค์ จัดระบบความคิดใหม่ถึงความ ต้องการในการแสดงออกโดยการสร้างสวนสัตว์ที่ตนเองพึงพอใจ การถ่ายทอด การจัดวางรูปร่าง การสังเกตประเภทชนิดของสัตว์ นักเรียนทำได้ดี น่าสนใจ รวมถึงสามารถสื่อสารอธิบายความแตกต่างของแหล่งที่อยู่ของสัตว์ สิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นเรื่องราวประกอบขณะปฏิบัติงานให้ครูหรือผู้วิจัยรับฟังร่วมสื่อสารพูดคุยในสิ่งที่ตนเองจินตนาการได้

ภาพประกอบ 2 ผลกิจกรรมงานปั้นสื่อความหมายของนักเรียนคนที่ 2

จากการจัดกิจกรรมการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออกทิสติก และการวิเคราะห์ผลการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการถ่ายทอดการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทางศิลปะ สามารถสรุปอภิปรายผลได้ดังนี้

กิจกรรมการปั้นประกอบนิทาน จากการสังเกตนักเรียนมีการใช้กล้ามเนื้อมือค่อนข้างดี และพยายามใช้การรับรู้โดยการฟังเสียงนิทานแล้วนำมาประมวลความคิด วิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอคู่ไปกับผลงานขณะปฏิบัติงานนั้น โดยการอธิบายเนื้อเรื่องตามเหตุการณ์ที่ตนเองรับรู้จากนิทาน พูดคุยแสดงออกได้อย่างมีความสุข ขณะปฏิบัติงาน

กิจกรรมการปั้นตามเพลงสนุกสนาน จากการสังเกตนักเรียนมีระดับพัฒนาการทางด้านการรับรู้และถ่ายทอดถึงสื่อที่ตนเองรับแล้วแสดงออกได้ นักเรียนมีการออกเสียงร้องเพลงตามเนื้อเพลงที่ตนเองได้ยิน มีการสื่อสารถึงสิ่งที่ตนเองรับรู้ นำเสนอการปั้นตามสิ่งที่เกิดขึ้นในเนื้อหาของเพลงได้ บางครั้งก็สามารถควบคุมอารมณ์ในการทำงานได้ในระยะสั้นๆ มีการนำเสนอได้ใกล้เคียงนักเรียนปกติได้โดยไม่เห็นถึงความแตกต่างใดๆ โดยมีผลงานปั้นอยู่ในระดับที่ค่อนข้างดี

กิจกรรมการปั้น ในมุมมองที่บ้านฉันจากการสังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีการสื่อสารพูดคุย นำเสนอถึงสิ่งที่ตนเองสังเกตเห็นในสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวได้อย่างเป็นระบบ เช่น สิ่งของในบ้าน การใช้งานของอุปกรณ์ต่างๆ ในบ้าน โดยนักเรียนสามารถนำการจดจำของตนเองมาปั้นเป็นผลงานศิลปะ แล้วยังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ สังเกตได้จากการสร้างรูปทรงสิ่งของต่างๆ ร่วมกับการฟังคำอธิบายของนักเรียนแล้วสามารถสรุปวิเคราะห์การนำเสนอได้ อธิบายได้

กิจกรรมการปั้นเสื่อผ้าในฝัน จากการสังเกตระดับคุณภาพของผลงานแสดงถึงการควบคุมกล้ามเนื้อมือค่อนข้างดี สังเกตได้จากรูปทรงที่นักเรียนถ่ายทอดผลงาน โดยการนำเสนอถึงจินตนาการตามหัวข้อกิจกรรมกำหนด นักเรียนพยายามที่จะอธิบายลักษณะสำคัญของสิ่งที่ตนเองนำเสนอให้ครูและผู้วิจัย เพื่อนๆ ได้มีส่วนร่วมในความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

กิจกรรมการปั้นดอกไม้ในสวนของฉัน จากการสังเกตกระบวนการในการถ่ายทอด สื่อความหมายของแนวความคิดของนักเรียน สามารถแสดงออกทางความคิดในผลงานของตนเองได้ระดับหนึ่ง เนื่องจากความซับซ้อนในกระบวนการปฏิบัติงานปั้นทรงของดอกไม้ชนิดต่างๆ ที่ตนเองรู้จัก แล้วสามารถจดจำรูปทรงของมันได้นั้น พร้อมทั้งอธิบายคู่ไปกับการทำงาน มีการแสดงออกถึงความสนุกสนาน การหยุดคิด การพูดโต้ตอบกับครูหรือผู้วิจัยได้

กิจกรรมการปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบ การสังเกตการแสดงออกและการปฏิบัติ งานปั้นของนักเรียน สามารถอธิบายถึงรูปทรงและชนิดของขนมที่ตนเองสนใจหรือพึงพอใจได้ละเอียด บางครั้งมีการพูดซ้ำไปซ้ำมาก็เป็นส่วนหนึ่งของการอธิบายถึงความสำคัญของขนมที่ตนเองสนใจ การนำเสนอเป็นผลงานการปั้นก็มีความน่าสนใจ นักเรียนพยายามที่จะกำหนดรูปทรงต่างๆ ให้เป็นไปตามภาพความคิดของตนเอง ครู ผู้วิจัยและเพื่อนๆ สามารถรับรู้ได้จากการพูดคุยและอธิบายลักษณะขนมของตนเองได้เป็นระยะๆ

กิจกรรมการปั้นอาหารโปรดของฉัน จากการสังเกตนักเรียนสามารถถ่ายทอดความคิดเห็นในสิ่งที่ตนเองพึงพอใจและสามารถปฏิบัติงานปั้น ควบคุมกระบวนการทำงานของตนเองได้ มีสมาธิกับการปั้นรูปทรงของอาหารให้ออกมาเป็นผลงานที่ตนเอง ถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้รู้ถึงสิ่งที่ตนเองชอบ แต่การอธิบายบางครั้งผู้วิจัยได้มองเห็นถึงการที่นักเรียนอธิบายนั้นคล้ายกับการท่องจำ ทั้งน้ำเสียง ภาษา แต่นักเรียนก็สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้สอดคล้องกับหัวข้อ

กิจกรรมการปั้นผลไม้ของเมืองไทย จากการสังเกตนักเรียนสามารถแสดงออกถึงการ รับรู้ และถ่ายทอดลักษณะของรูปทรงผลไม้ได้หลายชนิด แล้วยังสามารถอธิบายถึงรสชาติของผลไม้ที่น่าสนใจในกลุ่มนักเรียนนั้น มีการแย่งกันโต้ตอบชื่อของผลไม้เป็นภาษาต่างประเทศ การปั้นผลไม้ที่นักเรียนสามารถควบคุมความสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อมือกับแนวความคิดของตนเองได้ในระดับที่น่าพอใจ

กิจกรรมการปั้นจับคู่รู้แล้วปั้น การสังเกตสังเคราะห์ผลงานนักเรียนและกระบวนการปฏิบัติงาน การใช้ประสาทสัมผัสของนักเรียนอยู่ในระดับที่ดี แล้วยังสามารถนำการรับสัมผัสรูปทรงต่างๆ มาถ่ายทอดเป็นผลงานปั้นได้ นักเรียนมีความตื่นตัวและสนุกสนานกับกิจกรรมการสัมผัสรูปทรง แล้วนำมาปั้นเป็นผลงานในกระบวนการปฏิบัติงานได้มีการอธิบายลักษณะของรูปทรงที่สัมผัสมาให้ครูและผู้วิจัย เพื่อนได้รับรู้ แสดงออกได้น่าพอใจ สังเกตได้จากสีหน้าของนักเรียนและการยอมรับในผลงานของตนเองที่น่าเสนอ

กิจกรรมการปั้นสวนสัตว์ของฉัน การสังเกต การปฏิบัติงานของนักเรียน นักเรียนมีการถ่ายทอดแนวความคิด การจัดแยกประเภทของสัตว์ที่ตนเองรู้จักบอกถึงสิ่งแวดล้อมของสัตว์ได้ เป็นผลมาจากการจดจำ การสังเกตในสื่อและสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ตนเองได้พบเจอมาจริงๆ การปฏิบัติงาน นักเรียนสามารถนึ่งปั้นรูปสัตว์ต่างๆ ได้น่าสนใจเป็นเวลานานๆ พร้อมนำเสนออธิบายประกอบได้

ภาพประกอบ 3 ผลกิจกรรมงานปั้นสื่อความหมายของนักเรียนคนที่ 3

จากการจัดกิจกรรมการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออกทิสติก ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยศึกษาถึงการถ่ายทอดการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออก ทางศิลปะสามารถอธิบายได้ดังนี้

กิจกรรมการปั้นประกอบนิทาน จากการสังเกตนักเรียน สามารถนำกระบวนการเรียนรู้จากสื่อที่หลากหลายมาสร้างสรรค์ผลงานปั้น การฟังเสียง การจดจำปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเนื้อหาของนิทานแล้วนักเรียนสามารถจัดรูปแบบในการสร้างผลงานของตนเองที่สะท้อนถึงกระบวนการทางความคิดคู่ไปกับการอธิบายและนำเสนอโดยนักเรียนอธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในภาพผลงานของตนเอง ตามสื่อนิทานที่ตนได้ฟังเสียงและทราบเนื้อหาที่เกิดขึ้น การทำงานครั้งนี้ สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถสื่อความหมายได้ดีพอสมควร

กิจกรรมการปั้นตามเพลงสนุกสนาน จากการสังเกตนักเรียนสามารถปฏิบัติงานตามหัวข้อกิจกรรมกำหนดและควบคุมการทำงานของตนเองได้ระยะเวลานานพอสมควร มีการพูดคุยถึงความแตกต่างของรูปร่าง รูปทรงที่เกิดขึ้นมากับความหมายของเพลง สิ่งที่สำคัญคือ นักเรียนสามารถพูดจาและแสดงออกที่ได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะของตนเองได้ดีพอสมควร

กิจกรรมการปั้น ในมุมมองที่บ้านฉันจากการสังเกตนักเรียน สามารถถ่ายทอดถึงสิ่งแวดล้อมของตนเอง อธิบายความแตกต่างของสิ่งของต่างๆ ได้รวมทั้งการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของตนเอง โดยนำการจดจำหรือสังเกตสิ่งแวดล้อมที่บ้านมาแนะนำเสนอพร้อมอธิบาย จุดสำคัญๆ ให้เพื่อนๆ และครูผู้วิจัยรับฟังมีบางครั้งก็ขาดสมาธิไปบ้างเล็กน้อย หยุดทำ แล้วไปทำอย่างอื่น แต่ก็ถูกแนะนำให้กลับมาเรียนรู้ตามกิจกรรมกำหนดได้ผลงานอยู่ในเกณฑ์ที่พอใช้ได้

กิจกรรมการปั้นเสื้อผ้าในฝัน จากการสังเกตนักเรียนสามารถแสดงออกได้สนุกสนานกับการปั้นและการสร้างสรรค์ ผลงานตามแนวความคิดและจินตนาการของตนเอง สิ่งที่สังเกตนักเรียนกล่าวอธิบาย พูดคุย สื่อสารกับครู ผู้วิจัยและเพื่อนๆ แต่มีบ้างที่เกิดความสับสนกับการอธิบายแนวความคิดของตนเอง พูดซ้ำไปมา บางครั้งอธิบายได้แต่จับใจความสำคัญได้เล็กน้อย ส่วนงานปั้นตามหัวข้อกำหนดให้ผลงานน่าพอใจในระดับหนึ่ง

กิจกรรมการปั้นดอกไม้ในสวนของฉัน จากการสังเกตนักเรียนสามารถนำการเรียนรู้ การปั้นในรูปแบบที่ตนเองนัดนำเสนออธิบายถึงกระบวนการทางความคิดเห็นของตนเอง ชนิดของดอกไม้ รูปทรง สี กลิ่น ได้ว่าตนเองฟังพอใจกับมันมากน้อยต่างกันไป ส่วนการสังเกตทักษะในการปั้นส่วนมากสามารถควบคุมกล้ามเนื้อให้สัมพันธ์กับภาพความคิดของตนเองได้

กิจกรรมการปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบ จากการสังเกตนักเรียนสามารถควบคุมสมาธิในการปั้นตามหัวข้อกิจกรรมได้พอสมควร มีการพูดคุย สนทนา สลับกับการลุกขึ้นเดินไปมาเล็กน้อย นักเรียนสามารถอธิบายรูปลักษณะขนมต่างๆ ที่ตนเองชื่นชอบ แสดงออกทางศิลปะ การปั้นได้น่าสนใจ มีการนำผลงานของตนเองไปเปรียบเทียบกับของเพื่อนแรกเปลี่ยนความคิดเห็น ถึงชนิดขนมและความชื่นชอบของตนเอง

กิจกรรมการปั้นอาหารโปรดของฉันจากการสังเกตนักเรียนมีการแสดงออกในหลายๆ ด้าน การสื่อสาร พูดคุย สอบถามเพื่อน ๆ การควบคุมกระบวนการทำงานของตนเองสามารถ สื่อความหมาย ผ่านผลงานศิลปะการปั้นได้น่าพอใจ มีการอธิบายถึงคุณค่าของอาหารที่ตนเอง พึ่งพอใจ โดยกระบวนการ อธิบายนักเรียนมีระบบการอธิบายแบบเป็นขั้นเป็นตอน มีความชัดเจน ตามศักยภาพของตนเอง ลักษณะเหมือนการท่องจำแล้วนำเสนอซ้ำไปมาแตกต่างจากเพื่อน ๆ

กิจกรรมการปั้นผลไม้ของเมืองไทย จากการสังเกตนักเรียนมีความสามารถในการปั้นสื่อ ความหมาย อธิบายลักษณะของรูปทรง สีของผลไม้ได้ดี มีการสื่อสารพูดคุย อธิบายรสชาติและ สถานที่ที่มีการปลูกได้ บอกลักษณะของรูปทรงและความแตกต่างได้ ผลงานของนักเรียนมีความ เหมาะสมใกล้เคียงกับของจริง เพราะการกำหนดและควบคุมกล้ามเนื้อมือของนักเรียน จะทำได้ดีกับ การปั้น รูปทรงที่มีขนาดใหญ่

กิจกรรมการปั้นจับคู่รู้แล้วปั้น จากการสังเกตนักเรียนสามารถแสดงถึงการรับรู้ การสัมผัส การจับ การถูแล้วอธิบายถึงรูปทรงต่างๆ ที่ตนเองสัมผัส นักเรียนมีความสุข สนุกกับการเรียนรู้ การ สัมผัส จะมีบางครั้งที่เกิดความสับสนกับรูปทรงที่สัมผัสบ้าง เมื่อดำเนินกิจกรรมนักเรียนสามารถนำ การเรียนรู้มาสร้างสรรค์ผลงานปั้นได้ รูปทรงที่ใกล้เคียงกับสิ่งที่ตนเองสัมผัสพอสมควร

กิจกรรมการปั้นสวนสัตว์ จากการสังเกตนักเรียนขณะปฏิบัติงาน นักเรียนมีกระบวนการ สร้างสรรค์ผลงานเป็นระบบ มีการอธิบายลักษณะของสิ่งที่ตนเองปั้น เช่น สัตว์ตัวนี้เป็นสัตว์ประเภท อะไร กินอะไร มีลักษณะสำคัญเป็นอย่างไร บางครั้งสามารถบอกถึงความแตกต่างของสิ่งแวดล้อม ของสัตว์ได้ การพูดคุยและอธิบายนักเรียน มีการจดจำ ที่เป็นระบบการสื่อสารจึงมีลักษณะของการ อธิบายแบบเป็นตอน ๆ ไป เหมือนกับการอ่านข่าว ก็ส่งผลถึงการสื่อความหมาย อธิบายคู่กับผลงาน ศิลปะได้น่าสนใจ

ภาพประกอบ 4 ผลกิจกรรมงานปั้นสื่อความหมายของนักเรียนคนที่ 4

จากการจัดกิจกรรมการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออกทิสติก ผลการวิเคราะห์ กระบวนการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยศึกษาถึงการถ่ายทอดการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทางศิลปะ สามารถอธิบายได้ดังนี้

กิจกรรมการปั้นประกอบนิทาน จากการสังเกตนักเรียนสามารถนำการเรียนรู้ การรับสื่อที่มีความหลากหลาย สร้างความสนุกสนานในการสร้างสรรค์ผลงานปั้นประกอบเนื้อหาในนิทานได้ แล้วนักเรียนยังอธิบายถึงกระบวนการปั้นของตนเอง มีสมาธิสามารถนั่งทำงานในห้องได้นานพอสมควร แม้ว่าการสร้างรูปทรงนักเรียนจะพยายามควบคุมกล้ามเนื้อของตัวเองให้ สัมพันธ์กับภาพความคิดที่ได้ประมวลวิเคราะห์หลังจากได้รับฟังเนื้อหาในนิทานแล้วได้ผลงานน่าสนใจพอสมควร

กิจกรรมการปั้นตามเพลงสนุกสนาน จากการสังเกตนักเรียนแสดงอาการตื่นเต้นและสนุกสนานในการฟังเพลงหรือจังหวะของดนตรีที่ตนเองจะต้องนำการเรียนรู้มาถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปะการปั้น จากการสังเกตจะเห็นความสามารถในการควบคุมกล้ามเนื้อของนักเรียนค่อนข้างน้อย แต่ในส่วนของการสื่อความหมายและการแสดงออก นักเรียนมีความพยายามที่จะสร้างสรรค์ผลงานให้เต็มศักยภาพ นักเรียนพยายามที่จะสื่อสารกับผู้อื่นในขณะที่ทำงานมีการพูดคุยโต้ตอบ อธิบายรูปทรงและผลงานของตนอยู่เสมอ

กิจกรรมการปั้นในมุมมองที่บ้านฉัน จากการสังเกตการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียน มีความพยายามที่จะนำเสนอผลงานปั้นของตน และอธิบายส่วนประกอบของหัวข้อมุมมองที่บ้านฉัน ลักษณะสำคัญของส่วนประกอบของภาพ กล้าพูด กล้าอธิบาย เมื่อมีการซักถามถึงรูปทรงที่นักเรียนปั้นว่าคืออะไร ก็พยายามหาคำตอบมาอธิบายได้ ถึงบางครั้งจะเป็นปัญหาในการโต้ตอบ เพราะนักเรียนคิดไม่ทัน หรือไม่แน่ใจในเรื่องที่จะอธิบายแต่ก็สามารถสื่อความหมายในผลงานปั้นถึงสื่อที่ตนเองเรียนรู้ได้พอสมควร

กิจกรรมการปั้นเสื้อผ้าในฝันจากการสังเกตนักเรียนสามารถนำเสนอผลงานปั้นรูปทรงที่ทำตามภาพความคิดที่น่าสนใจ โดยการทำงานของนักเรียนมีการเลือกที่จะใช้วัสดุและอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม ในการสื่อสารกับผู้อื่นสังเกตได้จากการพูดคุยโต้ตอบ และอธิบายความหมายของรูปทรง ทำให้มองเห็นว่านักเรียนมีความพยายามที่จะสื่อความหมายให้ผู้อื่นได้รู้ถึงแนวความคิดของตนเองกับการนำเสนอผลงานปั้น

กิจกรรมการปั้นดอกไม้ในสวนของฉัน จากการสังเกตนักเรียนสามารถถ่ายทอดการรับรู้ และพยายามที่จะแสดงออกทางผลงานศิลปะที่ตนเองสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว แล้วนำมาปั้นเป็นรูปทรงต่างๆ ในบางครั้งกระบวนการทำงานมีความซับซ้อน นักเรียนก็สามารถปฏิบัติงานให้ออกมาตามที่ตนเองพอใจ โดยควบคุมสมาธิ การกระตุ้นด้วยการพูดคุยสอบถาม นักเรียนก็เป็นส่วนดีในการส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนได้อีกทางหนึ่ง

กิจกรรมการปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบ จากการสังเกตนักเรียนเริ่มมีการกล้าพูด กล้าแสดงออก ถึงกระบวนการปฏิบัติงาน การอธิบายในสิ่งที่ตนเองพึงพอใจ เช่น หัวข้อกำหนด เรื่องขนมที่ฉันชอบ นักเรียนก็จะรู้สึกตื่นเต้นกับการนึกถึงสิ่งของหรือขนมที่ตนเองชื่นชอบแล้ว ยังสามารถบอกแหล่งของขนมต่างๆ ว่าหาได้ที่ไหน สิ่งเหล่านี้สามารถอธิบายการสื่อความหมาย ในการสื่อสารพูดคุยได้ เมื่อนักเรียนลงมือปฏิบัติงานนั้น ก็พอที่จะควบคุมการปฏิบัติงานสร้าง รูปทรงให้สอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองคิดและจินตนาการถึงรูปทรงที่ถูกต้องได้ ผลการสร้างสรรค์ ผลงานนั้นของนักเรียนก็บอกได้ถึงการสื่อความหมายในระดับที่น่าพอใจ

กิจกรรมการปั้นอาหารโปรดของฉัน จากการสังเกตการปั้นของนักเรียน สามารถถ่ายทอดผลงานให้เห็นความสนใจกับความคิดที่นักเรียนจินตนาการ และมีความพึงพอใจในรูปทรงของผลงานที่นักเรียนพยายามจะสื่อถึงสิ่งที่ตนเองชื่นชอบ การอธิบายและการพูดคุยในขณะที่ปฏิบัติงานสามารถบอกถึงการที่นักเรียนพยายามจะอธิบายถึงผลงานนั้นของตนเองถึงรูปทรง อะไร เพราะบางทีการควบคุมกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานและกล่อมเนื้อของนักเรียน ยังไม่สอดคล้องกับภาพความคิดเท่าที่ควร

กิจกรรมการปั้นผลไม้ของเมืองไทย จากการสังเกตการสร้างสรรค์ผลงานนั้นของนักเรียนแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะควบคุมกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานให้สามารถถ่ายทอดรูปทรงของผลไม้ให้ออกมาถูกต้องสวยงาม นักเรียนมีความคุ้นเคยกับรูปทรงกลมมากกว่ารูปทรงอื่นๆ เพราะสาเหตุจากการควบคุมกล่อมเนื้อมือกับความสัมพันธ์กับความคิดของตนเอง แต่นักเรียนก็มีความพยายามที่ดี มีการสื่อสารพูดคุยก่อนลักษณะของผลไม้ที่ตนเองปั้นได้เป็นระบบ

กิจกรรมการปั้นจับคู่แล้วปั้น จากการสังเกตกิจกรรมการเรียนรู้การสัมผัส นักเรียนมีความพึงพอใจและสนุกสนานกับการร่วมกิจกรรม นักเรียนสามารถถ่ายทอดผลงานการปั้นรูปทรงต่างๆ ได้ใกล้เคียงกับสิ่งที่ตนเองรับสัมผัส การสื่อสาร พูดคุย และการอธิบายลักษณะต่างๆ ของรูปทรง สามารถบอกได้ถึงความเข้าใจของนักเรียนในการรับสัมผัส หรือการเรียนรู้ตามกิจกรรมกำหนดได้ดี

กิจกรรมการปั้นสวนสัตว์ของฉัน จากการสังเกตกระบวนการเรียนรู้ นักเรียนมีความพยายามที่ดี และสามารถถ่ายทอดแล้วสื่อความหมายของคำว่าสวนสัตว์ของฉัน อธิบายรูปทรงของสัตว์ประเภทต่างๆ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่สัตว์แต่ละตัวมีความเกี่ยวข้อง นักเรียนพยายาม อธิบายลักษณะสำคัญในจุดต่างๆ ของผลงาน แสดงออกได้อย่างมีความสุข และสนุกสนานกับการเรียนรู้ในการสร้างสรรค์ผลงานการปั้นของตน สามารถเรียนรู้การแก้ไขปัญหาในขณะปฏิบัติ งานได้ด้วยตนเอง

ภาพประกอบ 5 ผลกิจกรรมงานปั้นสื่อความหมายของนักเรียนคนที่ 5

จากการจัดกิจกรรมการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนอภิสติก ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้โดยผู้วิจัยศึกษาถึง การถ่ายการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทางศิลปะ สามารถอธิบายได้ดังนี้

กิจกรรมการปั้นประกอบนิทานจากการสังเกต การปฏิบัติงานของนักเรียนมีการจัด ระบบการสร้างสรรค์ที่เป็นระบบตามที่ตนเองกำหนด ทั้งวัสดุ อุปกรณ์และเวลา ตัวอย่างเช่น ขณะที่นักเรียนปฏิบัติงานการปั้นประกอบสื่อนิทานได้รับเนื้อหาในนิทานแล้วสามารถคิดตาม แล้วสามารถสร้างรูปทรงตามที่กำหนดตามภาพความคิดได้ แต่เมื่อกำหนดการของตนเองได้ดำเนินตามกำหนดก็สิ้นสุดการปฏิบัติงาน แล้วลุกเดินออกจากห้องเรียนทันที ปรากฏว่าการจัดระบบการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ของนักเรียนถูกจัดให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่นักเรียนเองเป็นผู้กำหนดตนเอง

กิจกรรมการปั้นตามเพลงสนุกสนาน จากการสังเกตการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการสร้างสรรค์ศิลปะกับสื่อเสียงเพลงสามารถสร้างความสุขให้กับการจัดการเรียนการสอน สิ่งที่สังเกตเห็นคือ นักเรียนสามารถควบคุม อารมณ์ ควบคุมสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานได้นานพอสมควร นักเรียนสามารถนำเนื้อหาและความหมายของเพลงมาประมวลคิดและสร้างสรรค์เป็นผลงานปั้นที่น่าสนใจ การดำเนินงานตามกฎเกณฑ์ที่ตนเองสร้างก็สามารถนำมาพัฒนาการจัดการกับการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมจริง ๆ รอบ ๆ ตัวได้ การสังเกตเห็นการทำงานนักเรียนก็สามารถแสดงออกทางศิลปะได้ดี

กิจกรรมการปั้นในมุมมองที่บ้านฉัน จากการสังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียน มีการแสดงออกถึงการถ่ายทอดความจำ ขณะที่นักเรียนปั้นรูปทรงต่างๆ ก็พยายามอธิบายพูดซ้ำๆ ถึงสิ่งที่ตนเองกำลังปั้นอยู่ การสื่อสารพูดคุยกับเพื่อนในห้องเรียนก็เป็นการสื่อความหมายที่นักเรียนสามารถพูดโต้ตอบได้ แต่การทำงานของนักเรียนถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขที่ตนเองกำหนดทุกกิจกรรม

กิจกรรมการปั้นเสื้อผ้าในฝัน จากการสังเกตการสร้างสรรคผลงานนักเรียน ดูลักษณะ ที่สนุกสนาน พูดคุย โต้ตอบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนๆ ถึงสิ่งที่ตนเองคิดฝันไว้แล้ว สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานปั้นได้ผลงานที่น่าสนใจ การสร้างสรรค์ผลงานมีการกำหนดกรอบของกิจกรรมด้วยตนเองเสมอ แต่กิจกรรมชุดนี้นักเรียนสามารถปฏิบัติงานออกมาได้น่าสนใจแล้วมีการอธิบายพูดคุยกับครูและผู้วิจัยในเนื้อหาที่น่าสนใจเหมือนผลงานของตนเอง

กิจกรรมการปั้นดอกไม้ในสวนของฉัน จากการสังเกตการสร้างสรรคผลงาน นักเรียนพยายามที่จะควบคุมกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน การปั้นรูปทรงของดอกไม้ที่ตนเอง มีภาพความคิดอยู่เป็นแม่แบบ และเพื่อจะถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะได้ ขั้นตอนของการปั้นถูกแบ่งกระบวนการเป็นขั้นเป็นตอน ดูน่าสนใจดี และมีการอธิบายกระบวนการและแนวความคิดแบบเป็นขั้นเป็นตอน

กิจกรรมการปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบ จากการสังเกตนักเรียนปฏิบัติงาน สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่สื่อถึงรูปทรงและอธิบายลักษณะสำคัญของสิ่งที่ตนเองชื่นชอบได้ การวางแผนในการสร้างสรรค์ผลงาน นักเรียนมีการสร้างเงื่อนไขกับตนเอง การสังเกตสามารถมองเห็นถึงกลวิธีและการอธิบายพูดคุยของนักเรียนว่า สามารถสื่อความหมายในระดับที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง

กิจกรรมการปั้นอาหารโปรดของฉัน จากการสังเกตการปฏิบัติงานนักเรียนสามารถถ่ายทอดรูปทรงและลักษณะสำคัญของสิ่งที่นำเสนอได้อย่างเหมาะสม การควบคุมกระบวนการ ปั้น นักเรียนสามารถควบคุมสมาธิและมือ (กล้ามเนื้อมือ) ให้สัมพันธ์กับความคิด การปฏิบัติงานของนักเรียนจะต้องคอยกำหนด เพราะนักเรียนจะเสียสมาธิกับการทำงานบางครั้ง แต่ส่วนมากสามารถถ่ายทอดผลงานได้ในเกณฑ์ดี

กิจกรรมการปั้นผลไม้ของเมืองไทย จากการสังเกตนักเรียนแสดงออกผ่านกิจกรรมการปั้นได้เห็นถึงกระบวนการทางความคิด การจดจำ วิเคราะห์ แยกแยะรูปทรง ของผลไม้ที่ตนเองสามารถนึกคิดได้ แล้วมาประมวลรูปทรงเพื่อถ่ายทอดออกเป็นผลงานศิลปะหรือผลงานปั้น การปฏิบัติงานบางครั้งมีการลุกเดินไปมาแต่ก็สามารถร่วมกิจกรรมให้แล้วเสร็จสมบูรณ์

กิจกรรมการปั้น จับตุ๊กแล้วปั้น จากการสังเกตนักเรียนสามารถนำการรับรู้โดยการสัมผัสรูปทรง แล้วนำมาวิเคราะห์รูปทรง พร้อมอธิบายลักษณะของรูปทรงได้ในระดับที่ตีพอสมควร การจำแนกรูปทรงของนักเรียนสามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะได้ผลงานปั้นที่น่าสนใจ และต้องควบคุมสมาธิกับเวลาปฏิบัติงานโดยผู้วิจัย ครูและเพื่อนนักเรียนต้องพยายาม ร่วมสื่อสารพูดคุยเพื่อให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจที่จะปฏิบัติงานเป็นระยะเวลาหลายๆ

กิจกรรมการปั้นสวนสัตว์ของฉันจากการสังเกตได้มองเห็นกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียนมีความซับซ้อนในเรื่องของรูปแบบการดำเนินกิจกรรม นักเรียนวางรูปแบบ การปั้นโดยการปั้นรูปทรงของสัตว์ และมีการสร้างสรรค์รูปทรงที่เป็นสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสม อธิบายผลงานได้ โต้ตอบกับเพื่อนๆ สามารถสื่อความหมายร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการปั้นอยู่ในเกณฑ์ที่พอใช้พัฒนาได้

สรุปได้ว่ากระบวนการทำงานของนักเรียนแต่ละคนมีทักษะด้านกระบวนการทำงานต่างกัน
 ไป อาจเป็นพื้นฐานด้านการเรียนรู้และการสื่อความหมายในความสนใจกับกิจกรรมที่มีความ
 หลากหลาย ที่นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันออกไปนั้น ประกอบกับกระบวนการเรียนรู้และ
 การสื่อความหมายของกิจกรรมที่สร้างความสนใจให้กับผู้เรียนได้แตกต่างกันถึงกระบวนการที่ศึกษา
 การสื่อความหมายโดยใช้กิจกรรมศึกษาถึงการถ่ายทอดการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออก
 ทางศิลปะของนักเรียนออกทิสติก การวิเคราะห์ผลในประเด็นการศึกษาความสามารถของนักเรียน
 ออกทิสติก และศึกษาผลงานปั้นประกอบกับการบันทึกผลจากการสังเกต สรุปได้ว่ากิจกรรมทั้ง 10
 กิจกรรมได้สร้างความสนใจและเป็นการเสริมทักษะกระบวนการ เสริมสร้างแนวคิดในการสื่อความหมาย
 ที่มีทางเลือกในการแสดงออกที่หลากหลายของนักเรียนออกทิสติก แล้วนำการเรียนรู้มาสร้างสรรค์
 ถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปะการปั้นที่น่าสนใจแล้วนักเรียนยังนำกระบวนการเรียนรู้มาพัฒนาศักยภาพ
 ของตนเอง กล้ามเนื้อมือ การรู้คิด การวิเคราะห์ การแสดงเหตุผลการนำเสนอ การสื่อความหมาย ที่
 อาศัยกิจกรรมศิลปะถ่ายทอดออกมา กลวิธีต่างๆ ที่นักเรียนเรียนรู้และแสดงออกมานั้นแสดงถึง
 การศึกษาการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยศึกษา และสร้างโอกาสในการเรียนรู้ของนักเรียนออกทิสติกให้มีความ
 หลากหลายในกิจกรรมศิลปะกับทางเลือกในการรับรู้และถ่ายทอดออกมาได้อย่างอิสระ

ในการศึกษาการแสดงออกทางศิลปะการปั้นที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายของนักเรียน
 ออกทิสติกนั้น ผู้วิจัยศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้พบว่านักเรียนออกทิสติก สามารถสร้างสรรค์ผล งาน
 อธิบายสื่อความหมายผ่านกิจกรรมศิลปะการปั้น เป็นการศึกษาการนำไปสู่การพัฒนาทักษะการ
 เรียนรู้ในการจัดกิจกรรมด้านอื่นๆที่สามารถนำมาปรับใช้กับการพัฒนานักเรียนที่เป็นออกทิสติกและ
 เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมศิลปะที่นำมาพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งมีระดับขั้นของการทำวิจัยและการวิจัยโดยสรุปดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ เพื่อสื่อความหมายของนักเรียนออทิสติก ถึง การถ่ายทอดการรับรู้ การแสดงออกทางศิลปะ และความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้กิจกรรมการปั้น

ประชากร และ กลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักเรียนออทิสติกระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จากโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 5 คนซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการเรียนการสอนกิจกรรมปั้น 10 กิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และแผนการเรียนการสอนตามโครงสร้างสาระการจัดการเรียนรู้วิชาศิลปะ และการจัดการเรียนการสอนนักเรียนที่เป็นเด็กพิเศษหรือเรียนที่เป็นออทิสติก เพื่อเป็นแนวทางก่อนที่จะจัดทำแผนการเรียนการสอนแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่

ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาพิเศษและเด็กออทิสติก

1.1 ศาสตราจารย์ผดุง อารยะวิญญู
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

1.2 รองศาสตราจารย์เลิศ อานันท์นะ
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษากับเด็กออทิสติก

1.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริโฉล ไทรงเียง

2. แบบประเมินคุณภาพผลงานของนักเรียนนอกทิสติก โดยใช้กิจกรรมการปั้น 10 กิจกรรม

- 2.1 กิจกรรมที่ 1 ปั้นประกอบนิทาน
- 2.2 กิจกรรมที่ 2 ปั้นตามเพลงสนุกสนาน
- 2.3 กิจกรรมที่ 3 ปั้นในมุมมองที่บ้านฉัน
- 2.4 กิจกรรมที่ 4 ปั้นเสื้อผ้าในฝัน
- 2.5 กิจกรรมที่ 5 ปั้นดอกไม้ในสวนบ้านฉัน
- 2.6 กิจกรรมที่ 6 ปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบ
- 2.7 กิจกรรมที่ 7 ปั้นอาหารโปรดของฉัน
- 2.8 กิจกรรมที่ 8 ปั้นผลไม้ในเมืองไทย
- 2.9 กิจกรรมที่ 9 ปั้นจับคู่แล้วปั้น
- 2.10 กิจกรรมที่ 10 ปั้นสวนสัตว์ของฉัน

3. แบบบันทึกและการสังเกตกระบวนการทำงานของนักเรียนนอกทิสติก ซึ่งผู้วิจัยได้ทำแบบบันทึก โดยผู้วิจัยนำเสนอให้ประธานและกรรมการควบคุมพิจารณาตามความเหมาะสมและนำมาปรับปรุงและทดลองใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. อธิบายสรุปวิเคราะห์ผลงานและสังเกตบันทึกผล
2. หาค่าความถี่ของแต่ละหัวข้อคะแนนที่ศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพแล้วนำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยร้อยละ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. นำเครื่องมือประกอบด้วยแผนการเรียนการสอนไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพแล้วนำมาปรับปรุงเสนอแนะ
2. นำเครื่องมือและแบบบันทึกการสร้างผลงานไปให้ประธานและกรรมการควบคุมตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3. ดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการเรียนรู้การสอนการปั้น 10 กิจกรรม ใช้เวลาทดลองทั้งหมด 10 คาบเรียน สัปดาห์ละ 5 คาบเรียน รวม 2 สัปดาห์ และบันทึกสังเกตผลกระบวนการเรียนรู้

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. กระบวนการทำงานของนักเรียนออทิสติก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนตามแผนการเรียนรู้การปั้นสื่อความหมาย 10 กิจกรรม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้การปั้นตามระดับคุณภาพของนักเรียนที่ปฏิบัติงาน การปั้นสื่อความหมายอยู่ในระดับคุณภาพเกณฑ์ที่ดีมาก คิดเป็นร้อยละ 74 รองลงมาอยู่ในเกณฑ์พอใช้คิดเป็นร้อยละ 26 ส่วนระดับคุณภาพที่ควรปรับปรุงไม่ปรากฏว่ามีนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างอยู่ในเกณฑ์

2. กระบวนการทำงานของนักเรียนออทิสติก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนตามแผนการเรียนรู้การปั้นสื่อความหมาย 10 กิจกรรม มีผลการสังเกตกระบวนการทำงานตามเกณฑ์คุณภาพและหาค่าเฉลี่ยคะแนนตามหัวข้อการถ่ายทอดการรับรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทางศิลปะ ของนักเรียนดังนี้กิจกรรมการปั้นประกอบนิทานมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 20 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 20 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 40

กิจกรรมการปั้นตามเพลงสนุกสนานมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ไม่ปรากฏ ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 40 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 60

กิจกรรมการปั้นในมุมมองที่บ้านฉันมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ไม่ปรากฏ ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 60 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 60

กิจกรรมการปั้นเสื้อผ้าในฝันมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 60 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ไม่ปรากฏ การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 60

กิจกรรมการปั้นดอกไม้ในสวนของฉันมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 60 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 20 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 100

กิจกรรมการปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ไม่ปรากฏ ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 20 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 80

กิจกรรมการปั้นอาหารโปรดของฉันมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 40 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 20 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 80

กิจกรรมการปั้นผลไม้ของเมืองไทยมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 60 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 60 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 80

กิจกรรมการปั้นจับคู่แล้วปั้นมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมิน ในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 60 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 80 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 80

กิจกรรมการปั้นสวนสัตว์ของฉันมีกระบวนการตามเกณฑ์การประเมินในเรื่องการถ่ายทอดการรับรู้ร้อยละ 20 ในด้านความคิดสร้างสรรค์ร้อยละ 60 การแสดงออกทางศิลปะร้อยละ 60

ภาพประกอบ 6 กิจกรรมการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออทิสติก

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ เป็น การศึกษาการสร้างผลงานการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออทิสติก ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 จากการวัดผลกิจกรรมศิลปะที่เรียนรู้และสร้างผลงานการปั้น 10 กิจกรรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นผลการวิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

การศึกษากระบวนการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออทิสติก ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนรู้และสร้างผลงานโดยการปั้น 10 กิจกรรม ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการทำงาน และ การสอนตามแผนการเรียนการสอน กิจกรรมการปั้นนั้นเป็นกระบวนการทางทักษะ ซึ่งผู้วิจัย จะต้องจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถแสดงออก หรือสื่อความหมายผ่านกิจกรรมทางศิลปะได้ และผู้วิจัยดำเนินการถึงความแตกต่างของนักเรียนแล้วยังเป็นการส่งเสริมและสร้างความสนใจของนักเรียนได้ดีทั้ง 10 กิจกรรม ได้กล้าคิด กล้าแสดงออก อย่างเป็นระบบ ผู้เรียนสามารถแสดงลักษณะเฉพาะตัวในการเรียนรู้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการสื่อความหมาย การแสดงออกทางศิลปะ การถ่ายทอดการรับรู้ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการคิด การแก้ไขปัญหา ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ที่ผู้วิจัยกำหนดในส่วนการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ โดยกิจกรรมการปั้นสื่อความหมายมุ่งให้นักเรียนมีความเข้าใจในการปั้นแล้วสามารถสื่อความหมาย และมีกระบวนการเรียนรู้ที่มีระบบ มีความสนุกสนานเพลิดเพลินตามวัยของตนเองที่สอดคล้องกับผู้วิจัยศึกษาถึงกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียนออทิสติก กับการปั้นสื่อความหมาย

อารี สุทธิพันธุ์ ได้กล่าวว่านักเรียนทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์ติดตัวมา หากได้รับการกระตุ้นจากการสอนการแนะแนวของครูให้รู้จักคิดและแก้ปัญหา ให้สอดคล้องกับความสามารถและความถนัดตามธรรมชาติ นักเรียนทุกคนสามารถศึกษาศิลปะเท่าเทียมกัน มีศักยภาพในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ถ่ายทอดการรับรู้ รูปทรงที่คิดที่เป็นจริงได้ แต่ผู้เรียนมีระบบประสาทสัมผัสต่างกัน ผลการถ่ายทอดการรับรู้รวมทั้งการสื่อความหมายจึงต่างกันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยณรงค์ เจริญพานิชกุล (2533 : 3-5) ที่กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กควร

เป็นกิจกรรมที่เน้นถึงสิ่งที่เด็กได้รับในระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์ ไม่ได้นึกถึงผลงานที่สวยงาม เน้นที่รูปแบบกระบวนการ การแสดงออกทางศิลปะ การคิดสร้างสรรค์ กระบวนการถ่ายทอดการรับรู้ กิจกรรมของเด็กเปรียบเสมือนสื่อหรือเครื่องมือในการที่จะให้เด็กคิดและพัฒนาในด้านต่างๆ

ในการเรียนการสอนของนักเรียนออทิสติก ในการทำกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรมซึ่งทำให้ได้มีการพัฒนากล้ามเนื้อและการสื่อความหมายให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งตรงกับแนวคิดของผู้วิจัยที่ศึกษาค้นคว้าและบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียนออทิสติกในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ ที่นักเรียนในแต่ละคนแสดงออกมาได้อย่างอิสระ สอดคล้องกับการศึกษาค้นคว้าเรื่องพัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กวัย 5 – 12 ปี ของสมชาย พรหมสุวรรณ (2538 : 3) ที่พบว่าเด็กสร้างผลงานมีพื้นฐานมาจากความคุ้นเคยในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมที่พบเห็น โดยการสร้างผลงานศิลปะงานปั้นของนักเรียนออทิสติกระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการจัดกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม นักเรียนสามารถสื่อความหมายได้อย่างอิสระตามที่ตนเองแสดงออกผ่านกิจกรรมศิลปะ และสอดคล้องกับการนำแนวคิดหรือสิ่งที่เรียนรู้รอบๆตัว การรับสัมผัส การจดหรือการจำแล้วนำมาผ่านกระบวนการที่น่าเสนอ นักเรียนใช้ลักษณะผลงานปั้นด้วยรูปแบบวิธีการต่างๆมาสื่อความหมาย ถ่ายทอดการรับรู้ การสื่อสารพูดคุย ได้ตอบคำถามกับผู้วิจัย แสดงให้เห็นถึงกระบวนการคิดวิเคราะห์ และการแสดงเหตุผลในการเสนอแนะ วิภาค วิจรณ์ ผลงานของตนเอง สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนออทิสติก ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรมที่ผู้วิจัยนำมาศึกษากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนออทิสติก ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จึงเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษากระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะ และพัฒนาศักยภาพของนักเรียนออทิสติกที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตามกระบวนการปฏิบัติงานจากการสังเกต อยู่ในเกณฑ์การเรียนรู้ และสามารถสื่อความหมายได้ดีและเหมาะสม และสามารถนำการเรียนรู้ไปพัฒนาตัวเองที่สามารถเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้เต็มศักยภาพ และร่วมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคตโดยที่ไม่เกิดความแปลกแยก จากชุมชน หรือองค์กรที่เป็นอยู่ในอนาคตของตนเอง

การเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนออทิสติก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยพบว่า มีการศึกษาวิจัยที่สามารถนำกิจกรรมศิลปะในรูปแบบที่หลากหลาย มา เสริมสร้างพัฒนาการ และ ศักยภาพทางการเรียนรู้ของนักเรียนออทิสติกได้ ทั้งกระบวนการทางทักษะ และ กระบวนการเชื่อมโยงแนวคิด การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การนำเสนอ การแสดงออกที่สามารถพัฒนาศักยภาพของนักเรียน จึงเสนองานวิจัยที่นำศึกษาที่เกี่ยวกับกิจกรรมการพิมพ์ ภาพ กิจกรรมการวาดภาพกิจกรรมการออกแบบ ศิลปะสื่อผสมหรือภาพปะติด ที่สามารถนำมาเสนอในรูปแบบของการสื่อความหมาย และ การแสดงออกของนักเรียนออทิสติกผ่านกิจกรรมศิลปะ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรวิภา สรรพกิจจำนง. (2532). ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมือของเด็กประถมวัยที่ได้รับ
การฝึกกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบขั้นนำและแบบอิสระ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.
(สาขาการศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- กรภัสสร ประเสริฐศักดิ์. (2539). ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ประกอบด้วยคำถามเชิงเหตุผล และประกอบด้วยคำถามเชิงเปรียบเทียบ.
ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (สาขาการศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กรองกมล บุตรขาว. (2546). การศึกษาการสร้างผลงานปั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จาก
การจัดกิจกรรมศิลปะ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (สาขาศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กรมวิชาการ เอกสารวิชาการ. (2544). เป็นไม่ยากหากจะเป็นครูสอนเด็กออทิสติก. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์อักษรไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). กิจกรรมเสริมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. สำนักนิเทศและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กันตรัตน์ ไพรินทร์. (2546). การศึกษาความสามารถในการรู้คิดและการแสดงออกทางอารมณ์
ของเด็กนักเรียนออทิสติกโดยใช้กิจกรรมศิลปะ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.
(สาขาศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- กิติกร มีทรัพย์. (2523). จิตวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : นพรัตน์.
_____. (2533). "ศิลปะบำบัด", วารสารจิตวิทยาคลินิก. 21(1) : 10 - 17.
- เกศินี นิสัยเจริญ. (2527). การสอนศิลปะสำหรับเด็กเล็ก. เอกสารการอบรม ผดด. รุ่นที่ 2.
ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- เกสร ธิตะจारी. (2543). ศิลปะสำหรับเด็กพิเศษ. เอกสารคำบรรยาย. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ถ่ายเอกสาร.
- เกษม ศิริสัมพันธ์. (2525). การแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- ชนบพร วัฒนสุขชัย. (2544). การศึกษาการปั้นของเด็กอายุ 5 ถึง 6 ปี ตามทฤษฎีของ แคลร์
โกลอมป์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.

- จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า. (2544). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาที่ทำกิจกรรมตามแนวคิดหลัก CISST. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จารุณี เนตรบุตร. (2543). การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางศิลปะด้านการวาดภาพระบายสีระหว่างเด็กอายุ 9 – 12 ปี ที่มีภูมิหลังแตกต่างกันโดยใช้ทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม.(สาขาศิลปะศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร
- จางใจ ขจรศิลป์. (2535). ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และกิจกรรมการเล่นตามมุมที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (สาขาการศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จรัส คำภารัตน์. (2541). การสอนศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ระดับประถม. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.
- จूरรัตน์ บุญรินทร์. (2547). การศึกษารูปการจัดกิจกรรมทัศนศิลป์สร้างสรรค์สำหรับเด็กด้อยโอกาสอายุ 9 - 12ปี กรณีศึกษา : นักเรียนที่สังกัดโรงเรียนเฉลิมมณีฉายวิทยาการจังหวัดสมุทรปราการ. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (สาขาศิลปะศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จันทนวรรณ เทวรักษ์. (2526). อิทธิพลของการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และเกมทางการศึกษาในวัย 4 - 6 ปี ที่มีผลทางการเรียนรู้ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษา. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (สาขาจิตวิทยาการศึกษา). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ฉวีวรรณ จึงเจริญ. (2524). เข้าใจเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ : อักษรไทย.
- ชวลิต ดาบแก้ว และสุดาวดี เหมทานนท์. (2525). วิธีการสอนศิลปะศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ชลอ พงษ์สามารถ. (2526). ศิลปะสำหรับครูมัธยม. กรุงเทพฯ : เจริญวิทยาการพิมพ์.
- ชะลูด นิมเสมอ. (2538). องค์ประกอบศิลป์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล. (2533). พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ. กรุงเทพฯ : แพลน พับลิชชิ่ง.
- ชาติ วิฑูรชาติ. (2540). ออทิสซึมในกุมารเวชศาสตร์ เล่ม 1. วรรณิการ์โดย มนตรี ตูจันดา และคนอื่นๆ. กรุงเทพฯ : เรื่องแก้วการพิมพ์.
- ชาญวิทย์ พรนภวด. (2545). จะรู้ได้อย่างไรว่าเด็กเข้าข่ายออทิสซึม. ในเอกสารประกอบการประชุม ปฏิบัติการ เรื่องครู หมอ พ่อ แม่ : มิติแห่งการพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติก. หน้า 1 - 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2544). การพัฒนาคนพิการด้วยศิลปะ. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์.

- ดุสิต ลิขนะพิชิตกุล. (2545). พัฒนาการบำบัดสำหรับเด็กออทิสติกตามแนวทางป่าหโมเพ็ญแข.
กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- เตือนใจ ทองสำริด. (2531). การทดลองใช้วิธีการกิจกรรมทางกาย ในการสร้างมโนทัศน์พื้นฐาน
ทางวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ด.ด. กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ธัญวลี พวงชาติ. (2545). การปั้นของเด็กอายุ 3 - 5 ปี ในโรงเรียนสาธิตสังกัดสถาบันราชภัฏ
ทั่วประเทศ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สาขาการศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร. (2525). ศิลปะศึกษากับครูประถม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตีรณสาร.
- นวลลออ ทินานนท์. (2539). เอกสารประกอบการสอน ศล 211 หลักสูตรและการสอนศิลปะศึกษา.
กรุงเทพฯ : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข. (2522). ความพร้อมในการเรียนอ่าน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- บุญเต็ม พันรอบ. (2528). สังคมวิทยามานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : อมรรการพิมพ์.
- บุศรินทร์ สิริปัญญาธร. (2541). แนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมร่วมมือของ
เด็กปฐมวัยที่เกิดจากกิจกรรมศิลปะแบบสื่อผสมเป็นกลุ่ม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ประเทิน มหาจันทร์. (2531). ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ประสาน มาลากุล ณ อยุธยา. (2523). ศิลปะกับชีวิตประจำวันของเด็ก. สื่อบัตรการแสดงผลศิลปะเด็ก
แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาลัยเขต
เพาะช่าง.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. (2529). คู่มือการสอนศิลปะศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ผดุง อารยะวิญญู. (2542). การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
แว่นแก้ว.
_____. (2533). การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร.
- เย็น ธีรพิพัฒน์. (2539). การปรับพฤติกรรมก้าวร้าวในชั้นเรียนของเด็กออทิสติก ชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 1 โดยวิธีการเสริมแรงด้วยเบียร์รถกรในการทำแบบฝึกหัดวิชาคณิตศาสตร์.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .ถ่ายเอกสาร.
- ยุวดี สุพรมงคผลเลิศ. (2538). สภาพและความต้องการในการจัดกิจกรรมศิลปะของเด็กป่วยใน
โรงพยาบาลกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ครุศาสตร์ (ศิลปะศึกษา)
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยวพา เดชะคุปต์. (2528). กิจกรรมสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- พนิดา ซาดยาภา. (2544). *กระบวนการพัฒนาการสื่อความหมายของเด็กปฐมวัยโดยการสร้างเรื่องราวในกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ*.
 ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2531). *มโนภาพการรับรู้ทางศิลปะ*. กรุงเทพฯ : หน่วยงานศึกษานานาชาติ
 กรมการฝึกหัดครู
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2533). *การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 5 - 6 ขวบ ใน มิติทัศนะ
 ทางศิลปะและศิลปะศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กลางศาสนา.
- _____. (2538). *สมองลูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ*. กรุงเทพฯ : แปลนพับลิชชิ่ง.
- พูนสุข บุญยสวัสดิ์. (2533). *เมื่อหนูน้อยหัดเขียน*. กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์.
- เพ็ญแข ลิมศิลา. (2545). *ออกทิสซึมในเมืองไทย: จากตำราสู่ประสบการณ์*. เอกสารประกอบการ
 บรรยายพิเศษ การประชุมวิชาการระดับชาติเรื่อง ครู หมอ พ่อ แม่ มิติแห่งการพัฒนา
 ศักยภาพบุคคลออทิสติก หน้า 10 - 28. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. (2541). *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับออทิสซึม*. กรุงเทพฯ : กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2540). *การวินิจฉัยโรคออทิสซึม*. กรุงเทพฯ : โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์.
- _____. (2530). *การศึกษาเด็กออทิสติกในโรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ในบทความโดย
 ผลงานทางวิชาการในการประชุมวิชาการประจำปีของสมาคมจิตแพทย์ไทย*. อัดสำเนา.
- พัฒนา ชัชพงศ์. (2539). *การสอนกระบวนการวิทยาศาสตร์กับเด็กอนุบาล*. เอกสารประกอบการ
 อบรมเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- มะลิฉัตร เอื้ออาพันธ์. (2530). *คุณภาพชีวิตที่เด็กไทยใฝ่ฝัน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
 การประถมศึกษา.
- มณฑา ไร่ทิม. (2544). *การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสี โดยใช้กิจกรรม
 ที่ฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการสอนแบบ
 กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามแนวคิดของเบอร์ไนซ์แมคคาร์ธี 4 แมท.
 ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม.(สาขาศิลปะศึกษา) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 ถ่ายเอกสาร.*
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2526ก). *กิจกรรมการสรวลเสริมลักษณะนิสัยระดับปฐมวัยด้วย
 ศิลปะ*. เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างทักษะนิสัยระดับปฐมวัย หน่วยที่1 หน้า163 - 361.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2526ข). *เอกสารการสอนชุด พฤติกรรมการสอนปฐมวัยหน่วยที่ 6*. กรุงเทพฯ : บริษัท
 ประชาชน จำกัด
- _____. (2527). *เอกสารการสอนชุดวิชาการส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตระดับประถมศึกษา
 หน่วยที่ 1 - 7*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2532). *เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก*

- ปฐมวัยหน่วยที่ 6 - 10. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รจนา ทรรทรานนท์. (2527). *เด็กออทิสติก*. กรุงเทพฯ : เลเซอร์กราฟิกส์การพิมพ์.
- รัชณี รัตนา. (2533). *ผลการใช้กิจกรรมจากชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครองที่มีความสามารถในการใช้
กล้ามเนื้อมัดเล็ก ของเด็กปฐมวัย*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (สาขาการศึกษาพิเศษ).
กรุงเทพฯ :บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รุ่งนภา ทรัพย์สุพรรณ. (2546). *การศึกษาผลของกิจกรรมกระตุ้นการรับรู้ความรู้สึกและการ
เคลื่อนไหวโดยครอบครัวที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมซ้ำๆ การเล่นอย่างเหมาะสม
และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ของเด็กออทิสติก*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.
(สาขาการศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- ราศรี ทองสวัสดิ์. (2529). *การจัดตารางกิจกรรมประจำวันในเด็กก่อนวัยเรียน เล่ม 1*. กรุงเทพฯ :
ม.ป.ท.
- ลลิตพรรณ ทองงาม. (2529). *เอกสารประกอบการสอนวิชาศิลปะสำหรับครูประถม*. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลัดดา นิลมะณี. (ม.ป.ป.). *คู่มือครูอนุบาล. นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาศูนย์การเรียนรู้
กิจกรรมเสรีระดับวัยก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- ละออ ชุตติกร. (2529). *แนวคิดในการจัดกิจกรรมศิลปะ ใน รักลูก*. หน้า 150. กรุงเทพฯ :
แปลนพับลิชชิง.
- เลิศ อานันท์นะ. (2523). *ศิลปะในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : กราฟิการ์ต.
- _____. (2535). *เทคนิควิธีการสอนศิลปะเด็ก*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วนิดา ศิลปกิจโกศล. (2540). *การศึกษาผลการจัดกิจกรรมการปั้นแบบชี้แนะ กิ่งชี้แนะ และ
แบบอิสระที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.
(สาขาการศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- วินันดา ปิยะศิลป์. (2537). *คู่มือสำหรับเด็กออทิสติก*. กรุงเทพฯ : แปลนพับลิชชิง.
- วิจิตรา วิเศษสมบัติ. (2539). *กรณีศึกษาความพร้อมทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์ความคิดรวบยอดประกอบการสนทนาในกิจกรรมการปั้น*. ปรินญาณิพนธ์
กศ.ม. (สาขาการศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2529). *ของเล่นพื้นบ้าน. การสร้างสรรค์และจินตนาการ. ในสรุปรายงานการสัมมนา
ทางวิชาการเรื่องศิลปะเด็ก*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2534). *ศิลปะเด็ก ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ในสรุปการจัดชุมชนเชิงปฏิบัติการศิลปะเด็ก (Art Camo)*. กรุงเทพฯ : สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2521). *ความเข้าใจศิลปะ*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- _____. (2533). *ศิลปะในโรงเรียนประถม*. พิมพ์ครั้งที่ 2 - 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- วิรุณ ตั้งเจริญ และ คณะ. (2544). *รายงานการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (2532). *ทัศนศิลป์ศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์
- _____. (2539). *ศิลปะศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ และคณะ. (2545). *สุนทรียภาพกับคุณภาพชีวิต*. อัดสำเนา.
- _____. (2526). *ศิลปะศึกษา*. กรุงเทพฯ : วิมลวารต์.
- _____. (2542). *ความหมายของศิลปะ* [ม.ป.ท.]
- วรวรรณ เหมชะญาติ. (2535). *ผลของกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดของกาเย่ที่มีต่อความสามารถในการรับรู้ ทางด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กก่อนวัยเรียน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วิโรจน์ ชาทอง. (2517). *เทคนิคและวิธีการสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- วัฒนาพร กระจับทุกข์. (2542). *แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ : บริษัท แอล ที เพรส จำกัด.
- ศรียา นิยมธรรม. (2542). *การวัดและประเมินผลการศึกษาพิเศษ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พี.เอ. อาร์ท แอนด์ พรินติ้ง.
- _____. (2545). *การวัดและประเมินผลทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : พี.เอ.อาร์ท แอนด์ พรินติ้ง.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2543). *จิตวิทยาเด็กพิเศษแนวคิดสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริลักษณ์ ไทยดี. (2546). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ทัศนศิลป์ในวิชาศิลปะกับชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยใช้แนวการสอนแบบ ซี ไอ เอส ที*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร.
- สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี กระทรวงสาธารณสุข กรมการแพทย์. (2546). *คู่มือการดูแลเด็กออทิสติก*. กรุงเทพฯ : ชัยเจริญ.
- สัตยา สายเชื้อ. (2541). *กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. สื่อสาร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สาขาการศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .ถ่ายเอกสาร.

- สมใจ ตังนิกร. (2531). ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมือมัดเล็กของเด็กปฐมวัยในโครงการอนุบาลชนบาลที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์แตกต่างกัน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (วิชาเอกการศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สงวน รอดบุญ. [ป.ม.พ.]. (2524). ศิลปะกับมนุษย์. กรุงเทพฯ.
- สันติ คุณประเสริฐ. (2535). ศิลปะศึกษา-ศึกษาศิลปะ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สันติภาพ ไชยวงศ์เกียรติ. (2546). ออทิสติก (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.eld-online.com>
- สุจิตรา สุขเกษม. (2538). ผลการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีผลต่อความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (สาขาการศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร.
- สุรพงษ์ ด่านลักษณะโยธิน. (2535). การเปรียบเทียบผลการเรียนศิลปศึกษา และทัศนคติต่อการปรับรูปของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนตามคู่มือครู. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี กระทรวงสาธารณสุข กรมการแพทย์. (2526). คู่มือการดูแลเด็กออทิสติก. กรุงเทพฯ : ชัยเจริญ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). รายงานสรุปสาระการประชุมวิชาการพิเศษเรื่องเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอกเบญจ.
- สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา และ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). การจัดการศึกษาพิเศษ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ. (2544). ศิลปะกับเยาวชน. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์.
- _____. (2545). คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์. วิชาตั้งเจริญ. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- สุวรรณีย์ ยะหะกร. (2538). การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในแหล่งก่อสร้าง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คุรุศาสตร์ (หลักสูตรและการสอน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เสาวนีย์ บุญยะฤทธิ์. (2538). ผลการสอนโดยวิธีสังเกตที่มีต่อการรับรู้ทางศิลปะของเด็กอายุ 4 - 7 ปี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อุ้นเรื่อง คล้ายทรัพย์. (2547). การศึกษาความเข้าใจภาษาของเด็กออทิสติกก่อนวัยเรียนโดยใช้การสื่อสารทางเลือก. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (สาขาการศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- อภิสิทธิ์ จรัสชวนเพท. (2529). *แนวคิดในการเตรียมความพร้อม*. รักลูก. กรุงเทพฯ : แพลนพับลิชชิ่ง.
- อารี เกษมรัตติ. (2533). *ผลการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เป็นกลุ่มและกิจกรรมสร้างสรรค์ปกติที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และแบบรักทนุถนอม*. ปรินญาณีพันธ์ กศ.ม. (สาขาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อารี สุทธิพันธ์. (2514). *ศิลปศึกษา*. กรุงเทพฯ : สารศึกษาศึกษาการพิมพ์.
- อัมพร เบญจพลพิทักษ์. (ออนไลน์). Available:<http://www:Autisticthaiparent.com./ออทิสติก>. 2546.
- องค์กร อิมทรมพรชัย และคณะ. (2536). *กิจกรรมสร้างเสริมลักษณะนิสัย เด็กปฐมวัยด้วยศิลปะ*. เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างเสริมลักษณะนิสัยเด็กปฐมวัย หน่วยที่ 1. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา. วันที่สืบค้น 17 เมษายน 2549.
- Anderson, Frances. E. (1983). *A Critical Analysis of Review of the Published Research Literature in Arts for the handicapped : 1971-1981*. with special attention to the visual arts; in art therapy.p.26-39. London : Macmillan.
- Carter,D., Miller, K. (1971). *Creative Art for Minimally Brain Injured Children*. in Academic Therapy. p.245 - 252. New York : Plenum Press.
- Lowenfeld.(1957).*Creative and Mental Growth*.United States of America :The Macmillan New York.
- Silver,A (1975).”Children with Communication Disorders:Cognitive and Artistic Development”,in *American Journal of Art Therapy*.p.29-49.New York:Ballatine.
- ประวัติออทิสติก. (2546). [ประวัติออทิสติก] สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2546. จาก. <http://www.autismthai.com>
- ความหมายของเด็กออทิสติก. (2546). [ความหมายของเด็กออทิสติก] สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2546. จาก. <http://www.autiscthailand.com/innoed.htm>
- ความหมายของเด็กออทิสติก. (2546). [ความหมายของเด็กออทิสติก] สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2546 จาก.<http://www.autiscthaiparents.org/intersting/education005.html>

ภาคผนวก

ภาพผลงาน
กิจกรรมการปั้นสื่อความหมายของนักเรียนอนุบาล

ผลงานการปั้นกิจกรรมจับดูรู้แล้วปั้น
รูปทรงของสัตว์

ผลงานการปั้นกิจกรรมสวนสัตว์ของฉัน
รูปทรงของสัตว์ชนิดต่าง ๆ

ผลงานการปั้นรูปทรงที่นักเรียน
สื่อความหมายถึงผลไม้ที่ตนเองรู้จัก

ผลงานปั้นของนักเรียนอติสติก

ผลงานการปั้นสื่อความหมายถึงสิ่งแวดล้อม
ที่บ้านของฉัน

ผลงานการปั้นสื่อความหมายถึงสิ่งแวดล้อม

บ้านของฉัน

ต้นไม้ที่บ้านฉัน

ผลงานการปั้นสัตว์ที่นักเรียนสื่อความหมาย

ผลงานการปั้นสื่อความหมายโดยการเรียนรู้การสัมผัส

แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา
กิจกรรมการปั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เรื่อง ปั้นประกอบนิทาน 1 คาบเรียน (50 นาที)

แนวความคิด

กิจกรรมการเรียนรู้ และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกผ่านทางผลงานทัศนศิลป์จะสื่อความหมายและแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมตามแนวทางงานปั้นเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผลงานเป็นรูปธรรม มีมิติ จับต้องได้ เรียนรู้การสัมผัสได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายในหัวข้อ ปั้นประกอบนิทาน ที่ผู้เรียนสามารถสื่อถึงแนวความคิดและสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความต้องการของผู้เรียนถึงการสะท้อนภาพความคิดและเป็นการจัดการเรียนรู้กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการและทักษะของผู้เรียนที่เป็นนักเรียนออทิสติกในเรื่องของการสื่อความหมายและการแสดงออกได้ดีอีกทางหนึ่ง

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ การถ่ายทอด หรือ สื่อความหมายเป็นผลงานศิลปะได้
2. นักเรียนสามารถแสดงออกทางทักษะ และความคิดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ(งานปั้น)
3. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดในเรื่องทักษะทางศิลปะการปั้นกับการประกอบนิทานได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. อภิปรายเรื่องการจัดกิจกรรมการปั้น ประกอบนิทาน และส่วนประกอบต่างๆของกิจกรรม
2. ให้นักเรียนปฏิบัติงานตามหัวข้อกิจกรรมกำหนด
3. นักเรียนนำเสนอผลงานให้ครู และ เพื่อนๆ ร่วมกันวิเคราะห์ วิจัย

สื่อและอุปกรณ์

1. ดินน้ำมัน และ แผ่นรองปั้น
2. เครื่องมือปั้น
3. สื่อนิทานประกอบกิจกรรม

การประเมินผล

1. แบบประเมินผลงานนักเรียน
2. แบบสังเกตและการบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา
กิจกรรมการปั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เรื่อง ปั้นตามเพลงสนุกสนาน 1 คาบเรียน (50 นาที)

แนวความคิด

กิจกรรมการเรียนรู้ และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกผ่านทางผลงานทัศนศิลป์จะสื่อความหมายและแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมตามแนวทางงานปั้นเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผลงานเป็นรูปธรรม มีมิติ จับต้องได้ เรียนรู้การสัมผัสได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายในหัวข้อ ปั้นตามเพลงสนุกสนาน ที่ผู้เรียนสามารถสื่อถึงแนวความคิดและสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความต้องการของผู้เรียน ถึงการสะท้อนภาพความคิด และ เป็นการจัดการเรียนรู้กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการและทักษะของผู้เรียนที่เป็นนักเรียนออทิสติกในเรื่องของการสื่อความหมายและการแสดงออกได้ตีอีกทางหนึ่ง

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ การถ่ายทอด หรือ สื่อความหมายเป็นผลงานศิลปะได้
2. นักเรียนสามารถแสดงออกทางทักษะ และความคิดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ(งานปั้น)
3. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดในเรื่องทักษะทางศิลปะการปั้นตามเพลงสนุกสนานได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. อภิปรายเรื่องการจัดกิจกรรมการปั้น ตามเพลงสนุกสนาน และส่วนประกอบต่างๆของกิจกรรม
2. ให้นักเรียนปฏิบัติงานตามหัวข้อกิจกรรมกำหนด
3. นักเรียนนำเสนอผลงานให้ครู และ เพื่อนๆ ร่วมกันวิเคราะห์ วิจารณ์

สื่อและอุปกรณ์

1. ดินน้ำมัน และ แผ่นรองปั้น
2. เครื่องมือปั้น
3. สื่อเทปเพลง และ เครื่องเล่นเทป

การประเมินผล

1. แบบประเมินผลงานนักเรียน
2. แบบสังเกตและการบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

แผนการสอนวิชาศิลปศึกษา
กิจกรรมการปั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เรื่อง ปั้นในมุมมองที่บ้านฉัน 1 คาบเรียน (50 นาที)

แนวความคิด

กิจกรรมการเรียนรู้ และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกผ่านทางผลงานทัศนศิลป์จะสื่อความหมายและแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมตามแนวทางงานปั้นเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผลงานเป็นรูปธรรม มีมิติ จับต้องได้ เรียนรู้การสัมผัสได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายในหัวข้อปั้นในมุมมองที่บ้านฉันที่ผู้เรียนสามารถสื่อถึงแนวความคิดและสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความต้องการของผู้เรียน ถึงการสะท้อนภาพความคิดและเป็นการจัดการเรียนรู้กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการและทักษะของผู้เรียนที่เป็นนักเรียนนอกทิสติกในเรื่องของการสื่อความหมายและการแสดงออกได้ดีอีกทางหนึ่ง

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ การถ่ายทอด หรือ สื่อความหมายเป็นผลงานศิลปะได้
2. นักเรียนสามารถแสดงออกทางทักษะ และความคิดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ(งานปั้น)
3. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดในเรื่องทักษะทางศิลปะการปั้นในมุมมองที่บ้านฉันได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. อภิปรายเรื่องการจัดกิจกรรมการปั้นในมุมมองที่บ้านฉัน และส่วนประกอบต่างๆ ของกิจกรรม
2. ให้นักเรียนปฏิบัติงานตามหัวข้อกิจกรรมกำหนด
3. นักเรียนนำเสนอผลงานให้ครู และ เพื่อนๆ ร่วมกันวิเคราะห์ วิจัย

สื่อและอุปกรณ์

1. ดินน้ำมัน และ แผ่นรองปั้น
2. เครื่องมือปั้น
3. สื่อแผ่นภาพมุมมองที่บ้านฉัน

การประเมินผล

1. แบบประเมินผลงานนักเรียน
2. แบบสังเกตและการบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา
กิจกรรมการปั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เรื่อง ปั้นเสื้อผ้าในฝัน 1 คาบเรียน (50 นาที)

แนวความคิด

กิจกรรมการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกผ่านทางผลงานทัศนศิลป์จะสื่อความหมายและแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมตามแนวทางงานปั้นเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผลงานเป็นรูปธรรม มีมิติ จับต้องได้ เรียนรู้การสัมผัสได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายในหัวข้อ ปั้นชุดเสื้อผ้าในฝัน ที่ผู้เรียนสามารถสื่อถึงแนวความคิดและสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความต้องการของผู้เรียนถึงการสะท้อนภาพความคิดและเป็นการจัดการเรียนรู้กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการและทักษะของผู้เรียนที่เป็นนักเรียนออทิสติกในเรื่องของการสื่อความหมายและการแสดงออกได้ดีอีกทางหนึ่ง

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ การถ่ายทอด หรือ สื่อความหมายเป็นผลงานศิลปะได้
2. นักเรียนสามารถแสดงออกทางทักษะ และความคิดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ(งานปั้น)
3. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดในเรื่องทักษะทางศิลปะการปั้นชุดเสื้อผ้าในฝันได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. อภิปรายเรื่องการจัดกิจกรรมการปั้นชุดเสื้อผ้าในฝัน และส่วนประกอบต่างๆของกิจกรรม
2. ให้นักเรียนปฏิบัติงานตามหัวข้อกิจกรรมกำหนด
3. นักเรียนนำเสนอผลงานให้ครู และ เพื่อนๆ ร่วมกันวิเคราะห์ วิจัย

สื่อและอุปกรณ์

1. ดินน้ำมัน และ แผ่นรองปั้น
2. เครื่องมือปั้น
3. สื่อแผ่นภาพชุดเสื้อผ้าแบบต่าง

การประเมินผล

1. แบบประเมินผลงานนักเรียน
2. แบบสังเกตและการบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา
กิจกรรมการปั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เรื่อง ปั้นดอกไม้ในสวนบ้านฉัน 1 คาบเรียน (50 นาที)

แนวความคิด

กิจกรรมการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกผ่านทางผลงานทัศนศิลป์จะสื่อความหมายและแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมตามแนวทางการปั้นเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผลงานเป็นรูปธรรม มีมิติ จับต้องได้ เรียนรู้การสัมผัสได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายในหัวข้อ ปั้นดอกไม้ในสวนบ้านฉัน ที่ผู้เรียนสามารถสื่อถึงแนวความคิดและสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความต้องการของผู้เรียน ถึงการสะท้อนภาพความคิดและเป็นการจัดการเรียนรู้กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการและทักษะของผู้เรียนที่เป็นนักเรียนนอกทิสติกในเรื่องของการสื่อความหมายและการแสดงออกได้ตีอีกทางหนึ่ง

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ การถ่ายทอด หรือ สื่อความหมายเป็นผลงานศิลปะได้
2. นักเรียนสามารถแสดงออกทางทักษะ และความคิดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ(งานปั้น)
3. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดในเรื่องทักษะทางศิลปะการปั้นดอกไม้ในสวนบ้านฉันได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. อภิปรายเรื่องการจัดกิจกรรมการปั้นดอกไม้ในสวนบ้านฉัน และส่วนประกอบต่างๆ ของกิจกรรม
2. ให้นักเรียนปฏิบัติงานตามหัวข้อกิจกรรมกำหนด
3. นักเรียนนำเสนอผลงานให้ครู และ เพื่อนๆ ร่วมกันวิเคราะห์ วิจัย

สื่อและอุปกรณ์

1. ดินน้ำมัน และ แผ่นรองปั้น
2. เครื่องมือปั้น
3. สื่อแผ่นภาพชุดดอกไม้แบบต่างๆ

การประเมินผล

1. แบบประเมินผลงานนักเรียน
2. แบบสังเกตและการบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา
กิจกรรมการปั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เรื่อง ปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบ 1 คาบเรียน (50 นาที)

แนวความคิด

กิจกรรมการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกผ่านทางผลงานทัศนศิลป์จะสื่อความหมายและแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมตามแนวทางงานปั้นเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผลงานเป็นรูปธรรม มีมิติ จับต้องได้ เรียนรู้การสัมผัสได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายในหัวข้อ ปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบ ที่ผู้เรียนสามารถสื่อถึงแนวความคิดและสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความต้องการของผู้เรียน ถึงการสะท้อนภาพความคิดและเป็นการจัดการเรียนรู้กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการและทักษะของผู้เรียนที่เป็นนักเรียนนอกทิสติกในเรื่องของการสื่อความหมายและการแสดงออกได้ตีอีกทางหนึ่ง

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ การถ่ายทอด หรือ สื่อความหมายเป็นผลงานศิลปะได้
2. นักเรียนสามารถแสดงออกทางทักษะ และความคิดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ(งานปั้น)
3. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดในเรื่องทักษะทางศิลปะการปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. อภิปรายเรื่องการจัดกิจกรรมการปั้นขนมหอมหวานที่ฉันชอบ และส่วนประกอบต่างๆของกิจกรรม
2. ให้นักเรียนปฏิบัติงานตามหัวข้อกิจกรรมกำหนด
3. นักเรียนนำเสนอผลงานให้ครู และ เพื่อนๆ ร่วมกันวิเคราะห์ วิจารณ์

สื่อและอุปกรณ์

1. ดินน้ำมัน และ แผ่นรองปั้น
2. เครื่องมือปั้น
3. สื่อแผ่นภาพขนมแบบต่างๆ

การประเมินผล

1. แบบประเมินผลงานนักเรียน
2. แบบสังเกตและการบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา
กิจกรรมการปั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เรื่อง ปั้นอาหารโปรดของฉัน 1 คาบเรียน (50 นาที)

แนวความคิด

กิจกรรมการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกผ่านทางผลงานทัศนศิลป์จะสื่อความหมายและแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมตามแนวทางงานปั้นเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผลงานเป็นรูปธรรม มีมิติ จับต้องได้ เรียนรู้การสัมผัสได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายในหัวข้อ ปั้นอาหารโปรดของฉัน ที่ผู้เรียนสามารถสื่อถึงแนวความคิดและสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความต้องการของผู้เรียนถึงการสะท้อนภาพความคิดและเป็นการจัดการเรียนรู้กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการ และทักษะของผู้เรียนที่เป็นนักเรียนหอพักในโรงเรียนในเรื่องของการสื่อความหมายและการแสดงออกได้ดีอีกทางหนึ่ง

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ การถ่ายทอด หรือ สื่อความหมาย เป็นผลงานศิลปะได้
2. นักเรียนสามารถแสดงออกทางทักษะ และความคิดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ(งานปั้น)
3. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดในเรื่องทักษะทางศิลปะการปั้นอาหารโปรดของฉันได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. อภิปรายเรื่องการจัดกิจกรรมการปั้นอาหารโปรดของฉัน และส่วนประกอบต่างๆ ของกิจกรรม
2. ให้นักเรียนปฏิบัติงานตามหัวข้อกิจกรรมกำหนด
3. นักเรียนนำเสนอผลงานให้ครู และ เพื่อนๆ ร่วมกันวิเคราะห์ วิจัย

สื่อและอุปกรณ์

1. ดินน้ำมัน และ แผ่นรองปั้น
2. เครื่องมือปั้น
3. สื่อแผ่นภาพอาหารแบบต่างๆ

การประเมินผล

1. แบบประเมินผลงานนักเรียน
2. แบบสังเกตและการบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา
กิจกรรมการปั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เรื่อง ปั้นผลไม้ในเมืองไทย 1 คาบเรียน (50 นาที)

แนวความคิด

กิจกรรมการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกผ่านทางผลงานทัศนศิลป์จะสื่อความหมายและแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมตามแนวทางงานปั้นเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผลงานเป็นรูปธรรม มีมิติ จับต้องได้ เรียนรู้การสัมผัสได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายในหัวข้อ ปั้นผลไม้ในเมืองไทย ที่ผู้เรียนสามารถสื่อถึงแนวความคิดและสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความต้องการของผู้เรียนถึงการสะท้อนภาพความคิดและเป็นการจัดการเรียนรู้กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการและทักษะของผู้เรียนที่เป็นนักเรียนนอกทิสติกในเรื่องของการสื่อความหมายและการแสดงออกได้ดีอีกทางหนึ่ง

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ การถ่ายทอด หรือ สื่อความหมายเป็นผลงานศิลปะได้
2. นักเรียนสามารถแสดงออกทางทักษะ และความคิดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ(งานปั้น)
3. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดในเรื่องทักษะทางศิลปะการปั้นผลไม้ในเมืองไทยได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. อภิปรายเรื่องการจัดกิจกรรมการปั้นผลไม้ในเมืองไทย และส่วนประกอบต่างๆ ของกิจกรรม
2. ให้นักเรียนปฏิบัติงานตามหัวข้อกิจกรรมกำหนด
3. นักเรียนนำเสนอผลงานให้ครู และ เพื่อนๆ ร่วมกันวิเคราะห์ วิจัย

สื่อและอุปกรณ์

1. ดินน้ำมัน และ แผ่นรองปั้น
2. เครื่องมือปั้น
3. สื่อแผ่นภาพผลไม้ในเมืองไทยแบบต่างๆ

การประเมินผล

1. แบบประเมินผลงานนักเรียน
2. แบบสังเกตและการบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา
กิจกรรมการปั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เรื่อง ปั้นจับดูรู้แล้วปั้น 1 คาบเรียน (50 นาที)

แนวความคิด

กิจกรรมการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกผ่านทางผลงานทัศนศิลป์จะสื่อความหมายและแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมตามแนวทางงานปั้นเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผลงานเป็นรูปธรรม มีมิติ จับต้องได้ เรียนรู้การสัมผัสได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายในหัวข้อ ปั้นจับดูรู้แล้วปั้น ที่ผู้เรียนสามารถสื่อถึงแนวความคิดและสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความต้องการของผู้เรียนถึงการสะท้อนภาพความคิดและเป็นการจัดการเรียนรู้กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการและทักษะของผู้เรียนที่เป็นนักเรียนออทิสติกในเรื่องของการสื่อความหมายและการแสดงออกได้ดีอีกทางหนึ่ง

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ การถ่ายทอด หรือ สื่อความหมายเป็นผลงานศิลปะได้
2. นักเรียนสามารถแสดงออกทางทักษะ และความคิดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ (งานปั้น)
3. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดในเรื่องทักษะทางศิลปะการปั้นกับการใช้ประสาทสัมผัสได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. อภิปรายเรื่องการจัดกิจกรรมการปั้นจับดูรู้แล้วปั้น และส่วนประกอบต่างๆของกิจกรรม
2. ให้นักเรียนปฏิบัติงานตามหัวข้อกิจกรรมกำหนด
3. นักเรียนนำเสนอผลงานให้ครู และ เพื่อนๆ ร่วมกันวิเคราะห์ วิจารณ์

สื่อและอุปกรณ์

1. ดินน้ำมัน และ แผ่นรองปั้น
2. เครื่องมือปั้น
3. สีวัสดุแบบต่างๆ

การประเมินผล

1. แบบประเมินผลงานนักเรียน
2. แบบสังเกตและการบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา
กิจกรรมการปั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เรื่อง ปั้นสวนสัตว์ของฉัน 1 คาบเรียน (50 นาที)

แนวความคิด

กิจกรรมการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกผ่านทางผลงานทัศนศิลป์จะสื่อความหมายและแนวคิดที่หลากหลายของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมตามแนวทางงานปั้นเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผลงานเป็นรูปธรรม มีมิติ จับต้องได้ เรียนรู้การสัมผัสได้ เป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสื่อความหมายในหัวข้อ ปั้นสวนสัตว์ของฉัน ที่ผู้เรียนสามารถสื่อถึงแนวความคิดและสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความต้องการของผู้เรียนถึงการสะท้อนภาพความคิดและเป็นการจัดการเรียนรู้กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการ และทักษะของผู้เรียนที่เป็นนักเรียนนอกทิสติกในเรื่องของการสื่อความหมายและการแสดงออกได้ดีอีกทางหนึ่ง

จุดประสงค์

1. นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ การถ่ายทอด หรือ สื่อความหมาย เป็นผลงานศิลปะได้
2. นักเรียนสามารถแสดงออกทางทักษะ และความคิดสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ(งานปั้น)
3. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดในเรื่องทักษะทางศิลปะการสังเกตสิ่งแวดล้อมในสวนสัตว์ได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. อภิปรายเรื่องการจัดกิจกรรมการปั้นสวนสัตว์ของฉัน และส่วนประกอบต่างๆของกิจกรรม
2. ให้นักเรียนปฏิบัติงานตามหัวข้อกิจกรรมกำหนด
3. นักเรียนนำเสนอผลงานให้ครู และ เพื่อนๆ ร่วมกันวิเคราะห์ วิจารณ์

สื่อและอุปกรณ์

1. ดินน้ำมัน และ แผ่นรองปั้น
2. เครื่องมือปั้น
3. สื่อแผนภาพสวนสัตว์แบบต่างๆ

การประเมินผล

1. แบบประเมินผลงานนักเรียน
2. แบบสังเกตและการบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายบุรินทร์ ลือวราพงษ์
วัน เดือน ปีเกิด	17 พฤษภาคม พ.ศ.2516
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนจิตรลดา สำนักพระราชวังสวนจิตรลดา ถนนราวีถิ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2528	ประถมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนวัดบางเตย
พ.ศ.2530	มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนสตรีวิทยา 2
พ.ศ.2538	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จากวิทยาลัยช่างศิลป์ กรมศิลปากร
พ.ศ.2541	คบ. (ศิลปศึกษา) จากสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
พ.ศ.2549	กศ.ม. (ศิลปศึกษา) การศึกษามหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ